

**VARSTVO SPOMENIKOV
XVII-XIX/2**

UDK	719
UDC	

VARSTVO SPOMENIKOV

MONUMENTS CONSERVATION

XVII-XIX/2

LJUBLJANA

1975

VSEBINA

CONTENTS

DELO NA SPOMENIŠKIH
GRADOVIH

- P. Fister, Grad Kamen pri Begunjah na Gorenjskem
I. Stopar, Grad Celje.

DRUGE RAZPRAVE

- M. Zadnikar, Dravinjski vrh
N. Štupar-Šumi, Obnova štanjelske arhitekture
I. Bogovčič, Grafično dokumentiranje restavratsko-konservatorskih del na nekaterih likovnih spomenikih
M. Pirnat, Čelovnik, Fojana, Pangrč grm, Krtina
I. Mole, Mirna
I. Mole, Plastika in barve
M. Vuković, Naše izkušnje pri restavriranju kamna
J. Vavken in M. Slabe, Spomeniška valorizacija kareja Čopova—Wolfova—Trg revolucije—Titova
V. Koren, Naša etnološka dediščina na Dólskem v Prekmurju

IZ TUJIH IZKUŠENJ

- P. Fister, O predlogu za izboljšanje Beneške listine
N. Štupar-Šumi, S študijske poti po Poljski leta 1972

KONSERVATORSKA POROČILA

- Umetnostni in urbanistični spomeniki
Etnografski spomeniki
Zgodovinski spomeniki
Razno

WORK ON CASTLE MONUMENTS

- 5 P. Fister, The Castle of Kamen near Begunje in Upper Carniola
33 I. Stopar, The Old Castle of Celje

OTHER ARTICLES

- 47 M. Zadnikar, Dravinjski vrh
57 N. Štupar-Šumi, The Reconstruction of the Architecture of Štanjel
69 I. Bogovčič Graphic Documenting of the Restoration-Conservation Works on Some Art Monuments
75 M. Pirnat, Čelovnik, Fojana, Pangrč grm, and Krtina (Restoration works)
89 I. Mole, Mirna
93 I. Mole, Sculpture and Paints
97 M. Vuković, Our Experiences in Preservation of Stone
107 J. Vavken & M. Slabe, Monumental Valorization of the Area Bounded by Streets Čopova—Wolfova—Trg revolucije—Titova
115 V. Koren, Our Ethnological Heritage in Prekmurje

FROM THE FOREIGN
EXPERIENCES

- P. Fister, Proposal for Improving the Text of the Charter of Venice
N. Štupar-Šumi, From the Study Trip to Poland in the Year 1972

RESEARCH AND WORK REPORTS

- 139 Art and Urban Monuments
179 Ethnographical Monuments
215 Historical Monuments
219 Varia

DELO NA SPOMENIŠKIH GRADOVIH WORK ON CASTLE MONUMENTS

GRAD KAMEN PRI BEGUNJAH NA GORENJSKEM

Peter Fister

Ljubljana, Univerza, Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo

UDK 728.81.025.4(497.12 Kamen)

THE CASTLE OF KAMEN NEAR
BEGUNJE IN UPPER CARNIOLA

IZVLEČEK

Članek povzema spoznanja ob večletni konservaciji slikovitih ruševin gradu, ki je bil prvič omenjen v 12. stoletju. Konservatorska dela, ki tečejo že od leta 1959, so razkrila arhitektonski razvoj gradu, ki je z izjemo detajlov dobil dokončno obliko v 16. stoletju, propadati pa je začel že v 18. stoletju.

Konservacija gradu, ki ga odlikuje tudi lega ob vhodu v alpsko dolino Draga, je bila že od vsega začetka usmerjena v ohranitev in utrditev razvalin. Načrt prezentacije zajema dosledno konservatorski prikaz vseh sestavin, ureditev dostopov v nekdanjih smerih in muzeološko ponazoritev zgodovine in konservacije celotne arhitekture z okoljem vred. Grad je že skoraj v celoti obdelan, posamezne razvojne faze valorizirane, razvaline očiščene in utrjene. Spričo množičnega obiska bo v »revitalizaciji« vključen tudi nevsiljiv gostinski lokal.

Poudarek članka je na nujnosti sprotne in izčrpne dokumentacije ob takšnih in podobnih delih.

The article sums up the results of the conservation work, going on for several years, on the picturesque ruins of the castle first mentioned in the 12th century. The conservation work, having been done since the year 1959, has uncovered the architectonic development of the castle, which, except for the details, was given its final shape in the 16th century, and started decaying already in the 18th century.

The conservation work on the castle, which is distinguished also by its site at the entrance to the Alpine Draga Valley, has been directed, from the very outset, towards the preserving and consolidating of the ruins. The presentation project contains a complete conservation scheme of all the component parts, the arrangement of the accesses in former directions, as well as the museological illustration of the history and of the conservation of the architecture as a whole, including the environments. The castle has been already, nearly entirely adapted, its individual development stages valorized, the ruins cleaned and consolidated. In view of mass visits its »revitalization« will include also an unobtrusive inn.

The article lays emphasis on the necessity of a current and exhaustive documentation for such and similar work.

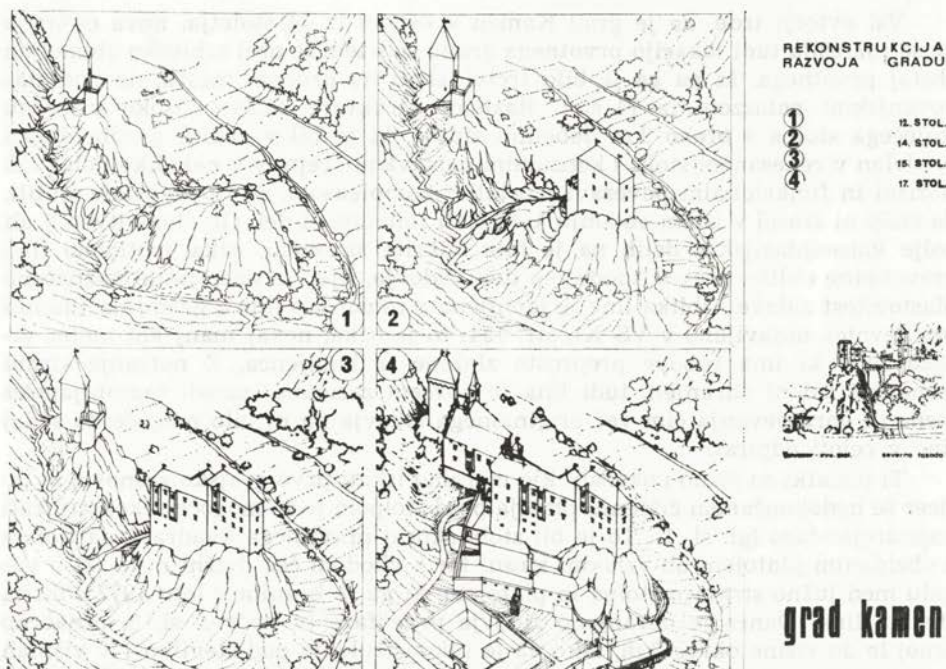
Slikovite grajske razvaline na skalnem hrbtu, ki tesno zapira dolino Drage, od leta 1959 dalje (razen v letih 1962—63) spet oživljajo; nova »gradbena« faza enega naših najmogočnejših grajskih kompleksov pa je obenem verjetno tudi zadnja. V 12 letih konservatorskega dela so se menjale zidarske in tesarske

ekipe, menjali so se strokovnjaki in ideje, zdaj, ko so dela pred zaključkom konservatorskih posegov, pa dajejo bogate izkušnje ne samo nekatera docela nova spoznanja o samem gradu in njegovi gradbeni zgodovini, temveč tudi o načinih in principih spomeniškovarstvenih posegov na podobnih objektih.

Tako obsežno delo, kot je bila akcija na gradu Kamen, je v resnici le slabo dokumentirano z občasnimi skopimi poročili v Varstvu spomenikov. Vsekakor zasluži, da ne obleži le kot arhivski material nekje v predalih, temveč da je do podrobnosti predano javnosti, ki naj izreče svojo sodbo o delu, ki naj iz tega črpa izkušnje za bodoča dela in ki naj ves potek dela tudi pravilno ovrednoti kot sestavni del bogate grajske zgodovine. Splošna pomanjkljivost večjih spomeniških akcij je morda tudi v tem, da ostane razen skromnejšega poročila ves ostali dokumentacijski material nepoznan, razen v redkih primerih, ko je potek akcije prikazan bolj ali manj nazorno v samem prezentiranem spomeniku. Prav dosledno objavljanje dokumentacije bi namreč omogočalo konfrontirati ideje; brez tega pa ne more biti napredka v konservatorski praksi in teoriji. Delno je temu kriva tudi nenačrtost samih spomeniških akcij, kot se je to pokazalo tudi na Kamnu. Z izgovorom, da ni dovolj sredstev, je skoraj povsod praksa, da teče akcija »od okritja do odkritja« in vsaka nova stvar seveda po svoje spreminja tudi posege na spomenikih in celo splošen koncept obravnave spomenika. Ne samo fotografska, tudi druga **merska in materialna** dokumentacija sta bistveni del spomeniške akcije. Brez teh ob zaključku del ne poznamo več pomembnih dejstev, ki so odločilna za celoto, ali pa moramo še enkrat popravljeni in dopolnjevati prve odločitve. Iz poteka del na Kamnu bomo videli, kako je mogoče le za 1/5 grajskega kompleksa, ki je bil dokumentarno bolje obdelan, povsem jasno valorizirati vsak detajl ter se odločiti o načinu njegove konservacije oziroma naslednje stopnje: njegove vključitve v neke vrste revitalizacijo gradu. Samo na tem delu je bilo mogoče tudi razbrati vse pomembne člene v razvojnih fazah arhitekture, medtem ko na ostalih 4/5 to zakrivajo konsolidacijski posegi ali pa polovično čiščenje.

Čeprav je treba vedno že vnaprej določati kasnejšo funkcijo spomeniškega objekta, pa je nemogoče že vnaprej valorizirati njegove sestavne dele — to pa bi morala biti pravzaprav osnova za vsakršno odločitev. Tudi za grad Kamen so bile že vnaprej določene neke turistično-gostinske funkcije, nekje na polovici akcije se je pojavil že celo projekt za del take ureditve. Vendar pa tu ne sme in ne more biti linije najmanjšega odpora: brez dokončno raziskane strukture arhitekture in brez popolne valorizacije objekta ne sme biti nobene funkcionalne spremembe, nobenega **projektiranja**. Tako »projektiranje« so tudi estetske dopolnitve, ki služijo zgolj same sebi, če niso pogojene z drugimi razlogi. K sreči takih posegov na Kamnu ni bilo veliko ali vsaj ne bistvenih, za večje pa je — zmanjkalo denarja.

Morda bo zanimiva tudi primerjava s povsem materialnega gledišča. Če primerjamo namreč sredstva, potrošena v prvem delu, s tistimi iz drugega dela (na tako imenovanem »renesančnem« delu), so prva zelo skromna in na hitro so-deč je bilo opravljenega zelo veliko dela, vendar pa nam pregled objekta pove, da so bila ta dela površna in ponekod le napol zaključena. Temeljitejše in tudi strokovno bolj neoporečno delo pa je zahtevalo seveda več časa in sredstev. Primerjava seveda ni vzdržna, saj se je pokazalo, da bo tam, kjer so bila dela opravljena na hitro in poceni, treba ponekod še enkrat pričeti s konservatorskimi posegi (dokončno odstranjevanje ruševin, delno ponovna zaščita zidu itd.).

Sl. 1 Rekonstrukcija razvoja gradu (P. Fister)
Fig. 1 Reconstruction of the development of the castle (By P. Fister)

Ob akciji na gradu Kamen je sodelovala vrsta strokovnjakov vseh profilov od umetnostnih zgodovinarjev do statikov. Posebno v zadnji fazi se je dostikrat pokazalo, kako potrebno je vsaj konsultiranje, čeprav ni bilo iz povsem objektivnih vzrokov moč ustvariti stalnega teama. Tudi to je namreč bistvena pomanjkljivost podobnih posegov, ko se v preozkem krogu ali često celo sami odločamo o rešitvah, namesto da bi bile odločitve rezultat konstantnega teamskega dela. Vsaj občasno bi se morale širše komisije seznanjati z novimi odkritji, ki lahko spreminjajo tudi osnovni program, vsekakor pa tehnične rešitve — na osnovi takih poročil bi skupine strokovnjakov morale dajati tudi smernice. Kot so pokazale izkušnje že na Malem gradu v Kamniku (glej članek v VS št. XV, str. 59), so si ločena in nekonfrontirana mnenja strokovnjakov dostikrat nasprotna in, če ne drugu, vsaj zavirajo delo, dokler se ne vskladijo.

RAZVOJNE FAZE GRADU

Grad Kamen se posredno omenja že v 12. stoletju. Ortenburžani so imeli 1185 na Gorenjskem Lipniški grad in grad v Begunjah, oba postavljeni za zaščito prometnih poti, leta 1261 pa je dobil grof Henrik III. v posest grad Kamen in grad v Zijalki nad Begunjami (antrum et castrum Lapis) s štirimi kastelani, pred Ortenburžani pa se omenjajo še gospodje s Kamna (Kos, Gradivo, 30).

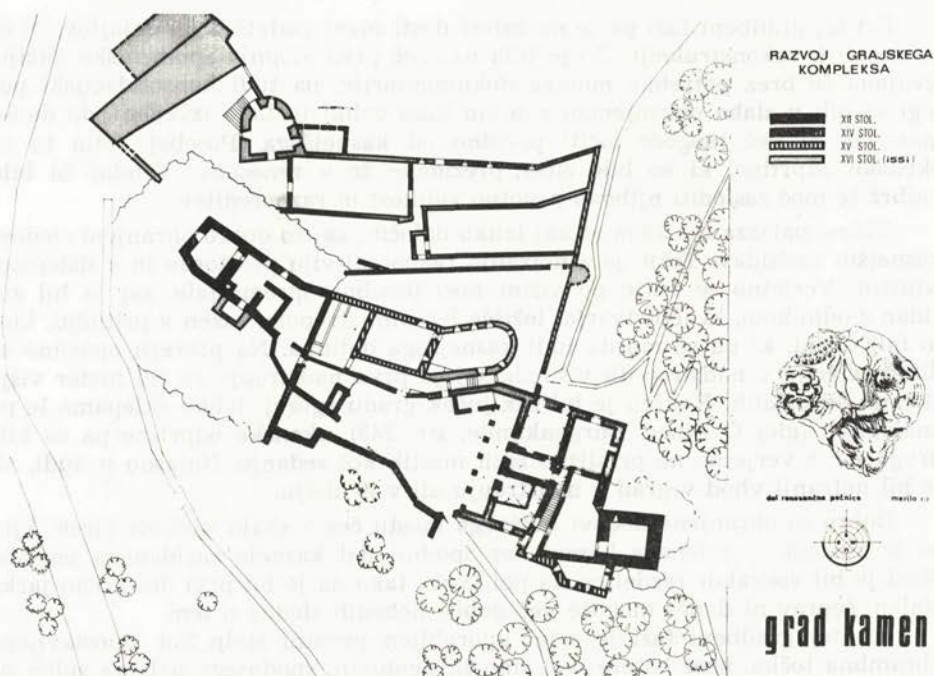
Vsi avtorji trde, da je grad Kamen v osnovi iz 14. stoletja, nova odkritja pa so razrešila tudi lokacijo prvotnega gradu in s tem že prej arhivsko utemeljen obstoj prvotnega, ki pa ga je bilo treba iskati na drugem mestu, ne pod stanovanjskim palazzom iz 14. stol. Različne strukture zidave visoko v bregu stoječega stolpa s preko 2 m debelimi zidovi, ki je bil v zadnji gradbeni fazi predelan v renesančni stolp s konzolnim nastavkom, čeprav v nekoliko nelogični tlorisni in funkcionalni povezavi z ostalim kompleksom, so že prej dale slutiti, da stolp ni zrasel v istem obdobju kot ostali renesančni del. Ob obnovitvenih ali bolj konsolidacijskih delih pa je bila odkrita skromna, ozka svetlobna lina pravokotne oblike prav v spodnjem delu zidovja, kjer je sicer jasno naznačena plastovitost zidave. Oblika line je identična z romansko lino z gradu na Planini pri Sevnici, objavljeno v VS XI, str. 154; to je ozka, nekaj manj kot meter visoka lina, ki ima robove preprosto zložene iz lomljenca. Z notranje strani romanski zid ni ohranjen, tudi lina je povsem zazidana, zaradi razrahljanosti stene in ohranjevanja čim več originalnega zidovja pa ni bilo mogoče do sedaj line v celoti odpirati.

Ti podatki so jasno pokazali, kje moramo iskati prvo grajsko zasnovo, in po sicer še nedokončanem čiščenju platoja pred stolpom je že mogoče rekonstruirati najstarejšo fazo (gl. sl. 1). To je bil stolp skoraj pravilnega kvadratnega tlorisa z obzidanim platojem ob vzhodni strani ter z vhodom čez dvižni most (?) v vogalu med južno stranico stolpa in platojem, ki ga je branila v letu 1972 odkrita strelna lina. Danes je ohranjeno zidovje prve faze (v načrtu, sl. 2, označeno črno) le do višine okrog 3 m, tako da je rekonstrukcija pod številko 1 v višinah le hipotetična. Za gradnjo na tem mestu in ne na spodnjem skalnem hrbtu, ki je bil bližje tovarniški poti ob potoku (zveza preko Prevale k hospicu v Podljubelju), pa so bili odločilni morda prav terenski pogoji: če bi stal stolp na spodnjem platoju, bi bil idealna tarča za napade z vrhnje skale, kakor je kasneje spodnji del gradu nujno potreboval zgornji stolp kot dodatno obrambo.

Posebnih posegov v teren razen jarka proti pobočju ni bilo, s severne in vzhodne strani je bil stolp praktično nedostopen, zato je bila vsa obramba usmerjena prav na jug, kjer je bil tudi vhod, za skoraj 0.50 m debelejša stena proti pobočju pa je ščitila grad z zahoda. Stolp je bil bolj vojaška postojanka kot bivalni objekt, vsekakor pa je bil povezan z nekaj sto metrov oddaljenim, že v 12. stol. omenjenim jamskim gradom.

Stolp je grajen iz krajevnega materiala, to je apnenčev lomljenec, skladi iz več ali manj enako velikih skal so poravnani z drobnejšimi kamni. Jz. vogal, ki je edini še ohranjen, je že močno uničen (višina le še okrog 1 m); zložen je iz večjih obdelanih kamnov, ki odrejajo tudi višine skladov v zidu. V notranjosti stolpa je ohranjen renesančni opečni tlak, zato ni bilo mogoče do sedaj s sondiranjem ugotoviti prvotni tlak. Obzidje platoja ob stolpu je ohranjeno delno v tlorisu, delno prezidano v kasnejših gradbenih fazah, površina pa bo arheološko raziskana kasneje. Sam stolp je v celoti stal na skali, ki je vidna tudi nad platojem, zato lahko domnevamo, da je bil prvotni vhod nekje v nadstropju, do njega pa se je prišlo bodisi po lestvah, bodisi s škripcem.

Pri tej fazi se srečamo z vprašanjem arheološkega dela na podobnih primerih. Vse doslej namreč ni bilo mogoče vključiti v delo tudi arheologa, ki bi morda tudi drugače osvetlil razvojno pot gradu. Arheologija, ki naj bi se po mnenju nekaterih nehala že z 10. stol.(?), bi s svojimi metodami lahko pokazala poleg golih arhitektonskih ostankov še na druge prvine, pomembne za zgod-

Sl. 2 Razvoj grajskega kompleksa (P. Fister)
Fig. 2 Development of the castle area as a whole (By P. Fister)

vino gradu. Iz drobnih materialnih ostankov bi bilo mogoče rekonstruirati tudi življenje v gradu, njegovo pomembnost v raznih obdobjih itd., kar bi prav tako pomagalo k jasnejši podobi. V letošnjem letu (1973) naj bi končno s sicer manjšo arheološko akcijo preiskali do podrobnosti najstarejši del, vendar pa bi morale biti enako pomembne arheološke raziskave tudi za kasnejša obdobja, ne samo za 12. stoletje, čeprav se arheologi tega na vso moč branijo, ker srednji vek zanje v večini primerov ni več zanimiv. Tako lahko postavljamo le delne ugotovitve o materialu in podobnem.

Kdaj so Celjani dobili Kamen, ni znano, vsekakor pa se je Herman III. l. 1428 tu ubil, ko je padel s konja, lastniki pa so bili že najbrž v 14. stoletju, ko je nastal morda prav ob prihodu novih lastnikov tudi novi del gradu, gotski bivalni palazzo, ki je v bistvu še vedno stolpasta grajska oblika, svobodnejšega tlorisa in s povečanimi notranjimi prostori. »Stolp« v velikosti 17 x 8,5 m je imel posebno obzidano dvorišče na zahodni strani, ki je mejilo na umeten, v skalo vsekani jarek, širok 6 in globok 3 m. Zasnova je v bistvu enaka prvi, le da je večja in omogoča sorazmerno velike bivalne prostore v 4 etažah s trikrat večjo tlorisno površino od prvotnega stolpa. Zidovje je le nekaj manj masivno od romanskega, razlika pa je v načinu gradnje. Vogali so zidani z velikimi kvadri iz lehnjaka, skladi pa so različne višine, čeprav še vedno bolj ali manj izravnani z drobnejšimi kamni. Gradbeni material je še vedno lomljenec, pridobljen verjetno kar ob kopanju obrambnega jarka, vsekane ga v skalo.

Pri tej gradbeni fazi pa je na žalost dosti manj podatkov in detajlov, ki bi pomagali k rekonstrukciji. To je bila namreč prva stopnja spomeniške akcije, izvajana še brez potrebne merske dokumentacije, pa tudi konsolidacijski posegi so bili v slabo ohranjenem zidovju tako veliki in tako izvedeni, da danes marsikje ni več mogoče ločiti prvotno od kasnejšega. Posebej velja to za okenske odprtine, ki so bile sicer prezidane že v renesansi, vendar bi bilo najbrž še moč zaslediti njihovo prvotno velikost in razporeditev.

Višino palazza cca 15 m je kaj lahko določiti, saj so dobro ohranjeni sledovi kasnejših nadzidav. Težje je z notranjo razporeditvijo prostorov in s sistemom odprtin. Verjetno se etaže po višini niso posebno spreminjale, saj je bil zid zidan z odmikom, ki je ustvarjal ležišča lesenim stropom, razen v pritličju, kjer so bili oboki, ki pa so morda tudi kasnejšega datuma. Na prerezu opazimo že diferenciacijo v nadstropnih višinah, saj je prvo nadstropje za cel meter višje (4.5 m) od ostalih. Kakšen je bil zaključek gradu zgoraj, lahko sklepamo le po analogijah (glej O. Piper, Burgenkunde, str. 243), okenske odprtine pa so bile drugačne, a verjetno na približno istih mestih kot sedanje. Nejasno je tudi, ali je bil notranji vhod v grad v nadstropju ali v pritličju.

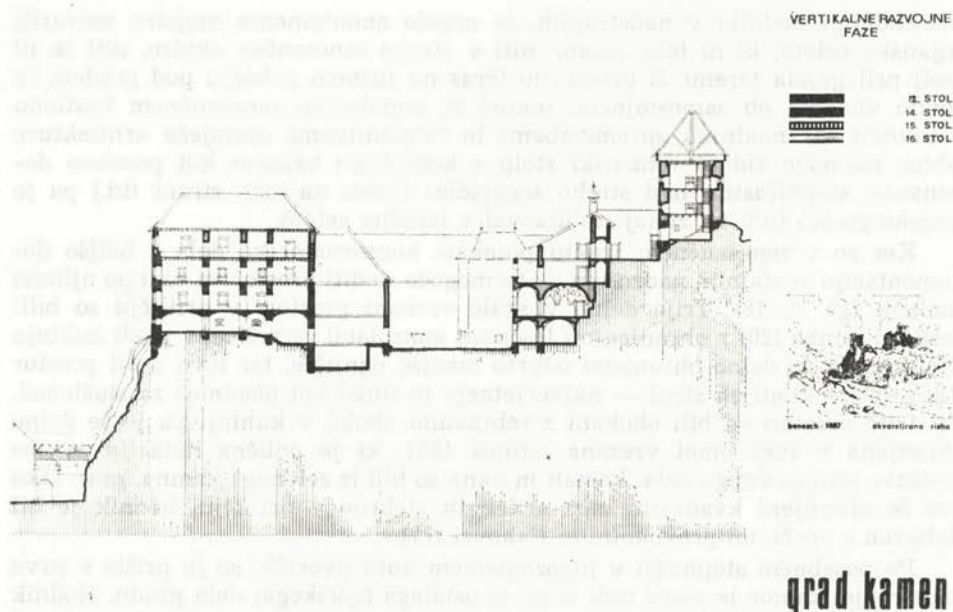
Dobro so ohranjeni sledovi dviznega mostu čez v skalo vsekani jarek, kjer so še konzole iz zelenega kamna ter spodnji del kasneje zazidanega portala. Most je bil vsekakor razdeljen na pol (3 m), tako da je bil prvi del preko jarka stalen, čeprav ni danes mogoče več dobiti nobenih sledov o tem.

Pri tej gradbeni fazi je ostal uporabljen prvotni stolp kot izpostavljena obrambna točka, brez katere, kot smo že ugotovili, spodnjega palazza sploh ne bi bilo. Ker ni bilo potrebe po spreminjanju prvotnega stolpa, je najbrž ostal v enaki obliki vse do renesančne faze, ko se je zaključila rast gradu in ko se je spremenila zaradi posebnih pogojev (novo orožje, Turki) tudi fortifikacijska arhitektura.

Tretjo gradbeno fazo verjetno že lahko pripišemo Lambergom, ki so bili lastniki gradu od l. 1436 naprej, najbrž pa je nastala po napadih Jana Vitovca, ki je l. 1439 razdejal bližnji grad Katzenstein v Begunjah ter je morda poškodoval tudi Kamen. Tokrat so pričeli spodnji grad razširjati, sedeč obliki skalnega platoja med obema stolpoma. V prvi fazi razširjanja, ki je bilo sorazmerno nenačrtno, so pozidali skalni jarek ter južno obrobje platoja v dolžini 17 m ter približno isti širini kot gotski stanovanjski stolp. Zaradi nepopolnih raziskav osrednjega platoja (vzporedno s konservatorskimi deli) pa ni jasno, ali je bil vrezan nov jarek preko skalnega hrbta ali pa so postavili posebno obzidje.

Višina tega dela verjetno ni presegala 3 etaž gotskega stolpa, kar je ostala tudi kasnejša višina, ohranjena še za Valvasorja. Najbrž zaradi slabega utrdbenega sistema so kmalu prizidali še polkrožni zaključek, ki je v bistvu že renesančni bastion, čeprav še brez vseh renesančnih elementov (brez profila nad pritličjem, brez konzolnega zaključka na vrhu, strelne line so še vedno razporejene nenačrtno ter manjše itd.). S tem »bastionom« ali boljše vogalnim stolpom je bil ustvarjen že tudi prehod k zadnji, najobširnejši gradbeni fazi, zato v skici ni upoštevan kot sestavni del gotskega gradu.

Gradnja in material sta še popolnoma enaka tistim na gotskem palazzu, le polkrožni zaključek se razlikuje v kvaliteti zidave. Konzolni pomoli v tej fazi, ki jih ima na svojih upodobitvah tudi Valvasor in od katerih se je ohranil le eden v renesančnem delu, so le hipoteza, ki sloni na nekaterih detajlih, ohranje-

Sl. 3 Vertikalne razvojne faze (P. Fister)
Fig. 3 Vertical stages of development (By P. Fister)

nih na gotskem palazzu, ki je bil morda v tej dobi že tudi opremljen z novimi odprtiniami. Stanovanjska površina se je s prizidavami povečala za dvakrat in morda so tedaj bila že tudi kaka posebej stoječa gospodarska poslopja v ravnini pod gradom, čeprav nimamo o njih nobenih sledov.

V tretji fazi, ko se je spodnji del gradu približal prvotnemu stolpu, so tudi nanovo utrdili plato ob gornjem stolpu. Razširili so ga proti severu ter prestavili vhod vanj na sever, kjer so še ohranjene konzole dvižnega mostu, deli portala in strelna lina, vse iz zelenega kamna, ker pa je bilo kasneje ob dograditvi renesančnega dela in s tem povezano spremembo dostopa zazidano; sam stolp je še vedno ostal nespremenjen tako po funkciji kot po obliki.

Bodisi turška nevarnost, bodisi potres 1511, ki je porušil tudi drugi lamberski grad nad Trzičem, ali pa že sama nova miselnost, ki je zahtevala drugačno udobje ter tudi druge fortifikacijske (bolj kompaktne) oblike, pa so v 16. stol. na gradu Kamen izoblikovali dokončno podobo značilno raščene srednjeveškega gradu, ki je s svojim obsežnim kompleksom obenem ena naših največjih grajskih zasnov (vsekakor pa na Gorenjskem). Več gradbenih faz, ki so sledile tako tesno ena za drugo, da jih praktično ni mogoče razločevati, pa je moč združiti v eno samo, tako imenovano renesančno fazo.

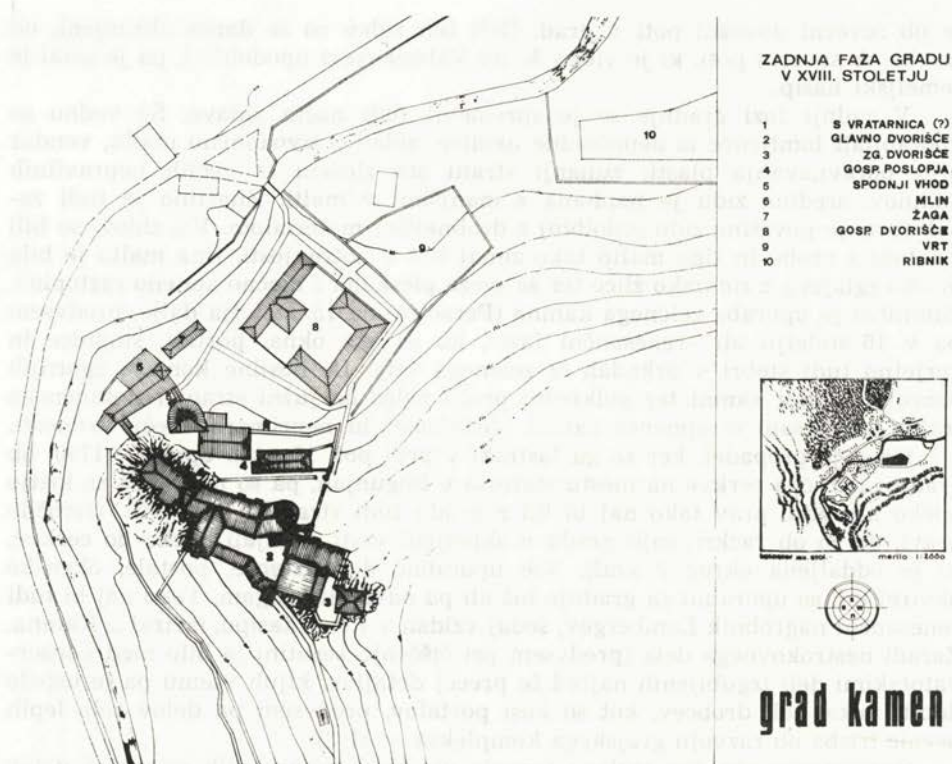
Preostala vrzel med gotskim delom in samostojnim zahodnim stolpom je bilo sorazmerno strmo skalnato pobočje, v katerega je bilo treba vstaviti najbolj reprezentančni del gradu. Z oblikovanjem ravnega platoja kot notranjega dvorišča in z oblikovanjem zahodnega trakta kot povsem renesančne arhitekture

z arkadnimi hodniki v nadstropjih, je uspelo anonimnemu mojstru ustvariti organsko celoto, ki ni bila vezana niti v stroge renesančne okvire, niti se ni zgolj prilagajala terenu. Z ureditvijo teras na južnem pobočju pod gradom in novim vhodom ob samostojnem, tokrat že popolnoma renesančnem bastionu v ravnini ter modnimi spremembami in dopolnitvami obstoječe arhitekture (okna, na novo zidani romanski stolp s konzolnim vencem kot posebno dominantno, stopničastim nad streho segajočim zidom na zah. strani itd.) pa je grajsko gmoto tudi na zunaj izoblikoval v izredno celoto.

Ker so v renesančnem traktu potekala konservatorska dela z boljšo dokumentacijo in stalnim nadzorom, je tu mogoče slediti prostorom tudi po njihovi funkciji (gl. sl. 18). Trije delno v skale vsekani prostori v pritličju so bili: desno shramba (20) z ohranjenimi lesenimi konzolami za police, v sredi kuhinja (19), kjer je še delno ohranjeno odprto manjše ognjišče, ter levo večji prostor (18) s sledjo klopi ob steni — najverjetneje je služil kot obednica za služinčad. Vsi trije prostori so bili obokani z rebrastimi oboki, v kuhinji pa je še delno ohranjena v svež omet vrezana letnica 1551, ki je odlična datacija za čas graditve renesančnega dela. Portali in okna so bili iz zelenega kamna, prav tako dve še ohranjeni kvadratni bazi arkadnih stebrov v pritličju, hodnik je bil tlakovan z opečnimi pravokotnimi tlakovci (17).

Po posebnem stopnišču v jugozahodnem kotu dvorišča se je prišlo v prvo nadstropje, kamor je vodil tudi vhod iz ostalega (gotskega) dela gradu. Hodnik nad kuhinjo (19) je ločeval dva najpomembnejša prostora v gradu. Kapela (nad 20) z grebenastim obokom (glej prerez sl. 3!) ima ohranjene posebne zidne niše, vsekane v skalo, dimenzij 95 x 56 cm (cca 3 x 1.8 čevlja) in obrobljene z okvirom iz zelenega kamna, na katerem je bil nekoč sorazmerno debel pokrov, najbrž iz kamna. Morda so bile to niše v obliki grobnic, o katerih govori Valvasor. Levo od hodnika, ki je vodil na stopnišče, sta bila dva večja prostora (nad 18, 21), povezana med seboj s širokim prehodom ter 3.15 m visoka, prekrita z lesenimi stropi, in sta zaradi bližine kapele ter zaradi svoje velikosti vsekakor spadala k reprezentativnemu delu. Posebna zanimivost v prostoru št. 21 je niša v zahodni steni, uporabljena najbrž kot omara, ki pa ima le okrog 10 cm debel zunanji zid. To je bil v bistvu sistem skrivnega izhoda, ki na zunaj ni bil viden, z nekaj udarci pa ga je bilo mogoče v sili odpreti ter se potem zateči v hrib nad gradom ali v bližnji jamski grad. Prostori v drugem nadstropju, do katerih se je prišlo po stopnicah v notranjosti, ki so v celoti ohranjene (zeleni kamen), so bili normalni bivalni prostori, ki so jih uporabljali verjetno kot spalnice, delno pa so bili tudi prehodni. Ob zgornjem podestu stopnišča, ki je obenem tloris zvoniku podobnega stolpa, je kot zanimiv detajl dobro ohranjeno konzolno nameščeno suho stranišče skoraj tik nad važno dohodno potjo s severne strani, kar nam po svoje govori o stanovanjski kulturi in higieni še celo v baroku, saj je stranišče delovalo vse do opustitve gradu... Prostori v 3. nadstropju, to je v višini platoja ob zahodnem stolpu, so služili verjetno služinčadi, enako kot v samem stolpu, podstrešni deli pa so bili opremljeni s strelnimi linami, ki so še danes dobro ohranjene in ki so po obliki sodeč s konca 16. stol., ko se je zaključila zadnja gradbena faza. V tem času je postal odveč tudi poseben dohod k zahodnemu stolpu ter so ga zato zazidali.

Ob severnem robu dvorišča je teklo obzidje z manjšimi stavbami, ki pa še niso povsem raziskane; posebej je bil utrjen s stolpičem tudi severni vhod, ki je omogočal dostop vozovom, kar prej ni bilo mogoče.

Sl. 4 Zadnja faza gradu v 18. stoletju (P. Fister)
Fig. 4 Final stage of the castle in the 18. century (By P. Fister)

Južno pobočje je bilo spremenjeno v terasaste vrtove (4—8) s kasneje vzdanimi stavbami, ki so služile verjetno kot neke vrste gospodarska poslopja, v ravnini pod gotskim palazzom pa so poleg renesančnega bastiona (3) nastala še druga gospodarska poslopja (molin, žaga), od katerih je stanovanjski del še danes odlično ohranjen. Nekaj kasneje, verjetno konec 17. ali pa že celo v 18. stoletja, so izločili poseben obzidan kvadratni kompleks s hlevi in drugimi gospodarskimi zgradbami na ravnini južno od gradu, na koncu livade pa še manjši ribnik, kar je vse ohranjeno v posebni katastrski mapi, ki so si jo dali izdelati lastniki gradu morda že v začetku 19. ali konec 18. stol., vsekakor pa pred franciscejskim katastrom (hranijo jo v gradu Katzenstein v Begunjah, sedaj Psihiatrični bolnici — glej situacijo zadnje faze gradu v 18. stol. — sl. 4!). Razen predimenzioniranega in z grajskim fortifikacijskim sistemom slabo povezanega renesančnega bastiona ter vhoda in stanovanjskega poslopja s stolpičem ob njem, ki sta bila skrbneje grajena (celo z nekimi oblikovalskimi težnjami), so bila obzidja in objekti na južnih terasah skromna in bolj del parkovne ureditve kot pa sestavina utrdbene grajske celote; to je pogojeval čas (17. stol.), ki je dovoljeval svobodnejše koncepte brez visokih obzidij. Nizko obzidje, bolje, visoka zidana ograja, je obdajalo tudi širše območje ravnice severno in južno od gradu vse do naselja, manjši objekt (stražarna?) pa je bil

še ob severni dovozni poti v grad. Deli teh zidov so še danes ohranjeni, od stavbe ob severni poti, ki je vidna še na Valvasorjevi upodobitvi, pa je ostal le zemeljski nasip.

V zadnji fazi gradnje se je spremenil tudi način zidave. Še vedno so uporabljali lomljenec iz neposredne okolice, zidan z živoapneno malto, vendar brez poravnavanja plasti: zunanji strani sta zloženi iz večjih nepravilnih kamnov, sredina zidu je naphana z manjšimi v malto. Značilno je tudi zapolnjevanje površine zidu (vdolbin) z drobnejšim materialom. Vsi zidovi so bili ometani z grobo in fino malto tako zunaj kot v notranjosti, fina malta je bila močno zglijana z zidarsko žlico ter še sveža pleskana z močno apneno raztopino. Zanimiva je uporaba zelenega kamna (Peračica) od 15. stoletja dalje, predvsem pa v 16. stoletju ali »renesančni fazi«, ko so vsa okna, portali, stopnice in verjetno tudi stebri v arkadah iz zelenega tufa. Le nosilne konzole zgornjih vencev, vogalni kamni ter polkrožni profil zidca na južni strani renesančnega trakta so klesani iz apnenca zaradi obstojnosti in neprimerno večje trdnosti.

Grad je propadel, ker so ga lastniki v prvi pol. 18. stol. opustili; 1740, ob gradnji baročne cerkve na mestu starejše v Begunjah, pa so uporabili za kritje opeko z gradu, prav tako naj bi bil z gradu tudi stranski oltar MB. (Izročilo pravi, da so ob razkrivanju gradu v sklenjeni vrsti podajali opeko do cerkve, ki je oddaljena okrog 2 km!). Vse uporabne dele (stebre, portale, okenske okvire) itd. so uporabili za gradnjo hiš ali pa odvlekli drugam. Tako naj bi tudi renesančni nagrobnik Lambergov, sedaj vzdan v ž.c. v Zasipu, izviral iz Kamna. Zaradi nestrokovnega dela (predvsem pri čiščenju sesutin) je bilo med konservatorskimi deli izgubljenih najbrž še precej detajlov, kljub vsemu pa je uspelo dobiti nekaj teh drobcev, kot so kosi portalov, predvsem pa delov zelo lepih pečnic (risba ob razvoju grajskega kompleksa — sl. 2).

Sorazmerno obsežna razlaga razvoja gradu in posameznih sestavnih delov je potrebna, ker je to obenem osnova valorizacije ter prikaz doseženih rezultatov ob konservatorskih delih. Brez podrobnega poznavanja ni mogoče načrtovati niti osnovnih konservatorskih posegov, še manj pa reševati vprašanja kakršnekoli prezentacije.

KONSERVATORSKA DELA

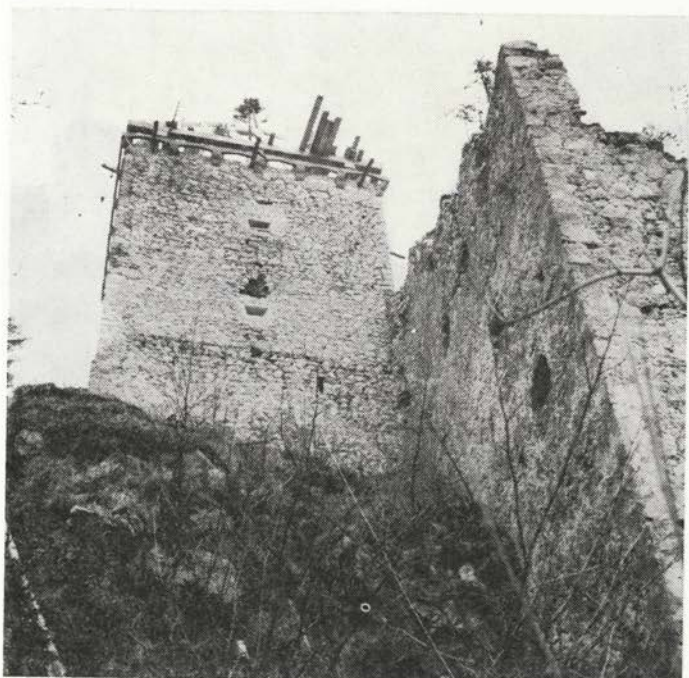
Okrajna spomeniška komisija in Turistično društvo Begunje sta z deli pričela v letu 1959 ter v prvi fazi do leta 1961 »konservirala celotni jugozahodni del gradu in očistila ter deloma zavarovala tudi razvaline osrednjega in južnega grajskega trakta« (iz strokovnega poročila ZSV v Kranju, 1964). Ob samem začetku del se je formirala tudi komisija, ki je v svojem zapisniku (ohranjen je le izvleček) podala naslednje ugotovitve: »Razvaline je mogoče konservirati v sedanjem obsegu in obliki. Ogrožene dele sten je potrebno urediti z injektiranjem, nekatere zrušene dele pa iz statičnih razlogov dozidati ter končno vrhove zidov utrditi skladno dani silhueti razvaline. Po možnosti naj se ohranijo vsi zidovi. Čiščenje naj se vrši v omejenem obsegu s težnjo, da ostane ohranjen karakter razvaline, četudi bi s čiščenjem prišli na dan eventuelno novi in za stavbno zgodovino dragoceni podatki. Severni stolp je možno prekriti v celotnem obsegu, zrušeni del stene proti jugu pa je potrebno obnoviti. Klinasti zaključek, ki je v višino najboljše ohranjeni grajski del, je potrebno na notranji strani proti dvorišču konservirati, prav tako je potrebno

Sl. 5—6 Grad Kamen pred
pričetkom del leta
1957 in pogled na
grajski kompleks
leta 1972

Fig. 5—6 The Castle of Ka-
men before the
beginning of the
works in the year
1957 and a view
of the castle area
in the year 1972

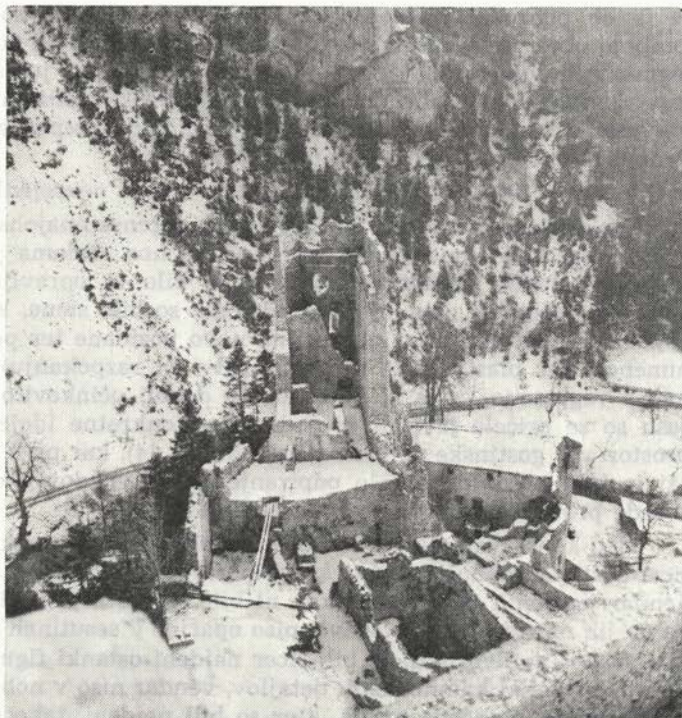
Sl. 7 Zahodni stolp; spodnja tretjina kaže romansko zidovje s strešno lino na desni
 Fig. 7 The western tower; the lower third shows the Romanesque walls, with a loop-hole on the right side

Sl. 8 Komisijski ogled obnavljanja gotskega dela
 Fig. 8 Committee's visit to inspect the renovating of the Gothic part

Sl. 9 Pogled z romanskega stolpa na gotski palazzo z obrambnim zidom

Fig. 9 A view from the Romanesque tower over the Gothic palace with the moat

vse nasilno razširjene okenske odprtine zapreti do obsega prvotnih, pri čemer bi predvsem dosegli statično trdnost več ali manj labilnih sten. Odstrani naj se odvišno vegetacijo, predvsem na severnem grajskem stolpu, kjer popolnoma zakriva odlično ohranjeni (? op.p.) štirioglati stolp. Pravtako je potrebno utrditi obzidje, deloma ga pozidati. Za zaščitno plast od zgoraj naj se uporabi izolacijsko gradivo iz ruše. Tudi v obzidju naj se ohrani kontura (? op.p.). Na vsak način pa je potrebno pozidati do najvišje ohranjene višine okrogli stolp pod gornjo dvoriščno fasado.«

Kljub na nekaterih mestih tehnično nepravilnemu besedilu pa je bila osnovna zamisel vendarle pravilna: grad je treba brez posebnih dodatkov v bistvu konservirati v taki obliki kot je. Vse premalo pa navodilo upošteva dokumentacijo in način del (deloma arheološke metode) in pomanjkljiva so predvsem tehnična navodila, kot so statični izračuni, vrste materialov in način uporabe, ločevanje med novimi dodatki in starimi deli itd. Delo, ki je teklo v nekaj fazah, je vse do 6. faze sledilo navodilu komisije, ki je bilo najbrž dopolnjevano ob novih vprašanjih, najbolj pa se ob zaključku čuti pomanjkanje dokumentacije ter preveč dosledno prilagajanje novih delov starim.

Gotski palazzo, konsolidiran v prvi fazi, je bil kljub debelim zidovom že močno poškodovan, posebno na sz. delu, ob okenskih odprtinah pa so bile stene močno stanjšane. Okenske odprtine so bile rekonstruirane na podlagi skromnih sledov, vendar pa je vprašanje, če so bile res tako oblikovane, saj

se je ob podrobni naknadni preiskavi pokazalo, da so na primer nekateri lomljeni oboki, kot so bili rekonstruirani, izhajali le od poškodovanih navadnih segmentnih lokov itd. Močan prizidan opornik na jugozahodnem vogalu, ki sega do vrha, pa je nasprotno zakril sledove konzolnega pomola, ki je bil po Valvasorjevi upodobitvi na tem delu. Skoraj do nespoznavnosti so zakriti tudi sledovi stropov nad pritličjem (vrsta obokov?).

V letnih 1962 in 1963 so dela obstala zaradi neurejenih finančnih zadev.

Naslednja dela od 1964 do 1966 so bila terensko najobsežnejša, vendar kakor v prvi fazi nedokumentirano reševana ad hoc. Deloma je bil odkopan nasuti material (sledječ navodilom komisije je bilo to opravljeno nepopolno in bo potrebno začeto še dopolnjevati!), deloma so bile stene, ki so prav v tem delu najslabše kvalitete, injicirane ali na novo pozidane ter po vrhu zaščitene z bitumenom ter plastjo ruše (proti izsušitvi in razpokanju). Precej težav je bilo tudi z vegetacijo, ki je ni bilo mogoče dovolj učinkovito odstranjevati. V tem času so se pričele javljati že tudi prve konkretne ideje o uporabi nekaterih prostorov v gostinske namene (»bastion« št. 14), kar pa k sreči ni bilo izvedeno, saj je bilo predvideno celo odpiranje novih vhodov skozi stene, kar bi bilo seveda proti vsem pravilom konservatorstva.

Med konservatorskimi deli obeh prvih faz je bilo odkritih na gradu Kamen sicer dosti podrobnosti o arhitekturi, ki prej niso bile vidne, ker so bile pod zemljo, vendar posebnih novih podatkov ni bilo. Mogoče je tudi, da so se izgubili ali pa da jih nenadzorovani delavci niso opazili. V sesutinah pod tretjo in ob četrti fazi gradu (na dvorišču) so bili sicer najdeni ostanki figurativnih in poslikanih pečnic ter nekaj kamnoseških detajlov, vendar niso v nobenih zapiskih, še manj pa v tlorisih označena mesta, kjer so bili najdeni, tako da se ne da ugotoviti, od kod izvirajo.

Način obnavljanja in konsolidiranja zidov je ostal več ali manj enak v vseh obdobjih konservacije. Razpokane dele zidu, ki jih je bilo malo, ker stoji vse na skali, so zalili s tekočim betonom, ki je utrdil prekinjeno vezivo, injiciranje pod pritiskom pa ni bilo potrebno, ker je bila malta, ki so jo uporabljali, v vseh obdobjih čvrsta, enako tudi lokalni kamen. Zelo verjetno so apno pridobivali kar ob gradu iz krajevnega materiala; skalovje je iz dokaj čistega apnenca ter je mogoče iz njega pridobivati kvalitetno apno. Ker tudi apnenčev lomljenec, iz katerega so vsi zidovi, ne razpada, je bil ob konservaciji spet uporabljen kot gradivo za konsolidiranje sten (zapolnjevanje statično nevarnih vrzeli), delno pa je bil uporabljen tudi lehnjak z Jezerskega kot novi material (ki pa se le delno loči od starega, ker je bil uporabljen za oboke že ob gradnji), zaradi svoje lahke obdelave ter načina, da bi — vsaj na nekaterih mestih — razločevali novo zgrajene dele zidu od originalnih. Ker ni bil kamen nikdar »fugiran«, stiki tudi pri novi obdelavi niso bili zaglajeni, temveč so ostali poglobljeni; le koder so bili razmaki preveliki, so bili izpolnjeni z manjšimi kamni enako kot pri originalnem zidu. S takim sistemom obnavljanja zidov je bila vizuelno dokaj izenačena struktura, včasih skoraj preveč, kar pa se še vedno loči ob podrobnejši preiskavi; kot vezivo je bila v novih delih vedno uporabljena cementna malta (počasi vežoči beli cement), medtem ko so stari zidovi ohranili svojo apneno malto. Nepravilno pa je bilo ponekod izvedeno površinsko utrjevanje zidov s dodajanjem drobnejših kamnov v cementni malto, kar je spremenilo tako površinsko strukturo kot dokumentarno vrednost. V situaciji konservatorskih

Sl. 10 Očiščeni in konservirani renesančni trakt, zgoraj prvotni stolp

Fig. 10 The cleaned and conserved Renaissance tract; above: the original tower

Sl. 11 Stik med 3. in 4. gradbeno fazo ob gornjem bastionu

Fig. 11 Junction between the third and fourth construction stages at the upper bastion

posegov so dopolnitve zidov vrisane kot izpolnjeni črni deli, vendar je bilo za leta do 1966 mogoče le približno določiti njihov obseg prav zaradi površinsko nepravilnega dopolnjevanja. Največ je bilo dopolnjenega zidu ob zgornjem »bastionu«, na terasah pa je bila ponekod izravnavana višina, verjetno zaradi »ohranitve konture«, kot je to zahtevala komisija. Vrhnji zaključki zidov so bili izravnani s plastjo betona ter zaščiteni z bitumenskim premazom. Po vrhu so bile položene ruše, ki naj bi ohranjemale vlažnost, potrebno bitumenu, vendar se je vegetacija kmalu posušila. Vzrok smo odkrili šele kasneje. Spodnja izravnava z betonom je bila izbočena, da bi odtekala voda, kar pa je le škodovalo tako ruši kot betonu, ki je začel pokati. Po letu 1967 smo pričeli zaključno plast betona izravnati tako, da je vedno nekoliko vbočena in ustvarja nekako korito, v katerem se zadržuje dovolj vlage za ohranitev ruše; s tem je preprečeno tudi pokanje betona in bitumenskega premaza ter zamakanje sredine zidov.

Vsa dela v prvih fazah (v situaciji šrafirano vodoravno in navpično) zajemajo velik kompleks, opravljena pa so bila s sorazmerno majhnimi stroški, saj so v celoti znašali le 159.404,55 din, kar seveda ne more biti absolutno merilo, ker so se kasneje cene storitev zvišale ter se je zmanjšala tudi vrednost denarja, vendar bi lahko koga zapeljalo, da bi sklepal o morebitni večji uspešnosti v prvem delu. Že omenjeni podatki, da bo treba ta del gradu za dokončno prezentacijo še enkrat (vsaj do neke mere) obdelati, ter da so zaradi nasilnega pocenjevanja za vedno izgubljena marsikatera dragocena pričevanja, povedo dovolj zgovorno, da je tak način vodenja del na spomeniškem objektu nepravilen.

Že leta 1967 smo delno pričeli čistiti renesančni del gradu, kar se je nadaljevalo še do 1969. leta. Vmes je bilo zaradi nevarnosti rušenja treba dopolnjevati zidovje na nekaj mestih, posebno nad dviznim mostom ter v pritličnem delu ob dvorišču. Ker je bilo zidovje nad jugozahodnim obrambnim jarkom ohranjeno le v ozkih, krhkih, a visokih pasovih, so bili ti utrjeni ter v spodnjem delu okrepljeni. Zato je bilo treba dopolniti manjkajoči del zidu, ki je bil (edini v gradu) nad pritličjem predeljen na zunanji strani s horizontalnim zidcem v obliki renesančne »klobase«. Z vložki, vlitimi posebej iz betona, da bi bilo možno razločevati novo od starega, so bili dopolnjeni manjkajoči deli zidca ter nanje nadzidan potrebni pas stene za utrditev originalnih ostankov.

Zanimivo odkritje v pritličju renesančnega dela so bili poleg sledov arkadnih stebrov in originalnega opečnega tlaka (17) trije prostori, katerih prvotno funkcijo je bilo mogoče rekonstruirati (glej opis pri razvojnih fazah — sl. 3), dobro ohranjeni nastavki obokov pa kažejo na preprost grebenast obok. Najpomembnejše za detajlno poznavanje razvoja gradu pa je bila v prvotni omet vrezana letnica 1551 (sl. 13), ki je zaradi nepazljivosti delavcev ohranjena le delno. To je doslej edina popolnoma točno opredeljena gradbena faza na Kamnu, ker ni nobena druga datirana niti arhivsko niti kako drugače. Drobnji detajli, kot so sledovi klopi v ometu v levem prostoru v pritličju (18) ali lesene konzole za police v desnem prostoru (20), so bili zaščiteni in ohranjeni in bodo omogočali tudi pri kasnejših raziskavah dobro dokumentacijo, medtem ko se do faze konservatorskih del ni poskrbelo nikjer za ohranitev ometov (le nekaj fotografij). Da bi zaščitili in konsolidirali precej poškodovane zidove (nanje so se zrušila gornja nadstropja!), je bilo treba vrhove delno pozidati ter dopolniti porušene loke nad odprtini (oblike je bilo mogoče rekonstruirati iz ostankov)

Sl. 12 Prostori v pritličju renesančnega dela — način utrjevanja zidov

Fig. 12 Rooms on the ground floor of the Renaissance part — the method of consolidating walls

Sl. 13 Ohranjena letnica zidave renesančnega dela (1551)

Fig. 13 Preserved date of construction of the Renaissance part (1551)

ter povezati s skrito železobetonsko vezjo. S tem se je sicer ustvaril videz, kot da se je renesančni del začel s tem zidom, čeprav je bil pred njim še arkadni hodnik, vendar se takemu efektu ni bilo mogoče izogniti. Vse okvire oken in vrat, ki so bili iz zelenega tufa (ostanki), so nasilno izluščili ter jih uporabili za gradnjo drugje, tako da so ohranjena le ležišča zanje.

Zanimive so bile tudi najdbe v prvem nadstropju, delno že opisane spredaj. V prostoru št. 21, to je v skrajnem jz. vogalu, so še dobro ohranjeni ometi po stenah in podložni estrih na tleh, ki je služil kot podlaga kamnitim ali keramičnim ploščam, kasneje odstranjenim in uporabljenim drugje. Stene so bile ometane z grobim in finim zglajenim ometom, kakršnikoli sledovi barv pa so bili izprani v dveh stoletjih, ko je bil grad brez strehe. Posebna niša, ki je

služila kot skrivni izhod, je bila že omenjena, zanimivi pa so tudi sledovi dimnikov, ki so se združevali v enega; po Valvasorjevi upodobitvi je bil ta nad streho oblikovan kot stolpič z visoko štiristrano piramidasto streho.

Pomembno odkritje je bil tudi prostor z bogatim obokom (ohranjeni le sledovi) ter posebnimi nišami iz zelenega kamna, omenjenimi že pri razvoju gradu (nad 20). Brez dvoma je bila to grajska kapela, ki jo omenja tudi Valvasor, dolga 7,12 m in široka 4.55 m. To je obenem tudi edini prostor v renesančnem delu (razen shrambe in stolpa), v katerem ni bilo kurišča oziroma peči. Oltar je moral biti bodisi na južni steni ob vhodu, bodisi na severni v zidni niši, širine 1.40 m, kar bi bilo bolj verjetno.

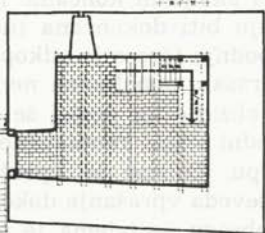
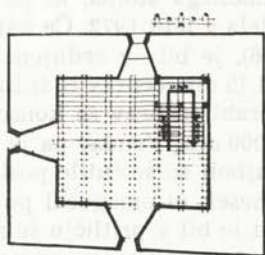
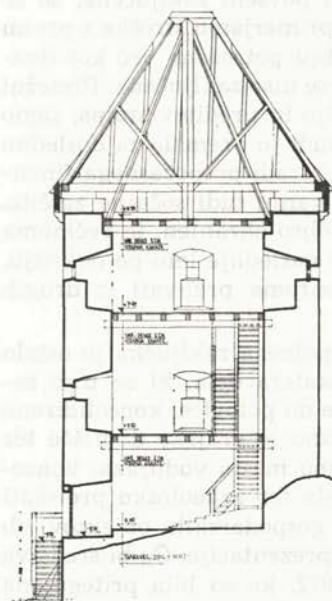
Več med prvim in drugim nadstropjem so bile enoramne, v spodnjem delu zavite stopnice v ozkem hodniku med kapelo in nekdanjim obzidnim zidom samostojnega platoja ob zahodnem stolpu. Enake stopnice so se ponovile v nadstropjih še dvakrat, vendar niso ohranjene — razen ležišč obokov in sledov stopnic. Da bi zaščitili sorazmerno dobre prvotne stopnice iz zelenega kamna, predvsem pa utrdili sedaj samostojno stoječo steno, ki se je že nevarno nagibala, je bilo potrebno najti posebno rešitev. Prvič, odkar so bila izvajana dela na Kamnu, je prišel na pomoč s svojimi izračuni tudi strokovnjak — statik. Odločeno je bilo, da je treba obe steni povezati in rešitev se je pokazala v rekonstrukciji stopnišč med 2. in 3. ter 3. in 4. nadstropjem. Ker je bila izvedba že podrobneje opisana in objavljen tudi načrt (VS XII, 117 in VS XV, 188), se pri tem ne bi ustavljali.

Zanimivost 3. nadstropja je dobro ohranjeno konzolno nameščeno suho stranišče, ki je bilo konsolidirano skupno z ostalim zidovjem ob stopnišču (22).

V letu 1968 je bil odstranjen še neprimeren novi skedenj ob spodnjem vhodnem bastionu (lastnik je zahteval tudi prenos na drugo mesto), tu pa se je pokazalo, da je bil (verjetno v 17. stol.) prislonjen ob obzidje manjši pritlični objekt; sledovi so bili le delno v temeljih ter ohranjenih ležiščih stropnjakov, vrisanega pa ima tudi Valvasor. Brez dovoljenja pa je nato novi lastnik (vprašanje lastništva!) sezidal na tem mestu kletni del novega objekta z betonsko ploščo, ker pač lokacija ni bila črtana iz katastra. Dela so bila sicer ustavljena, vendar bo treba v končni fazi odstraniti tudi to.

Zadnja faza v dosedanjem konservatorskem delu na gradu Kamnu so bili posegi na najstarejšem delu — ob zahodnem stolpu (24) in na ploščadi pred njim (23). V poročilu komisije »odlično ohranjeni štirioglati stolp« je imel v resnici popolnoma ohranjeno le zahodno stranico, ki je bila zaščitena zaradi strmega pobočja ob njej. Vzhodne stranice ni bilo več, razen dela v pritličju, severna in južna pa sta bili z notranje strani skoraj popolnoma razpadli, tako da so ostali le še vogali. Zato je bilo treba zidove utrjevati delno že med samim čiščenjem notranjosti stolpa ter takoj pričeti s ponovno zidavo južne stranice. Da bi delo pospešili ter obenem razbremenili zidove, je bila izpuščena notranja tretjina zidu, nad vsako etažo pa je bila ulita železobetonska zidna vez za povezavo obeh nestabilnih vogalov. Na podlagi Valvasorjeve upodobitve sta bili vzdani dve okenski odprtini, katerih velikost je enaka ohranjenim v severni in južni steni. To je seveda nedokumentirana rešitev, ki pa je nujna prav zaradi zadnje — prezentacijske faze. Na vrhu so bili zidovi stolpa povezani z železobetonsko vezjo (armatura 8 x Ø 16), zaradi posebnega programa pa so bile rekonstruirane tudi manjkajoče konzole, ki so bile, podobno kot deli rene-

Sl. 14—15 Rekonstruirano stopnišče, ki je statično povezovalo nagibajočo se steno.
 Spodaj: stopnišča v stolpu (P. Fister)
 Fig. 14—15 Reconstructed staircases, statically connecting the sloping wal.
 Below: tower staircases (By P. Fister)

STOPNIŠČA V STOLPU

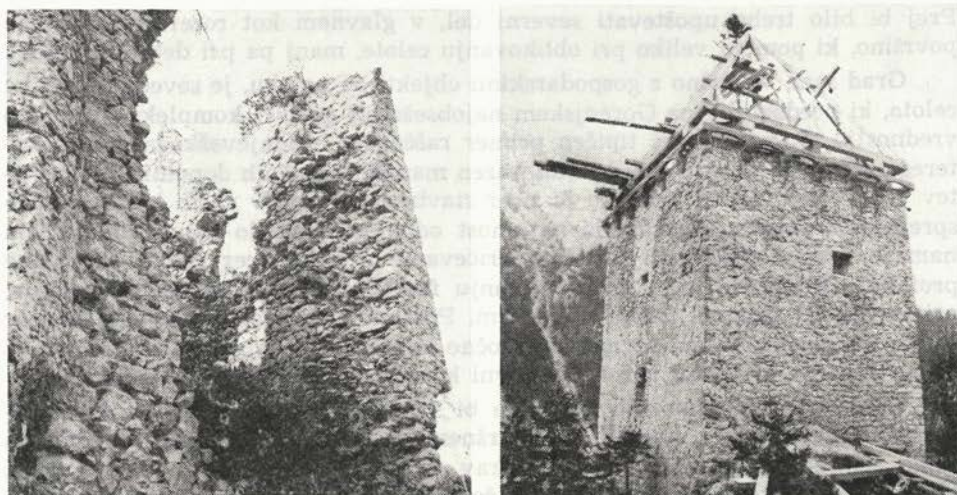
grad kamen

sančnega zidca, odlite v betonu, posebej pa še loki med njimi, ki so kot pred-fabricirani elementi sestavljeni iz posameznih kosov.

O vzrokih rekonstrukcije stolpa bom spregovoril posebej, tu naj bodo le tehnični podatki. Vhod v stolp je bil cca 2 m nad platojem in najbrž je do njega vodilo leseno stopnišče, ker ni nobenih sledov o zidanem. Sedanji vhod, ki je bil vsekan v starejšo steno ob prezidavah v 16. stol., je imel kot vsi renesančni deli pravokotni okvir iz zelenega kamna, ki pa je le fragmentarno ohranjen (verjetno je bil nasilno odstranjen). Da bi rekonstruirali portal, potreben za vstavitev vrat, je bil kot material izbran lehnjak, po ostankih prvotnega dela rekonstruirana oblika in velikost, v prekladi pa bo imel še vrezano letnico obnovitve, da ne bo mogoča zamenjava z originalom. Enako bodo označeni vsi novi deli v stolpu (line). V dobro ohranjena ležišča stropnjakov (sistem glavnega nosilca — 17.5 x 25 cm —, preko njega stropnjaki — 27 x 33 cm — v razdalji okrog 90 cm — 3 čevlje — ter preko njih najbrž tesani plohi) so bili vloženi novi stropovi, stopnišče pa je rekonstruirano delno po dobro ohranjenih sledovih (pritličje, deloma 1. nadstr.), deloma po najbolj možni varianti — izdelani so bili načrti za več različnih sistemov. Konzolni renesančni venec je imel ohranjena ležišča za večino konzol razen na južni stranici ter nekaj konzol na zahodni stranici, ki so ostale in situ. Višina konzolnega zidu je bila določena deloma po Valvasorjevi upodobitvi, bolj pa po analognih primerih (Krumperk ipd.), enako nakloni strešine (58°), poenostavljena je bila notranja konstrukcija tako zaradi sredstev kot zaradi koncepta, da postane obiskovalcu na prvi pogled jasna razlika med starim in novim delom. Ker smo našli med čiščenjem v stolpu staro strešno opeko (bobrovec) — ki je podobna tisti z župne cerkve v Begunjah — je bila zamisel nekaterih, da bi poskušali obnoviti kritino s skodlami (ki pa so bile nedokumentirane), zamenjana z dokazano.

Z rekonstrukcijo zahodnega stolpa, ki pa še ni povsem zaključena, so se končala konservatorska dela v letu 1972. Če najprej primerjamo stroške s prvim in drugim delom (do 1966), je bila v zadnjem obdobju potrošena več kot dvakratna vsota, to je 350.833,45 din, čeprav tudi tu dela še niso zaključena. Pretežni del teh sredstev je bil porabljen prav za konsolidacijo in ureditev stolpa, samo za lesene dele preko 180.000 din! Vendar pa je bilo tudi to premalo za dosledno konservatorsko akcijo; najbolj so se čutile posledice zaradi prepočasnega financiranja, ker vsakoletni znesek ni omogočal po odkrivanju tudi sočasne zaščite. (Primer: omet v stolpu, ki je bil v pritličju še zelo dobro ohranjen, je večinoma propadel, ker je bilo mogoče zaščititi notranjost šele naslednje leto po odkritju, ko so bila že vsa sredstva izčrpana; združevati oziroma prelivati iz drugih akcij pa jih ni bilo mogoče.)

S tem konservatorska akcija ni končana. Do popolnega zaključka je ostalo še mnogo dela, saj morajo biti dokončana tudi nekatera dela, ki se niso zaključila v prvih fazah. Spodnja terasa je odkopana le do polovice, konsolidirano ni zahodno obzidje ob terasah, popolnoma neraziskano je grajsko dvorišče ter s tem severni objekti in obzidje ter doslej še neznano mesto vodnjaka, konsolidirati je treba jugozahodni vogal renesančnega dela ter arheološko preiskati plato ob zahodnem stolpu. Ostane še vprašanje gospodarskih objektov ob spodnjem vhodu itd. ter seveda vprašanje dokončne prezentacije. Če bi sredstva dotekala v dosedanjem obsegu — izjema je leto 1972, ko so bila pritegnjena tudi iz drugih akcij — je delo šele pred zadnjo tretjino in bi trajalo še najmanj

Sl. 16—17 Porušeno ostenje zahodnega stolpa leta 1968 ter restavrirani in delno rekonstruirani zahodni stolp leta 1972
 Fig. 16—17 Ruined walls of the western tower in the year 1968 and the restored and partly reconstructed western tower in the year 1972

4 leta. Potrebno bo torej ovrednotiti, ali je to res samo lokalno pomembna akcija ali morda akcija širšega značaja, ki je dala že izredne rezultate. Čeprav bi morda pri konservatorskem delu morali raziskovati in voditi akcije upošteva-joč le strokovno pravilne metode in časovna zaporedja, pa nam dejstva tega ne dovoljujejo. Akademsko razpravljanje o pravilnosti takega ali drugečnega postopka in prepričevanje investitorjev na terenu o nujnosti takega sistema, kot vsi dobro vemo, ne pomaga. Zato je treba kljub slabim rezultatom, naka-zanim tudi v naši akciji, včasih iskati rezerve vsaj pri etapnosti akcij, če si tega že ne smemo privoščiti pri konkretnih rešitvah. Prav iz tega razloga se bo tudi na Kamnu že pred dokončanje čistih konservatorskih del moral vriniti del zadnje faze, to je prezentacije, čeprav bi to moralo počakati končnih rezul-tatov, česar se dobro zavedamo, le da tega ni mogoče pojasniti tudi drugim.

VALORIZACIJA, PREZENTACIJA IN REVITALIZACIJA

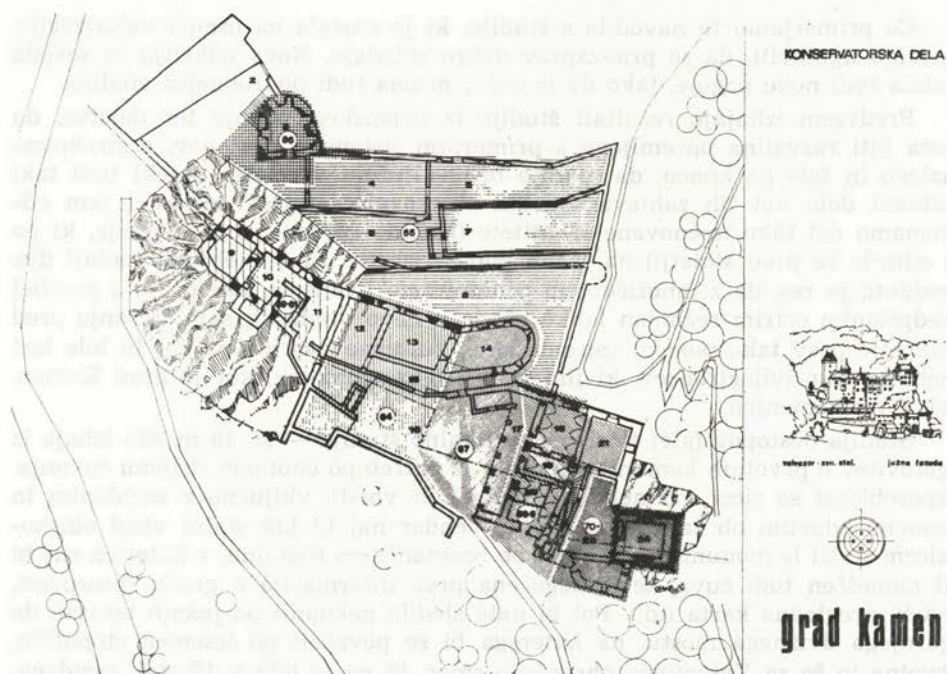
Sedaj, ko je zbrana skoraj vsa dokumentacija o gradu ter so bili raziskani (čeprav ne povsem tako, kot bi morali biti) vsi njegovi preostali deli ter obenem konsolidirani, lahko govorimo o valorizaciji celote in detajlov. Grajski kompleks kot celota ni več ohranjen, saj bi morali vključevati vanj vse od ribnika na jugu pa do zaključka livade na severu. Novejše stavbe na prostoru nekdanjih gospodarskih poslopij so se vrinile v baročni grajski ambient, ki kot razvojna faza ni bil posebej obravnavan, in ostala nam je v glavnem renesančna grajska kompozicija. Še vedno pa bi morali vsaj načelno vključevati v obravnavanje tudi nekdanje vrtove južno od gradu — v okviru prezentacije bi moral pred-stavljati ta del zaključno fazo, ki pa je časovno najbrž še precej odmaknjena.

Prej bi bilo treba upoštevati severni del, v glavnem kot rezervirano zeleno površino, ki pomeni veliko pri oblikovanju celote, manj pa pri detajlni analizi.

Grad sam, vključno z gospodarskimi objekti ob potoku, je seveda nedeljiva celota, ki predstavlja na Gorenjskem najobsežnejši grajski kompleks s posebno vrednostjo. To je namreč tipičen primer raščenega srednjeveškega gradu, katerega razvoj se je ustavil v 16. stol. razen manjših baročnih dopolnitev. Opustitev v prvi polovici 18. stol., ko je sicer stavbe vseh vrst v naših krajih močno spremenila povečana gradbena aktivnost od klasicizma do današnjih dni, pa nam je vsaj v ruševinah ohranila pričevanje o delu sicer redko ohranjene profane arhitekture ter o prilagojevanju funkcionalnih in stilnih elementov, prinesenih od drugod, našim razmeram. Posebno vrednost predstavljajo sicer slabše ohranjeni sledovi regionalno močne kamnoseške dejavnosti (Peračica — zeleni kamen), ki je kot važen oblikovni kreator vključena v arhitekturo.

Vrednotenje posameznih delov ne bi smelo biti toliko pogojeno le s starostjo, temveč tudi s stanjem, v kakršnem je danes, in dejansko vrednostjo same arhitekture. Zahodni stolp, čeprav najstarejši del gradu, je bilo treba konsolidirati s tako velikimi posegi, čeprav je bil vedno le pomožni objekt, namenjen samo obrambi; ta sicer najstarejši sestavni del je pomemben predvsem za podobo grajske celote, ne pa kot detajl. Podobno usodo je doživel gotski palazzo (2. faza razvoja). Vrednotenje zveznega dela med palazzom in renesančnim traktom je v okviru rekonstrukcije gradu vsekakor zelo pomembno, saj je predstavljal glavno grajsko gmoto. Današnji ostanki kletnih prostorov, ki so bili močno rekonstruirani ob konsolidaciji zidov, pa nam nasprotno dajo manjšo stopnjo valorizacijske vrednosti. V tem delu je grad utrpel tudi najmočnejše poškodbe. Najpomembnejši in tudi v detajlih sorazmerno dobro ohranjeni del je renesančni trakt, ki bi zaradi svoje izredne pričevalnosti moral biti tudi primerno dostopen, kar bi naj bilo upoštevano pri prezentaciji. O njegovih sestavnih delih je bilo že dovolj povedanega, konsolidacijska dela pa so le delno dopolnila njegovo originalno podobo. Južne terase so sestavni del celotne podobe, objekti na njih pa so ohranjeni le v temeljih. Ker so kasnejšega nastanka in so bili oblikovani, kot kaže, brez posebnega prizadevanja za likovno ali funkcionalno vključitev v grajsko celoto, njihova odstranitev ni tako pomembna. Posebno valorizacijo pa zasluži splet zgradb ob vhodu. Bastion, ohranjen sicer le nekaj več kot do polovice svoje prvotne višine, portal (ki je bil nasilno odstranjen) in stanovanjski objekt s stolpičem, ki je edini skoraj popolnoma ohranjeni grajski objekt, predstavljajo v zasnovi gradu sicer manj pomemben sestavni del, po svoji ohranjenosti in pričevalnosti pa dokaj visoko valorizacijsko stopnjo — danes na žalost v privatni lasti in s tem prepuščeno raznim samovoljnim predelavam.

Malo pred zaključkom konservatorskih del se je grad kot celota izluščil iz zelenja ter spet dominira nad prehodom v dolino ter vse tja do Radovljice in preko Save do Lipniškega gradu. Ker se je osrednji del zrušil, so razne faze razvoja odlično razvidne. Po rekonstrukciji prvotnega zahodnega stolpa, ki jo je zahtevala njegova konsolidacija, ta dominira na naravno utrjenem položaju skoraj neodvisno od ostalega dela, saj so ruševine renesančnega dela prilagojene terenu. Enako samostojno, čeprav bolj okrnjen v svoji obliki, dominira nekdanj posebej stoječi gotski palazzo, na grajskem platuju dobro ločen od ostalega dela

Sl. 18 Pregled zaporedja konservatorskih del v letih 1959—61, 1964, 1966, 1967, 1968—69 in 1970 (P. Fister)
 Fig. 18 A succession survey of the conservation work carried out in the years 1959—61, 1964, 1966, 1967, 1968—69, and 1970 (By P. Fister)

s popolnoma ohranjenim notranjim prečnim jarkom. Čeprav je vezni del porušen, pa obzidja na terasah ter ohranjena kletna etaža vizuelno še vseeno povezujejo oba najstarejša dela v celoto in ustvarjajo splošni vtis enovitega kompleksa.

Kako prezentirati grad je bilo jasno takoj v začetku, čeprav z nekoliko romantičnim ciljem. Ostane naj razvalina, torej v podobi, kakršno so mu dala zadnja stoletja. Verjetno bolj iz potrebe, da bi nekje nakazali velikost gradu, je bila v sklepu komisije omenjena tudi možnost rekonstrukcije zahodnega stolpa, kar se je kasneje izkazalo za konsolidacijsko nujnost. O načinu prezentacije detajlov ter o različnih idejah v zvezi s tem je bilo že govora pri opisu konservatorskih del, zato bi se tu raje posvetili tistemu delu, ki je pravzaprav je neločljivo povezan z neke vrste revitalizacijo gradu.

Prvi napotki o tem, čemu naj bi služil grad Kamen v sedanji obliki, so bili podani že ob pričetku del. Poleg splošnih navodil o ureditvi dohodnih poti naj bi se adaptirala tudi »notranjščina nekdanjih hlevov za potrebe gostinstva — ureditev kuhinje, shramb in kleti (pri tem so mišljene kleti 3. faze gradu z gornjim »bastionom« — op.p.). Obenem naj bi se uredil zahodni stolp za potrebe gostinstva, enako v pritličju stanovanjskega objekta ob vhodu, uredilo pa naj bi se stanovanje v 1. nadstropju.« K temu bi sodilo še navodilo o ureditvi najbližje okolice gradu s prostori za parkiranje.

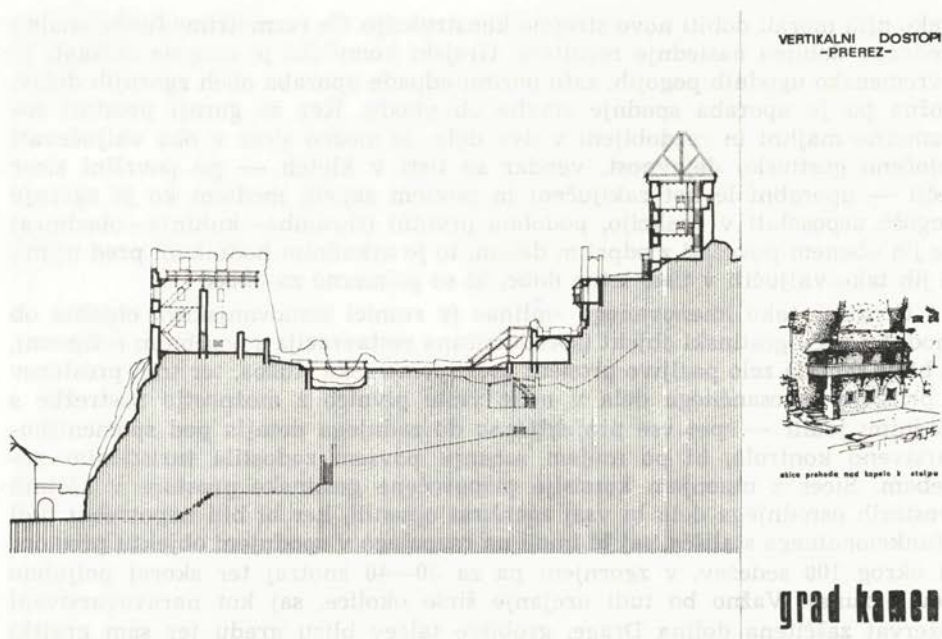
Če primerjamo ta navodila s študijo, ki je nastala na osnovi valorizacije, moramo ugotoviti, da se pravzaprav dobro skladajo. Nova odkritja so seveda podala tudi nove pogoje, tako da je sedaj možna tudi podrobnejša analiza.

Predvsem izhajajo rezultati študije iz dejanskega stanja ter dejstva, da mora biti razvalina opremljena s primernim sistemom dostopov, s strokovno razlago in šele na koncu, da morajo biti vključeni v celotni objekt tudi taki sestavni deli, kot jih zahteva sodobni obiskovalec—turist, čeprav s tem odvezemamo del tako imenovane identitete (nasilno spreminjanje funkcije, ki pa je odmrta že pred stoletji) na račun popularizacije. Če pretehtamo zadnji dve vrednoti, je res, da z množičnostjo profaniramo kvaliteto, kar pa se s posebej predpisanim ostrim režimom lahko obrne v novo vrednost, saj zapiranje pred javnostjo prav tako pomeni osiromašenje, kulturne dobrine pa naj bi bile last vseh, ne le privilegirancev, ki jim je bil sicer spomenik, kot je grad Kamen, nekoč res namenjen.

Študija dostopov (glej tloris in vertikalno študijo — sl. 19 in 20!) izhaja iz ugotovitev o prvotnih komunikacijah ter iz potreb po enotnem sistemu čuvanja. Usposobljeni so sicer vsi nekdanji dohodi in vhodi, vključno z zazidanim in ponovno odprtim ob zahodnem stolpu, vendar naj bi kot stalni vhod obiskovalcem služil le monumentalni vhod ob renesančnem bastionu, v katerem naj bi bil nameščen tudi čuvaj ter omogočena prva informacija o gradu (prospekti, vodiči, pregledna karta itd.). Pot bi nato sledila nekdanji po južnih terasah do zgornjega dviznega mostu, na katerega bi se povzpeli po lesenem stopnišču. Prvotna in še za Valvasorja ohranjena smer, ki pa je bila v 17. stol. zazidana, je vodila s teras ob manjšem stolpu v zahodnem zidu ter prekoračila jarek ob zgornjem »bastionu« preko dviznega mostu. Zaradi sklenjenosti in zaprtosti celote smo se odločili obnoviti kasnejšo smer znotraj obzidja. Iz hodnika med dviznim mostom in grajskim dvoriščem bi bil omogočen dostop v kletne prostore 3. faze gradu, ki bi lahko imel posebno funkcijo.

Na dvorišču bi se pot razcepila proti gotskemu palazzu in proti renesančnemu delu. Čeprav je bil v zadnji fazi dostop do palazza čez skalni jarek po zidanih stopnicah, bomo vseeno obnovili prvotni leseni most na dobro ohranjenih sledovih; s tem bo obiskovalcu nakazana tudi prostorska delitev gradu po razvojnih fazah. V gotskem palazzu bo urejena posebna obhodna ploščad (lesen hodnik) v višini vrhnjega nadstropja, do nje pa se bo prišlo po lesenem stopnišču, ki bo na verjetnem mestu nekdanjega. Tako bodo dostopni tudi najvišji deli, od koder bo dober pregled vsega kompleksa; obiskovalec bo videl poznogotske okenske okvire iz zelenega kamna, ki so še ohranjeni v vrhnji etaži ter bo obenem dobil prvi vtis o razsežnosti gradu.

Teže je bilo rešiti dostope v renesančnem delu, kjer je bil prvotni dohod po ločenem stopnišču v jugozahodnem vogalu dvorišča. Možni sta dve varianti, od katerih je ena le pomožna, to je poseben dohod v severozahodnem vogalu dvorišča v nekdanji prostor kapele, vsekane v skalo. Če pa hočemo obnoviti nekdanjo smer, je potrebno obnoviti stropove nad pritličnimi prostori, s čemer bi jih obenem tudi bolje zaščitili, možno bi jih bilo uporabiti za zadnjo fazo, boljše pa bi tudi nakazali najbolj pomembne prostore v gradu: kapelo in reprezentančne dvorane. Od tod dalje vodi pot po ohranjenih prvotnih stopnicah v 2. nadstropje, kjer bo treba postaviti mostovž v višini tal nad kapelo za povezavo s stopniščem, ki je bilo rekonstruirano zaradi konsolidacije (glej opis

Sl. 19 Dostopi v grad (P. Fister)
Fig. 19 Accesses to the castle (By P. Fister)

pri konservatorskih delih!) in ki vodi na plato ob zahodnem stolpu. Možno bi bilo sicer obnoviti tudi tretjo ramo stopnišča (nad platojem), ki je vodila v podstrešne prostore, vendar bi bilo to najbrž nepotrebno, ker je sedanja vez že dovolj učvrstila zidove.

V zahodni stolp je projektiran dohod v obliki lesenega stopnišča, ker ni bilo mogoče najti nobenih sledov o zidanem, v notranjosti pa bi bil urejen muzej, posvečen gradu. Tu bi se obiskovalec spoznal do podrobnosti z zgodovino gradu, tu bi bili razstavljeni detajli, najdeni ob urejanju, sem bi prenesli tudi nagrobno ploščo Lambergov iz Zasipa in tu bi bila na ogled vsa dokumentacija o konservatorskih delih. Tako bi si lahko obiskovalec na koncu obhoda osvežil vse vtise in jih dopolnil s strokovno razlago, ki mu bo še enkrat v pomoč ob sestopu, ko bo moral po isti poti nazaj. Lahko bi namreč predvideli izhod tudi ob stolpu, vendar naj bi obiskovalec prav s tem, da si po končni strokovni razlagi lahko vse še enkrat ogleda, pridobil največ.

Ko je bil tako grajski kompleks strokovno obdelan, je ostalo še, da poskusimo vključiti vanj nujno potrebne turistične elemente. Ob pregledu možnosti vidimo, da so nam bolj ali manj na razpolago naslednji deli: stanovanjski objekt ob spodnjem vhodu kot najprimernejši in obenem najmanj problematični objekt, kleti 3. faze gradu z zgornjim »bastionom«, ki pa so povezane z rekonstrukcijo stropov in ureditvijo vodoneprepustne terase na gornjem stropu ter trije prostori v pritličju renesančnega trakta, ki bodo že zaradi prehoda

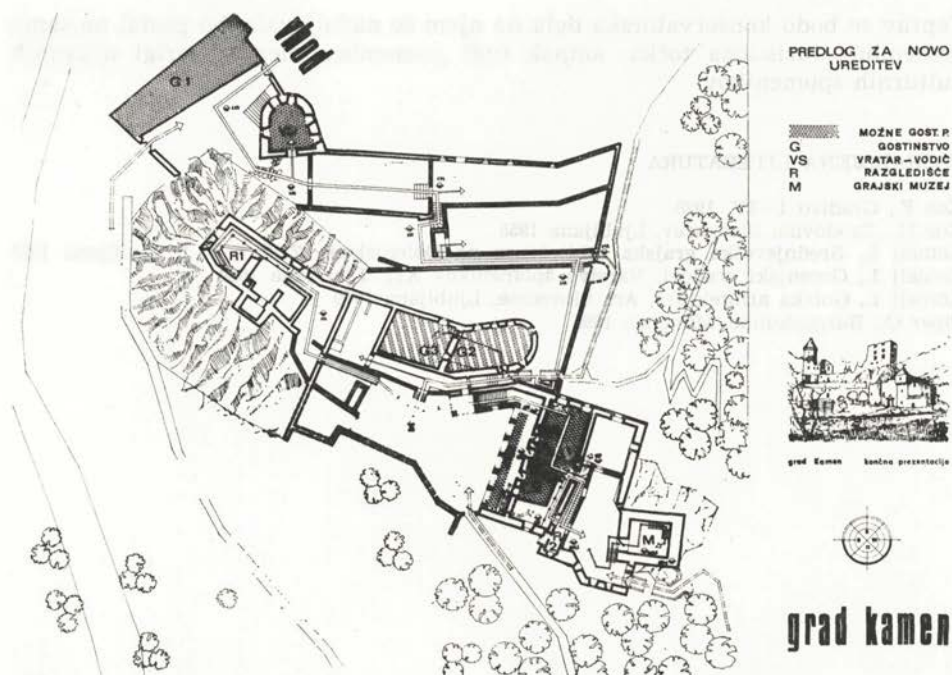
preko njih morali dobiti novo stropno konstrukcijo. Če razmotrimo funkcionalno vrednost, dobimo naslednje rezultate. Grajski kompleks je mogoče obiskati le v vremensko ugodnih pogojih, zato pozimi odpade uporaba obeh zgornjih delov, možna pa je uporaba spodnje stavbe ob vhodu. Ker so gornji prostori sorazmerno majhni in razdobljeni v dva dela, je možno sicer v oba vključevati določeno gostinsko dejavnost, vendar so tisti v kletih — po površini sicer večji — uporabni le kot zaključeni in povsem zaprti, medtem ko je zgornje mogoče usposobiti v funkcijo, podobno prvotni (shramba—kuhinja—obednica) ter jih obenem povezati z odprtim delom, to je arkadnim hodnikom pred njimi, in jih tako vključiti v tiste letne dobe, ki so primerne za obisk.

Ureditev tako imenovanega »mlina« (v resnici stanovanjskega objekta ob vhodu) v večji gostinski objekt (specializirana restavracija s posebnim režimom), ki bi ga morala zelo pazljivo proučiti tudi spomeniška služba, ter treh prostorov v pritličju renesančnega dela v neke vrste pivnico z možnostjo postrežbe s hladnimi jedili — spet vse projektirano do zadnjega detajla pod spomeniško-varstveno kontrolo, bi po mojem mnenju povsem zadostila turističnim potrebam. Sicer z mnenjem komisije priporočene gostinske prostore v kletnih prostorih osrednjega dela bi vsaj zaenkrat opustili, ker bi bili nepotrebni tudi s funkcionalnega stališča, saj bi imeli na razpolago v spodnjem objektu prostora za okrog 100 sedežev, v zgornjem pa za 30—40 znotraj ter skoraj poljubno število zunaj. Važno bo tudi urejanje širše okolice, saj kot naravovarstveni rezervat zaščitena dolina Drage, grobišče talcev blizu gradu ter sam grajski kompleks narekujejo poseben pristop. Potrebna bo ureditev parkirišč, sprehajalnih poti, med drugim vzdrževanje poti do jamskega gradu ter samega objekta itd., v končni fazi pa že omenjena vključitev celotnega kompleksa z ribnikom ter s tem v zvezi rešitev vprašanja obstoječih stanovanjskih stavb.

Konservatorska dela na gradu Kamen so tako časovno kot po obsegu največja spomeniško-varstvena akcija na Gorenjskem. Ob njej so sodelovali umetnostni zgodovinarji, arheologi, arhitekti, gradbeniki, geodeti in sami izvajalci — zidarji in tesarji, ki jih je bilo treba šele priučevati na specifično delo. Kljub pomanjkanju teamskega dela in le občasnim ločenim strokovnim mnenjem, pomanjkanju merske in materialne dokumentacije ter nekaterim rešitvam, ki niso najboljše in ki je zanje vzrok predvsem tehnično pomanjkljivo znanje tako strokovnjakov kot izvajalcev, pa postaja rezultat vendarle izjemna spomeniška akcija tudi v strokovnem pogledu. Nove ideje so menjale tudi koncepte, vendar to ni prizadelo spomenika samega, ki bi se po svoji urejenosti in monumentalnosti lahko enačil ne samo s katerikoli našim slovenskim dosežkom, temveč tudi z drugimi, čeprav je moral kot akcija ves čas ostajati v bolj ali manj krajevnih merilih.

ZAKLJUČEK

Članek o konservatorskih delih na gradu Kamnu je bil napisan že pred dvema letoma, tako da so morda nekateri podatki že dopolnjeni, nekaj ugotovitev je novih, predvsem pa se približujejo zaključku konservatorska dela prve faze. Koliko pomenita dve leti v tako veliki spomeniško-varstveni akciji, naj pove kratko poročilo o ugotovitvah in delih v tem obdobju.

Sl. 20 Predlog nove ureditve (P. Fister)
Fig. 20 Proposal for a new arrangement (By P. Fister)

Čeprav tudi sedaj ni bilo mogoče pritegniti arheologov, je bil sondiran plato ob zahodnem stolpu. Najdba južnega dela obzidja pred stolpom, ki je potekalo nekoliko diagonalno od jugovzhodnega vogala, prvotnega nivoja dvorišča, ki je bil za dobra 2 metra nižji od sedanjega renesančnega (kar opravičuje višino sedanjega vhoda, ki je bil v prvi fazi okrog 4 metre nad terenom) ter ostankov zgodnjeresnedeveške keramike (datiral A. Valič), potrjuje pravilnost teorije o prvotno samostojnem stolpu, predniku gradu. Odprta je bila tudi v članku omenjena svetlobna lina, ki pa razen omenjenih žal nima nobenih drugih časovno opredeljivih značilnosti, saj je bila ob prezidavi poškodovana.

V zadnjih dveh letih so bila dela usmerjena pretežno v tiste posege, ki naj omogočijo obiskovalcem dostop do grajskih razvalin. Da je to nujno, sta pokazali dve javni tribuni v Begunjah, organizirani na željo krajevnih skupnosti. Na prvi (1973) je bila izražena želja, da bi o delu spomeniške službe na gradu Kamnu širše razpravljali, drugo (1974) pa je spremljala tudi razstava. Relativno skromen obisk na drugi je bil morda znak slabše organizacije, morda pa tudi dejstva, da je med ljudmi poznavanje problematike spomeniškega varstva premajhno; krivca za to sta tako šola, ki ne daje skoraj nobene osnove, kot tudi strokovna služba, ki svoje delo vse premalo popularizira, nekaj iz objektivnih, nekaj iz subjektivnih vzrokov.

Grad Kamen bo v začetku leta 1975 opremljen z najnujnejšimi mostovi, mostovži in stopnišči ter z muzeološko zbirko v stolpu in tako odprt za javnost.

GRAD CELJE

Stavbnogodovinske raziskave

Ivan Stopar

Celje, Zavod za spomeniško varstvo Celje

UDK 728.81.025(497.12 Celje)

THE OLD CASTLE OF CELJE

IZVLEČEK

Sestavek je nadaljevanje analitičnega prikaza gradiva o gradu Celje, ki ga je avtor objavil v Celjskem zborniku za leto 1973. Medtem ko se je tam pomudil pri podrobni razčlembi obstoječe literature, ohranjenih vedut in starejše tehnične dokumentacije, se tu omejuje na rezultate raziskav stikov in sond ter nekdanje tlorisne podobe gradu. Pri tem se sklicuje na gradivo in vire, ki so bili obdelani v Celjskem zborniku. Ugotovitve raziskav grafično predstavlja na zadnjem tlorisu. Posebej pa opozarja na številne še vedno neraziskane probleme.

The article is a continuation of the analytical survey of the materials about the old castle of Celje, published by the author in the Celjski zbornik for the year 1973. Whereas he there dwelt upon a detailed analysis of the existing literature, of the views preserved as well as of the older technical documentation, here he confines himself to the results produced by the explorations of the junctures and probes and of the former ground-plan of the castle. Doing this he refers to the materials and sources, dealt with in the Celjski zbornik. The results produced by the explorations are graphically represented in the last ground-plan. The author, however, draws attention to the numerous problems, still remaining unexplored.

Raziskave starejših grajskih zasnov na Slovenskem so se šele v zadnjih desetletjih enakovredno pridružile klasičnim umetnostnogodovinskim temam. Izoblikovala so se trdna metodološka izhodišča, ki obetajo, da gradov poslej ne bomo več tretirali kot obrobne kulturnogodovinske fenomene, marveč kot temeljne sopriče arhitekturnega snovanja preteklih dob na naših tleh.

Pričujoči sestavek je nadaljevanje analitičnega prikaza gradiva o gradu Celje, ki ga je objavil avtor v Celjskem zborniku za leto 1973. Medtem ko se je tam pomudil pri podrobni razčlembi obstoječe literature, ohranjenih vedut in starejše tehnične dokumentacije, se tu omejuje na rezultate raziskav stikov in sond ter nekdanje tlorisne podobe gradu. Pri tem se sklicuje na gradivo in vire, ki so bili obdelani v Celjskem zborniku.

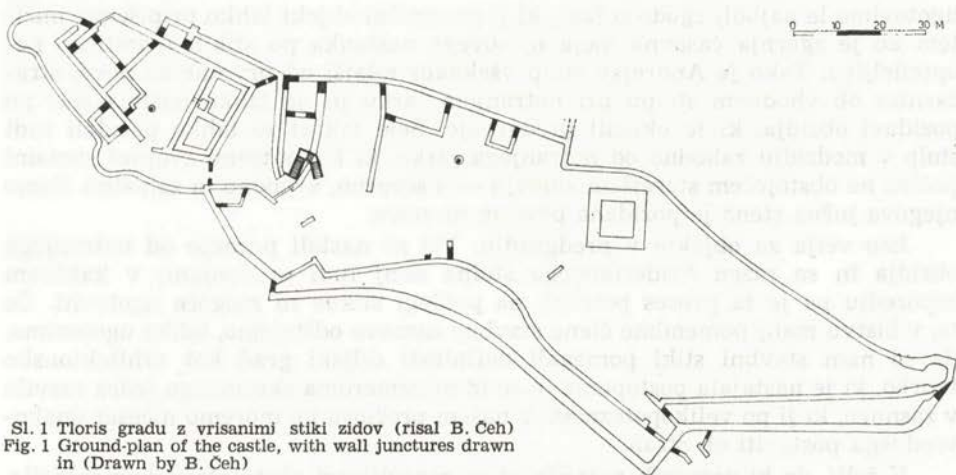
Naj bo ta prispevek tudi skromna oddolžitev mojemu akademskemu učitelju pokojnemu prof. dr. Francetu Steletu, ki je še na večer svojega življenja zavzeto spremljal raziskave na celjskem gradu, se veselil vsakega novega spoznanja in dognanja ter s spodbudno besedo pomagal premoščati težave, ki jih tudi ob tem delu ni manjkalo.

ANALIZA STIKOV IN SOND

Analiza stikov sodi med najučinkovitejše metode pri raziskovanju gradov in predvsem grajskih razvalin. Omogoča nam, da spoznavamo neki objekt v njegovi organski rasti in da se ob upoštevanju še drugih faktorjev približamo shemi njegovega stavbnega razvoja. Kajpak velja tudi za to metodo, da jo lahko uporabljamo le s skrajno mero previdnosti. Mnogi stiki so le navidezni, drugi spet nam ne povedo drugega kot to, v kakšnem zaporedju so se stavbeniki lotevali posameznih nalog. Razen tega je tudi zaporedje nastajanja posamičnih objektov, ki ga tako dobimo, le relativno. To pomeni, da ni mogoče vselej zatrdno reči, kateri objekti so se k dani stavbni zasnovi prislonili prej in kateri pozneje, kolikor pri tem ne upoštevamo zgodovinskih in stilnozgodovinskih elementov, načina zidave, rezultatov arheoloških raziskav in analiz uporabljenih materialov ter predvsem ustreznega komparativnega gradiva. Stiki nam tudi ničesar ne povedo o stavbnih sestavinah, ki so nekdanje bile, pa so jih pozneje odstranili. To se je dogajalo ob prezidavah gradov, ko so spremenjene potrebe zahtevale spremenjen in ne le razširjen stavbni koncept, pogosto pa tudi potem, ko so grajsko stavbo že opustili. Takrat se namreč dosledno srečujemo s pojavom, da prično ljudje stavbno uporabne elemente odnašati, nezavarovani deli stavb iz manj odpornih materialov, kot sta les ali opeka, pa v sorazmerno kratkem času povsem propadejo. Ob upoštevanju vseh teh omejitev pa nam analiza stikov še vedno pomaga pri poskusu, da določimo prvotno podobo gradu ter vsaj v glavnih potezah spremljamo njegovo rast.

Na prve stike, ki kažejo na zaporednost gradnje, naletimo pri celjskem gradu že znotraj grajskega jedra. Medtem ko je stanovanjski stolp na prvi pogled iz enega liva s steno, ki zapira dvorišče na severu, in s steno, ki ga je nekoč zapirala na jugu, je palacij na zahodni strani grajskega dvorišča očitno prislonjen k obodnemu zidovju. Spoj je razločno viden ob stiku vzhodne stene palacija s severno steno, stika vzhodne palacijeve stene z južnim zidom pa zaradi nove restavracije na tem mestu ni več mogoče kontrolirati. Stik novega prizidka, ki je lociran v jugozahodnem kotu dvorišča, je na južni steni evidenten, ob naslonu na vzhodno palacijevno steno pa nekoliko zabrisan, ker se tu zlije z ostanki nekdanjega opornika. Predvidena izkopavanja na notranjem grajskem dvorišču in na ploščadi severno od gostišča bodo vprašanje stikov v tem delu gradu nedvomno bolje osvetlila.

Presenečenje nas čaka pri stanovanjskem stolpu, ki se pri podrobnem ogledu izkaže kot večplasten. Ko so pred leti v njegovi vzhodni steni prebili prehod, so opazili v zidu vertikalno razpoko, znamenje, da je zid zložen. Razpoka je tekla v razdalji 146 cm od zunanjega roba stene. Z merjenji smo ugotovili, da je takšna tudi debelina zidu, ki na severni strani oklepa dvorišče. Južni zid, ki so ga pretežno pozidali na začetku našega stoletja, ko so sanirali stanovanjski stolp, je v svoji današnji debelini kakšnih deset centimetrov tanjši, če pa pogledamo fragment prvotnega zidu, ki je še viden v jugovzhodnem vogalu dvorišča, namerimo spet debelino 146 cm. Na zloženost obeh ožjih stranic stanovanjskega stolpa opozarja že Otto Piper, ki meni, da so nekoč obe steni okrepili za kakšen meter, vendar si ni na jasnem, zakaj ni nikjer videti, kako se končata. Možna je samo razlaga, da so prvotni stanovanjski stolp, vpet v obzidje, pozneje okrepili, tako da so na notranji strani pozidali ob njem še približno meter debel zid. Tako okrepljeni zid jim je omogočil, da so stanovanj-

Sl. 1 Tloris gradu z vrisanimi stiki zidov (risal B. Čeh)
Fig. 1 Ground-plan of the castle, with wall junctures drawn
in (Drawn by B. Čeh)

ski stolp za eno nadstropje povišali ter obenem fortifikacijsko utrdili. Če torej povzamemo, se nam pokaže celjski grad v svoji prvotni obliki kot značilen primer kastelne zasnove, kakršne v našem prostoru v 12. in 13. stoletju niso bile redke.

Ob staro grajsko jedro ali notranji grad se prislanjajo vsi objekti in zidovi v zahodnem delu grajskega kompleksa. Tako se pripenja k jedru severni obrambni stolp in na jugu Andrejev stolp, razločno so vidni stiki, ki kažejo na sekundarnost obeh zapornih zidov, ki varujeta dostope v severno in južno medzidje, na zahodni strani pa se prislanja nanj tudi lok južnega obrambnega zidu. Če štejemo, da so palacijski del gradu pozidali šele pozneje, ko se je povečala potreba po večji udobnosti objekta, potem je grad v drugi fazi svojega razvoja obsegal poleg grajskega jedra s stanovanjskim stolpom še zunanje obzidje, ki se je končalo nad notranjim grajskim jarkom. Tu je brščas že tedaj stal tudi vhodni stolp, ki je varoval dostop v stavbo.

V naslednjem obdobju se je grad razširil po skalnem hrbtu proti vzhodu. Proti severu, zahodu ali jugu se ni mogel širiti, saj so ga tu obdajale prepadne skale. Stiki kažejo, da je najprej nastalo obzidje, ki je zaobjelo današnje predgradje. Na severu se obzidje ni preprosto pripelo na obstoječe obzidje pred stanovanjskim stolpom, ampak se je v vsej svoji debelini prislonilo obenj. Notranji obrambni zid je tako postal še močnejši, obenem pa je bila na sicer rahlo ranljivi stični točki povečana njegova trdnost. V naslednji fazi so obzidali notranji grajski jarek, kjer je ob obeh zidovih na severni strani stik še razločno viden, pozneje pa so obzidnemu obroču, ki je varoval predgradje, dodali na južni strani še en utrdbeni obroč in tako podvojili obrambno sposobnost gradu. Povsod, kjer je zunanje obzidje v stiku z notranjim, tako na svojem vzhodnem ali zahodnem koncu kot tudi ob vhodnem stolpu na njegovi sredini, so stiki razločno vidni.

Zadnji, v relativnem zaporedju členov še natančno opredeljivi stiki se kažejo pri naslonu barbakana k vhodnim vratom. Pri vseh drugih stikih lahko

ugotovimo le najbolj zgodnjo fazo, ki ji posamični objekt lahko pripišemo, medtem ko je zgornja časovna meja njihovega nastanka po stikih teoretično neopredeljiva. Tako je Andrejev stolp vsekakor mlajši od prvotne zasnove, strážarnica ob vhodnem stolpu pri notranjem jarku pa je lahko nastala šele po pozidavi obzidja, ki je oklenil predgradje. Šele takrat so lahko pozidali tudi stolp v medzidju zahodno od notranjega jarka, ki kar s tremi svojimi stenami počiva na obstoječem starejšem zidovju — s severno, vzhodno in zahodno. Samo njegova južna stena je pozidana povsem na novo.

Isto velja za objekte v predgradju. Vsi so nastali pozneje od notranjega obzidja in so razen Friderikovega stolpa nanj tudi prislonjeni; v kakšnem zaporedju pa je ta proces potekal, na podlagi stikov ni mogoče ugotoviti. Če te, v bistvu manj pomembne člene stavbne zasnove odštejemo, lahko ugotovimo, da so nam stavbni stiki pomagali definirati celjski grad kot arhitektonsko tvorbo, ki je nastajala postopoma in se iz sorazmeroma skromnega jedra razvila v zasnovo, ki ji po velikopoteznosti v našem prostoru ne moremo ničesar enakovrednega postaviti ob stran.

V želji, da bi preverili natančnost in zanesljivost obstoječe dokumentacije, je Zavod za spomeniško varstvo Celje v letu 1971 napravil tudi nekaj zemeljskih sond. Šlo je predvsem za to, da se preverijo novejša hipoteza o nekdanji podobi gradu pa tudi namigi na grajske sestavine, katerih obstoja iz današnjega tlorisa ni več mogoče razbrati, čeprav so opozorila nanje v starejši tehnični dokumentaciji ohranjena. Sonde kajpak niso mogle odgovoriti na vsa vprašanja, ki se ob preučevanju gradu zastavljajo, niti to ni bil njihov namen. Omejene časovne in finančne možnosti so že zastavljeni program raziskav kajpak še bolj skrčile, po drugi strani pa se je čedalje odločneje uveljavljalo spoznanje, da bo zadnja besedo o gradu mogoče izreči šele po temeljitih in kajpak zamudnih arheoloških raziskavah, ki pa ne izključujejo drugih vidikov nadaljnega preučevanja objekta. Poskusna sondiranja so pokazala, da so znanstvene metode raziskovanja potrebne in celo neogibne, saj o gradu še daleč ne vemo vsega. Tako je to spoznanje, podprto z uspehi poskusnih raziskav, postalo tudi mejnik pri nadaljnjem preučevanju stavbnega kompleksa ter uveljavljanju novih znanstveno-raziskovalnih metod, ki so že obrodile prve sadove.

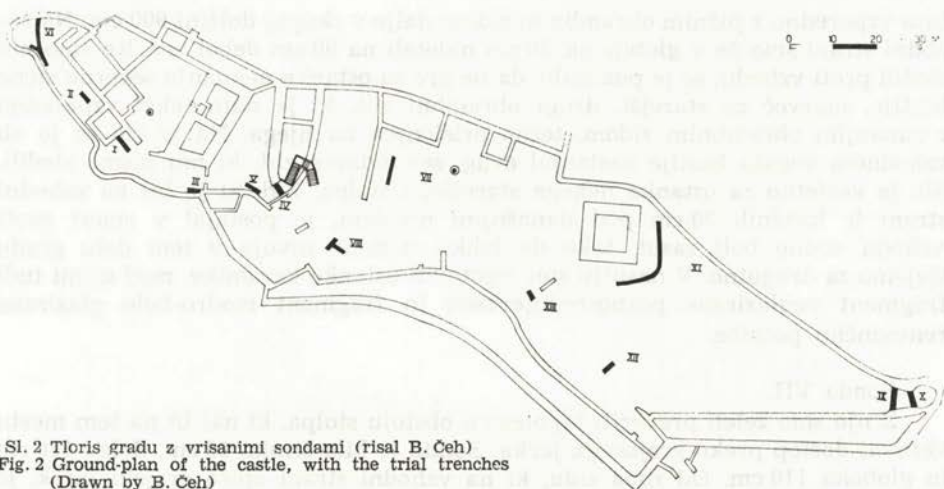
V naslednjih odstavkih bomo na kratko pregledali napravljene sonde, jih utemeljili ter ocenili dobljene rezultate.

Sonda I.

Sonda naj bi preverila globino nasutja vzhodno od Andrejevega stolpa. Potekala je vzporedno z notranjim obrambnim zidom, oddaljena od njega 2,60 m. Široka je bila 80 cm, dolga 400 cm in globoka 160 cm. Na zahodni strani se je dotaknila Andrejevega stolpa. V vsej globini je bilo nasutje, kar pomeni, da ni segla do prvotnega nivoja.

Sonda II.

Z njo smo želeli preveriti globino nasutja zahodno od Andrejevega stolpa. Tudi ta sonda je potekala vzporedno z notranjim obrambnim zidom, tako da je bila od njega odmaknjena 260 cm, od Andrejevega stolpa pa 270 cm. Široka je bila 90 cm, dolga 210 cm in globoka 200 cm. Tudi v vsej globini ni bilo drugega kot nasutje, pomešano z ostanki kosti in mlajše keramike.

Sl. 2 Tloris gradu z vrisanimi sondami (risal B. Ceh)
Fig. 2 Ground-plan of the castle, with the trial trenches
(Drawn by B. Ceh)

Sonda III.

Z njo smo hoteli preveriti značaj stika med južnim obrambnim zidom grajskega jedra in obzidjem, ki na jugu opasuje grajski jarek. Stičišče tu ni čisto. Zunanjega stika zaradi poraslosti z bršljanom zaenkrat ni bilo mogoče preveriti, notranji stik pa je očitno kazal sledove prezidav, ki pa niso bile dovolj razvidne.

Izkop je potekal tik ob obzidju v širini 120 cm in dolžini 250 cm od vidnega zaloma v obzidju proti zahodu. Že v globini 10 do 20 cm smo naleteli na sledove močnejšega zidu. Ker je bil izkop preplitek in prekratek, ni bilo mogoče ugotoviti, ali gre za razširjene temlje obstoječega obrambnega zidu ali za neki drug zid ob obzidju.

Sonda IV.

Sonda naj bi preverila potek severne stene nekdanjega vhodnega stolpa nad notranjim grajskim jarkom. Potekala je od južnega konca notranjega obrambnega zidu ob stanovanjskem stolpu v smeri proti jarku, vzporedno z ohranjeno južno steno nekdanjega stolpa. Pokazalo se je, da je tod dejansko potekal zid, močan 90 cm. Njegovi ostanki so ohranjeni že nekaj centimetrov pod nivojem današnje poti, vendar v zelo tenki plasti, ker je bil zid pozidan na živi skali.

Sonda V.

Raziskala naj bi obstoj domnevne zahodne stene vhodnega stolpa. Sonda je potekala tik ob nekdanji južni steni stolpa v širini 60 cm in dolžini 300 cm. Rezultat je bil negativen. Že v globini 40 cm smo pod nasutjem današnje poti zadeli na živo skalo, sledov zidu pa ni bilo. Stolp je bil torej na zahodu odprt.

Sonda VI.

Preverila naj bi obstoj domnevne severne stene polkrožne bastije na skrajnem jugozahodnem delu grajskega jedra. Sonda je tekla od točke, kjer se na zahodu bastija izravna v raven zid, do vogala na nasprotni strani in nato še nekaj

časa vzporedno z južnim obrambnim zidom dalje v skupni dolžini 900 cm. Na zahodni strani smo že v globini ok. 30 cm naleteli na 90 cm debel zid. Ko smo mu sledili proti vzhodu, se je pokazalo, da ne gre za ostanke nekdanje severne stene bastije, marveč za starejši, drugi obrambni zid, ki je nato tekkel vzporedno z zunanjim obrambnim zidom, tesno prisljonjen na njega. Na ta zid se je ob vzhodnem vogalu bastije naslanjal drug, sekundaren zid, ki mu nismo sledili. Šlo je verjetno za ostanke nekega starejšega stolpa. Zid, ki je bil na zahodni strani le kakšnih 30 cm pod današnjim nivojem, je postajal v smeri proti vzhodu vedno bolj zasut, tako da lahko strmino nivoja v tem delu gradu štejemo za drugotno. V nasutju smo ugotovili ostanke keramike, med njimi tudi fragment neglazirane poznosrednjeveške in fragment modro-belo glazirane renesančne pečnice.

Sonda VII.

Z njo smo želeli preveriti hipotezo o obstoju stolpa, ki naj bi na tem mestu varoval dostop preko grajskega jarka. Sonda je bila široka 60 cm, dolga 620 cm in globoka 110 cm. Od roba zidu, ki na vzhodni strani opira grajski jarek, je bila odmaknjena 300 cm, od severnega obrambnega zidu pa 1370 cm. Tekla je vzporedno z grajskim jarkom. V vsej globini smo naleteli na kompaktno plast rdeče ilovice brez sledov kulturnih sestavin. Sonda je ovrгла tezo o vhodnem stolpu na tem mestu, obenem pa tudi o mostovžu in vzdžnem mostu, ki naj bi na tem mestu premoščala jarek.

Sonda VIII.

Podprla naj bi domnevo, da je bil nekdanji obrambni stolp, ki je varoval prehod preko grajskega jarka, lociran na tem mestu. Zaradi neprimernege terena (prepadne skale, drog z električno napeljavo, drevje) ni bilo mogoče napraviti prave sonde z ustreznimi izmerami. Pod rušo so bili sledovi zidovja, ki mu zaenkrat nismo mogli slediti. Plast ruše je bila plitka, sledovi kamenja pa skromni, saj je počival zid neposredno na skali in bil spričo majhne globine izpostavljen delovanju vode in mraza. Najdeni sledovi temeljev zaenkrat zadoščajo za potrditev teze o stolpu na tem mestu, zlasti še, ker to tezo podpirata najdeni oporni zid v obrambnem jarku in Goldensteinov akvarel iz leta 1867.

Sonda IX in X.

Sondi naj bi pojasnili, kakšen je bil zahodni sklep peterokotnega bastiona na eksponiranem vzhodnem delu grajskega koncepta. Da je bil tu nekoč stolp, je na podlagi starih upodobitev sklepal že Curk in na svojem načrtu tudi vrisal ustrezne temelje, tam, kjer se severno in južno obzidje zblížata in nenadoma odebelita.

Sondi smo kopali v globino 70 cm. Pri sondi IX smo naleteli na nastavke zidu že v globini 20 cm, nato pa se je zid pričel izgublјati v globini. Pri sondi št. X smo na ostanke zidu naleteli šele v globini 60 cm. Obakrat je bil zid močno deruten in širok po 100 cm. Stolp, ki je nekoč stal na tem mestu, je bil torej znotraj predeljen v dva prostora in z vseh strani zaprt, pozidan.

Sonda XI.

Na Piprovem tlorisu gradu iz l. 1908 je ob Friderikovem stolpu na vzhodni strani narisana nastavka zidu, ki se na severni strani pripenja ob obzidje, nato

pa polagoma izgublja, vendar tako, da v konfiguraciji terena še lahko sledimo, kako na južni strani v rahlem loku zaobjame stolp. Del zidu, ki se izgublja pod zemljo, je Piper naznačil s prekinjenima črtama.

Sonda naj bi ugotovila, ali je ta zid, ki naj bi v obliki žepa obdajal stolp in tako tvoril ob njem nekakšen cvinger, dejansko obstajal. Pri kopanju smo v globini 35 cm naleteli na njegove sledove. Od vzhodne stranice stolpa je bil oddaljen okoli 400 cm, od njegove južne stranice pa okoli 460 cm. Najbolj se je približal stolpu ob njegovem jugovzhodnem vogalu, kjer je bil oddaljen od njega le 320 cm. Debel je bil 80 cm, torej približno toliko kot zaporni zid, ki je delil predgradje v dve polovici. Z njim se je tudi stikal, vendar stika nismo več preiskali. Zdi se, da se je ob njem prečni zaporni zid nehal, medtem ko je cvinger zaobjel stolp tudi na zahodni strani in se pripel na severno obzidje ob njegovem zalomu. Spričo tako dokazanega obstoja cvingerja postane nelogičen in odvečen zid, ki naj bi po Curku potekal od severozahodnega vogala Friderikovega stolpa v smeri proti severu in se tu pripel na obzidje. Obstoja tega zidu s sondo zaenkrat ni bilo mogoče preveriti, ker so tu pod zemljo električni kabli, ni pa natančno znano, kako so položeni.

Ob konstataciji zidu, ki je obdajal stolp, se kaže v drugi luči tudi nenavadna konfiguracija kope vzhodno in južno od njega. Tu je namreč pred zidom nedvomno potekal obrambni jarek z okopom, ki je še povečal obrambno sposobnost cvingerja in stolpa. Na vzhodni in južni strani lahko poteku jarka lepo sledimo, zahodno od stolpa pa je kopa s potmi in novejšimi eskarpami tako spremenjena, da obstoj nekdanjega jarka samo domnevamo.

Sonda XII.

Ob vhodnem stolpu se na notranji strani ob njegovem severozahodnem vogalu kaže nastavek razvaljenega zidu, ki se kmalu izgubi pod rušo. Ta zid je lahko ostanek prvotnega vhodnega stolpa, ki so ga pozidali na tem mestu takrat, ko so gradili notranji obrambni zid, in ki so ga potem, ko so južni del predgradja obdali s še enim pasom obzidja, preprosto odstranili. Druga možnost je, da je od tu pa vse do prečnega zapornega zidu tekkel ob poti še en zid, ki je tako pot skozi predgradje spremenil v nekakšen dodatni cvinger, ki bi ga moral sovražnik ob vstopu v grad premagati.

Sonda je bila narejena poprek na zid, ki smo ga pričakovali, v oddaljenosti 750 cm od severozahodnega vogala stolpa. Dolga je bila 220 cm, široka 100 cm in globoka 65 cm. Sonda ni dala rezultatov, najbrž zato, ker je bila preplitka. Po proporcijah vhodnih vrat v stolpu ter po značaju vrat, ki držijo iz stolpa v vzhodni del južnega medzidja, namreč sklepamo, da je teren na tem mestu vključno s potjo nasut vsaj v višini enega metra.

Sonda XIII.

Namen sonde je bil najti nadaljevanje prečnega zapornega zidu ter eventualno njegov stik z morebitnim stolpom ob vratih, ki so povezovala vzhodno in zahodno polovico predgradja. Sonda je bila napravljena tik nad potjo, tako, da je potekala pravokotno na fragment zapornega zidu. Dolga je bila 200 cm, široka 100 cm in globoka 60 cm. Iz vzroka, ki smo ga navedli že pri prejšnji sondi, ni dela rezultatov, saj nismo nikjer naleteli na ostanke zidu.

TLORISNE KOREKTURE

Opravljene raziskave so omogočile nekatere bistvene korekture grajskega tlorisa, kljub temu, da mnoga vprašanja še vedno ostajajo odprta oziroma so kot vprašanja šele prišla v našo zavest. Na mnoge korekture smo opozorili že med prejšnjim razpravljanjem, prav tako pa smo opozorili na odprte probleme, ki se postavljajo ob preučevanju starih tlorisov in vedut pa tudi starejše literature. V tem poglavju bomo ta vprašanja skušali strniti, ustrezna tehnična dokumentacija pa naj jih vizualno ponazorimo.

Načrt tlorisnih korektur ima dvojen namen. Številke v enojnih krogih opozarjajo na vozlišča, ki smo jih že vsaj delno raziskali in korigirali, številke v dvojnih krogih pa na domnevna vozlišča, ki jih bo potrebno šele raziskati. Obenem nam načrt ponazarja, katere hipotetične prvine gradu smo doslej eliminirali in kje smo s sondami ugotovili obstoj zidovja, ki na doslej najbolj avtentičnem Curkovem tlorisu ni bilo evidentirano. Posamična vozlišča bomo obravnavali po tekočih številkah, tako, da bomo bistvene korekture ponazorili tudi s posebnimi detajlnimi skicami.

Štev. 1.

Korektura je nastala na podlagi sonde VI. Eliminirali smo tanki zid na hrbtni strani bastiona ter namesto njega vrisali močnejši prvotni obrambni zid, ki je pred pozidavo renesančnega obzidja oklepaj grajsko jedro in ki so ga pozneje okrepli tudi z verjetno štirioglatim stolpičem, katerega vzhodno steno smo evidentirali ob njenem spoju z obrambnim zidom. Oblika stolpa ter zlasti potek prvotnega obzidja na njegovem severozahodnem koncu bo veljalo z arheološkimi izkopavanji podrobneje fiksirati.

Štev. 2.

Gre za korekturo stičišča med južnim obrambnim zidom in nanj prislunjeno južno steno stražarnice. Južni obrambni zid, ki je na zahodni strani, kjer zamejuje stražarnico, debel le 150 cm, se nato odebeli za cca 60 cm. Zdi se, da je odebelitev nastala sekundarno in da je zid prislunjen k starejši zidni zasnovi, vendar so nekateri kamni z zasnovo spojeni. Morda je tako okrepljeni zid rabil za oporo pod zidno krono nameščenemu obrambnemu hodniku, saj se tik pod vrhom zid spet stanjša.

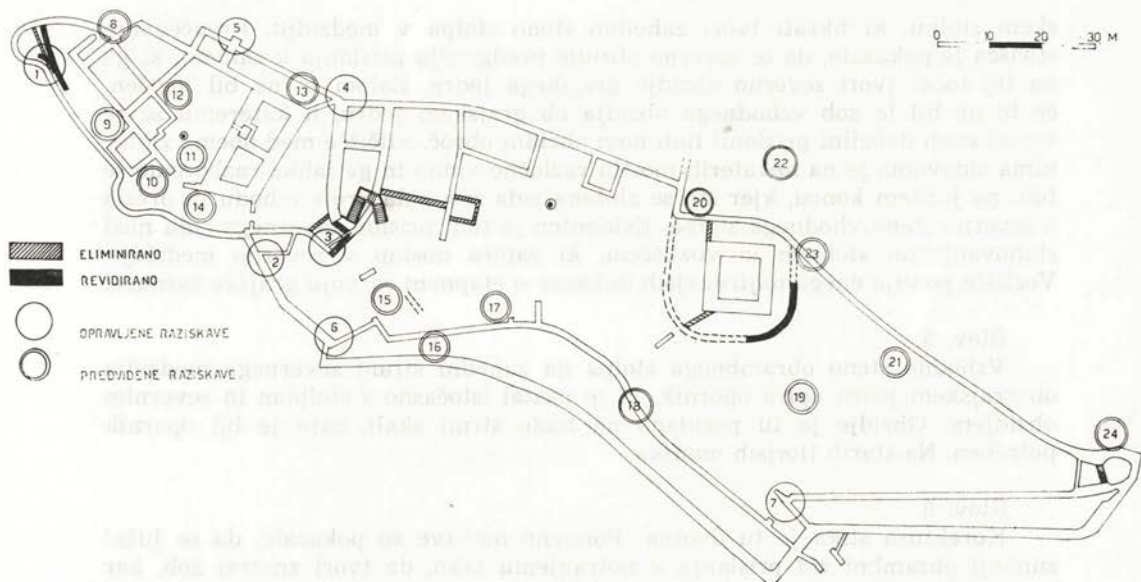
Ob vozlišču, kjer se južni obrambni zid stika z obzidjem, ki na jugu obkroža grajsko jedro, je še nekaj nerešenih vprašanj, na katera smo skušali odgovoriti že s sondo III. Gre za zapovrstnost pri nastajanju zidov, ki se tu stikajo, in vprašanje o prvotnem poteku obzidja ob grajskem jedru na tem mestu.

Štev. 3.

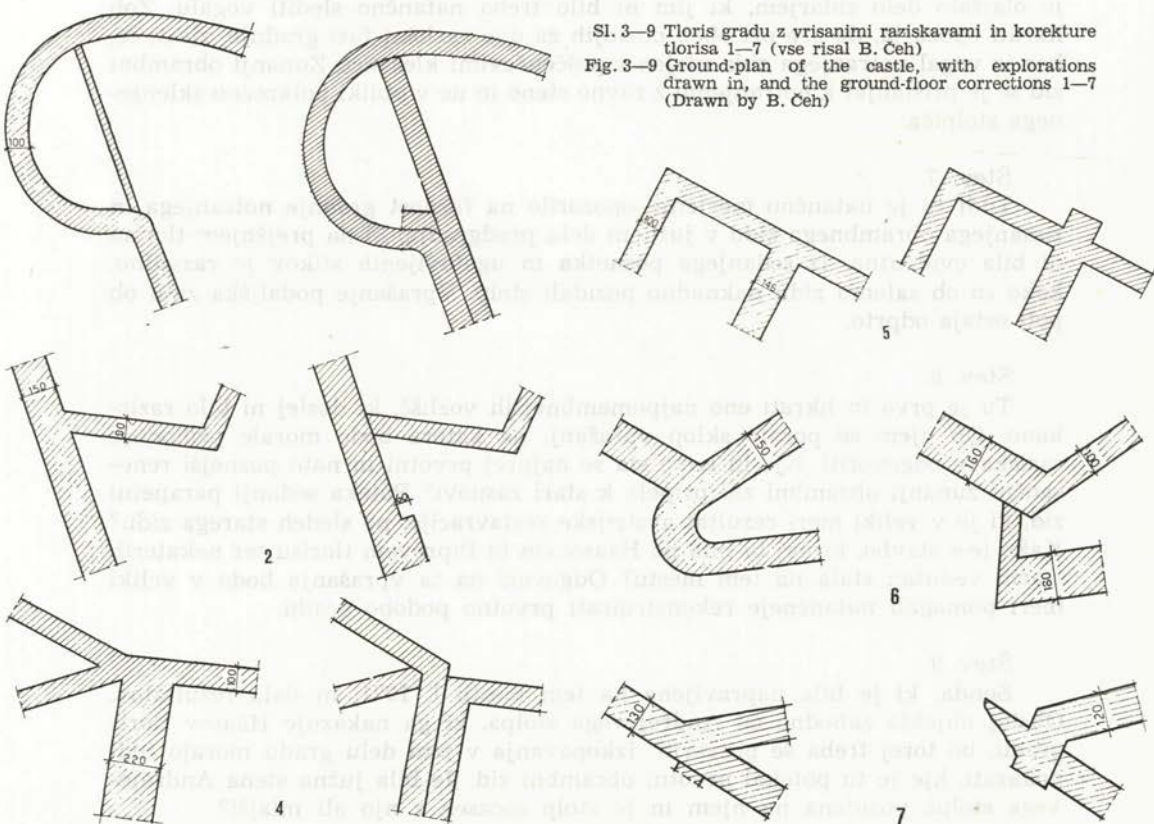
Korektura zadeva prvotno zasnovo vhodnega stolpa. Današnji vzhodni zid, pozidan v parapetni višini, je sekundaren in namenjen varovanju poti. Pod njim je na skalah nad jarkom mogoče razbrati potek prvotnega zidovja. V novi tloris smo vrisali tudi temelje severne stene stolpa, ki smo jih ugotovili s sondo IV, obenem pa smo na podlagi sonde V eliminirali njen domnevni vzhodni zid.

Štev. 4.

Korektura zadeva značaj stičišča med severnim obzidjem grajskega jedra, severnim obzidjem predgradja in notranjim vzhodnim obzidjem ob stanovanj-

Sl. 3—9 Tloris gradu z vrisanimi raziskavami in korekture tlorisa 1—7 (vse risal B. Ceh)
 Fig. 3—9 Ground-plan of the castle, with explorations drawn in, and the ground-floor corrections 1—7 (Drawn by B. Ceh)

skem stolpu, ki hkrati tvori zahodno steno stolpa v medzidju. Preučevanje stičišča je pokazalo, da se severno obzidje predgradja prislanja k zalomu, ki ga na tej točki tvori severno obzidje grajskega jedra. Zalom bi ne bil logičen, če bi ne bil le zob vzhodnega obzidja ob grajskem jedru, h kateremu se je v vsej svoji debelini prislonil tudi novi obzidni obroč. Stičišče med obema zložema zidovoma je na nekaterih mestih razločno vidno in ga lahko razberemo še tudi na južnem koncu, kjer sta se zložena zida zasukala proti vzhodu in prešla v severno steno vhodnega stolpa. Evidenten je tudi prislon zapornega zidu med stanovanjskim stolpom in vozliščem, ki zapira dostop v severno medzidje. Vozlišče ponuja enega najtrdnjših dokazov o etapnem razvoju grajske zasnove.

Štev. 5.

Vzhodno steno obrambnega stolpa na zahodni strani severnega medzidja ob grajskem jedru opira opornik, ki je nastal istočasno s stolpom in severnim obzidjem. Obzidje je tu pozidano na hudo strmi skali, zato je bil opornik potreben. Na starih tlorisih manjka.

Štev. 6.

Korektura stika je tu dvojna. Ponovne meritve so pokazale, da se južni zunanji obrambni zid prislanja k notranjemu tako, da tvori znotraj zob, kar je olajšalo delo zidarjem, ki jim ni bilo treba natančno slediti vogalu. Zob hkrati opozarja, da gre pri obeh obzidjih za dve različni fazi gradnje, zlasti še, ker je vogal notranjega zida utrjen s peščenčevimi klesanci. Zunanji obrambni zid se je prislanjal k notranjemu z ravno steno in ne v obliki polkrožno sklenjenega stolpiča.

Štev. 7.

Tudi tu je natančno merjenje opozorilo na faznost gradnje notranjega in zunanjega obrambnega zidu v južnem delu predgradja, ki na prejšnjem tlorisu ni bila evidentna. Iz sedanjega posnetka in ugotovljenih stikov je razvidno, kako so ob zalomu zidu naknadno pozidali stolp. Vprašanje podaljška zidu ob poti ostaja odprto.

Štev. 8.

Tu je prvo in hkrati eno najpomembnejših vozlišč, ki doslej ni bilo raziskano. Ob njem se poraja sklop vprašanj, na katera bodo morale prihodnje raziskave odgovoriti. Kje in kako sta se najprej prvotni in nato poznejši renesančni zunanji obrambni zid pripela k stari zasnovi? Poteka sedanji parapetni zid, ki je v veliki meri rezultat avstrijske restavracije, po sledih starega zidu? Kako je s stavbo, ki naj bi bila po Haasovem in Piprovem tlorisu ter nekaterih starih vedutah stala na tem mestu? Odgovori na ta vprašanja bodo v veliki meri pomagali natančneje rekonstruirati prvotno podobo gradu.

Štev. 9.

Sonda, ki je bila napravljena na tem mestu l. 1971, ni dala rezultatov. Obstoj objekta zahodno od Andrejevega stolpa, ki ga nakazuje Haasov tloris gradu, bo torej treba še preveriti. Izkopavanja v tem delu gradu morajo tudi pokazati, kje je tu potekal prvotni obrambni zid. Je bila južna stena Andrejevega stolpa pozidana na njem in je stolp sočasen z njo ali mlajši?

Štev. 10.

Raziskave morajo pojasniti zasnovo bastiona in njegovih obrambnih nivojev. Na njegovi zunanjsčini je ohranjena renesančna strelnica. Je bila strelnica pod nivojem dvorišča in je imela bastija potemtakem tudi klet? Kako je ob različnih nivojih funkcioniral renesančni obrambni sistem gradu?

Štev. 11.

V jugovzhodnem vogalu dvorišča so pod današnjim nivojem ohranjeni temelji štirikotne stavbe z dvema manjšima, v osnovi prav tako štirikotnima prizidkoma. Temelje stavbe je ugotovil Curk ob izkopavanjih na grajskem dvorišču l. 1955 in jih vrisal v svoj grajski tloris. O njihovem obstoju ne kaže dvomiti, objavljeni opis pa ne nudi dovolj elementov, da bi lahko dokončno opredelili funkcijo stavbe in da bi jo pripisali določeni stavbni fazi. Predvsem je treba ugotoviti, če ni njen nastanek povezan z velikimi obnovitvenimi deli na gradu v drugi polovici 16. stoletja, o katerih nam pripovedujejo viri.

Štev. 12.

Gre za podobna vprašanja kot pri štev. 11. Curk je ob izkopavanjih evidenciral temelje dveh paralelnih zidov, ki sta se prislanjala k vzhodni steni palacija. Južni je danes pozidan v severni steni gostinskega prizidka, sled severnega pa še slutimo desno od vhoda na današnjo razgledno ploščad. Kakšna je bila nekdanja funkcija obeh zidov in kdaj so ju pozidali?

Štev. 13.

V medzidju je tik ob zapornem zidu videti v zemlji močne temelje. Ker je tu trenutno deponija premoga, temeljev ni bilo mogoče raziskati.

Štev. 14.

Na Haasovem tlorisu gradu je tu vrisan zaporni zid. Je dejansko obstajal?

Štev. 15.

Sonde so dokazale obstoj temeljev, niso pa pokazale natančnega poteka zidovja. Potrebno bo podrobno raziskati ves kompleks zemljišča, ki ga na severu zamejuje pot, na zahodu notranji obrambni jarek in na jugu ohranjeni južni zid nekdanjega obrambnega stolpa, kjer so danes umetno narejene »skale«. Gre za način povezave med predgradjem in notranjim gradom, za obliko stolpa in njegove fortifikacijske posebnosti.

Štev. 16.

Levo od vrisane številke se notranje obzidje zalomi. Ob zalomu, kjer se obzidji zbližata, je bila verjetno stena, ki je zapirala domnevni stolp na tem mestu. Ta stolp razberemo iz starih vedut, ne poznamo pa njegove oblike. Fortifikacijsko je točka, kjer se južno zunanje obzidje prislanja k notranjemu, zelo pomembna, razen tega pa so na skrajni zahodni strani obzidja v steni spodaj danes zazidana izmuzna vratca.

Štev. 17.

Tu je nekdanj stala stavba podolgovatega pravokotnega tlorisa, ki je skicirana na Klobučaričevi veduti gradu. Njen tloris še ni preverjen.

Štev. 18.

Na Vischerjevi upodobitvi gradu ter na akvarelu gradu iz prve polovice 17. stoletja je približno na tem mestu narisana stolp. Njegov dejanski obstoj je precej verjeten. Stolp na tem mestu je lahko uspešno varoval dokaj dolgo fronto južnega obzidja, ki je bila tako v dosegu njegovega bočnega ognja, razen tega pa je še posebej varoval obrambno cezuro v predgradju, ki jo je tvoril prečni zid. Vrata v tem prečnem zidu, katerega fragment je še ohranjen, so bila tako pod neposrednim varstvom stolpa. Curk domneva na tem mestu samo zaporni zid, ki naj bi južno medzidje delil v dve polovici, analogno s prečnim zidom, ki je razpolavljal predgradje.

Štev. 19.

Raziskava mora preveriti obstoj stavbe, ki jo je vrisal Curk na svojem tlorisu, ki pa drugod ni izpričana.

Štev. 20.

V zalomu obzidja je na njegovi zunanji strani, severno od Friderikovega stolpa, nekoč stala stavba, katere temelji se pod rušo še slutijo. Spričo sicer nelogičnega zaloma obzidja in na podlagi arhivskih virov sklepamo, da je tu stal vhodni stolp. Pripadal je isti fazi izgradnje grajske zasnove kot notranje obzidje predgradja in utegne biti celo starejši od sedanjega vhoda, ki je tedaj morda imel samo pomožno funkcijo.

Štev. 21.

Raziskava na tem mestu mora podobno kot pri številki 19. preveriti obstoj stolpa, ki ga je vrisal Curk v svoj grajski tloris. Z določenimi pridržki obstoj tega stolpa lahko razberemo iz vedute gradu neznanega avtorja iz prve polovice 17. stoletja, ki prikazuje grajski kompleks s severa. Pri tem se moramo odreči interpretaciji, da je stolp, upodobljen na veduti v ozadju, levo od Friderikovega stolpa, južni vhodni stolp.

Štev. 22.

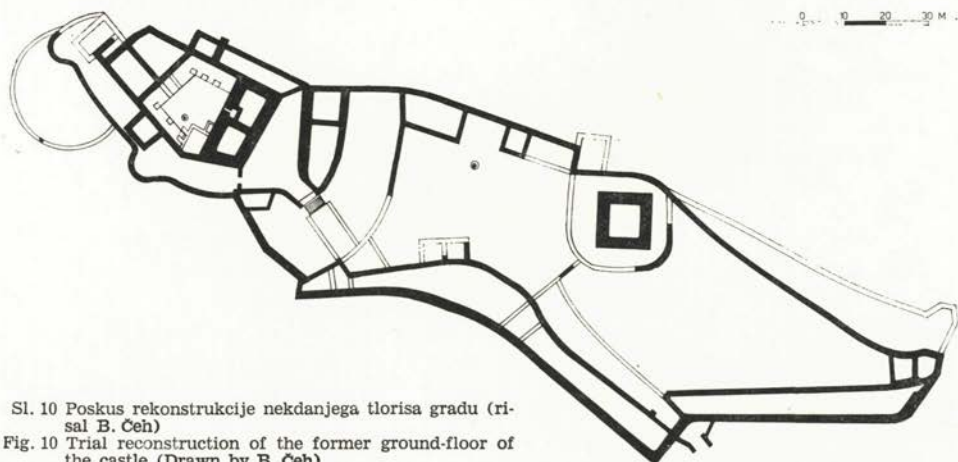
Onstran severnega obrambnega jarka je nasproti domnevnega stolpa, o katerem smo govorili pri številki 20, dokaj velik plato, ki je nedvomno umetnega izvora. Ni nemogoče, da je na platuju nekdanj stala utrdba, ki je varovala dostop v grajski kompleks. Teren je zaradi poraščenosti nepregleden, zato je v današnji situaciji težko reči kaj več.

Štev. 23. in 24.

Že pri razčlembi literature in nato ponovno pri analizi tlorisov smo opozorili na ugotovitev Otta Pipra, da je vzhodno polovico predgradja obdajalo dvojno obzidje. Zunanji zid naj bi potekal od zaloma v severnem obrambnem zidu vzhodno od Friderikovega stolpa pa vse do peterokotne bastije na skrajnem vzhodnem koncu gradu. Tlorisno naj bi tvoril nekakšen cvinger v obliki ozkega trikotnika, obenem pa naj bi na vzhodnem koncu imel podobno peterokotno bastijo, kot jo ima še vedno ohranjeno severno obzidje. Med vsemi avtorji, ki so se doslej ukvarjali s celjskim gradom, je bil Piper nedvomno najboljši poznavalec grajske arhitekture, zato o njegovem zapisu ne gre dvomiti, zlasti še, ker je omenjeni zid izrisal s polno črto. Obstoj tega obzidja bo bistveno dopolnil našo predstavo o gradu in njegovi nekdanji obrambni odpornosti.

Štev. 25.

Obstoj mogočne topovske ploščadi v obliki bastije, ki je na jugozahodnem koncu gradu izpričana predvsem s Vischerjevim bakrorezom, danes samo predpostavljamo, nimamo pa elementov, ki bi jo dokazovali. Odprto ostaja celo vprašanje, če nista obstajali dve takšni bastiji: ena na jugozahodnem koncu gradu, druga na severozahodnem. Vsaj tako bi utegnili sklepati na podlagi obeh akvarelov iz prve polovice 17. stoletja. Da gre za topovsko ploščad, sklepamo na podlagi arhivskih virov iz druge polovice 16. stoletja, ki omenjajo, da so bili tod postavljeni topovi.

Sl. 10 Poskus rekonstrukcije nekdanjega tlorisa gradu (risal B. Ceh)
Fig. 10 Trial reconstruction of the former ground-floor of the castle (Drawn by B. Ceh)

Na tlorisu, ki ga objavljamo na koncu, smo skušali strniti naša dosedanja spoznanja o nekdanji podobi gradu. Zidovje, ki še stoji ali katerega obstoj smo zanesljivo ugotovili s sondami, smo vrisali črno. Z neizpolnjenimi črtami smo vrisali zidove, katerih obstoj je izpričan z literaturo ali kako drugače in za katere s precejšnjo verjetnostjo lahko domnevamo, da so resnično obstajali. Le nekaj tako vrisanih objektov je povsem hipotetičnih, tako npr. zid severno od poti v vzhodnem predgradju, drugi spet, kot npr. stavbe na notranjem dvorišču grajskega jedra, so nesporni, vendar jih med dosedanjim potekom raziskav še nismo mogli preveriti. S pridržki je treba jemati tudi zidove, ki so sicer dovolj zanesljivo izpričani, a ne vemo, kako so potekali. V posebni meri velja to za topovsko ploščad na zahodnem koncu gradu, kjer smo dileme že navedli. Seveda pa ni namen tega načrta, da posreduje definitivno podobo nekdanjega gradu. Če opozori samo na številne še neraziskane probleme, ki se na gradu pojavljajo, je dosegel svoj namen. Prihodnja raziskovanja bodo pokazala, koliko smo se pri naših predvidevanjih motili.

DRUGE RAZPRAVE OTHER ARTICLES

DRAVINJSKI VRH

Odkritja, spoznanja, preobrazba

Marijan Zadnikar

Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo

UDK 726.5.033.4.025.4(497.12 Dravinjski vrh)

DRAVINJSKI VRH

IZVLEČEK

Sestavek opisuje konservatorske in znanstvene rezultate restavriranja cerkve sv. Janeza Krstnika nad Vidmom pri Ptuj. Njen zgodnjegotski kvadratni prezbiterij, ki je imel sprva raven lesen strop, je okrog leta 1300 nadomestil polkrožno romansko apsidno. Drugotni baročni obok v njem smo nadomestili spet z ravnim stropom kakor v ladji, kjer smo odprli romanska okenca, velika baročna pa zazidali. S tem smo vrnili prostoru prvotno kubičnost in osvetljavo. Slogovno datacijo stavbe v zgodnje 12. stoletje podpirajo tudi zgodovinski podatki. Takrat so jo postavili kot lastniško kapelo gradu Treun, kjer so prebivali ministeriali mariborskega grofa Bernarda. Z restavriranjem te cerkve se je naša spomeniška posest obogatila za lepo prezentiran spomenik zgodnjoromanske arhitekture.

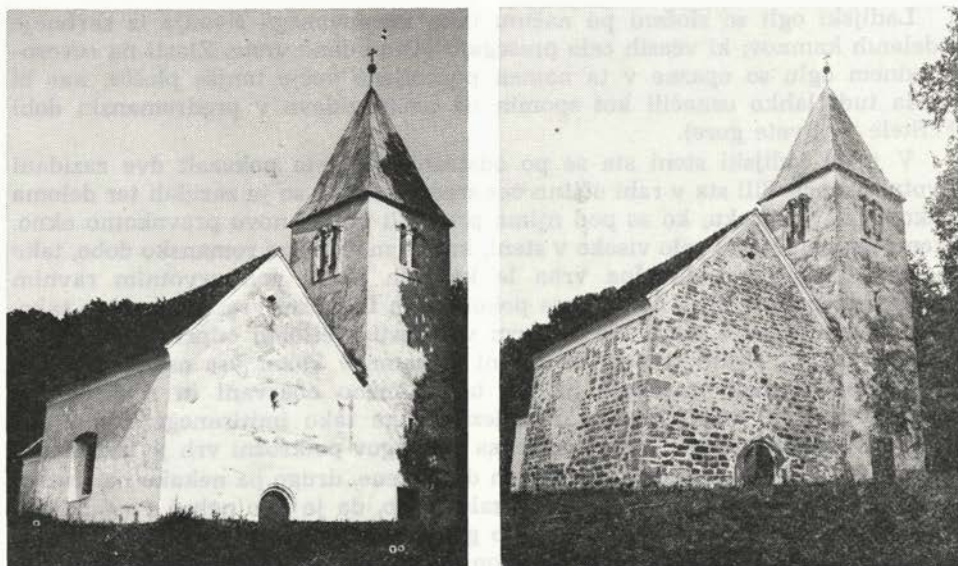
The article is a description of the conservatory and scientific results of the restoring of St. John Baptist's church over Videm near Ptuj. Its semicircular Romanesque apse was replaced, about the year 1300, by the Early Gothic square presbitery that had originally had a level wooden ceiling. The secondary Baroque vault has now been again replaced by a level ceiling, as in the aisle, where there have been opened up small Romanesque windows, and shut up large Baroque ones. Thus the space has been returned its original cubicity and lighting. The style datation of the building to the early 12th century is also supported by the historical data. It was built as an »owner's chapel« belonging to the castle of Treun, inhabited by the ministerials of Count Bernard of Maribor. Through the restoring of this church our monument property has been enriched with another beautifully presented monument of the Early Romanesque architecture.

Cerkev sv. Janeza Krstnika, Št. Janž imenovana, stoji na nizki terasi nad Dravinjo, kjer se Haloze proti Vidmu pri Ptuj spuščajo v Ptujsko polje. Spomeniško jo je prvi evidencialni takratni konservator dr. Franc Stelè že leta 1923, pa tudi kasneje jo je večkrat obiskal in si v popotnih zapiskih zabeležil svoja opažanja zlasti v zvezi z arhitekturo, saj je bila oprema v njej razmeroma skromna. Njegovo pozornost je takrat pritegnil predvsem kvadratični prezbiterij z zelo ozkim, zgodnjegotskim oknom v vzhodni steni, za obok v njem pa je sprva menil, da je dobil tedanjo obliko v 18. stoletju, ko so prvotna obočna rebra tipa Laško zbili tako, da za njimi ni bilo sledov. Ob ponovnem obisku

leta 1928 pa je opazil v prezbiteriju ostanke ornamentalne slikarije, ki so ga prepričali, da je bil prezbiterij šele kasneje obokan in da je imel prvotno raven strop. Cerkev je bila že takrat zelo vlažna in zanemarjena, raven lesen strop v ladji se je vdiral. Leta 1931 je Stelè v ladji že lahko ugotovil »iz desk zgrajeno novejšo banjo«. V prezbiteriju je stal »dober« oltar iz sredine 18. stoletja s plastikami Janeza Krstnika, Frančiška Ksaverija in Janeza Nepomuka, stranska oltarja sv. Urbana in Lenarta iz druge polovice 19. stoletja pa sta bila brez spomeniške vrednosti. Notico o tem je Stelè objavil tudi v konservatorskem poročilu (ZUZ IX, 1929, 60), kjer je nakazal tipsko sorodnost cerkve s porušeno kapelo sv. Katarine ob Beli pri Sv. Barbari v Halozah, zdaj Cirkulane.

Ob sistematičnem zbiranju gradiva za študij naše romanske arhitekture sem leta 1951 na podlagi Steletovih zapiskov obiskal tudi Dravinjski vrh, ker me je pritegnil romanizujoči kvadratični prezbiterij. Ob pregledu ladijskega podstrešja sem opazil značilno zidavo v vodoravnih skladih, v južni ladijski steni pa polkrožni vrh zazidanega okna. Ob zgodnjegotski obliki lancetnega okenca v prezbiteriju in še tradicionalni romanski talni ploskvi (kratka ladja in kvadratični prezbiterij) sem pač sklepal na sočasnost dveh slogovnih občutij nekje proti koncu 13. stoletja, posebno še, ker se je gotika medtem z minoritsko cerkvijo v bližnjem Ptujju nekaj desetletij poprej že polno uveljavila, in sem stavbo z vsemi opisanimi značilnostmi uvrstil med naše romanske cerkve s kvadratnimi, prvotno ravno kritimi prezbiteriji (Romanska arhitektura na Slovenskem, Ljubljana 1959, 237, 211).

Ker leži cerkev tik pod strmim gozdnim pobočjem na zelo vlažnem terenu, so se na stavbi že dlje časa kazale večje okvare, ki jih omenja tudi F. Stelè v svojih zapiskih pred tridesetimi leti. Ne le da je zlasti na severni strani odpadal omet, temveč so se na zgradbi zaradi posedanja terena in slabih temeljev pojavile tudi razpoke in se je severovzhodni ogel kvadratnega prezbiterija že občutno prevesil navzven. Na pobudo župnijskega urada, ki je vsa dela tudi sam financiral, je višji gradbeni tehnik Jože Požavko kot vodja asanacijskih del naročil izkopati drenažne jarke ter odstraniti ves omet z zunanjsčine kakor tudi znotraj cerkve. Pri tem pa se je razodela njena stavbna zgodovina, ki je precej drugačna, kakor smo jo ugotavljali pred dvajsetimi leti, opirajoč se tedaj predvsem na obliko talne ploskve s kvadratnim prezbiterijem. Zdaj pa, ko so bile vse stene slečene, nekatere celo prehitro in preveč, in je bil odstranjen novejši pevski kor, sloneč na kar premočni traverzi, pa tudi baročni obok v prezbiteriju in psevdo-obok v ladji, se je pokazala vrsta novih momentov, ki so osvetlili nastanek in stavbni razvoj cerkve v povsem novi luči. Neometana zidava, ki je bila poprej vidna le na ladijskem podstrešju, zlasti še na obeh trikotnih čelih, in ki je zanjo značilno plastenje nizkih, podolgovatih, približno pravokotno obsekanih večjih kosov sivega in rdečkastega peščenca v vodoravnih skladih, se je zdaj pokazala na vseh stenskih ploskvah v ladji. Ker ti kamni niso gladko obdelani in torej njihovi robovi ter stiki med njimi niso ravni kakor pri zidavi iz rezanega kamna, jih je bilo ob gradnji treba zamazati z malto, ki je sicer precej na široko prekrila stike in neravne robove kamnov, vendar je večina njihove površine ostala neometana. V še svežo malto so nato med kamni potegnili črte navideznih stikov (»Ritzfugen«), ki ustvarjajo mrežo vodoravnih in navpičnih črt ter z njimi vtis urejene gradnje. To je način obravnavanja stenskih ploskev, ki sem ga morda manj ustrezno označil za »značilno fugiranje«, kakor ga lahko ugotavljamo na vrsti naših romanskih stavb (Jurklošter, Vuze-

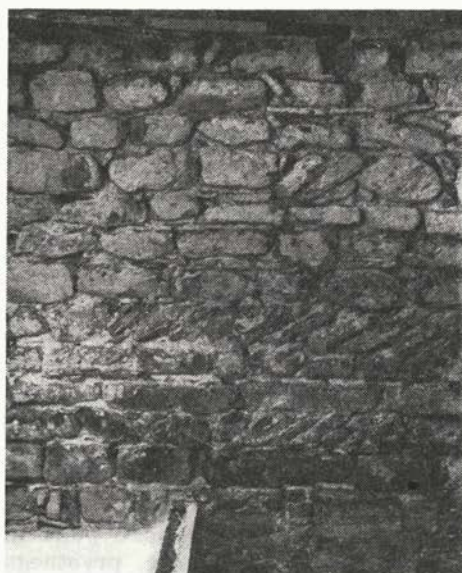
Sl. 1—2 Zunanjščina cerkve na Dravinjskem vrhu — pogled s severozahoda — pred restavriranjem in po njem (foto M. Zadnikar)
 Fig. 1—2 Exterior of the church on Dravinjski vrh — A view from the north-west, before the restoration and after it (Photo by M. Zadnikar)

nica, Legen, Ptuj-zahodna empora proštjske cerkve, kapela na kamniškem Malem gradu, Zg. Draga pri Stični itd). Na zunanjščini je ta malta mešana s precej debelim sivim peskom in z zdrobljeno opeko ter ima na splošno topel rumenkast ton, ki se močno odraža od temnosivih in rjavih kamnov. S tem so graditelji dosegli poleg funkcionalnega hkrati tudi estetski učinek, saj tako obravnavana stenska ploskev ni bila nikoli v celoti ometana. V notranjščini, kjer so bile stene podobno obravnavane, pa so ti stiki med kamni v razliko z zunanjščino rahlo rožnati. Kar zadeva način gradnje, je treba še povedati, da se v notranjščini na treh mestih v južni ladijski steni, to je sredi prevladujočega poprej opisanega načina zidave iz velikih, bolj ali manj pravokotnih in položenih kamnov, osamljeno pojavlja drugačen način gradnje, in sicer tak, da je vrsta ali plast zložena iz tanjših, poševno postavljenih kamnov kakor v rimsko-zgodnje-srednjeveškem načinu zidave, ki ga imenujemo »opus spicatum« ali tudi zidava na ribjo kost. Vendar v našem primeru vedno manjka sosednja vrsta v nasprotno smer obrnjenih kamnov in zdi se, da si je zidar s poševno postavljenimi daljšimi in tanjšimi kamni na ta način pomagal iz zadrege, da mu ne bi bilo treba zvišati dane višine ene vrste, ki so jo določali že položeni kamni v isti vrsti. Če bi šlo res za opus spicatum, bi bil ta v celoti izveden, to je z dvema v različno smer nagnjenima sosednjima vrstama kamnov, in bi ta način zidave prevladoval, tu pa se pojavlja v nepopolni obliki le na majhnem delu južne ladijske stene in v eni vrsti še v njenem vzhodnem čelu. Gre morda kvečjemu za zapozneli spomin na to antično in zgodnesrednjeveško zidarsko tehniko, toda tudi kot spomin le v tem smislu, da si je zidar pač upal poševno postavljati ploščate kamne, česar kasneje pa vse do danes graditelji vsaj pri nas niso več počenjali.

Ladijski ogli so zloženi po načinu tako imenovanega šivanja iz skrbneje obdelanih kamnov, ki včasih celo presegajo višino dane vrste. Zlasti na severozahodnem oglu so opazne v ta namen porabljene večje tanjše plošče, kar bi morda tudi lahko označili kot spomin na način zidave v predromanski dobi (F. Stelè — Svete gore).

V južni ladijski steni sta se po odstranitvi ometa pokazali dve zazidani prvotni okenci. Bili sta v rabi očitno ves srednji vek in so ju zazidali ter deloma poškodovali v baroku, ko so pod njima prebijali veliko novo pravokotno okno. Okenci sta nameščeni zelo visoko v steni, kar je značilno za romansko dobo, tako da sta bila njuna polkrožna vrha le kakšnih 20 cm pod prvotnim ravnim lesenim stropom v ladji. Okenci sta pokončni in lijakasto vrezani v steno tako, da se njune zunanje mere 126×50 cm v režasti svetlobni odprtini zmanjšajo na 80×12 cm. Njuni ostenji sta zidani iz kamnov kakor vsa ostala stena in sta gladko ometani, nazadnje pa sta bili rumeno obarvani in razdeljeni z belimi črtami, ki naj pomenijo navidezne stike tako imitiranega kamnitega ostenja, svetlobni okvir pa je iz peščenca in njegov polkrožni vrh je izklesan iz enega kosa. Prvo okence je v vzhodnem delu stene, drugo pa nekako na sredini njene celotne dolžine, kar bi lahko kazalo na to, da je bilo nekoč v zahodnem delu te stene še tretje okence, ki pa so ga uničili, ko so prebijali iz kasnejše k cerkvi na južni strani prislonjenega zvonika prehod na zdaj odstranjeni pevski kor. Niže ležeče okence v vzhodnem delu te stene, ki je tudi še srednjeveško, pa so nekoč kasneje prebili zato, da bi osvetljevalo južni stranski oltar ob slavo-ločni steni.

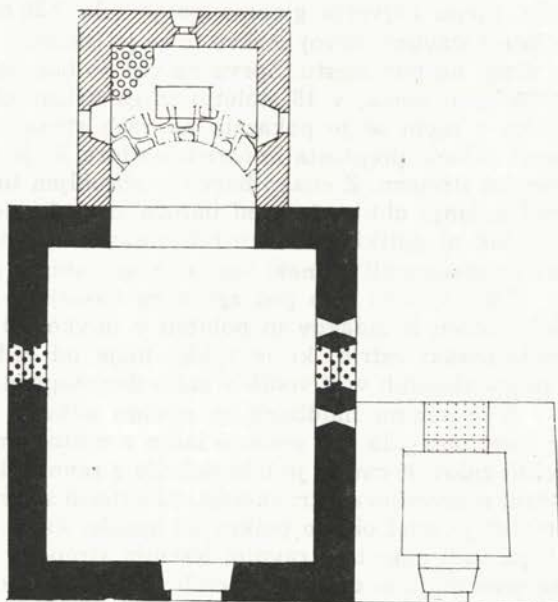
Po načinu gradnje se pravokotni prezbitერიj bistveno razlikuje od ladje. Zidan je iz drobnejšega lomljenca povsem neurejeno ter brez »značilnega fugiranja«, za ogle pa so porabljeni veliki obdelani marmorni bloki, ki jih v ladji nikjer ni mogoče ugotoviti. Že po kvaliteti kamna (pohorski marmor) sodeč, so ti veliki obdelani kosi rimski, kar povsem nedvoumno potrjuje v jugovzhodnem oglu vzdani relief z upodobitvijo bega Ifigenije v večjem uokvirjenem polju in vojaka na manjšem stranskem ob njem. Arheologi označujejo ta figuralno okrašen kamen za del nekega nagrobnika, ki sodi slogovno v šempetrski krog 2. ali 3. stoletja. Po mnenju arheologov izhajajo ti rimski kamni iz Vidma (Št. Vid pri Ptuj), to je z bližnjega nasprotnega brega Dravinje, kjer so bile v rimski dobi verjetno ville rusticae, ki so sodile v sklop gospodarskega zaledja Poetovia. Zanimivo je, kar naj ponovno poudarimo, ker je za stavbno zgodovino važno in nadvse pričevalno, da se obdelani rimski kamni kot stavbne spolije pojavljajo samo v prezbitერიju, v ladji pa jih ni. To dejstvo bi si lahko razlagali na ta način, da so ti kamni bodisi zaradi spremenjenega toka Dravinje ali pa ob kakšnem slučajnem izkopavanju prišli v srednjem veku na dan ravno v času gradnje sedanjega cerkvenega prezbitერიja in so jih kot za zidavo dobro uporabne v njem tudi porabili. S tem pa smo se seveda nehote že dotaknili stavbnega razvoja cerkve in smo nakazali, da je sedanji prezbitერიj mlajši od ladje. Pri podrobnejšem pregledu se je tudi iz odnosa med njim in med ladjo, zlasti še v stiku obeh na južni strani, pokazalo, da med seboj nista organsko povezana, torej tudi ne sočasna, ker je sedanji prezbitერიj zelo očitno prislonjen k »značilno zafugirani« vzhodni ladijski steni in torej kasnejši od nje. Po izrazitih gotskih elementih v njem (lancetno šilasto okence v vzhodni steni) bi lahko nastal v zgodnejši dobi gotike, morda okrog leta 1300, pravokotno okno v njegovih južni steni pa tudi še kasneje. Z vsemi temi ugotovitvami pa se seveda

Sl. 3 Dravinjski vrh — zidava, ki spominja na »opus spicatum« (foto M. Zadnikar)
 Fig. 3 Dravinjski vrh — A construction reminiscent of the »opus spicatum« (Photo by M. Zadnikar)

Sl. 4 Sledovi romanskih okenc v južni steni po odstranitvi »oboka« (foto M. Zadnikar)
 Fig. 4 The traces of the Romanesque small windows in the south wall after the removal of the »vault« (Photo by M. Zadnikar)

Sl. 5 Dravinjski vrh — tloris, posnet po novih ugotovitvah in restavriranju (narisala N. Stupar-Sumi)

Fig. 5 Dravinjski vrh — The ground-floor, drafted according to new findings and following the restoration (Drawn by N. Stupar-Sumi)

	ROMANIKA		ZIDOVI ROMANSKE APSIDE
	GOTIKA		GOTSKI TLAK
	BAROK		ZAZIDANO

postavlja vprašanje, kakšen je bil prvotni oltarni prostor pred pozidavo tega zgodnjegotskega prezbiterija v tradiciji romanskih kornih kvadratov.

Tudi to vprašanje se je ob postopnem restavriranju in raziskovanju spomenika v letih 1967 do 1970 pojasnilo. Pri poskusnem izkopavanju smo v prezbiteriju zadaj za oltarno menzo, ki se je pod opečnato baročno prevleko tudi izkazala za srednjeveško, in na južni strani pod slavolokom naleteli na še ohranjen starejši tlak — estrih, ki je sočasen s sedanjim prezbiterijem. Pod tem tlakom pa tudi tam, kjer je ta že uničen, je bilo izrazito nasutje. V globini kakšnih 60 cm pod gotskim estrihom pa so se na skrajni levi in desni strani, to je tik ob substrukcijah sedanjega prezbiterija, pokazali polobdelani kamni različnih velikosti, položeni na sterilno plast gline. Ti kamni potekajo z obeh strani v loku proti sedanji menzi tako, da bi iz njih zložen zid imel debelino kakšnih 70 cm. Na sredini polkrožnega loka ti kamni manjkajo, ker so jih očitno odstranili takrat, ko so po pozidavi obstoječega prezbiterija fundirali v njem novo gotsko menzo. Ta je zložena iz rezanih kamnov in pokrita z monolitno marmorno ploščo rimskega izvora, pod katero se je v tako imenovanem grobku ohranila 7 cm visoka lončena trebušasta posodica za relikvije, zaprta prvotno z rumenim voskom, a je bila zdaj že povsem prazna in brez sleherne dokumentacije. Nobenega dvoma ni, da pomenijo ti v loku položeni kamni kljub le delni ohranitvi temelje podrte polkrožne apside, prvotnega oltarnega prostora. Rekonstruirana apside je s svojo notranjo širino v tlorisu ustrezala širini sedanjega prezbiterija (3,20 m), hkrati odprtini sedanjega slavoloka, njena največja globina pa je bila 2,30 m. S to najdbo se je dokončno pojasnil stavbni razvoj cerkve in se je izkazalo, da je torej obstoječi prezbiterij že drugi na tem mestu. Sprva pa vse do baroka je bil pokrit z ravnim lesenim stropom in komaj v 18. stoletju so ga križno obokali. Po odstranitvi opečnega oboka v njem se je pokazala na vseh stenah tik pod vrhom v opečno rdeči barvi slika preprosta linearna bordura, ki je nekdanj potekala tik pod ravnim lesenim stropom. Z enako barvo je obrobljen tudi slavolok, kar dokazuje, da je imel sedanjo obliko že pred baročnim obokanjem prezbiterija. Ker pa sedanji slavolok ni gotski, ne more biti sočasen s kvadratnim prezbiterijem in so ga bržčas spremenili ob neki vmesni prezidavi, ki pa поблиže ni določljiva.

Tudi v ladji smo pod zgornjim nasutjem ugotovili bržčas baročen opečni tlak, zložen iz zidakov in položen v mivko, 20 cm pod njim pa smo zadeli na srednjeveški estrih, ki je toliko nižje od sedanje višine tal, da sta nekdanj s praga vhodnih vrat vodili v ladjo dve stopnici, kar samo potrjuje njeno starost.

Z opisanimi najdbami in novimi odkritji rekonstruirana prvotna cerkev je torej obsegala vso sedanjo ladjo z notranjimi merami $6,90 \times 5,90$ m pri debelini zidov 90 cm, ki je bila pokrita z ravnim lesenim stropom in so jo z južne strani razsvetljevala tri okenca, od katerih sta vzhodni dve še ohranjeni. Oltarni prostor je imel obliko polkrožne apside, ki je bila lahko obokana s polkupolo ali pa tudi pokrita z ravnim lesenim stropom, na katerega bi bolj kazala razmeroma majhna debelina njenih zidov. V ladjo se je apsidalni prostor odpiral s polkrožnim lokom v širini 3,20 m, njegova največja globina pa je dosegla 2,30 m. Vsa cerkev je bila tlakovana z estrihom.

Datacija te stavbe se opira na slogovno določljive momente, kakor so oblika talne ploskve, zidava ladijskih sten z »značilnim fugiranjem« ter ohranjeni dve okenci v južni steni, kar vse je na splošno opredeljivo kot romansko. V okviru tega slogovnega obdobja pa bi glede na izrazito kratek tloris ladje,

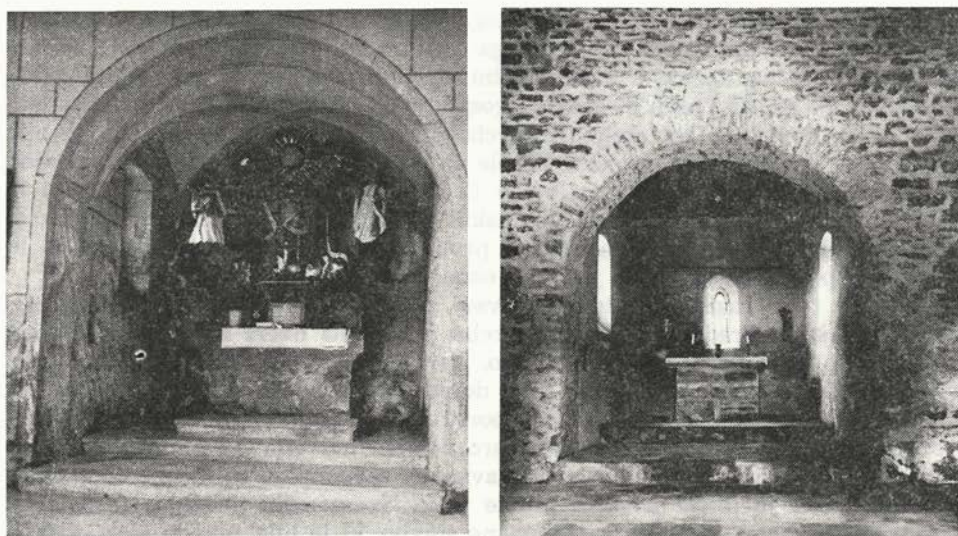

Fig. 6—7 Pogled v prezbitერიj pred restavriranjem in po njem (foto M. Zadnikar)
 Fig. 6—7 A view of the presbytery, before restoration and after it (Photo by M. Zadnikar)

ki ustvarja z nenavadno višino jasno kubično prostornino, k čemur morda lahko pritegnemo še poprej opisane spomine na zidarsko tehniko iz predromanskega časa, lahko pomislili na nekoliko zgodnejše obdobje naše romanike, ker bi pomenilo nastanek cerkve nekje v zgodnjem 12. stoletju.

Tako datacijo cerkve pa je mogoče podpreti tudi z zgodovinskimi momenti. Povedali smo že, da stoji na nizki terasi nad Dravinjo, in sicer tik pod hribom Gradišče imenovanim, na katerem je v visokem srednjem veku stal grad Treun, ki pa se niti v razvalinah ni ohranil. Pred več leti je njegovo nahajališče ugotovil B. Saria. Posredno spominja na obstoj gradu tudi še ime neke kmetije pod cerkvijo, kjer se še danes reče »pri Podgrajskih«.

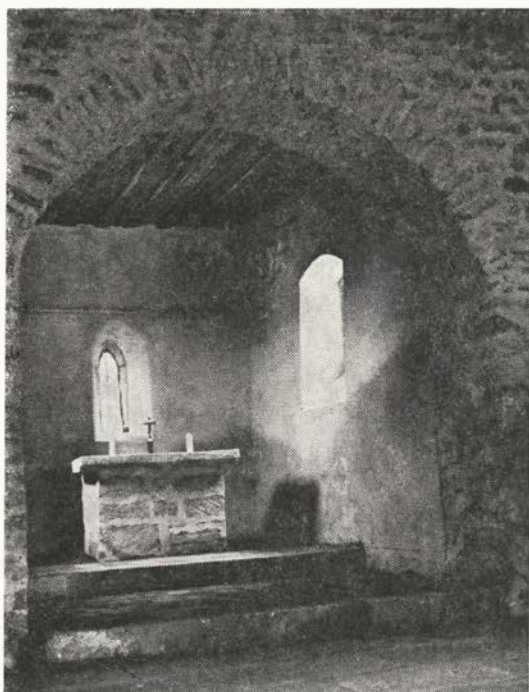
Grad ali utrdba ali stolp Treun, katerega ime pišejo zgodovinski viri na različne načine, se kot sedež gospodstva v listinah prvič posredno omenja že v prvi polovici 12. stoletja. Takrat so prebivali na njem ministeriali mariborskega grofa Bernarda. V bližini takrat še mejnega področja proti Ogrski je skupaj z drugimi gradovi varoval štajersko posest, hkrati pa nadziral tako imenovano hrvaško cesto, ki je vodila iz Ptuja preko Krapine proti Zagrebu, saj je bilo področje Borla še v prvi polovici 12. stoletja pod Ogrsko. Leta 1147 se v neki listini prvič izrecno omenja Wito de Trowen in ponovno leta 1164 skupaj z mejnim grofom Otakarjem III. v Mariboru. Leta 1294 je neki Bertold, ki se imenuje po gradu Treun, prodal vso svojo posest Frideriku Ptujskemu, ki ga imenuje svojega gospoda (Hans Pirchegger: Die Untersteiermark in der Geschichte ihrer Herrschaften und Gülden, Städte und Märkte, München 1962, 61, 93 sq). Prav ta sprememba lastništva bi lahko dala povod za prezidavo obstoječe cerkve sv. Janeza Krstnika, ki je bila nedvomno grajska kapela in po svojem pravnem položaju hkrati lastniška cerkev-kapela v lasti vsakokratnih posestnikov gradu Treun, h kateremu je spadala. Ta prezidava naj bi se zlasti

nanašala na spremembo njenega oltarnega prostora, to je na zamenjavo prejšnje in v očeh novih lastnikov iz ptujskega kulturnega središča (minoriti!) že zastarele polkrožne apside s sodobnejšim in prostornejšim pravokotnim prezbiterijem. Po gradu Treun imenovani gospodje se omenjajo še v 14. stoletju, leta 1467 pa njihov grad kot stolp (H. Pirchegger o.c. 88). V tej zvezi, da je bila torej naša cerkev sprva grajska kapela in lastniškega značaja, bi lahko njen nastanek postavili še v prvo polovico 12. stoletja, ko se začne grad Treun in njegovi lastniki pojavljati v zgodovinskih dokumentih. S tako datacijo pa bi se dobro ujemal tudi slogovni značaj prvotne cerkve z vsemi ohranjenimi in opisanimi podrobnostmi in bi jo lahko označili za zgodnjeromansko.

Ko je tako raziskana stavba v vsej svoji zgodovini in spomeniški pričevalnosti stala pred nami, je bilo treba pripraviti načrt za njeno postopno spomeniško obravnavo. Postopno zato, ker je vsa dela župnijski urad sam financiral in so jih tudi opravili sami domači mojstri. Spomeniška služba, kar pomeni tesno sodelovanje med mariborskim regionalnim in republiškim zavodom, je pri investitorju s svojim programom naletela na razumevanje, pa tudi zaradi značaja in funkcije obravnavanega spomenika, ki se je izražal zgolj z arhitekturo, je imela povsem proste roke. Spomeniški program je za vsestransko raziskano in dodobra razkopano stavbo, ki je bila zdaj že brez obokov ali stropov, z vrsto prejšnjih in na novo odkritih okenskih odprtih, brez tlaka in brez opreme, določal delno rekonstruirati obe poškodovani romanski okenci v južni ladijski steni, ki naj bi ostali nezastekleni, obe veliki pravokotni okni na severni in na južni strani pa zazidati. Nadalje je bilo treba iz cerkve odstraniti neprimeren cementni tlak ter po navodilih J. Požavka statično konsolidirati nagnjene stene prezbiterija. Zunanjščina ladje naj ostane neometana in naj se tudi v estetskem pogledu izraža le s plasteno kamnito zidavo z »značilnim fugiranjem«, ki ga je treba na poškodovanih mestih nadomestiti. V razliko z zgodnjeromansko ladjo naj bo zgodnjegotski kvadratični prezbiterij ometan in sicer s tankim zaribanim ometom, ki smo ga pred tem že z uspehom preskusili na zunanjščini ptujske proštije cerkve. Obdelani rimski kamni naj ostanejo in situ neometani. Tudi notranjščina ladje ostane neometana, preveč očiščeni prvotni stiki med kamni naj se spet zapolnijo z rahlo rožnato pobarvano malto po vzoru tistih delov sten, kjer se je prvotna površina še ohranila, kakor zlasti na zahodni steni v višini odstranjenega pevskega kora. Ploskve na novo zazidanih baročnih oken je treba ometati z enako tonirano tanko zglajeno malto. Prezbiterij so ometali z zaribanim ometom v naravni barvi peska. Posebno skrbno bi bilo treba obravnavati zgodnjegotsko okence v njegovi vzhodni steni in ga zastekliti z vzdanim debelim steklom brez okvira. V prezbiteriju ostane samo iz kamna zidana gotska menza z marmorno krovno ploščo, ki je rimskega izvora. Slavolok naj se obravnava samo s fugiranjem kakor druge ladijske stene. Vso cerkev naj tlakujejo z razpoložljivimi kamnitimi ploščami, v prezbiteriju in v ladji pa naj na prvotni višini spet namestijo raven strop iz vzdolžnih desk z letvami na stikih, ki naj ostane neposlikan v naravni barvi lesa. V tako strogo obravnavano notranjščino ne bi kazalo postavljati prejšnje opreme in tudi ne nastavka baročnega glavnega oltarja, ki je bil vkomponiran v baročno obokano prostornino prezbiterija.

Ta program, ki je bil začrtan že v septembru leta 1967, so le postopoma uresničevali. Poglavitna dela, kakor naprava novih lesenih stropov v ladji in v prezbiteriju, tlak iz kamnitih plošč, statična konsolidacija prezbiterija ter

Sl. 8 Restavrirana notranjščina prez-
biterija (foto M. Zadnikar)
Fig. 8 Restored interior of the pres-
bitery (Photo by M. Zadnikar)

obrnava stenskih ploskev s fugiranjem po romanskem načinu so bila končana komaj leta 1970. Uspeh je prvovrsten. Preurejena notranjščina cerkve je spet zaživela v svoji arhitekturni prvobitnosti in zlasti v ladji s svojo visoko, značilno kubično umirjeno prostornino, ki jo, kakor v srednjem veku, spet razsvetljujejo le skromna okenca v južni steni in mali oculus v zahodni fasadi. Pa tudi obnovljena zunanjščina dobro razodeva dvojnost zgodnjeromanske ladje z njeno neometano strukturo gradnje in k njej kasneje dodanega prezbiterija, ki smo ga zato po gotskem načinu ometali.

Spomeniška obravnava videmskega Št. Janža bi lahko bila v vsakem pogledu zgled za vrsto podobnih nalog tudi drugod po Sloveniji. Ne le v strokovnem pogledu, temveč tudi v tem, do kakšnih rezultatov lahko pripelje tesno sodelovanje med spomeniško službo in imetniki spomenikov, če se svojih nalog in obveznosti oboji zavedajo.

OBNOVA ŠTANJELSKE ARHITEKTURE

Nataša Štupar-Šumi

Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo

UDK 72.025.4(497.12 Štanjel)

THE RECONSTRUCTION OF THE
ARCHITECTURE OF ŠTANJEL

IZVLEČEK

Avtorica ugotavlja dvojni značaj štanjelske arhitekture. Grad in cerkev sta najvidnejša predstavnika naglašene stilne arhitekture, medtem ko večina stavb sodi v vrsto tako imenovanega anonimnega stavbarstva.

Tej značilni dvojnosti je bilo treba prilagoditi vse posege v spomeniškem naselju. Dоследna rekonstrukcija je bila uveljavljena pri gradu. Pri »romanski« hiši pa je bilo treba obnovitev povsem podrediti nivoju zasnove in izvedbe stilno neizrazitega arhitektonskega spomenika, spoštovati naključnosti v zidavi in obdelavi vidnih lesenih konstrukcij in obnoviti nekatere detajle po regionalnih vzorcih.

Ob obnovi štanjelskih mestnih vrat s stolpom na severni strani naselja smo spoznali neogibnost tako imenovanih »historizacij«, kadar gre za enotno sklenjen, ne dovolj dokumentiran, a miljejsko značilen arhitektski spomenik.

The authoress states a dual character of the architecture of Štanjel. The castle and the church are the most prominent representatives of the stressed style architecture, while most other buildings range among the so-called anonymous building art.

All the interventions made in the monumental settlement had to be adapted to this characteristic duality. A consequent reconstruction has been made with the castle only. With the »Romanesque house«, on the other hand, the rebuilding had to be subordinated completely to the level of the concept and construction of the, in regard to its style, inexpressive architectonic monument, allowance had to be made for casual features in constructing and treating visible wooden structures, and some details had to be rebuilt after regional models.

Having rebuilt the Štanjel town gate with the tower in the northern part of the settlement, we have recognized the inevitability of the so-called »historizations«, when a uniformly consistent, not sufficiently documented, but environmentally characteristic monument, is involved.

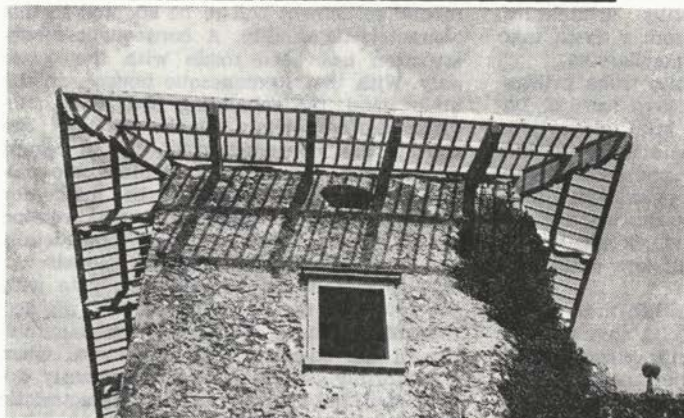
Obnovitvena dela v Štanjelu trajajo že štiri leta. Žal je potek del zaradi zelo skromnih sredstev in hudih poškodb na nekaterih pomembnih spomenikih zelo počasen. Po drugi strani pa ta okoliščina omogoča arhitektu-konservatorju, da se lahko poglobljeno ustavlja ob upravičenosti take ali drugačne usmeritve pri snovanju in izvajanju posegov.

Temeljno izhodišče za vse posege v štanjelsko arhitekturo je spoznanje o dveh nasprotnih polih njenega spomeniškega fonda. Na eni strani imamo primere dovolj značilne »visoke« ali »stilne« arhitekture, na drugi pa množico stavb, za katere je mogoče dobro uporabiti izraz »anonimno stavbarsko gradivo«. Monumentalno arhitekturo najbolje zastopata grad in cerkev, poleg tega nekatere sestavine obrambnega obroča, vse drugo pa na splošno sodi v anonimno arhitekturo.

Sl. 1 Prezbiterij župne cerkve sv. Danijela, primer razvite stilne arhitekture iz 15. stol. (foto dr. N. Sumi)

Fig. 1. Presbytery, St. Daniel's parochial church, an instance of style architecture of the 15th century (Photo by Dr. N. Sumi)

Sl. 2—3 Grajski trakt iz 17. stoletja, pogled z osrednjega stanjelskega trga: obnavljanje značilne strehe in (spodaj) stanje po dokončanih obnovitvenih delih (foto dr. N. Sumi)

Fig. 2—3 Castle Tract, from the 17th century, a view from the central square at Stanjel: the reconstruction work of a characteristic roof, and (below) the situation after the finished reconstruction work (Photo by Dr. N. Sumi)

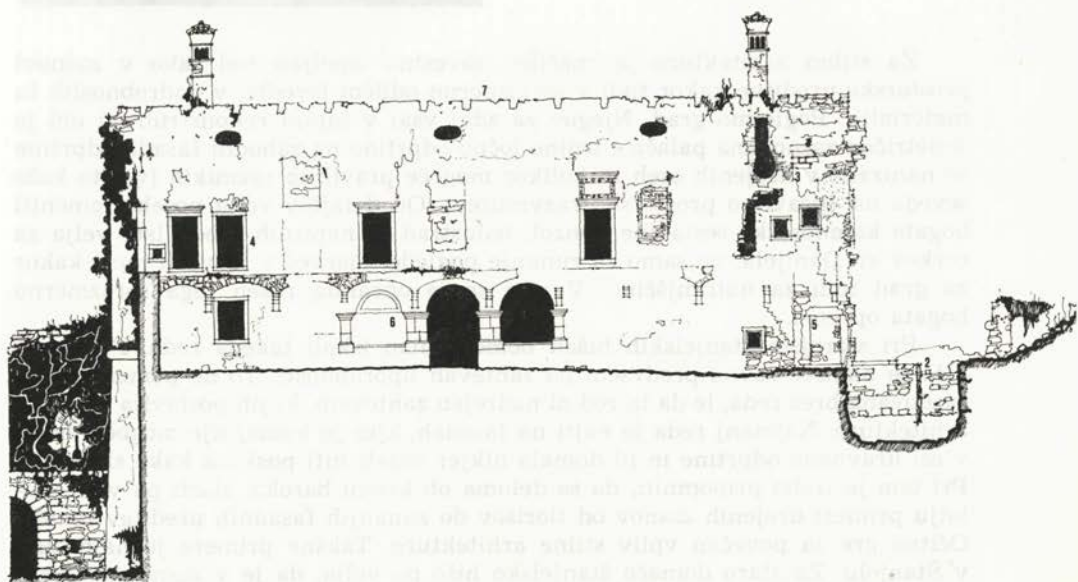
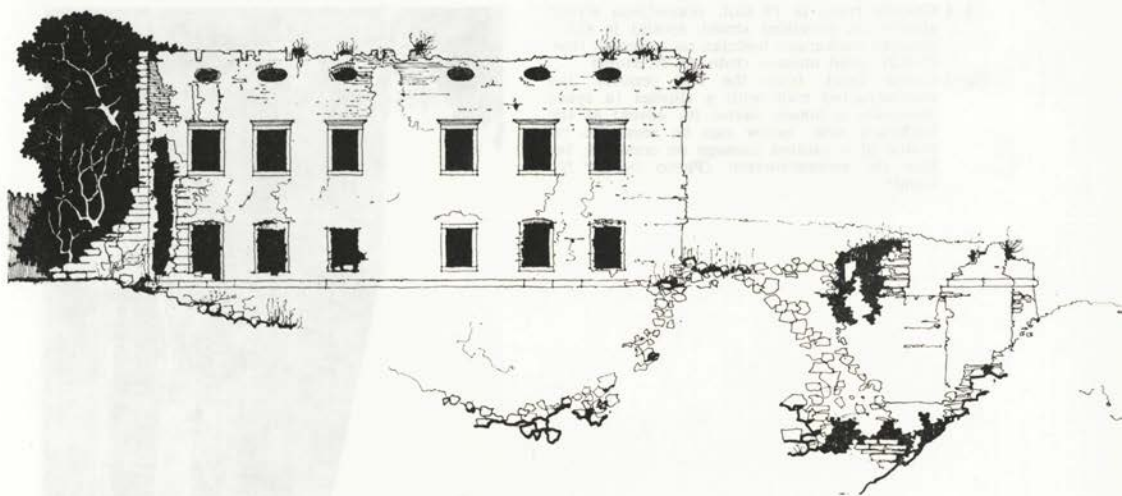
Sl. 4 Grajski trakt iz 17. stol: obnovljena streha »linda« na dvorišni strani, spodaj je videti ostanke obokanega hodnika na konzolah (mediokih) pred obnovo (foto dr. N. Sumi)

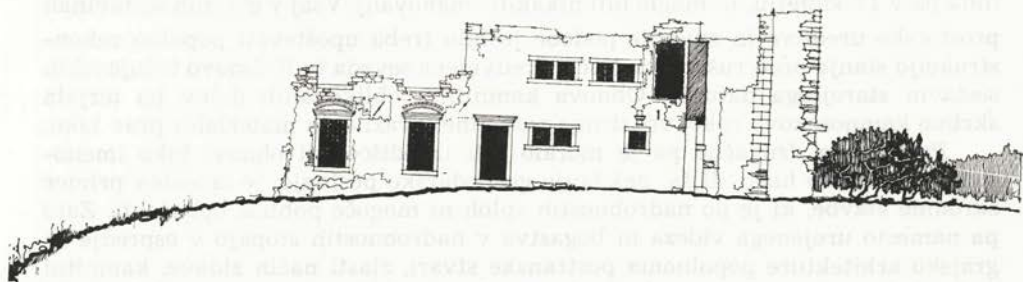
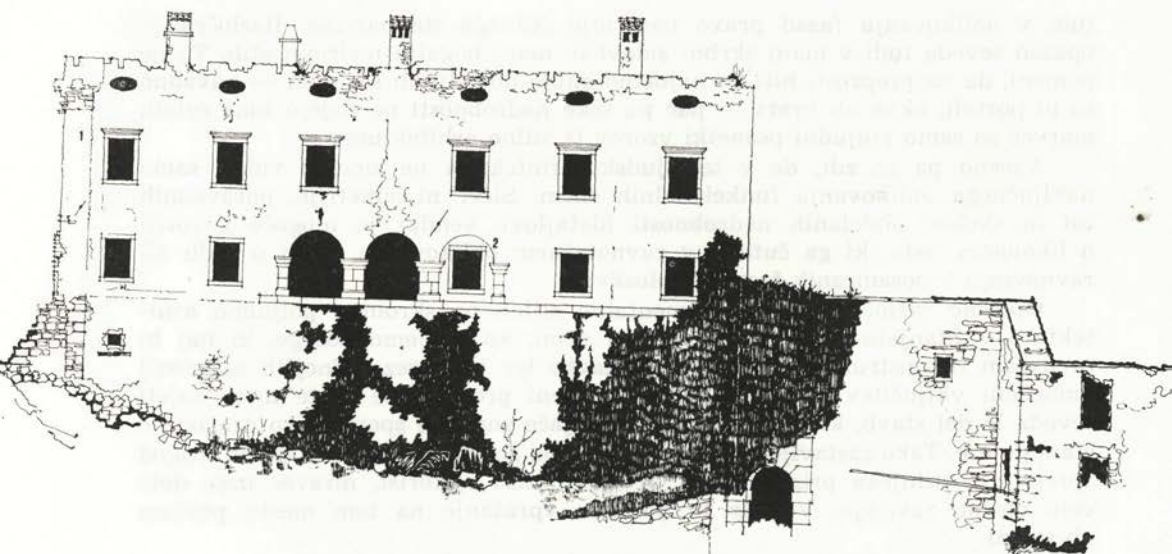
Fig. 4 Castle Tract, from the 17th century: the reconstructed roof with a »linda« (a space alongside a house, under its eaves) at the backyard side, below can be seen the remains of a vaulted passage on consoles, before its reconstruction (Photo by Dr. N. Sumi)

Za stilno arhitekturo je značilen zavestno izpeljan red tako v zasnovi prostorske ureditve kakor tudi v sorazmerno odlični izvedbi, v nadrobnostih in materialih. Poglejmo grad. Njegov za zdaj vsaj v lupini rekonstruirani del je simetrično zasnovana palača s trojno ločno odprtino na zahodni fasadi, odprtine so nanizane v urejenih oseh in kolikor mogoče pravilnih razmikih (vse to kaže seveda na »pravilno prostorsko razvrstitev). Od detajlov velja posebej omeniti bogate kamnoseške sestavine konzol, balustrad in napisnih tabel. Isto velja za cerkev sv. Danijela, ne samo za zunanje poglede, marveč v še večji meri kakor za grad tudi za notranjščino. V njej se je ohranila razen tega sorazmerno bogata oprema.

Pri starejših štanjelskih hišah bomo zaman iskali takega reda. Preprosta hiša se namreč ravna predvsem po zahtevah uporabnosti. To ne pomeni, da je zasnovana brez reda, le da ta red ni nadrejen zahtevam, ki jih postavlja funkcija arhitekture. Najmanj reda je najti na fasadah, kjer je komaj kje mogoče videti v osi uravnane odprtine in ni domala nikjer videti niti poskusa kake simetrije. Pri tem je treba pripomniti, da se deloma ob koncu baroka, zlasti pa v 19. stoletju primeri urejenih zasnov od tlorisov do zunanjih fasadnih ureditev množe. Očitno gre za povečan vpliv stilne arhitekture. Takšne primere je najti tudi v Štanjelu. Za staro domačo štanjelsko hišo pa velja, da je v zasnovah kakor

Sl. 5-6 Grajski trakt iz 17. stol.: cestna in (spodaj) dvoriščna fasada pred obnovitvenimi deli (risal Z. Juretin)

Fig. 5-6 Castle Tract, from the 17th century, the front and (below) the backyard facade, before reconstruction (Drawn by Z. Juretin)

tudi v oblikovanju fasad pravo nasprotje stilnega stavbarstva. Razložek je opazen seveda tudi v manj skrbni zidavi in manj bogatih nadrobnostih. To ne pomeni, da na preprosti hiši ne najdemo stilno določljivih sestavin — navadno so to portali, okna ali vrata — pač pa take nadrobnosti ne dajejo tona celoti, marveč so samo poljudni posnetki vzorov iz stilne arhitekture.

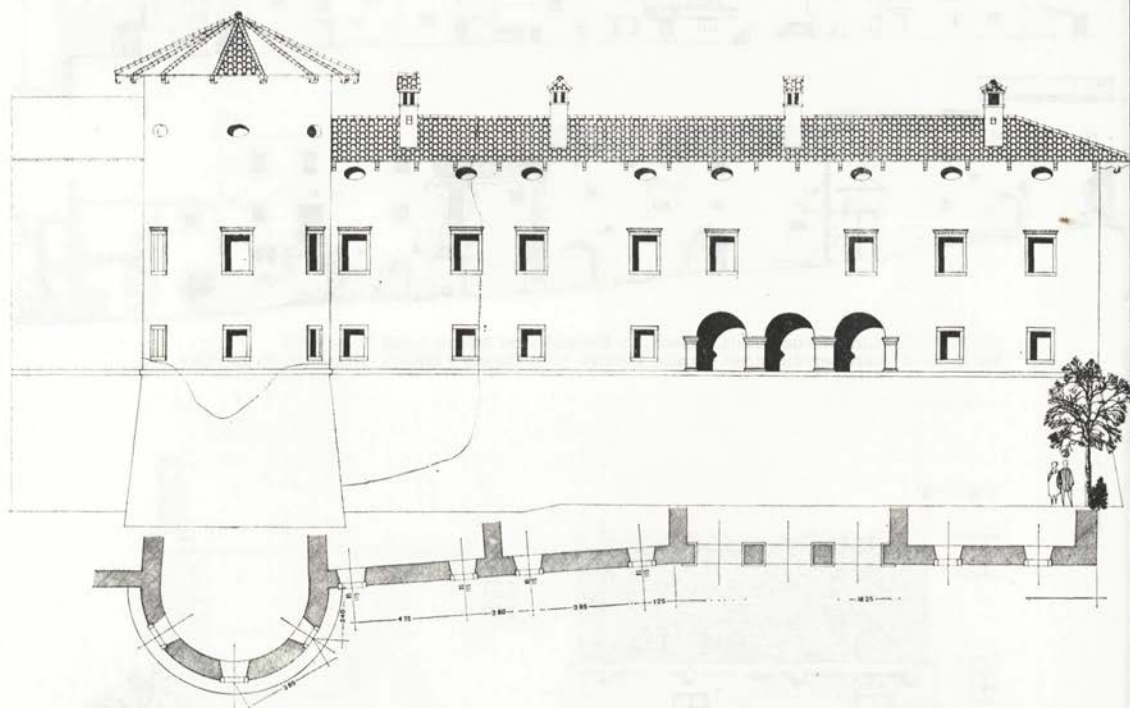
Vseeno pa se zdi, da v tej ljudski arhitekturi ne smemo videti samo naključnega oblikovanja funkcionalnih shem. Sicer ni simetrije, poravnanih osi in skrbno obdelanih nadrobnosti (detajlov), vendar je mogoče govoriti o likovnem redu, ki ga čutimo v ravnotežnem oblikovanju, torej o redu ali ravnovesju v posameznih fasadnih ploskvah.

Opisane razložke med monumentalno stilno pa skromno poljudno arhitekturo v Štanjelu moramo imeti pred očmi, ko snujemo posege, ki naj bi predvsem rekonstruirali poškodovane stavbe ter jim brez vidnejših novotarij omogočili vključitev v življenje. Obnovitveni program te vrste more zajeti seveda le del stavb, ki kažejo tako ali drugače značilne spomeniško dragocene stare poteze. Tako zastavljena obnovitvena dela pa tudi v Štanjelu kakor drugod spremljajo stihijska prizadevanja, ki stvari niso v korist, mraveč naše delo celo močno zavirajo. Vendar to posebno vprašanje na tem mestu puščam ob strani.

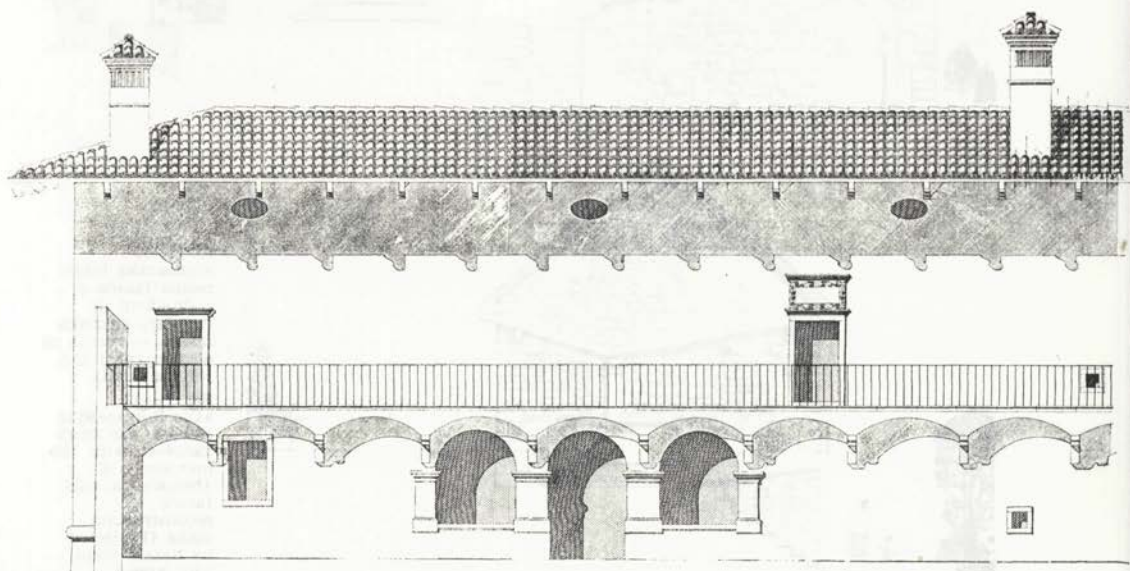
Kot rečeno, je treba snovati vsa obnovitvena dela z vidika dvojnosti štajerske arhitekture. Nobenih problemov ne bi bilo, če bi imeli na voljo izčrpno dokumentacijo starega stanja pred poškodbami, pred delnimi rušenji, pred radikalnimi spremembami. Ker pa temu ni tako, je treba načrtovati manjkajoče z upoštevanjem ravni in značilnosti arhitekture ter se pri tem opirati med drugim tudi na analogije. Problemi pa seveda nastopajo tudi zaradi nuje, da se skoraj povsod vrivajo funkcionalne spremembe, ki jih je treba pri projektiranju upoštevati.

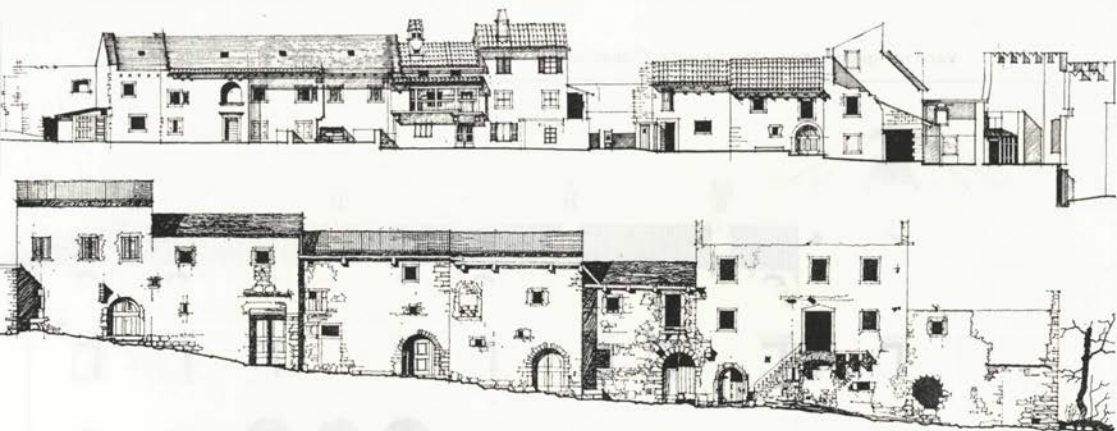
Že od nekdanj velja priporočilo, naj bi bil arhitekt-konservator samo gost spomeniške arhitekture, od nekdanj pa tudi spoznanje, da se je le v redkih primerih čistih rekonstrukcij odličnih arhitektur mogoče odreči tudi minimalnim novostim, spremembam — ne le v nevidnih konstrukcijah, marveč tudi drugod. Zato ni odveč razmisliti, kakšnih načel se je pametno okleniti, da ne bi ob obnovitvah razdrli spomeniškega sporočila pretekle stavbarske kulture. Pri snovanju načrta za obnovo največje stilne arhitekture v Štanjelu, razsežnega gradu, katerega ohranjenost podoba je nastajala od konca 16. do 18. stoletja, glavnina pa v 17. stoletju, ni moglo biti nikakih omahovanj. Vsaj v glavnih sestavinah prostorske ureditve in zunanje podobe je bilo treba upoštevati popolno rekonstrukcijo stanja pred rušenjem. Načrt predvideva seveda tudi obnovo trdnjaviških sestavin starejšega datuma. Obnova kamnitih oblikovanih delov bo terjala skrbno kamnosekovo roko, vse druge sestavine v različnih materialih prav tako.

Popolnoma drugačno pa je moralo biti izhodišče pri obnovi tako imenovane »romanske hiše«. Hiša, nekdanje gospodarsko poslopje, je značilen primer skromne stavbe, ki je po nadrobnostih sploh ni mogoče pobliže opredeliti. Zato pa namesto urejenega videza in bogastva v nadrobnostih stopajo v ospredje za grajsko arhitekture popolnoma postranske stvari, zlasti način zidave, kamnitni žlebovi, kamnitna streha, odprta lesena konstrukcija stropa in podobno. Od skrbnega varovanja tudi še tako naključnih lastnosti je bila odvisna spomeniška pričevalnost zunanjščine te hiše, a tudi njenega notranjega značaja. Vse, kar je vidno, je bilo obnovljeno na stari način. Problem so bila vrata, ki jih je bilo

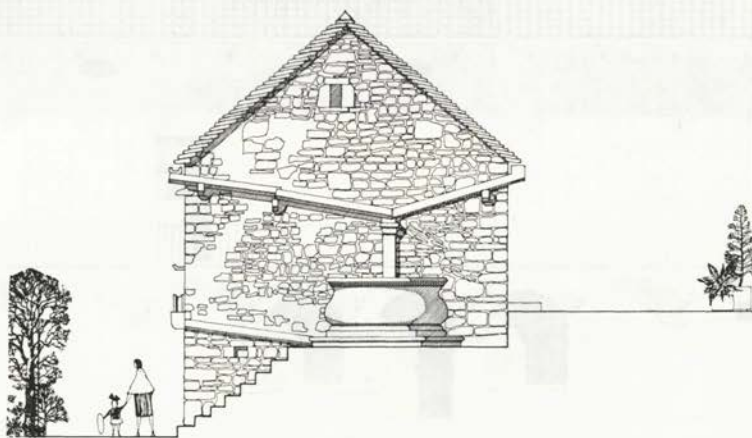
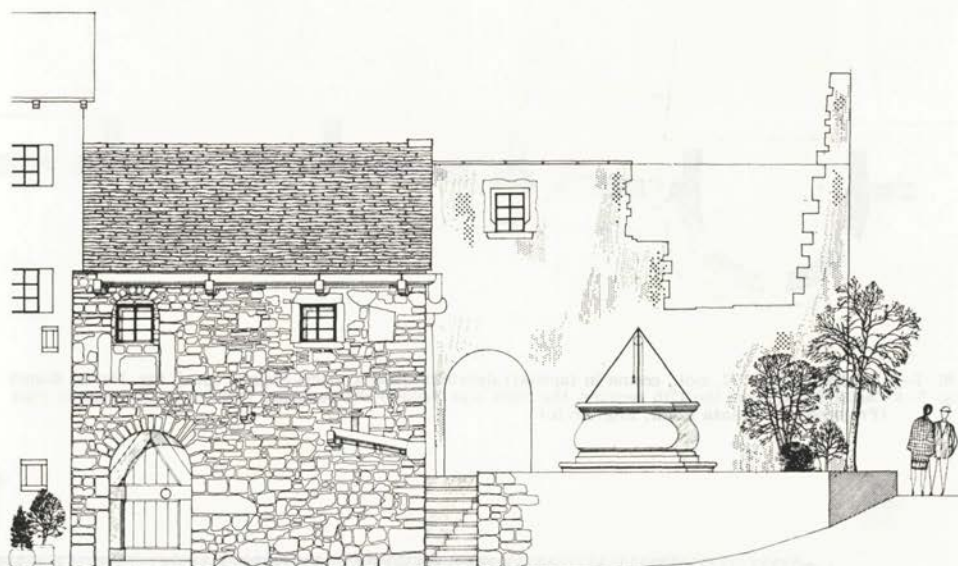

Sl. 7-8 Grajski trakt iz 17. stol., cestna in (spodaj) dvoriščna fasada: načrt obnove (proj. ing. Nataša Sumi)
 Fig. 7-8 Castle Tract, from the 17th century, the front and (below) the backyard facade: Reconstruction plan
 (Projected by Nataša Sumi, Eng. Arch.)

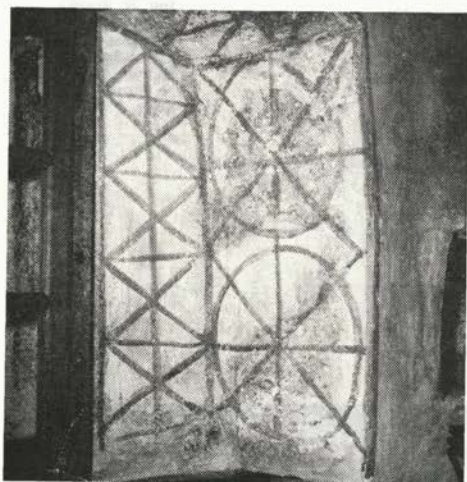

Sl. 9—10 Značilna ulična fasada, (spodaj) s Ferrarijevimi hišami (risal Z. Juretin)
 Fig. 9—10 A characteristic street facade, (below) with Ferarri's houses (Drawn by Z. Juretin)

Sl. 11—12
 »Romanska hiša«:
 cestna fasada z
 vodnjakom in
 (spodaj) stranska
 fasada — načrta za
 obnovo (proj. ing.
 Nataša Šumi)
 Fig. 11—12
 »The Romanesque
 House«: the front
 facade; with the
 fountain and
 (below) the side
 facade —
 reconstruction
 plans (Projected
 by Nataša Šumi,
 Eng. Arch.)

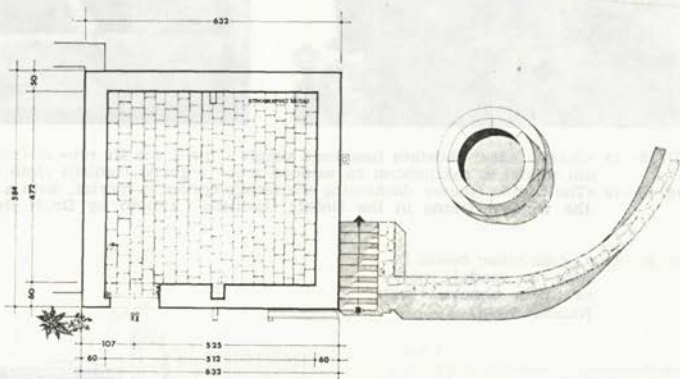

Sl. 13—15 »Romanska hiša«: (desno) obnovljena kamnita streha, (levo) primera stenske poslikave v nadstropju (foto dr. N. Sumi)

Fig. 13—15 »The Romanesque House«: (right) the reconstructed stone roof, (left) the two instances of wall painting in the storey (Photo by Dr. N. Sumi)

Sl. 16 »Romanska hiša«: tloris stanja (risala ing. N. Sumi)

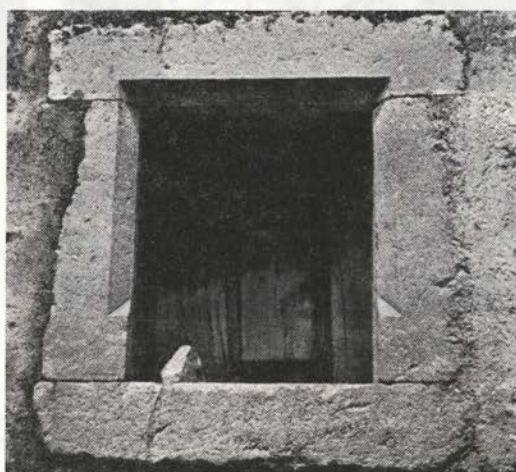
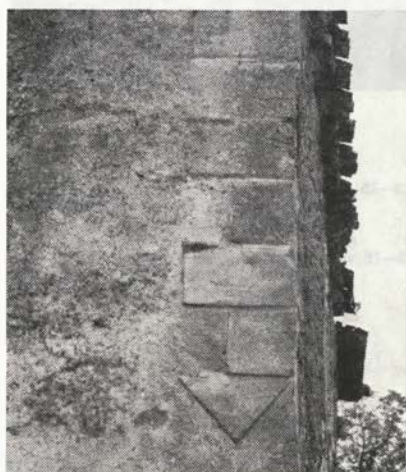
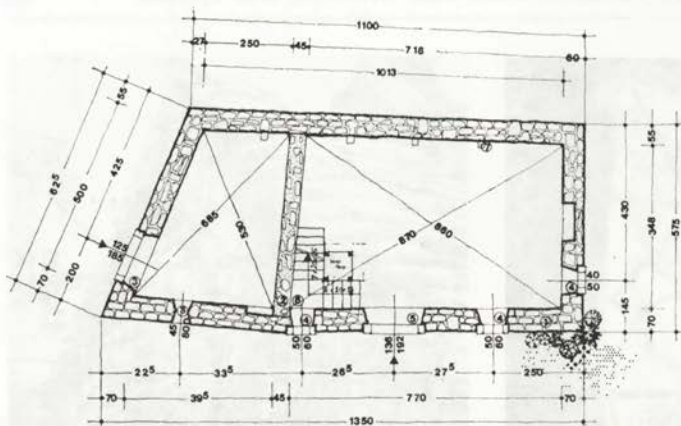
Fig. 16 »The Romanesque House«: situation groundplan (Drawn by N. Sumi, Eng. Arch.)

treba na novo vstaviti v spodnji portal. Obliko vrat smo posneli po podobnih primerih, predvsem pa smo varovali primitivno konstrukcijo lesenih nasadil v kamnitih blokih. Za vsako ceno smo se morali izogniti kakršnemu koli pretiranemu naglašanju skromnih sestavin hiše, ki bi moglo celo uničiti prvotni značaj stavbe, posegom, kakršnih je nekaj pred desetletji uveljavil v Štanjelu M. Fabiani, ki je včasih preprosto presadil visoko stilno obliko na skromno stavbno osnovo. Pravilo pri obnovi anonimne arhitekture mora biti: skrij svoj prispevek in se podredi oblikovalski ravni spomenika.

Sl. 17 »Gotska hiša«:
tloris stanja
(risala
ing. N. Sumi)

Fig. 17 »The Gothic
House«: situation
groundplan
Drawn by
N. Sumi, Eng.
Arch.

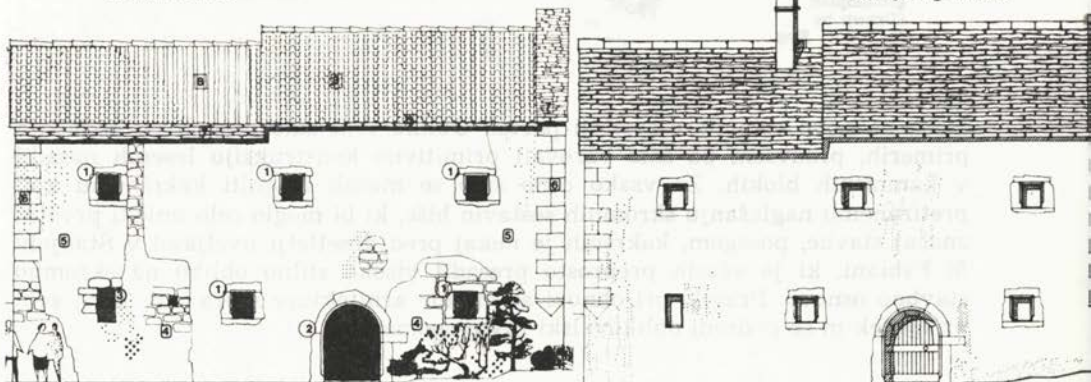

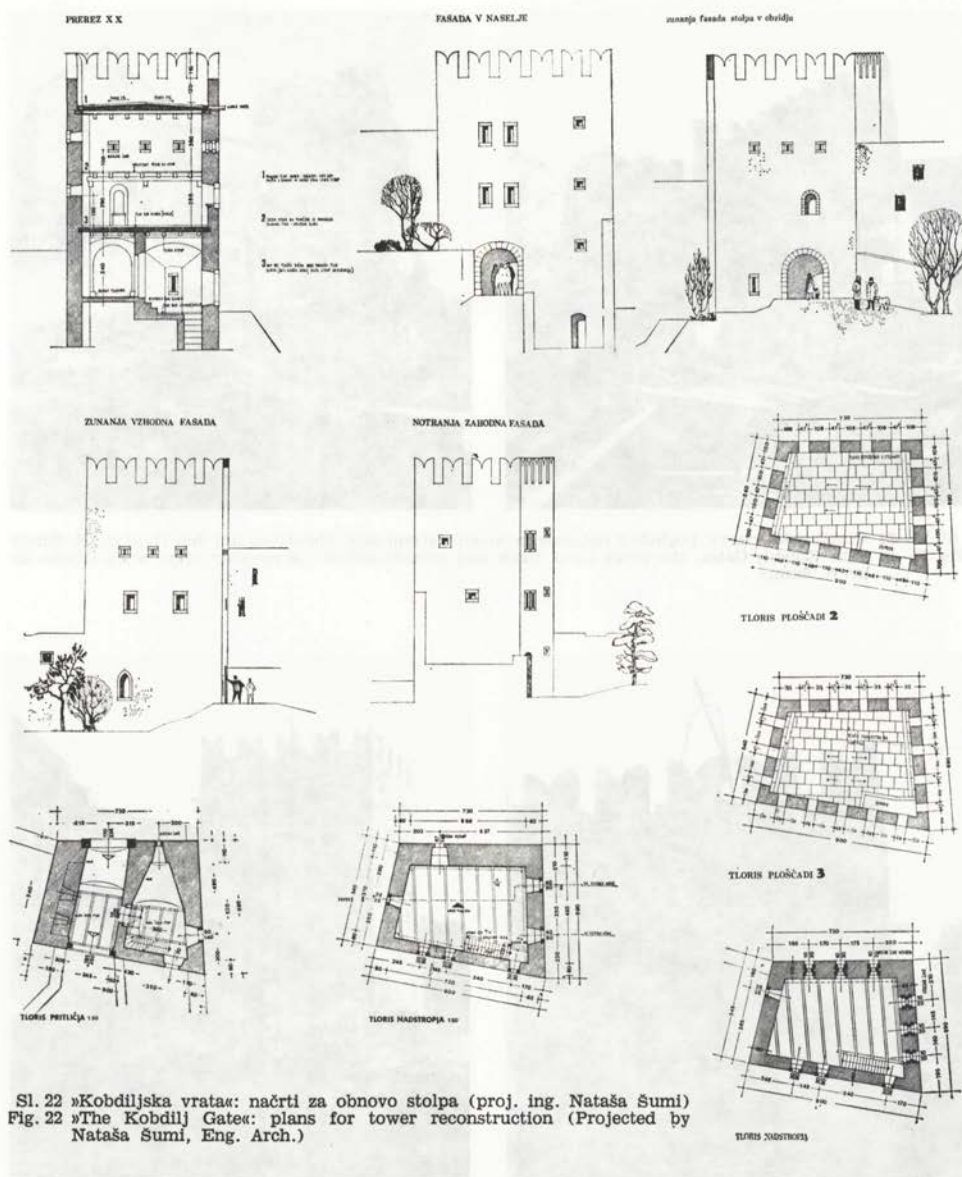
Sl. 18—19 »Gotska hiša«: obdelava fasadnega vogala v malti »na živ rob« in (na desni) okenski okvir s posnetim robom in zaključkom na »ajdovo zrno« v gotski tradiciji (foto dr. N. Sumi)

Fig. 18—19 »The Gothic House«: fashioning the facade corner in mortar, with a »live«, sharp edge and (right) the window frame in the Gothic tradition (Photo by Dr. N. Sumi)

Sl. 20—21 »Gotska hiša«: cestna fasada in spodaj načrt za njeno obnovo (ing. Nataša Sumi)

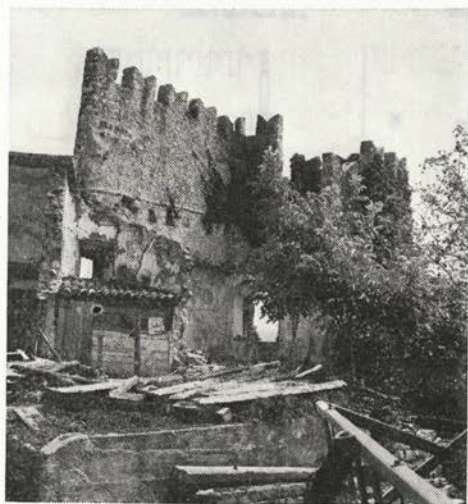
Fig. 20—21 »The Gothic House«: Street facade and (below) the plan for its reconstruction (Nataša Sumi, Eng. Arch.)

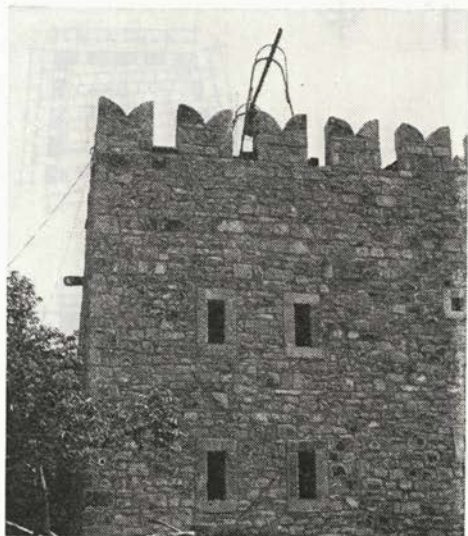

Sl. 22 »Kobdiljska vrata«: načrti za obnovo stolpa (proj. ing. Nataša Šumi)
 Fig. 22 »The Kobdilj Gate«: plans for tower reconstruction (Projected by
 Nataša Šumi, Eng. Arch.)

Štanjel je z nekaterimi posegi, zlasti z obnovo stolpa pri kobdiljskih vratih, tudi hvaležna snov za razmišljanje o tako imenovanem historiziranju. Dokumentacija starega stanja stolpa ni zadoščala za popolno obnovo objekta na vseh štirih straneh. Zato je bilo treba vsaj za del vrhnjega sklepa stolpa proti naselju uporabiti analogije ter tudi ta stolp obnoviti z enakim cinastim zaključkom kakor na zunanjih straneh. Hkrati je bilo seveda treba graditi tudi nove konstrukcije, potrebne zaradi muzeja, ki naj bi bil v obnovljenem stolpu.

Sl. 23—24 »Kobdiljska vrata«: pogleda z notranje in zunanje strani pred obnovitvenimi deli (foto dr. N. Šumi)
 Fig. 23—24 »The Kobdilj Gate«: the views from inside and outside before the reconstruction (Photo by Dr. N. Šumi)

Sl. 25—26 »Kobdiljska vrata«: stanje po obnovi (foto dr. N. Šumi)
 Fig. 25—26 »The Kobdilj Gate«: the situation after the reconstruction (Photo by Dr. N. Šumi)

Iz izkušenj vemo, da nobenega še tako pozlačenega pravila ni mogoče uporabljati v vseh primerih dobesedno, da je uspeh rekonstrukcij zlasti anonimne arhitekture v poglobljenem dojetanju likovnega izraza objekta, ki mora kljub nekaterim spremembam živeti s spomenikom še naprej.

GRAFIČNO DOKUMENTIRANJE RESTAVRATORSKO-KONSERVATORSKIH DEL NA NEKATERIH LIKOVNIH SPOMENIKIH

Ivan Bogovčič

Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo

UDK 75.025.4.001.3

GRAPHIC DOCUMENTING OF THE
RESTORATION-CONSERVATION WORKS
ON MONUMENTS OF FIGURATIVE ARTS

IZVLEČEK

Avtor najprej spomni na to, kako se umetnik pripravlja na svoje delo (s skicami, študijami, »kartoni« ipd.), ter iz tega preide k ugotovitvi, da je tudi pred neposrednim obravnavanjem kakor koli poškodovanega likovnega dela treba izdelati nekakšne osnutke, ki naj — poleg pisane besede — kar najbolj nazorno predstavijo stanje poškodovane umetnine kakor tudi opravljena restavratorsko-konservatorska dela na njej.

Težišče članka je zato na ugotovitvi, da je možno oziroma celo treba uporabljati pri tej vrsti dokumentacije našega dela grafično oblikovane simbole, ki jih avtor tudi predstavi — ob konkretnem primeru in vse skupaj.

First, the author reminds us of how an artist makes preparations for his work (by preparing rough sketches, studies, cartoons, and the like), then passing over to the statement that also before the immediate treatment of a work of figurative arts, damaged in any possible way, it is necessary to make some sort of drafts, which should — in addition to the written word — in a most possible illustrating manner — represent the state of the work of art damaged, as well as the restoration-conservation work to be done thereon.

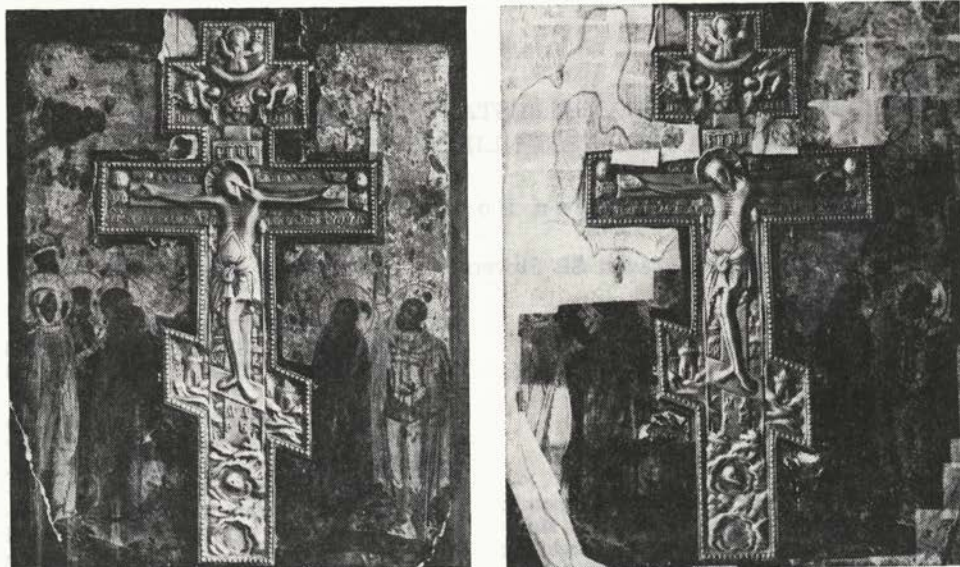
The main emphasis of the article is laid upon the statement that it is possible or even necessary to use, in this kind of documentation of our work, graphically shaped symbols, to be also presented by the author, for the concrete case and as a whole.

Če hočemo imeti restavratorsko-konservatorska dela zadostno dokumentirana, se ne moremo zadovoljiti s samimi fotografijami, ampak moramo stanje spomenika pred in med delom kot tudi po končanih delih ponazoriti tudi z risbo. Zlasti pri stenskih slikarijah so poškodbe in tem primerni posegi tako različni, da si moramo — če naj bo risba natančna — pomagati s simboli.

O DOKUMENTARNI RISBI

Ko umetnik začne razmišljati o kakem likovnem delu, skoraj vedno napravi najprej eno ali več skic. Naslednja razvojna stopnja je študija. Ta ima lahko obliko risbe ali pa je izdelana v barvah, pri reliefih in kipih pa je gotovo pripravljena v materialu, ki omogoča tridimenzionalno predstavo umetnine.

Zadržimo se pri risarski študiji. Umetniku je bila vselej potrebna določena predstavitev ideje v njeni bodoči izvedbeni obliki v vsemi podrobnostmi, ki jih je pozneje v »kartonu« poenostavil. To velja predvsem za stensko slikarstvo, v nekoliko manjši meri pa tudi za slike na lesu in slike na platnu, medtem ko je imel kipar povsem drugačno pot.

Sl. 1—2 Ikona pred in med restavriranjem (foto I. Bogovčič)
 Fig. 1—2 The icon before the restoration and during it (Photo by I. Bogovčič)

Predvsem me zanimata študija in karton. Tivde likovni prvini nekega dela sta podlaga dokumentarni risbi istega dela. Seveda sta ti dve umetnikovi stvaritvi (posebno starejših del) nedosegljivi iz preprostega razloga, ker ju je uničil bodisi zob časa ali pa sta se igubili.

Da bi konservator ukrepal pri obravnavi poškodovanega likovnega dela kar se da objektivno, mu je slejkoprej potrebna ravno taka predloga, kot jo je imel avtor pri izvedbi. Ker originalne predloge ni, si pač pomagamo s čim točnejšo risbo samega dela. Vedeti moramo tudi, da je avtor skoraj praviloma spreminjal oziroma preoblikoval prvotni osnutek (študijo ali »karton«). V članku želim obravnavati dokumentarično risbo predvsem v stenskem slikarstvu in slikah na lesu, slednje velja v določeni meri tudi za slike na platnu.

Risba je grafični prikaz dela z vsemi potankostmi, večjimi poškodbami in razpokami. Običajno je narejena v razmerjih 1 : 10, 1 : 20, 1 : 5 ali 1 : 1, pač glede na velikost originala (slednji razmerji veljata za dela manjšega formata). Risba mora biti kljub podrobnostim jasna in čitljiva. Le taka rabi svojemu namenu.

Konservator potrebuje pri svojem delu več kopij takšne risbe. Vanje vnaša oziroma vrisuje:

Sl. 3—6 Simboli na risbah zaznamujejo poškodbe in poznejše intervencije. Na četrti risbi je vrisano besedilo na kovinskem, v ikono vstavljenem križu. Manjka risba likov na leseni tabli in kovinskem vložku, ki bi pa pri tako majhnem delu (36 × 44 cm) samo motila in zastrla jasno ponazoritev poškodb in intervencij (risal I. Bogovčič)
 Fig. 3—6 The symbols in the drawings show damages and the following interventions. In the fourth there is the text, drawn in a metal, in the icon inserted, cross. There is missing a drawing of the images on the wooden table on the metal inlet, which, however would in such a small work (36 by 44 centimetres) — only cause trouble and obscure the clear illustration of the damages and interventions (Drawn by I. Bogovčič)

- fotoposnetke,
 - vse prejšnje intervencije (plombe, retuše, rekonstrukcije),
 - votla mesta, vlažna področja, soli, področja, napadena s plesnijo, algami in bakterijami,
 - večje površine z drobnimi poškodbami, razrahljan omet (podsnova pri slikah na lesu), razpokanosti (ali je razpokana samo površina, zaščitni premazi, barvna plast, ali tudi omet oziroma podsnova),
 - podmehurjenost,
 - področja brez barvne plasti,
 - vse poskusne sonde ali kakršnekoli druge površinske intervencije (postavljjanje stekelc na razpokah, poskusna fiksiranja),
 - vse vmesne fotoposnetke.
- Po končanem delu vnese nastale spremembe in posege:
- dopolnitev risbe z novoodkritimi mesti,
 - nove plombe, retuše, rekonstrukcije,
 - injektiranja, izpiranja, ekstrahiranja, fiksiranja barvnih plasti, utrjevanje podsnove (ometov), utrjevanje nosilcev,
 - vrisovanje fotografij po končanem posegu.

O SIMBOLIH V DOKUMENTARNI RISBI

Za poenoteno dokumentacijo je treba imeti enotne simbole za posamezne intervencije oziroma prikaz poškodb in okvar na likovni stvaritvi. Ti simboli morajo biti čimbolj preprosti. Že s svojo grafično obliko naj bi govorili o vrsti poškodbe, okvare ali intervencije. Označevanje z raznobarvnimi svinčniki, flomastri, tuši in akvareliranje je nesmiselno in pogosto težko čitljivo. Poleg tega nam sedanji način kopiranja omogoča le črno-bele oziroma enobarvne kopije.

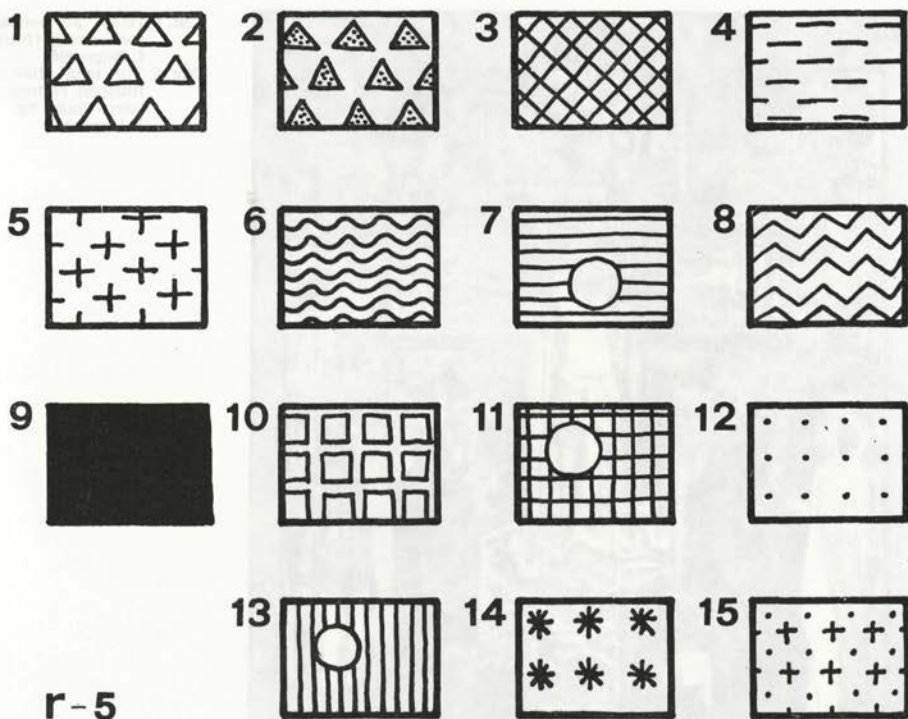
PONAZORITEV V SIMBOLIH

Foto posnetke vrisujemo kot štirikotnike, ki zajemajo identične površine kot fotografije. V te like vpišemo arhivske številke odgovarjajočih posnetkov. Pri večplastnih fotografijah dopišemo zraven številke še: pred, med, po (posegu). Posebno redke in neobičajne poškodbe, okvare in intervencije, ki niso zajete s simboli, opišemo ločeno.

Za popolnejši vpogled v poseg naredimo še posebno risbo, ki kaže razmerje med površinami z ohranjenim originalom (posebej novoodkrite površine) ter praznimi in rekonstruiranimi površinami.

Pri nas smo začeli z obsežnejšimi konservatorsko-restavratorskimi akcijami šele po drugi svetovni vojni. Vsem tem akcijam je skupna delna, pomanjkljiva ali celo nikakršna dokumentacija, večinoma ne po krivdi izvajalca. Od restavratorja se žal prepogosto pričakuje samo njegovo fizično delo, delo, ki ga naročnik zazna le optično na objektu. Vse drugo štejejo za nepotrebno trošenje sredstev. Dokumentacija pa ni sama sebi namen!

Cemu torej vse to opisovanje poškodb, okvar in posegov na objektih? Namen tega je torej omogočiti lažje delo in pravilnejše postopke pri vseh poznejših posegih na teh objektih. Omenim naj primer, ko je restavrator moral nujno sneti stensko slikarijo. Vedel je, da je bila delno fiksirana, ni pa vedel,

r-5

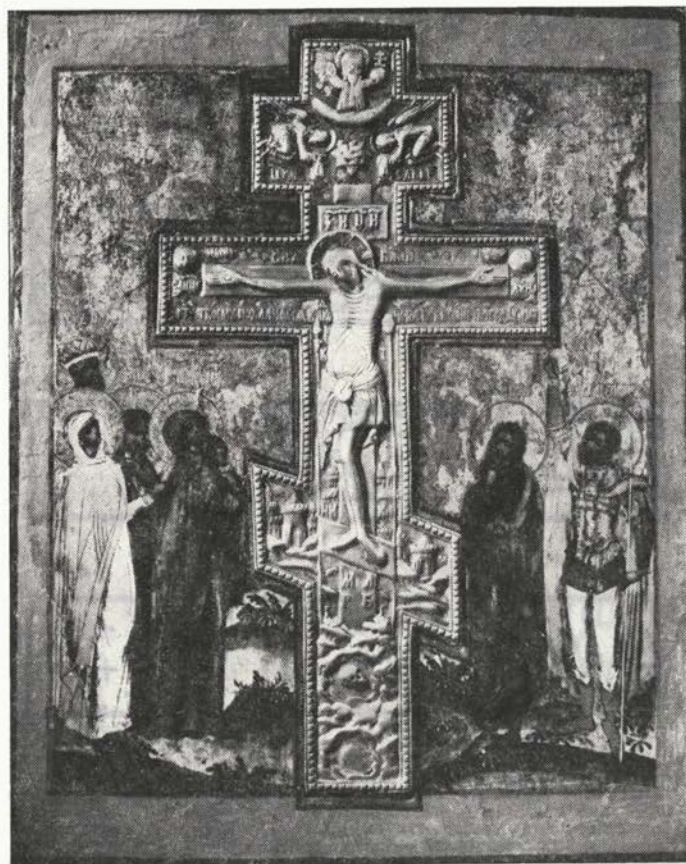
Sl. 7 Grafični simboli pomenijo: 1 — votla ali odlepljena mesta; 2 — votla, a mehurjasta mesta; 3 — zelo drobno razpokano površino; 4 — vlažna mesta (tu je treba pokazati, ali je vlaga vertikalna ali kondenzna); 5 — prisotnost soli; 6 — razrahljano podsnovo, omet; 7 — žive organizme; v krog vpišemo: A (alge), B (bakterije), F (plesen); 8 — mesta brez barvne plasti; 9 — globlje poškodbe, manjkajoče dele podsnove ali ometa; 10 — injektirana mesta, pri slikah na lesu ali platnu tudi likana mesta; 11 — površinsko obdelavo umetnine; v krog vpišemo: E (ekstrakcija), F (fiksiranje), L (izpiranje); 12 — mesto, kjer je bil del umetnine snet z nosilca; 13 — končno obdelavo površine; v krog vpišemo: P (plomba ali prazna površina), R (retuša), RC (rekonstrukcija); to velja za stare posege, torej tiste pred obravnavano intervencijo, pri novih pa napišemo pod našteje črke še črko N...; 14 — večje površine z drobnimi poškodbami; 15 — snete in po obdelavi spet vrnjene površine (risal I. Bogovčič).

Fl. 7 The graphic symbols mean: 1 — hollow or unglued spots; 2 — hollow, but blisterous spots; 3 — very thin cracked surface; 4 — moist spots (it should be indicated whether moisture is vertical or condensation); 5 — the presence of salt; 6 — a loosened ground, plastering; 6 — live organisms; to be put down in the circle: A (algae), B (bacteria), F (mould); 8 — spots without paint layers; 9 — deeper damages, missing parts of ground or plastering; 100 — injected spots, with paintings on wood or linen, also ironed ones; 11 — surface treatment of the work of art; to be put down in the circle: E (extraction), F (fixation), L (washing out); 12 — the spot where the part of the work of art was detached from its support; 13 — final surface treatment; to be put down in the circle: P (filling or empty surface), R (retouching), RC (reconstruction); this applies to old interventions, i.e., to those made before the intervention to be made, with the new ones, however, the letter N is to be put under the already mentioned letters; 14 — larger surfaces with slight damages; 15 — detached, and, after the treatment performed, again returned surfaces (Drawn by I. Bogovčič)

kje, s čim in koliko. Zato ni mogel določiti vrste in jakosti sredstva za snemanje, kar lahko povzroči neljube posledice ali, v najboljšem primeru, poseg podaljša in podraži. Lahko bi naštevali še in še podobnih primerov, vendar namen mojega članka ni ugotavljati potrebnosti dokumentacije. Govorimo lahko le o dopolnitvah le-te in o primernosti grafično oblikovanih simbolov.

Dokumentarno risbo obvezno spremlja pisno poročilo z vsemi podatki o posegu.

Posebej naj omenim pomemben dokumentarni element, ki ga nikakor ne smemo prezreti. V mislih imam vgravirane in pisane zapise na stenskih slika-

Sl. 8 Ikona po končani restavraciji (foto I. Bogovčič)
 Fig. 8 The icon after the finished restoration (Photo by I. Bogovčič)

rijah, redkeje na tabelnih in »štafelajnih« slikah. Zapise prerišemo ali prekopiramo in jih uvrstimo v grafični del dokumentacije. Običajni originalni tekst vnesemo že v dokumentarno risbo. Pri slikah na platnu in lesu moramo biti pozorni na signature avtorja kot tudi na vse morebitne zapise na hrbtni strani dela (pri slikah na platnu na podokvirih in okvirih).

Od tod do popolne grafične dokumentacije ne manjka dosti. K njej sodijo še grafično obdelani poizkusi, preseki plasti, grafikoni, tabele in podobno.

Drži, da je takšno dokumentiranje videti nekam dlakocepsko. Vendar drži tudi to, da se zaradi ljubega denarja odpovedujemo najosnovnejšim oblikam ohranjanja ugotovitev in postopkov ob konservatorskih posegih. Zanamci pa naj znova raziskujejo in ugotavljajo stvari, ki so nam bile nekoč že jasne, a jih zavoljo cenenosti nismo zapisali in orisali.

Obseg dokumentiranja je treba določiti od spomenika do spomenika. Posebno pozorno dokumentirajmo restavratorsko-konservatorske posege na najpomembnejših spomenikih ter na spomenikih, ki s posebno težkimi poškodbami pomenijo za strokovnjaka večji problem in jih je zato treba dokumentirati toliko bolj natančno.

ČELOVNIK, FOJANA, PANGRČ GRM, KRTINA

Različni načini restavriranja

Miha Pirnat

Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo

UDK 75.052.025.4(497.12)

ČELOVNIK, FOJANA, PANGRČ GRM, AND
KRTINA (Various Ways of Restoring)

IZVLEČEK

Avtor predstavlja restavratorske postopke in probleme v zvezi z odkrivanjem in utrjevanjem stenskih slik v štirih podružnih cerkvah. Vsaka od njih je zastavljala svoja vprašanja in težave, ki jih je bilo treba reševati na raznih krajih različno. Pri tem si je bilo včasih mogoče pomagati tudi na preprost, pa domišljen in učinkovit način. Ponekod pa je bilo treba ohranjene fragmente fresk sneti in jih bo treba še obdelati ter nato utrjene vrniti na njihova nekdanja mesta.

The author presents restoration procedures and problems, in connection with the uncovering and consolidating of the wall paintings in the four village churches. Each of them was putting questions and causing troubles that had to be solved differently at different places. Sometimes it was possible to have also a simple, but imaginative and efficient remedy for it. At some spots the preserved fragments of the frescoes had to be detached in order to be further treated and then, consolidated, placed again in their former positions.

Leta 1971 so konservatorji Zavoda za spomeniško varstvo Celje ugotovili, da so stene v ladji podr. cerkve sv. Duha na Čelovniku nad Loko pri Zidanem mostu pod beležem poslikane z gotskimi freskami. Odločili so se, da jih z malo denarja takoj odkrijejo in konservirajo. Ker so bili strokovnjaki restavratorji trenutno zaposleni na drugih spomeniških objektih, so odkrivali samo s študenti.

Freske so bile v zelo kritičnem stanju. Približno sedem desetih tankega slikovnega ometa, intonaca, je odstopilo od zidu in ga je držal vkup samo še belež. Kolikor toliko dobro so bile ohranjene samo slike na slavoločni steni, kjer se je odkrivanje začelo. Študentje so odkrili vse freske razen na nekaj mestih, kjer je pretela nevarnost, da ob najmanjšem dotiku odpadejo. Odkrivanje pa je povzročilo, da sta zdrobljeni omet in belež padala za slikovni omet, tako da so se votla mesta še povečala in razširila. Že pred odstranjevanjem beležev bi bilo treba freske utrditi, šele potem bi jih lahko brez skrbi odkrivali in čistili. Tako smo delali npr. v Hrastovljah, kjer smo najprej utrdili vse robove fresk in njihovih fragmentov, ki so ponekod kar preprosto viseli na steni. Robove fresk smo zato na vseh straneh najprej pripeli z apneno malto, tako da ni bilo več neposredne nevarnosti odpadanja. Prav tako smo takoj zakitali vse večje poškodbe in razpoke.

Potem smo začeli dosledno utrjevati in kitati slikarije na severni steni. Ker so freske precej visoko na steni, smo morali razmisliti, kako naj pri injiciranju pritiskamo slikovni omet na njegov nosilec. Po predlogu kolege Kokalja smo poskusili opraviti to delo z oporo v obliki loka. Staro avtomobilsko zračnico smo razrezali v okrogle trakove, te nataknili na dva trama, ki smo ju pritrdili 10 cm od stene zgoraj na zidec, spodaj pa pod prižnico. Skozi gumijaste trakove

smo zgoraj in spodaj napeljali in napeli v cikcaku motvoz in opora je bila pripravljena. V grmovju smo narezali še nekaj do 60 cm dolgih rogovilastih palic, našagali nekaj deščic in pripravili papirno vato. Pritisk na slikovni omet, ki smo ga dosegli na ta način, sicer ni bil hudo velik, pač pa stalen in smo lahko delali na vsej steni, ne da bi se zamujali z raznim prislanjanjem in opiranjem. Tako smo si prihranili veliko truda, časa in tudi materiala.

Medtem ko smo slikarje utrjevali s kazeinsko maso (»apno in sirček«), smo sočasno odstranjevali mlajši omet (iz mivke) z mest, kjer so freske odpadle, katerega nivo je bil višji od nivoja freske. Na več mestih smo zadeli na plombe iz črnega cementa, ki so bile trde kot steklo. Odstranjevali smo jih nadvse previdno in sproti utrjevali robove fresk. V zgornjem delu, malo pod robom profiliranega štuka, ki je tudi spodnji rob majhnega zidca, smo v ravni črti odstranili mlajši omet. Do tod so segale tudi freske. Tu naj omenim, da je pod fresko ometom starejši močno naključvan omet, na katerem so naslikani z rdečo barvo posvetilni križi. Na freskah so naslikani enaki na istih mestih. Za primer smo pustili sondo na severni steni. Mlajši omet na manjkajočih mestih smo odstranili do naključvanega ometa. Injicirati smo pričeli, ko smo zakitali vse poškodbe in robove fresko ometa. Vzporedno s kitanjem in utrjevanjem smo tudi čistili in odkrivali še neodkrita dela. Zazidali smo 2 veliki razpoki, ki sta šli vertikalno od vrha do tal na severni in južni steni blizu slavoločne stene in sta nastali verjetno zaradi potresov in usedanja. Sondirano zazidano gotsko okno na južni steni smo z notranje strani še malo odprli, da se bolje vidi poslikana poševna okenska stena.

Ko so bile freske utrjene, smo ometali velike prazne površine, s katerih smo prej odstranili mlajši omet, z grobo apneno malto malo pod nivojem fresk. Potem smo čez tega nanесли z zidarsko lopatico tanko plast finega ometa (svetli, malo okraški pesek + apno 1,5 : 1). S to malto smo dokončno zakitali tudi manjše razpoke in poškodbe. Enako smo delali na južni steni. Zaradi časa, bližal se je že november, smo lahko konservirali samo severno in južno steno do kora (približno 33 m²).

Na preostalih freskah bi imeli trije restavratorji še za dva meseca dela.

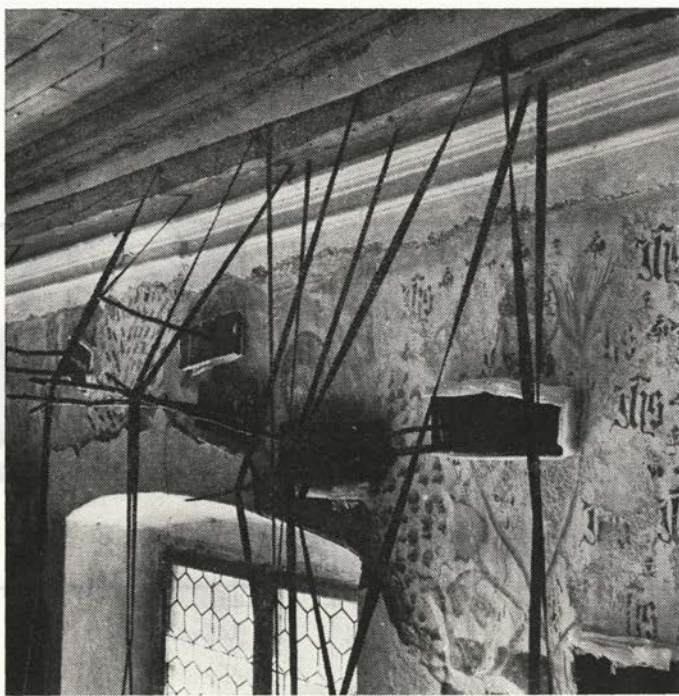
V podružni cerkvi sv. Duha v **Fojani** v Goriških Brdih so bile pod poznejšim ometom in beležem na severni, južni in zahodni steni ladje ohranjene zelo kvalitetne gotske freske. Cerkev stoji na koncu grebena. Sam teren je tak, da polzi na severno stran in se tudi sicer premika. Zato je cerkev na severni strani zlezla nižje, severna stena se je nagnila ven, celotna cerkev pa se je v minulih 50—60 letih zasukala v osi, zahodna stran proti jugu, vzhodna pa proti severu za kakih 10°, in je v takem stanju, da se lahko podre. Tudi stolp precej visi na severno stran. Inšpekcija za varnost je že izdala odločbo, da je zaradi varnosti treba cerkev podreti. Prezbitarij je v boljšem stanju in ga zaenkrat ne bodo podrli.

Zato je bil že skrajni čas, da se freske na stenah ladje snamejo in rešijo pred uničenjem. Ko smo prišli 1971 freske snemat, smo ugotovili, da jih je treba še skoraj vse odkriti. Videti je bilo samo kakih 6 m² fresk na severni in južni steni, kjer je mlajši omet sam odpadel. Z beležem vred je bil ponekod debel 2—3 cm in se ni posebno dobro držal.

Freske kažejo v vrsti stoječe figure, večinoma škofo, en face, razporejene v enakih razdaljah. Zgoraj in spodaj je več vrst bordur, ki segajo prav do tal.

Sl. 1 Celovnik, južna stena: novi način utrjevanja in injektiranja votlih (podklobočenih) mest (foto M. Pirnat)

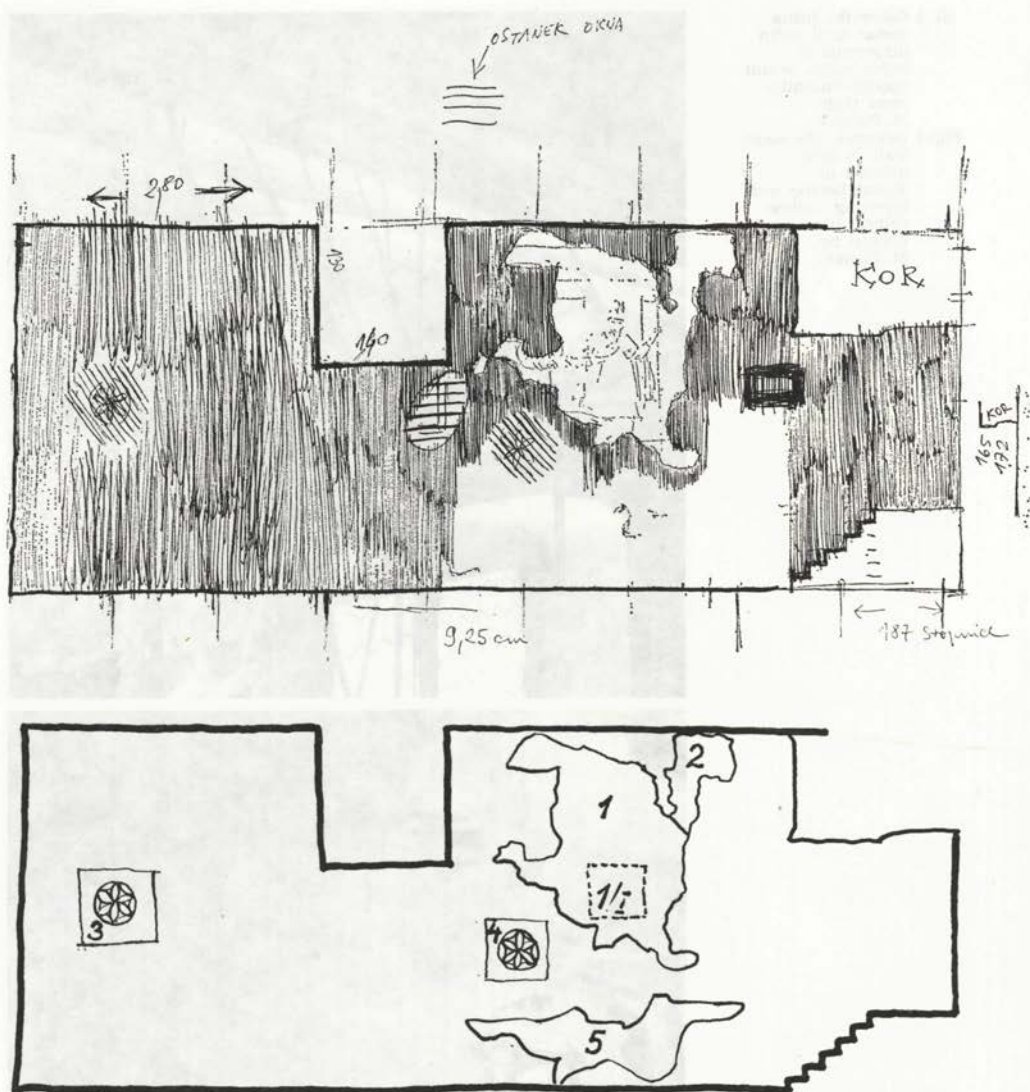
Fig. 1 Celovnik, the south wall: a new method of strengthening and injecting hollow (blister-like) spots (Photo by M. Pirnat)

Sl. 2 Celovnik, severna stena: pod mlajšim posvetilnim križem smo odkrili še starejšega; kitanje poškodob (foto M. Pirnat)

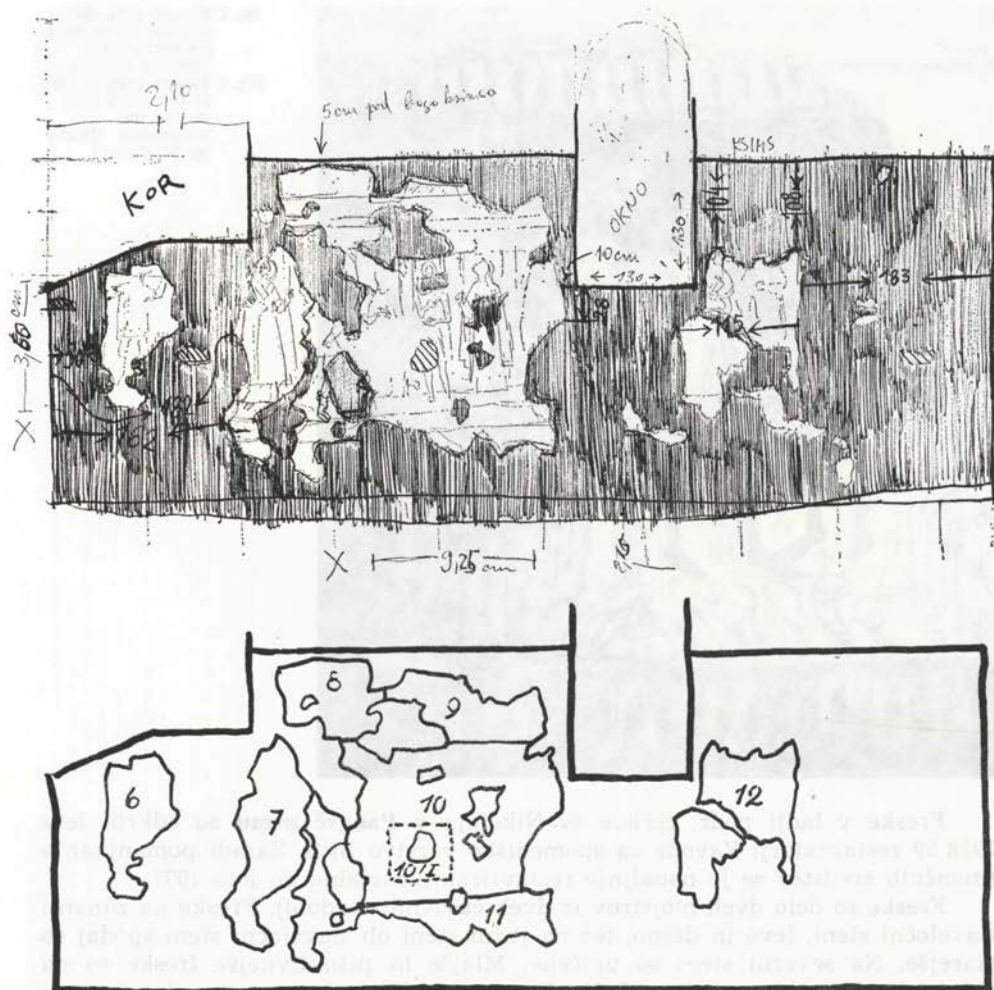
Fig. 2 Celovnik: the north wall: under the more recent consecration cross there has been uncovered an older one; putting of the damaged spots (Photo by M. Pirnat)

Sl. 3—4 Fojana, južna stena: skica stanja po odkrivanju (risal I. Bogovčič) in shema stene z zaznamovanimi snetimi fragmenti fresk (risal M. Pirnat)
 Fig. 3—4 Fojana, the south wall: a situation sketch after the uncovering (drawn by I. Bogovčič) and a scheme of the wall with the indicated fresco fragments detached (drawn by M. Pirnat)

Pod fresko ometom so na starejšem ometu namesto posvetilnih križev s šestilom narisane šesterokrake zvezde, ki pa niso enakomerno razporejene, niti niso v isti višini. Pod tem ometom je še en neraven omet. Oba spodnja ometa sta močno naključvana. Lotili smo se odkrivanja fresk. Debeli poznejši omet je bil s kladivi hitro odstranjen. Več je bilo dela z beleži, ki smo jih odstranjevali s skalpeli in lopaticami. Robove fragmentov smo zaščitili z apneno malto, da ne

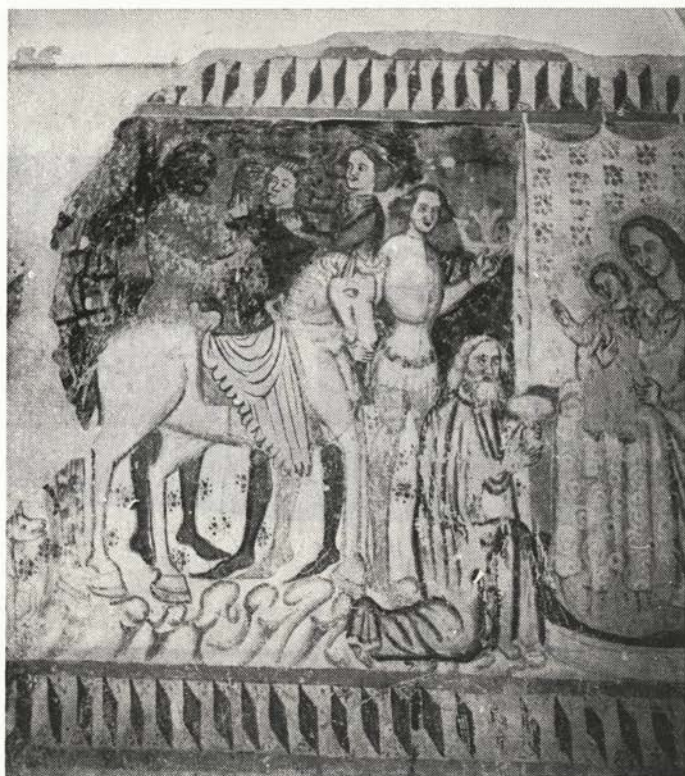

Sl 5-6 Fojana, severna stena: skica stanja po odkrivanju (risal I. Bogovčič) in shema stene z zaznamovanimi snetimi fragmenti fresk (risal M. Pirnat)

Fig. 2-6 Fojana, the north wall: a situation sketch after the uncovering (drawn by I. Bogovčič) and a scheme of the wall with the indicated fresco fragments detached (drawn by M. Pirnat)

bi odpadli. Na severni steni sta bila ohranjena samo 2 fragmenta: nad kornicami del figure in na levi strani vrat bordura. Ko smo freske odkrivali, smo jih umili in fiksirali s Calatonom (4%) v alkoholu. Snemali smo s kožnim klejem. Kot prvo plast smo lepili gazo, kot drugo pa tanko platno. Freske smo sneli v štirinajstih fragmentih in jih oštevilčili, da jih bomo po konserviranju lahko spet sestavili.

Ko smo sneli na severni steni fragment 10, je ostala na spodnjem ometu celotna dobro ohranjena zvezda; tudi to smo potem sneli. Snete fragmente smo pripeli na iverne plošče in jih začasno spravili v prazen prostor stare šole v Fojani. Vseh snetih fresk je okoli 25 m².

Sl. 7 Pangrč grm, del severne stene med restavriranjem (foto M. Pirnat)

Fig. 7 Pangrč grm, a part of the north wall during the restoration (Photo by M. Pirnat)

Freske v ladji podr. cerkve sv. Nikolaja v **Pangrč grmu** so odkrili leta 1958/59 restavratorji Zavoda za spomeniško varstvo SRS. Zaradi pomanjkanja finančnih sredstev se je nadaljnje restavriranje zavleklo do leta 1971.

Freske so delo dveh mojstrov iz dveh časovnih razdobj. Freske na zunanji slavoločni steni, levo in desno, ter na južni steni ob slavoločni steni spodaj so starejše. Na severni steni so uničene. Mlajše in primitivnejše freske so na južni, zahodni in severni steni ladje. Neodkrit je bil še fragment na desni strani slavoločne stene in manjši deli na koru in pod njim.

Naša osnovna naloga je bila zdaj, da očistimo freske do konca, odkrijemo še prebeljene dele, zakitamo in plombiramo poškodbe z malto, ki naj bi bila kar najbližja strukturi površine originala in osnovnemu odtenku fresk.

Na koru smo odstranili več centimetrov debeli poznejši omet na levi in desni strani ter pri tem odkrili zgornji, zaokroženi rob stene. Na levi strani smo našli ohranjenih samo nekaj manjših fragmentov, medtem ko je bilo na desni strani ohranjenega več. Fragmenti na koru (ki je bil narejen pozneje) nam kažejo, da se na zadnji steni začne prizor Pohoda treh kraljev, ki se nadaljuje in konča sredi severne stene. Tudi pod korom smo na levi strani odstranili mlajši omet do višine prvotnega. Vélike uničene površine in globoke naključne poškodbe smo ometali z grobo apneno malto, čeznjo pa nanесли tanko plast fine malte iz svetlega, malo okraštlega peska in apna (2 : 1). Z enako malto smo zakitali naključvana mesta.

Sl. 8 Pangrč grm, del
severne stene med
restavriranjem po
zakitanju poškodb
(foto M. Pirnat)

Fig. 8 Pangrč grm, a part
of the north wall
during the
restoration, after
puttying the
damaged spots
(Photo by
M. Pirnat)

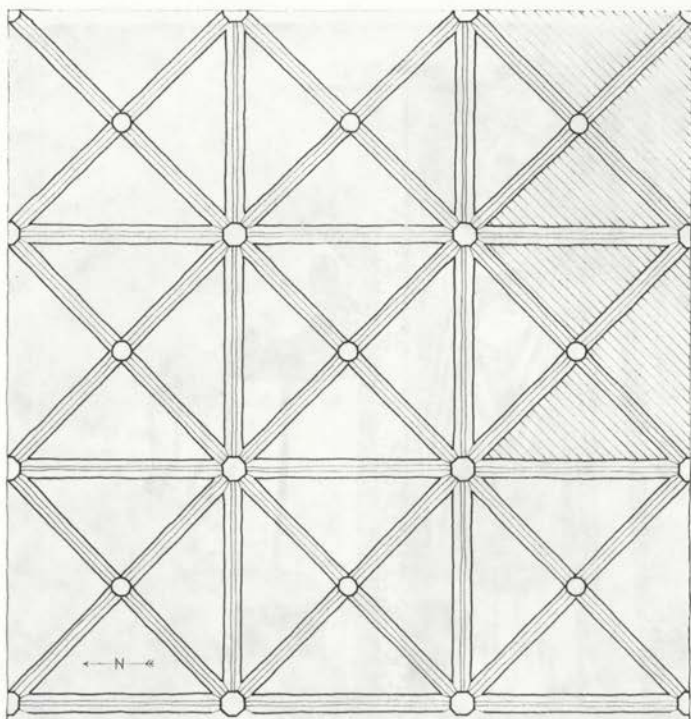

Zidano ograjo kora smo pri severni in južni steni odprli, da smo odkrili freske, ki se nadaljujejo od tod v ladjo. Na severni steni smo zgoraj odbili kasnejši omet v ravni črti, okrog okna pa do višine freske. Freske smo umili z deževnico in mehko gobo. Barvno plast smo utrdili s Calatomom (5 %) v alkoholu. Enako smo delali na južni steni. Na mestih, kjer so bile freske uničene, je poznejši omet odpadel prav do kamna. Tod smo porabili veliko grobe malte in bi bilo delo zahtevalo že pravega zidarja. Zakitanih poškodb nismo retuširali, pač pa smo rdeče bordurne črte povezali z rdečo barvo in tako lepo sklenili posamezne prizore. Freska na desni strani slavoločne stene se je pri odkrivanju izkazala za močno zasigano in je ohranjena le fragmentarno.

Površina vseh tu restavriranih fresk je ok. 33 m².

V p. c. sv. Lenarta na **Krtini** pri Domžalah že poznamo zelo kvalitetne freske iz druge pol. 15. stoletja: Zadnjo sodbo na južni in Poklon treh kraljev na severni steni. V letu 1974 je bilo treba odstraniti velike sive plombe na odkritih freskah, očistiti belež s slabo odkritih površin, injektirati votla mesta ter zakitati poškodbe in razpoke. Druga naloga pa je bila sondirati in raziskati vse prebeljene površine sten in svoda.

Pri sondiranju je bilo ugotovljeno, da je poslikana vsa vzhodna stena ter južna in severna stena do drugega okna. Poslikana so tudi polja med rebri na svodu (zaenkrat ugotovljeno na svodu nad južno ladjo do črte stenske posli-

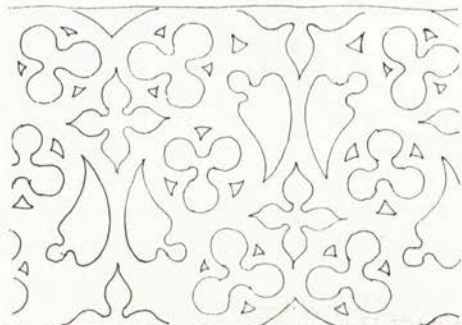
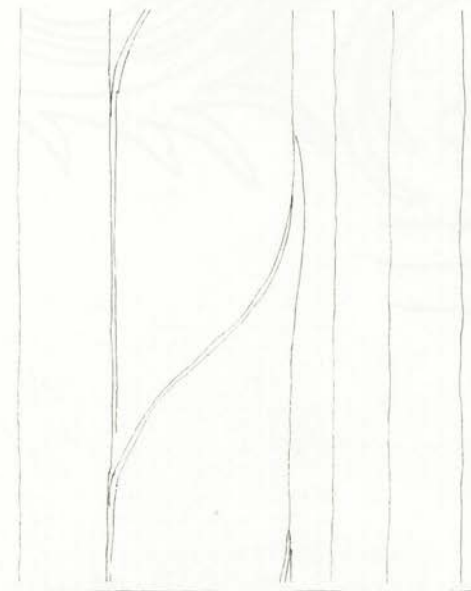
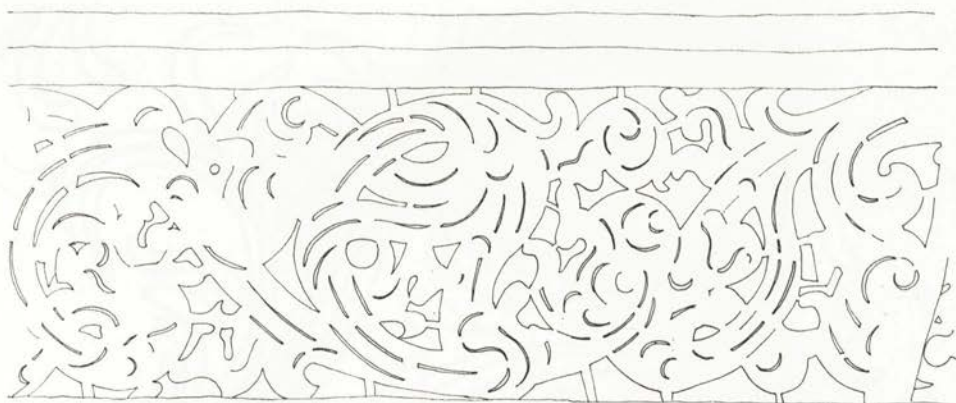
Sl. 9 Krtina, svod; na načrtkanih delih so že odkrite slikarije al secco (risal M. Pirnat)

Fig. 9 Krtina, the vault; in the dotted parts there have been uncovered al secco paintings (Drawn by M. Pirnat)

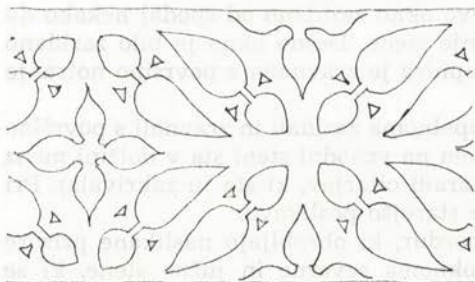
kave). Sonde (in potem odkrivanje) so pokazale, da so bile freske na južni in severni steni nekoč že v celoti odkrite, razen na vzhodni steni (zaradi močne sige). To kažejo ostri sledovi ostrega kladivca, s katerim so odstranjevali beleže, ki so vidni tudi na že odkritih prizorih. Odkrita so pustili samo oba dobro ohranjena prizora na južni in severni strani, kjer so beleži pod udarci kladiva lepo odpadli, ostalo so pa znova prebelili.

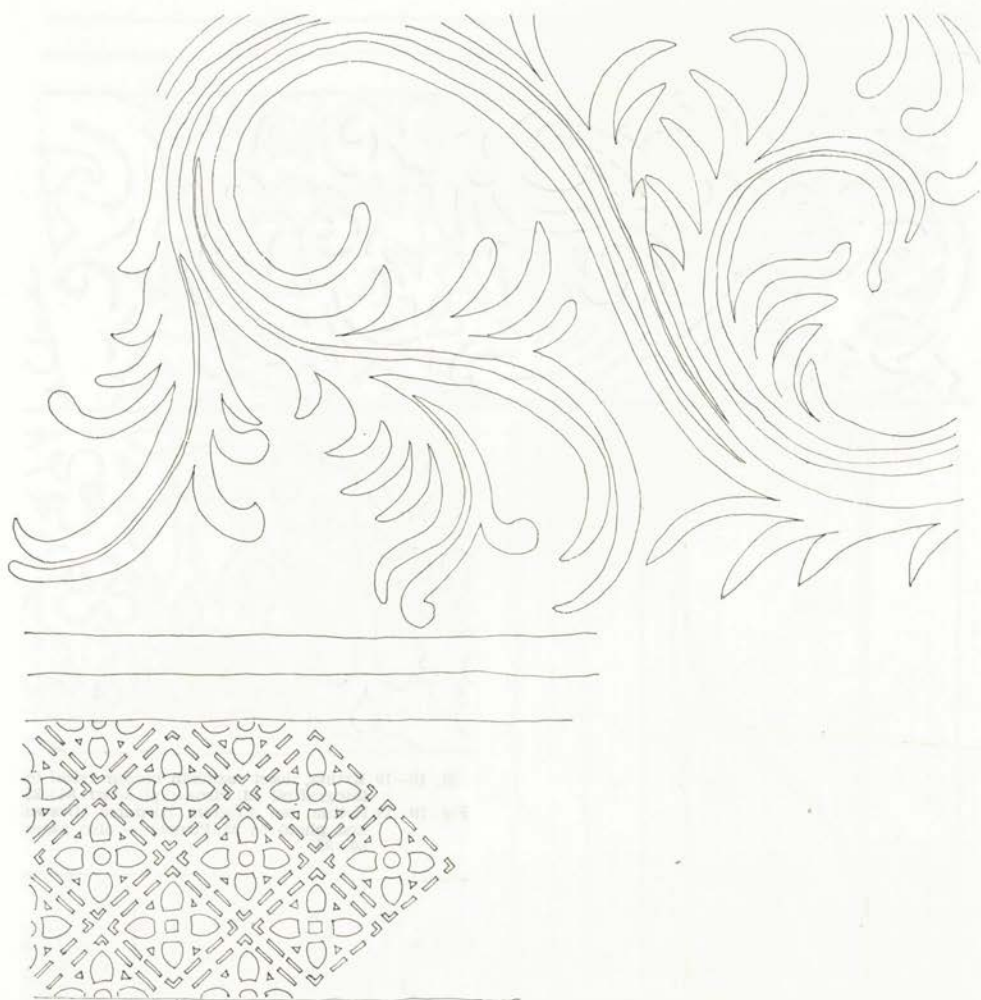
Ugotovili smo, da je slikar uporabljal dve tehniki slikanja. V tehniki al secco je poslikan ves svod. Poslikava je ohranjena slabo in so ostali samo sledovi barv (podobno je poslikan svod v cerkvi sv. Andreja pri Moravčah). Enako so poslikane površine na vseh treh stenah od konzol navzgor, in sicer: na prvem polju južne stene, na drugem polju desno in tretjem polju vzhodne stene ter na drugem in tretjem polju desno od severne stene. Vsa druga poslikava na stenah (to je večji del fresk) je v tehniki al fresco. Kako to, da stene poslikane v dveh tehnikah, še nismo ugotovili.

Gotska okna v južni in severni steni so bila v baroku prezidana (barokizirana), kasneje pa zopet gotizirana. Zato so bile večje površine poslikav ob robovih oken uničene, posebno pri prvih oknih na južni in severni steni, ki sta bili v baroku v spodnji polovici razširjeni. Po odstranitvi stranskih oltarjev sta se pokazali zazidani okni. Srednje okno za glavnim oltarjem je zazidano od kamnitega okvira navzven, v spodnjem delu je pa kakih 50 cm v višino popolnoma zazidano in zravnano s površino notranje stene, ker so pod njim kasneje prebili vrata v prizidano zakristijo. Zidarji so odprli levo in desno okno za

Sl. 10—19 Krtina, deset različnih bordur (risal in fotografiral M. Pirnat); gl. še str. 84—85
 Fig. 10—19 Krtina, ten different bordures (Drawn and photo by M. Pirnat) — also pages 84—85

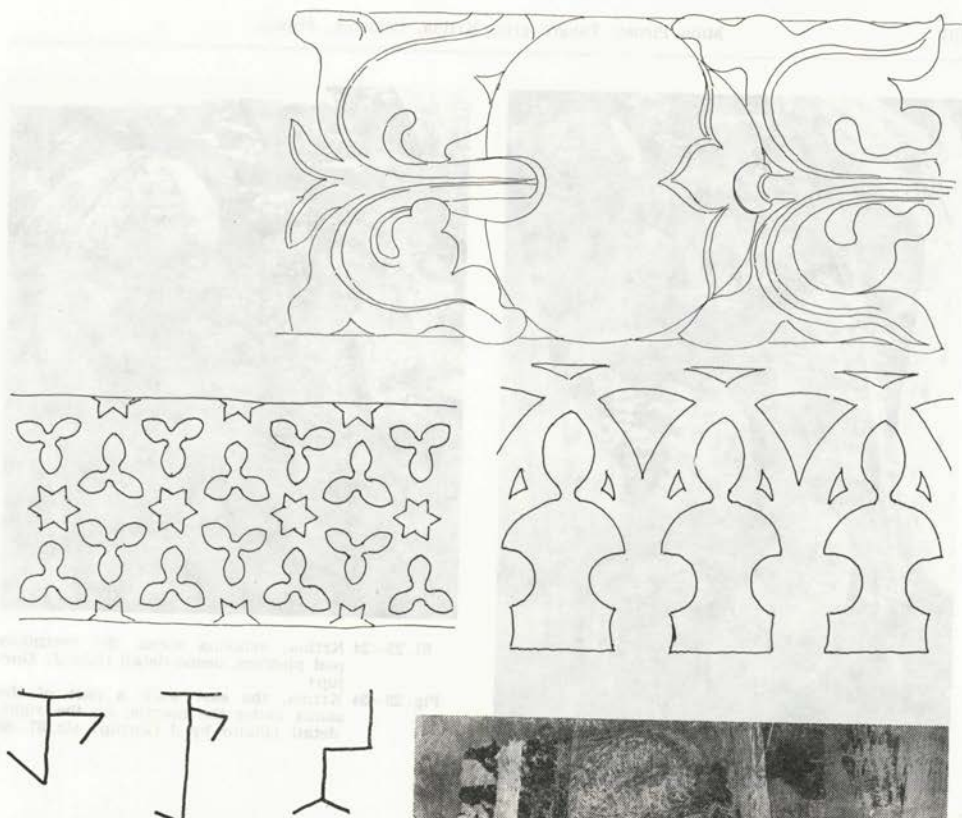

zdaj do kamnitega okenskega okvira. V desnem oknu zgoraj je dobro ohranjeno krogovičje, spodaj pa še ostanek razdelilnega stebrička. Med zazidanim materialom smo našli ostanke krogovičja, verjetno iz levega okna. Okna so bila zazidana v dveh fazah. V prvi fazi je bilo levo okno zazidano od spodaj nekako do sredine, a ne zravnano s površino notranje stene. Desno okno je bilo zazidano malo nižje v dveh stopnicah. Spodnja stopnica je zravnana s površino notranje stene.

V drugi fazi so levo in desno okno popolnoma zazidali in zravnali s površino notranje stene. Pod levim in desnim oknom na vzhodni steni sta v dolžini menz ohranjeni neprebeljeni freski (verjetno zaradi oltarjev, ki sta ju zakrivala). Pri desni freski smo ugotovili pod vrhnjo še starejšo poslikavo.

Sondiranje je odkrilo 12 različnih bordur, ki obrobljajo naslikane prizore in okna, ter naslikan prt pod prvima oknoma severne in južne stene, ki se

Sl. 20 Krtina, kamnoseški znaki
 Fig. 20 Krtina, stone-mason's markings

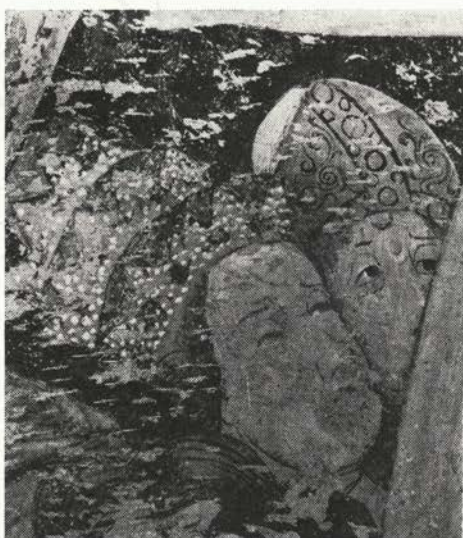

Sl. 21 Krtina, severna stena: del naslikane-
 nega prta (foto J. Gorjup)
 Fig. 21 Krtina, the north wall: a part of
 the painted cover (Photo by J.
 Gorjup)

Sl. 22 Krtina, vzhodna stena: domnevni donator (foto J.
 Gorjup)

Fig. 22 Krtina, the east wall: the presumptive donator (Photo
 by J. Gorjup)

Sl. 23—24 Krtina, vzhodna stena: del svetnikov pod plaščem, desno detajl (foto J. Gorjup)

Fig. 23—24 Krtina, the east wall: a part of the saints under the mantle; on the right, detail (Photo by J. Gorjup) str. 87—88

nadaljuje na južni steni in na vzhodno steno do zakristijskih vrat. Poslikan je s šabloniranim ornamentom.

Pri sondiranju smo na okenskem okviru, konzoli in svodnem rebro odkrili 2 različna kamnosoška znaka. Pri nadaljnjem odkrivanju jih bomo našli verjetno še več.

Po temeljitem sondiranju se je strokovna komisija odločila, da letos odkrijemo in očistimo vso poslikavo na južni steni in delno na vzhodni steni, kjer stojijo odri, ter svod nad odrom v južni ladji. Injektiranje podklobučenih mest s kazeinskim mlekom ni bilo več mogoče zaradi hladnega in deževnega vremena, ker se ne bi sušilo. Tako je bila letos poleg obsežnega sondiranja odkrita vsa poslikava na južni steni do prvega okna, na vzhodni steni pa na tretjem polju zgoraj in vsa desna polovica ter na severni steni spodaj s spodnjo borduro vred do višine spodnjega roba okna.

Sl. 25—27 Krtina, severna, vzhodna in južna stena (risal M. Pirnat — str. 87—88)

Fig. 25—27 Krtina, the north, east and south walls (Drawn by M. Pirnat) — pages 87—88

LEGENDA:

ŽE ODKRITE FRESKE

NANOVO ODKRITE FRESKE

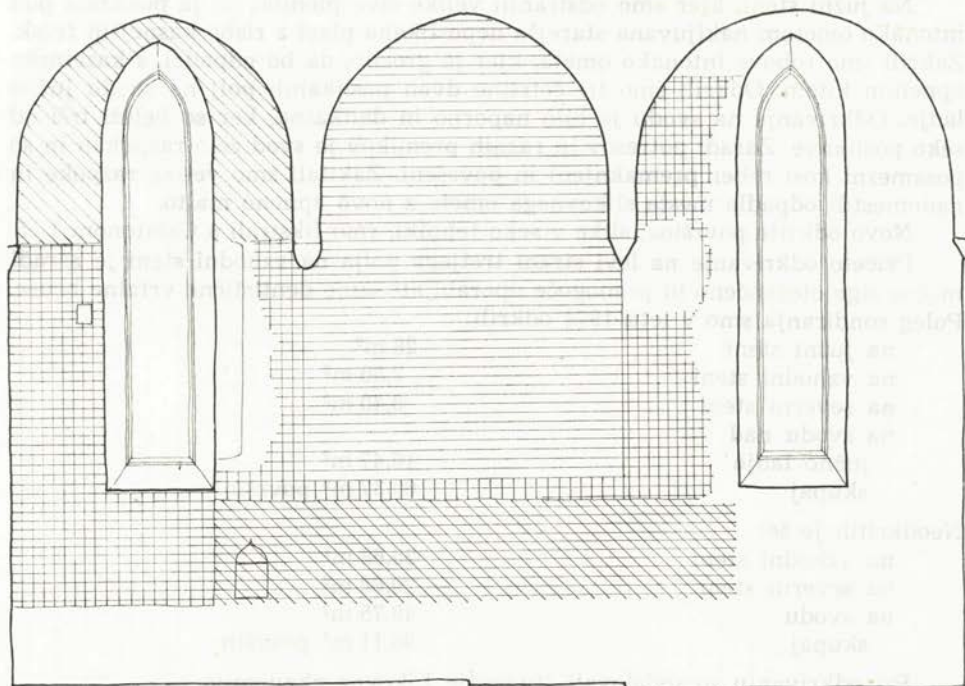
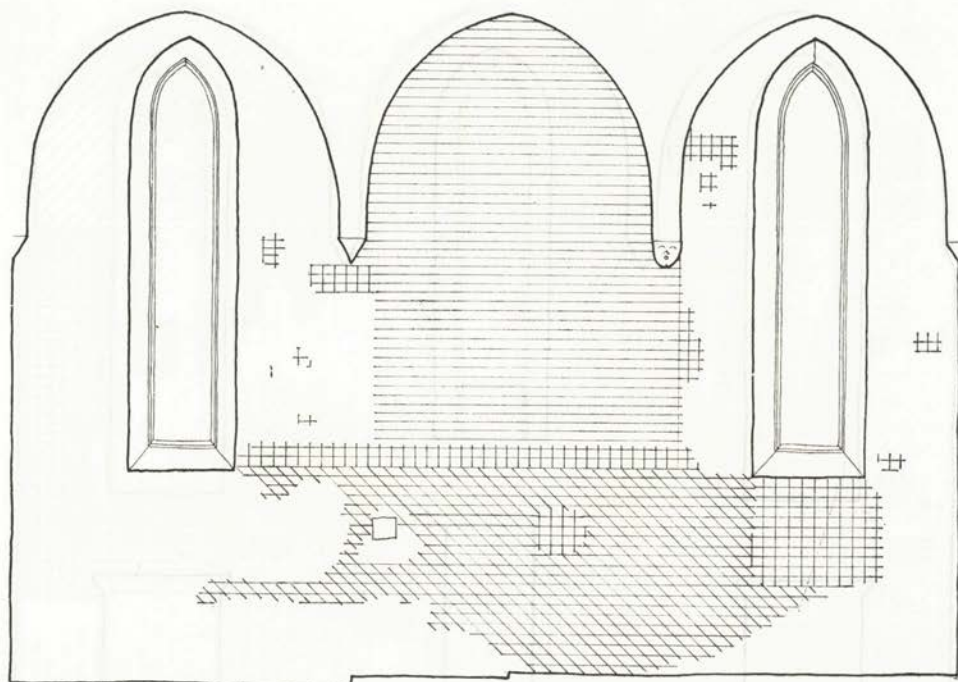
NANOVO ODKRITE FRESKE V SEKO TEHNIKI

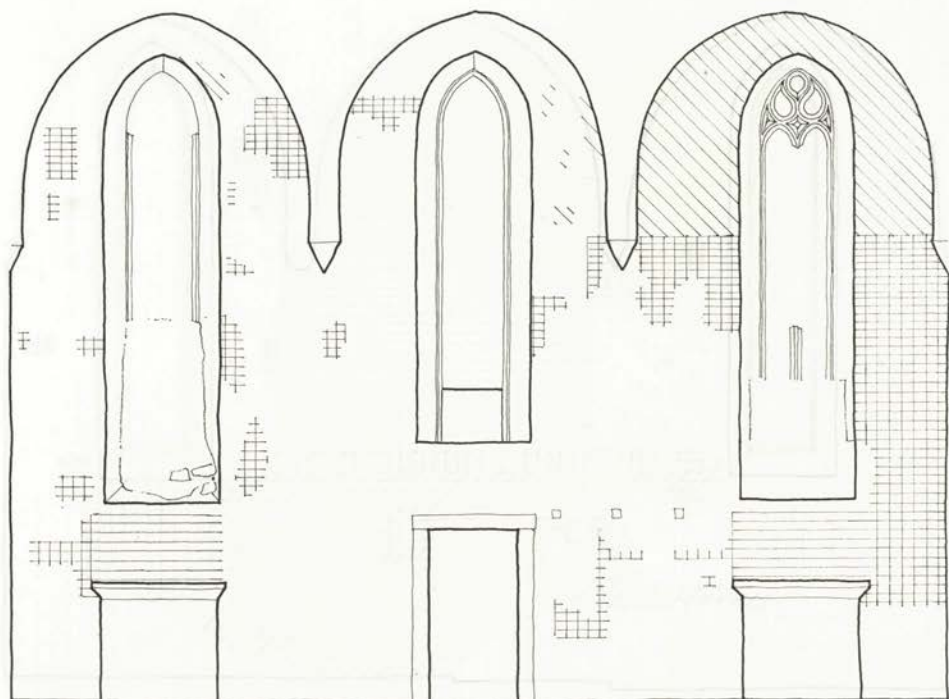

ODKRITO DO PRVOTNEGA BELEŽA

ŠE NEODKRITE POVRŠINE

Na južni steni, kjer smo odstranili velike sive plombe, se je pokazala pod intonako ometom naključvana starejša neposlikana plast z risbo kasnejših fresk. Zakrili smo robove intonako ometa, kjer je grozilo, da bo odpadel, s kazeinsko apnenim kitom. Odkrili smo tri četrtine dveh poslikanih polj na svodu južne ladje. Odkrivanje na svodu je bilo naporno in delikatno, ker so beleži trši od seko poslikave. Zaradi potresov in raznih premikov je svod zelo razpokan in so posamezni kosi reber premaknjeni in povešeni. Zakitali smo velike razpoke in nadomestili odpadla mesta slikovnega ometa z novo apneno malto.

Novo odkrite površine, slike v seko tehniki, smo fiksirali s Calatonom 1 : 5.

Pričeto odkrivanje na levi strani tretjega polja na vzhodni steni je zaradi močne sige otežkočeno in je mogoče uporabljati samo dentistične vrtalne bruse. Poleg sondiranja smo v letu 1974 odkrili:

na južni steni	28 m ²
na vzhodni steni	7,50 m ²
na severni steni	8,40 m ²
na svodu nad	
južno ladjo	16,47 m ²
skupaj	60,37 m ² površin

Neodkritih je še:

na vzhodni steni	25,68 m ²
na severni steni	20,68 m ²
na svodu	49,75 m ²
skupaj	96,11 m ² površin

Pri odkrivanju so sodelovali študentje Likovne akademije.

MIRNA

Nekaj novosti pri restavriranju fresk

Izidor Mole

Brezovica pri Ljubljani 210

UDK 75.052.025.4 (497.12 Mirna)

MIRNA

IZVLEČEK

Freske v župnijski cerkvi na Mirni spadajo med najlepše in najbolj ohranjene pri nas. Odkrite in restavrirane so bile leta 1968. Pri utrjevanju ometa je bila uporabljena novost: kovinski vijaki v kombinaciji z apneno malto. Retuše so bile napravljene izključno v apneni tehniki, s čimer je bila dosežena integracija znotraj poslikanega kompleksa.

The frescoes in the parish church at Mirna range along the most beautiful and among the best preserved ones of ours. They were uncovered and restored in the year 1968. In consolidating the plastering there was employed a new procedure: metal shrews combined with lime mortar. The retouchings were made in the lime technique only, whereby an integration within the painted area as a whole was obtained.

Šest let je že minilo, odkar so bile odkrite in restavrirane freske na oboku ž. c. na Mirni na Dolenjskem — dovolj dolgo, da lahko presodimo, ali so bili nekateri novi načini tehnične in estetske restavracije upravičeni ali ne.

Novo odkrite freske so med najbolj kvalitetnimi in najbolj ohranjenimi pri nas, gre pa tudi za izjemno velik kompleks (prim. Stele, Slov. slik. 12.—16. stol.): 35 kompozicij na 27 poljih med rebri na oboku, 4 na stenah in 6 v okenskih ostenjih. Zunaj tega kompleksa je še okrnjena podoba angela pri vhodu v zakristijo.

Po stilnih značilnostih uvrščamo mirenske freske v čas okrog 1490. Tudi po tehnološki strani kažejo na čas, ko so pri nas delovali največji mojstri gotskega stenskega slikarstva. Močno zglajen in masten, do 1 cm debel omet je služil za podlogo, na katero je mojster neposredno s čopičem in zeleno barvo skiciral in nato slikal obraze, pomočniki pa so se medtem trudili s slikanjem oblačil, pri čemer so se skoraj vedno posluževali kartona.

Paleta Mirenskega mojstra je bila v primeri z drugimi zelo bogata. Najljubši mu je bil caput mortuum, precej hladna vijoličasta barva, takoj za njo pa topla in močna angelsko rdeča. Rdečkasto rjava žgana siena je skupna vsem našim gotskim slikarjem, zato seveda tudi tu ni manjkala. Okra je uporabljal dva, zelene pa kar štiri: toplo in hladno zeleno zemljo ter toplo oksidno zeleno in hladno bakreno zeleno. Modro, ki je ohranjena le v ostankih, je uporabljal le za ozadja i njo je vselej podlagal s črno oz. sivo. Poseben, rdečkast odtенок železooksidne barve mu je služil samo za inkarnat. Omeniti je treba še cinober (minij), ki smo ga našli le v počrnelih sledovih, in zlato, ki se ga je malenkost ohranilo na svetniških sijih.

Slikarija je bila torzo že ob svojem nastanku. Stene so bile poslikane le v zgornji tretjini, nato pa se slikovni omet, deloma neposlikan, končuje brez pravega zaključka, le prizor Janeza Krstnika ženó v ječo ima spodaj črto, čeprav bi pričakovali ornamentalni trak kot zgoraj in ob straneh. Koliko je bilo prvotno poslikanega spodaj pri tleh, ni znano, ker je ohranjen le del angela pri vhodu v zakristijo. Najbrž ne bomo nikoli zvedeli, kaj je mojstru iztrgalo čopič iz rok: ali nenadna smrt ali turški vpad ali kaj drugega. Morda pa drži domneva konservatorke Frelihove, da je imela cerkev kot turški tabor v prezbiteriju obrambne odre, zato je bila dokončna poslikava sten odložena na poznejše, mirnejše čase. Zanimivo je, da neposlikanih delov ni dopolnil niti slikar, ki je nekaj desetletij kasneje poslikal obok v ladji.

Streha ni bila vedno oskrbovana, zato je večkrat zamakalo. Deževnica je polzela po oboku in se izcejala na stenah. Od torza so se odkrhnille tri podobe na severni in dve na južni steni, uničujoča vlaga pa je začela glodati tudi freske na severnem delu oboka. Tako so odpadli deli angela z mučilnimi orodji, angela s pozavno, angela s portativom, angela s prekrižanimi rokami in simbola sv. Mateja. Večji kos je vzelo še pri podobi Kristusa v mandorli, pri sv. Uršuli na južnem okenskem ostenju del oblačila, sv. Apoloniji zraven nje pa glavo skoraj v celoti.

Baročna predelava je prezbiteriju prizanesla, v celoti pa je uničila prvotni slavalok in slikarijo na njem.

Tehnična restavracija. Belež smo odstranili na običajen način, barvne plasti ni bilo treba utrjevati, pač pa omet, ki je bil na mnogih mestih votel in razpokan. Uporabili smo poseben sistem z vijaki. Na sečiščih razpok ali na poškodovanih mestih smo v omet izvrtali luknje, podobno kot za injiciranje, le nekoliko globlje. Podrobnosti so razvidne iz risbe.

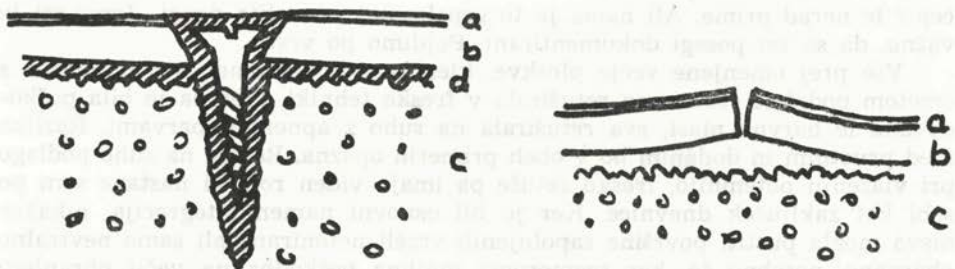
Z uvijanjem vijaka se zgoščuje vložena malta, nato pa vijak kot trajna kovinska armatura povezuje slikovni omet s podlago. Ta sistem pa je uporaben le, če je slikovni omet primerno debel.

Doslej ta način pri nas menda še ni bil uporabljen, zelo dobro pa se je izkazal na sosednjem Hrvaškem, in sicer v Djakovu, kjer je tehnolog R. Hudoklin že leta 1933 z vijaki utrdil Seitzove freske.

Estetska restavracija. Čeprav je bil prvotni torzo okrnjen za nekaj obrobni prizorov, je bila ostala poslikana površina skoraj v celoti ohranjena, stanje pa veliko boljše kot npr. v Hrastovljah; zato smo se upravičeno odločili za integracijo, ne detajlov, temveč celote, ki naj bi je ne motila nobena večja praznina. Taka je bila odločitev komisije, podrobnosti in tehnična izvedba pa so bile prepuščene izvajalcema I. Moletu in V. Snoju.

Kakor hitro pri umetnini kak del dopolnimo, je to že estetska restavracija, ki mora biti opravljena po estetskih načelih. Nema lokrat pa se je v preteklosti dogajalo, da so dajali prednost historičnim pogledom: dodatek se mora ločiti po materialu oziroma mora biti že na prvi pogled viden, tako da je omejen s črto, poglobljen, dvignjen, rastriran in podobno. Tako načelo je upravičeno le pri predmetih, ki imajo predvsem zgodovinsko vrednost, npr. keramika, orodje, okostje itd.

Pri restavriranju umetnin se je táko načelo prej ali slej maščevalo, saj so dodatki vedno močneje izstopali in kvarili vtis celote. In vendar imamo že iz daljne preteklosti znane vsaj tri uspešne restavracije, opravljene po estetskih načelih: v Vrbi, Podpeči pri Litiji in na Bloški polici. V Vrbi je restavrator

Sl. 1 Utrjevanje freskovnega ometa s kovinskimi vijaki: a — barvna plast, b — slikovni omet, c — lehnjak oziroma podlaga, d — utrjevalna malta (narisal I. Mole)

Fig. 1 The consolidating of the frescoed plastering by metal shrews: a — the paintcover, b — the plastering, c — the travertinstone resp. the ground, d — the consolidating lime mortar (Drawn by I. Mole)

Sl. 2 Mirna, del poslikanega oboka v župni cerkvi (foto I. Mole)

Fig. 2 Mirna, part of the frescoed vault in the parish church (Photo by I. Mole)

dopolnil manjkajoči del svetnika z ornamentom, na Bloški polici je manjkajoči ornament dopolnil z drugačnim, v Podpeči pa je retuširal lokalno. Vsi trije posegi so s konca 15. oz. začetka 16. stol. in vsem trem je skupno to, da se skladajo z izvirnikom v **stil**u in **materialu**. Manjkajoči del freske so dopolnili v fresko oz. apneni tehniki in ornament, čeprav drugačen, je bil še vedno gotski. V teku stoletij so izvirni in restavrirani deli zrasli v celoto, saj so bili slednji zaradi enakega materiala podvrženi enakim spremembam.

Seveda pa je bil take vrste poseg pri mirenskih freskah precej bolj tvegan, saj je od nastanka preteklo že skoraj pol tisočletja. Na staro podlago pa se

cepič le nerad prime. Ali nama je to uspelo, naj presodijo drugi. Zaenkrat je važno, da so vsi posegi dokumentirani. Pojdimo po vrsti.

Vse prej omenjene večje ploskve, kjer je manjkal omet, sva dopolnila z ometom podobne sestave in retuširala v fresko tehniki, kjer pa je bila poškodovana le barvna plast, sva retuširala na suho z apnenimi barvami. Razlika med prvotnim in dodanim bo v obeh primerih opazna. Retuše na suho podlago pri vlaženju potemnijo, fresko retuše pa imajo viden rob, ki nastane sam po sebi kot zaključek dnevnic. Ker je bil osnovni namen integracija, nikakor nisva mogla pustiti površine zapolnjenih vrzeli netonirane ali samo nevtralno obarvane, posebno še, ker razmeroma majhna poškodba na večji ohranjeni površini ne more delovati nevtralno, naj bo pobarvana kakorkoli. Potrebna je bila lokalno tonska ali celo lokalna retuša, odvisno od mesta in značaja poškodbe.

1. Poškodbe, nastale kot posledica beljenja in čiščenja beleža. Ker dajejo odkriti freski svojski značaj, jih praviloma nisva retuširala, razen večjih praznin, ki so razbijale barvno ploskev. Med take moramo šteti Grassmückove poškodbe pred dobrimi tridesetimi leti, deloma pa tudi tiste, ki so jih napravili pleskarji pri nestrokovnem sondiranju leta 1965.

2. Razpoke v ometu sva morala utrditi in zapolniti, svetle črte, ki so pri tem nastale, pa razbiti z lokalno ali tonsko retušo.

3. Mesta, kjer je manjkal omet, sva zapolnila in zgladila tako, da je bil po površini podoben prvotnemu. Z jeklenim gladilom sva dosegla tudi podoben osnovni ton. Drobni delci kovine so se odbrusili, najkasneje v 24 urah oksidirali in tako tonirali sicer popolnoma belo malto. Zato je bila na manjših površinah retuša skoraj nepotrebna, večje pa sva retuširala odvisno od mesta poškodbe. Pri štirih angelih na sev. delu oboka so manjkali dolnji deli. Ornament in okvir sva rekonstruirala, ostalo pa izpolnila v tonu ozadja. Dopolnila sva tudi del lune ob Marijinih nogah, manjkajoči del Kristusove figure pa le lokalno tonsko, brez podrobnosti. Pri sv. Uršuli na južnem okenskem ostenju je manjkal večji kos patronirane obleke in desna roka. Oboje sva dopolnila s patroniranim vzorcem. Manjkajočo glavo pri sv. Apoloniji sem rekonstruiral po stilni analogiji.

4. Zbledele, spremenjene ali nekatere v celoti odpadle barve so del patine. Posivelega ali počrnelega cinobra ni mogoče oživeti, pa tudi ne imitirati, prav tako ne kaže na novo zlatiti svetniških sijev niti na novo barvati nekdanj modra ozadja. Pač pa sva po sklepu komisije tonirala rebra v izvirnih tonih, seveda skladno z ohranjenostjo celotne slikarije, kar je vse bistveno pripomoglo k integraciji.

Sedaj, po končani restavraciji, deluje celoten obok kot pisana preproga, ki je ne moti nobena praznina. Tako prihaja do izraza poleg kvalitete detajla tudi kvaliteta celote, ta pa je spet vezana na izvirno arhitekturo. Pri tej so potrebne le manjše korekture: odstranitev kasnejših dodatkov, primerna zasteklitev in toniranje sten. Vsekakor pa bo treba janzenistično uglašeni psevdogotski oltar čimprej zamenjati s primernejšim, saj s svojo žalostno pobožnostjo ni kos veseli angelski poskočnici na oboku.

PLASTIKA IN BARVE

Izidor Mole

Brezovica pri Ljubljani 210

UDK 73.033.5.025.4:75.023.2

SCULPTURE AND PAINTS

IZVLEČEK

Slovenska gotška plastika je bila ob nastanku praviloma obarvana. Meja med plastiko in sliko še ni jasno začrtana, niso še do kraja izčrpane izrazne možnosti obeh medijev. Čas je pokazal, da ima barva, vsaj pri kvalitetni plastiki, podrejeno vlogo. Zato naj restavratorjeva skrb velja prvenstveno plastiki, polihromacijo na njej pa naj obravnava kot element, ki plastiko žlahtni.

Slovene Gothic sculptures were originally, as a rule, painted. The delimitation between a plastic arts work and a painting has not yet been marked in a clear way, the expressive possibilities of the two media have not yet been completely exhausted. Time has shown that the paint, at least when a fine statue is involved, plays a subordinate part only. For this reason, the restorer should pay his attention primarily to the sculptural element, and its polychromatism should be treated as an element distinguishing the plastic element.

Na strokovnem posvetovanju, ki je bilo sklicano ob lanskoletni razstavi Gotska plastika na Slovenskem, je bilo največ govora o barvi, torej o likovnem elementu, ki bi moral biti drugotnega pomena. Po današnjih merilih naj bi bil pri plastiki poudarjen plastični element, pri sliki barvni in pri grafiki grafični. Kadar se ti mešajo med seboj, govorimo o nečistem likovnem izražanju.

Naša gotška plastika je bila ob nastanku praviloma obarvana. Vprašujemo se, kako to, da so združevali dva nasprotujoča si likovna elementa, od katerih je barva v podrejenem položaju in neredko pravi parazit. Ni zmožna samostojnega življenja, pri tem pa z debelino svojega namaza zabrisuje lep in čist rez, s svojo površino pa plastiko dematerializira in ji jemlje vtis telesnosti. Kip ali relief postane nekaj vmesnega med plastiko in sliko.

Združitev teh nasprotujočih si elementov si lahko razložimo, če vemo, kako je gotška plastika nastala. Kipar je osnovni material, les ali kamen, vedno obdeloval tako, da je odzema, ne pa dodajal, kot se to dogaja npr. pri glini. Na hlod ali blok je najprej napravil risbo. Poglobil je obrise in tako prišel do reliefa in šele nato do samostojne plastike, katera pa je še vedno »dvo-dimenzionalna«, razgibana le levo in desno v značilno krivuljo. Ni obvladal še prostorskega upodabljanja. Dodana roka služi le za to, da drži rekvizit, in nima prave organske povezave s trupom. Pri sedeči figuri kolena izstopajo le, kolikor je nujno potrebno za vtis ali pa za namestitev deteta ali trpečega Kristusa. Pri takem načinu obdelave postane uporaba barve bolj logična, saj dopolnjuje tako dekorativno kot izrazno neizkoriščene možnosti plastične obdelave. Meja med plastiko in sliko še ni ostro začrtana. Takšno gledanje ni prav nič nenavadno, saj preprosti ljudje še danes sliko in plastiko imenujejo enako: podoba.

Kot se plastika še ni dokopala do samostojnega izraza, tako tudi gotsko slikarstvo še ni znalo vsega izraziti z barvo. Vtis telesnosti so dosegali le z odnosom svetlo-temno, ne pa z nanašanjem toplih in hladnih tonov, kar je dokončno uveljavil šele impresionizem. Toda barva, nanesena na neravno površino plastike, je različno odbijala svetlobo, ustvarjala modulacijske učinke in se s tem bogatila. To je bilo vsekakor imenitnejše od slike in npr. na krilnih oltarjih prihranjeno le za praznične dni.

Če izvzamemo par za silo kompletiranih oltarjev, smo videli na razstavi le posamezne kose. Prostor in razsvetljava sta bila povsem drugačna od prvotnih. Drugačno je bilo stanje plastik, spremenili pa so se tudi gledalci. Danes dojemamo gotsko plastiko drugače kot nekoč. Plastika nam ne predstavlja več boga ali svetnika, temveč lepo oblikovan in obarvan kos lesa ali kamna, kateri izraža Lepoto, Trpljenje, Milino, Žalost. Vsekakor jo dojemamo bolj kot samostojno umetnino. Za umetnino pa vemo, da živi samostojno življenje, če je dovolj močna, tudi v spremenjenih razmerah ali pa kot fragment.

Tudi objektivno gledano je estetski potencial marsikatero plastike danes večji kot nekoč, ko je še nepoškodovan služil v kulturne namene. Čas je pometil z dodatki, ki so za umetnino nebitveni ali jo celo motijo, prevsiljive barvne učinke pa omilil. Barvna plast se je na izbočenih mestih odrgnila, mestoma razpokala in odpadla ter tako spet priznala plastiki vodilno vlogo, sama pa kot podton ali spremljava obogatila estetski učinek.

Gotski kipar je bil obenem slikar. Izrezani kip ali relief je tudi poslikal. Dober obrtnik je obojno delo dobro opravil, slab pa je površno obdelan les ali kamen skušal dopolniti s poslikavo, vendar s tem ni dosegel večje kvalitete, čeprav je slikarski del bolj poudaril od kiparskega. V takem primeru bi težko odmerili slikarskemu delu podrejeno vlogo. Ker pa so bili razstavljeni samo izbrani, res kvalitetni kosi in ker pretežno taki prihajajo tudi v restavratorske delavnice, se pri slabših primerkih ne bi več mudili.

Restavracija umetnine je uspešna takrat, ko jo pokaže v višku izrazne moči. Ta višek pa ni v nekem namišljenem prvotnem stanju, temveč naj bi bil bliže prvotni zamisli. Ta zamisel se je kiparju porodila ob pogledu na hlod ali blok. Končni izdelek se je od nje precej razlikoval, naročnik je namreč zahteval določene dodatke in tudi barve so bile v prvotni zamisli manj pomembne. Po stoletjih so neorganski dodatki odpadli, barve so se le deloma ohranile, ostalo pa je tisto, kar je bližje prvotni zamisli in s tem umetniški kvaliteti.

Kot je bil ustvarjalec gotske plastike obenem tudi slikar, mora tudi restavrator obvladati obe veščini oziroma mora sodelovati s slikarjem. Obnova kiparskega dela je v načelu lažja. Odstraniti je treba praviloma vse kasnejše dodatke, na novo pa dodati le najnujnejše, npr. vmesni del za povezavo ali kak bistven kos za ponovno oživitev razvaline. Manjkajoči udje velikokrat že v prvotnem stanju niso imeli organske povezave s trupom, učinkovali so kot proteze, zato bi tudi na novo izdelani umetnino le kazili. V redkih primerih je kasnejši dodatek tako zlit z izvirnikom, da ga celo strokovnjak opazi šele pri podrobnejšem pregledu. Takega seveda ne bomo odstranjevali. Po isti logiki se pri nas uveljavlja načelo, da je treba sedanje dodatke čim bolj prilagoditi izvirniku. Bojazen, da bi take dodatke imeli za pristne, ne temelji vedno na estetskih razlogih, temveč je neke vrste fetišizem. Bistvo problema je v tem, da v večini primerov dodatki niso potrebni, kadar pa so, pa le težko najdemo umetnika, ki bi jih bil sposoben zares dobro napraviti.

Pri restavriranju barvne plasti na plastiki je stvar nekoliko drugačna. Prvotnega stanja namazov ne najdemo nikjer več. Na neravnih površinah so se odrgnili, razpokali in odpadli v večjih ali manjših drobcih, sami ali skupaj s podsnovo. Prav to pa je dalo poslikavi življenje. Gladek, krijoč in enakomeren barvni namaz je slikarsko mrtev, je kakor mirujoča struna. Če ga hočemo oživeti, ga moramo podobno kot struno zanihati. To je osnova vsega slikarstva. V različnih časih so to dosegali na različne načine. Stari mojstri npr. s prosevajočimi nanosi, impresionisti s plastično nanesenimi nanosi eden poleg drugega, danes pa slikarji enotno namenoma popackajo, ostrgajo, žgejo itd., vse z namenom napraviti ploskev slikarsko zanimivo.

Čas, nepristranski sodnik, je določil mnogokrat prevsiljivi barvi pravo mesto, to je plastiki podrejeno vlogo. Prav v tej vlogi se pokaže njena največja kvaliteta. Restavrator mora torej le konservirati to, kar je ostalo od prvotne polihromacije, potem ko je odstranil vse kasnejše namaze. Kadar so — v skladu s kiparskim delom — potrebne retuše, ne sme zlatiti tako, da bi dobili vtis mrzle kovine in barvne plasti, ne dopolnjevati tako, da bi lesu ali kamnu jemal njegov značaj. Barva mora žlahtniti, ne pa zakrivati materijo plastike. Postati mora struktura, patina. Ker pa ima les ali kamen, ki mu je čas odbrusil vso naneseno barvo ali pozlato, tudi svojo patino, je zares nepotrebno rekonstruirati celotno poslikavo, četudi dokumentirano z ohranjenimi drobci. Poskus na oltarnih krilih s Kojškega to dokazuje. S črtkano retušo so se restavratorji skušali izogniti vtisu opleska, zato pa deluje mestoma kot tekstilni vzorec, prav nič pa ne poveča njihove umetniške vrednosti. Drugače je, kadar je treba izpolniti le manjše praznine, ki bi motile celoto, ali kadar moramo retuširati dodatke. Retuša, naj bo črtkana, pikčasta ali prosevajoča, mora upoštevati vse tiste elemente, ki so na originalu. Če npr. na izvorniku skozi modro barvo proseva svetel kredni nanos in temno rjav les in če so na površini premnogi odenki od odtisov prstov in krp, potem je treba vse te odenke upoštevati tudi pri retuši. Le tako se pri običajni razdalji retuša optično spoji z izvornikom.

Iz navedenega vidimo, da ima barva na gotski plastiki svoje opravičilo in da so napačno ravnali nekdanji puristi, ki so jo luščili kot nepotrebno ali celo škodljivo. Prav tako ni mogoče delati čudežev. Če plastika nima več originalne barve, potem so vsi novi nanosi le več ali manj spretna kozmetika. Občudujemo pač to, kar se je ohranilo. Dokler je ostalo bistveno, to je kiparski del, imamo pred sabo še vedno umetnino. In če se ta umetnina na krivulji svojega življenja že bliža zatonu, nam še vedno lahko veliko pove kot na primer kiparska razvalina sv. Frančišek iz Mekinj. To ni več relief svetnika s spremljevalcem. temveč zadnji vzpon pred smrtjo, Povratek v materijo, v grčav in zdaj že trhel in črvojedeni štor, ki mu je pred mnogimi leti ustvarjalčeva roka vdihnila dolgo, a žal časovno še vedno omejeno življenje.

NAŠE IZKUŠNJE PRI KONSERVIRANJU KAMNA

M o m o V u k o v i č

Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo

UDK 73.023.2.025.4

SOME EXPERIENCES IN PRESERVATION
OF STONE

IZVLEČEK

Avtor razpravlja o nekaterih vidikih in metodah konzervacije kamna. V uvodu našteva poglavitne kvarne procese na površini kamna, ki so v zvezi z učinkovanjem vlage in kemičnih snovi v ozračju ter opiše nekatere najbolj pogoste kemične procese, ki kamen uničujejo. Nato podaja kratek opis in oznako najpomembnejših vrst kamna z dobrimi in slabimi lastnostmi ter uporabnostjo. Posebej se posveča tehničkim lastnostim kamna in pa silikonskim sredstvom za njegovo varovanje. Podrobno opiše sestavo in uporabnost silikonskih smol in ugotovi visoko učinkovitost teh materialov. Razpravo zaključuje z opisom postopka za odlivanje plastik s pomočjo kalupa iz silikonskega kavčuka, kjer ugotovi, da so kalupi te vrste mnogo boljši od klasičnih, čeprav je postopek za izdelavo (ojačevanje s steklenimi vlakni) dokaj zapleten in zahteven.

The author deals with some aspects and methods of stone conservation. Introductorily he mentions the main noxious processes on the stone surface, connected with the effects produced by humidity and by chemical substances in the atmosphere describing some most frequent chemical processes destroying stones. Then he gives a brief description and characterization of the most important kinds of stones with their good and bad properties and utility. He pays a special attention to the technical properties of stones and to the silicone means for their preservation. He describes, in a detailed manner, the composition and the applicability of the silicone resins, stating a high efficiency of these materials. He concludes the article by outlining the procedure of casting works sculpted by using a silicone caoutchouc mould, finding out that the moulds of this kind are much better than the classical ones, despite of the working-out procedure, being rather complicated and demanding (strengthening with glass fibres).

Velika večina ohranjenih kulturnih spomenikov je bila izdelana iz trajnejših materialov, po podedovanih in osebnih skušnjah. Stavbenik, slikar, kipar idr. so morali pri gradnji vskladiti naloge in razpoložljive materiale. Vsaka od zaporednih generacij je sprejela takšne objekte od prejšnje in jih predajala naslednji v boljšem ali slabšem stanju. In vsaka nova generacija je imela več skrbi z vzdrževanjem teh spomenikov preteklosti — materiali so se starali, okoliščine pa so bile vedno slabše. Pač pa so imele novejšje generacije tudi več skrbi in znanja pa še sodobnih materialov, ki so jih lahko uporabljale za vzdrževanje spomenikov.

Vsak material ima svojo zgodovino, to je, pretvarjanje ene ali več snovi (v določenih okoliščinah) v nove snovi, nove po notranji zgradbi in sestavi. Te snovi se v novih in drugačnih razmerah (atmosferskih idr.) ponovno spreminjajo. Majhne spremembe v ozračju imajo lahko npr. za kamnito plastiko velike posledice.

V ozračju je poleg osnovnih sestavin zraka predvsem voda, največ v obliki vodne pare. Zračna vlaga se nenehno spreminja, ker kroži — iz zraka na površino zemlje in spomenika ter spet nazaj v ozračje. Na spomeniku se pri

višjih temperaturah nabira kot rosa in dež, pri nižjih kot ivje, sneg, toča itd. Vedno pa prihaja v spomenik in izhaja iz njega kot vlaga, skladno s spreminjanjem relativne vlažnosti v njegovi okolici.

V onesnaženi industrijski atmosferi je še polno prašnih delcev. Žveplove oksidi se v atmosferski vodi absorbirajo in dajejo z njo močno agresivno žvepleno kislino, ki s karbonatnimi kameninami objekta reagira v sulfate. Te snovi nastajajo tudi v apnenčevem prahu, tam kristalizirajo in s pritiskom, ki nastaja ob kristalizaciji, rahljajo strukturo poroznega kamna, tako da se ta počasi drobi v prah, pri čemer pa se povečuje njegova toplotna prevodnost. To pomeni, da je material toplotno slabše izoliran, podvržen večjim temperaturnim nihanjem. Posledica so večje mehanske napetosti v materialu in visoke notranje obremenitve.

Znani pojav, da ima voda v trdnem stanju (led) za dobrih 9% večji volumen, kamen težko prenese, zato se največkrat drobi, lušči in poka.

Vse različne vrste poškodb lahko v grobem razdelimo na mehansko-biološke in kemično korozijske. Velika vlažnost kamna povzroča tudi nastajanje plesni in drugih mikrorasti. Madeži, ki jih vidimo na kamnu, so torej samo zunanja posledica močne vlage: gre za sol, ki je prišla na površino kamna ali ometa. Voda, ki prodira v material (kamen, omet, opeko . . .), raztaplja v vodi topne soli in še nekarbonatizirano apno, ob sušenju pa jih prenaša na površino. Ko voda izhlapi, ostanejo soli in apno, ki se kasneje karbonatizirajo v netopni kalcijev karbonat. Madeži so večinoma bele barve, včasih pa nastopajo tudi drugačne barvne obloge. Poleg tega pa ob kristalizaciji izločene soli povečajo volumen in povzročajo poškodbe, podobne tistim ob zmrzovanju vode. Biološko korozijo povzročajo različne mikrorasti, gobe, plesen, lišaj, mah in drugo. Mikrorasti lahko rastejo in uspevajo le na vlažnih podlagah.

Naj omenim nekaj najbolj ogroženih kamnin, iz katerih je zgrajena večina javnih spomenikov pri nas.

Peščenec je kamen zrnate strukture, premer zrna je 0,02—2 mm. Nastal je z diagenetskim strjevanjem peska. Peščence imenujemo po mineralu, ki ga vsebujejo največ. Barvo peščenca najpogosteje določa vezivna snov, ki je lahko zelo različna: od svetlo rumene do temno rdeče, sive in zeleno sive. Trdnost, poroznost in nekatere druge lastnosti so odvisne od količine in kakovosti veziva. Najbolj odporen je kremenčev peščenec s silicijevim vezivom. Pri nas so največ uporabljali peščenec s karbonatno glinastim vezivom.

Tufi so vulkanske kamenine in imajo temu primerne nazive: riolitski, trohitski, dacitski, andezitski itd. So zelo različne barve, ki je spet odvisna od veziva: bela, rumena, temno vijolična, siva, zelena do rdeče. Zelo so porozni, celo do 40%. Ker so lahki, so primerni za obdelavo in jih veliko uporabljajo v gradbeništvu. Slaba lastnost tufov je hitro reagiranje na spremembo vlage in temperature.

Apnenci so v Jugoslaviji najbolj zastopani. Njihova trdnost se spreminja, so različnih barv, zelo porozni in geološko mladi, uporabnost pa je zelo široka.

Lehnjak je kalcijev karbonatni kamen, ki je nastal z izločanjem in sedenjem kalcijevega hidrokarbonata iz vode. Barve je lahko različne. Zelo je porozen, zato se pri temperaturnih spremembah voda v njem giblje zelo hitro. Zaradi majhne teže ter zvočne in toplotne izolacije je zelo uporaben.

Marmorji so masivne metamorfne kamenine, nastale iz kristalnih zrn kalcita (kristalizacija apnenca). Zaradi sorazmerno lahkega pridobivanja, dobrih

Sl. 1 Figura na fasadi Realke v Ljubljani (fot. 1974 J. Gorjup)

Fig. 1 The figure on the facade of the Realka at Ljubljana (Photo by J. Gorjup, in 1974)

tehniških lastnosti in, ker jih je mogoče zelo natančno obdelati, jih uporabljajo v kiparstvu in arhitekturi, zaradi bogastva barvnih odtenkov tudi kot okrasni element.

TEHNIČNE LASTNOSTI KAMNA

Glede na to, ali stoji kamnita plastika na prostem ali v notranjosti stavbe, ali je obremenjena z večjo ali manjšo težo ipd., je izpostavljena različnim vplivom. Zato je treba ugotoviti pri kamnu, s katerim imamo opraviti, predvsem njegove lastne tehnične lastnosti. Pri tem mislimo na: barvo, mineralni sestav, strukturo, težo, poroznost, higroskopsnost, kapilarnost, obstojnost, reakcije na toplotne spremembe, odpornost proti pritisku. Vse značilne tehnične lastnosti lahko razdelimo na nekaj večjih skupin: petrografske, fizične in mehanske lastnosti.

Sámo ime kamenine ali njena struktura še nista dovolj za oceno njene uporabnosti. Enake vrste kamen, ki smo ga vzeli z dveh mest, med katerima je nekaj metrov razdalje, se lahko obnese v enakih okoliščinah zelo različno — zaradi različnih komponent strukture in videza.

Zato moramo pri preizkusih jemati vzorce kamna z raznih točk kamnite gmote.

SILIKONSKA SREDSTVA ZA ZAVAROVANJE KAMNA

Silikonski produkti so razmeroma nova skupina umetnih smol. V Evropi so jih začeli izdelovati pred pribl. 25 leti. V bistvu so to silikoni kovinoorganske spojine. Osnovna kemična struktura je veriga z vezmi kisik-silicij-kisik (na-

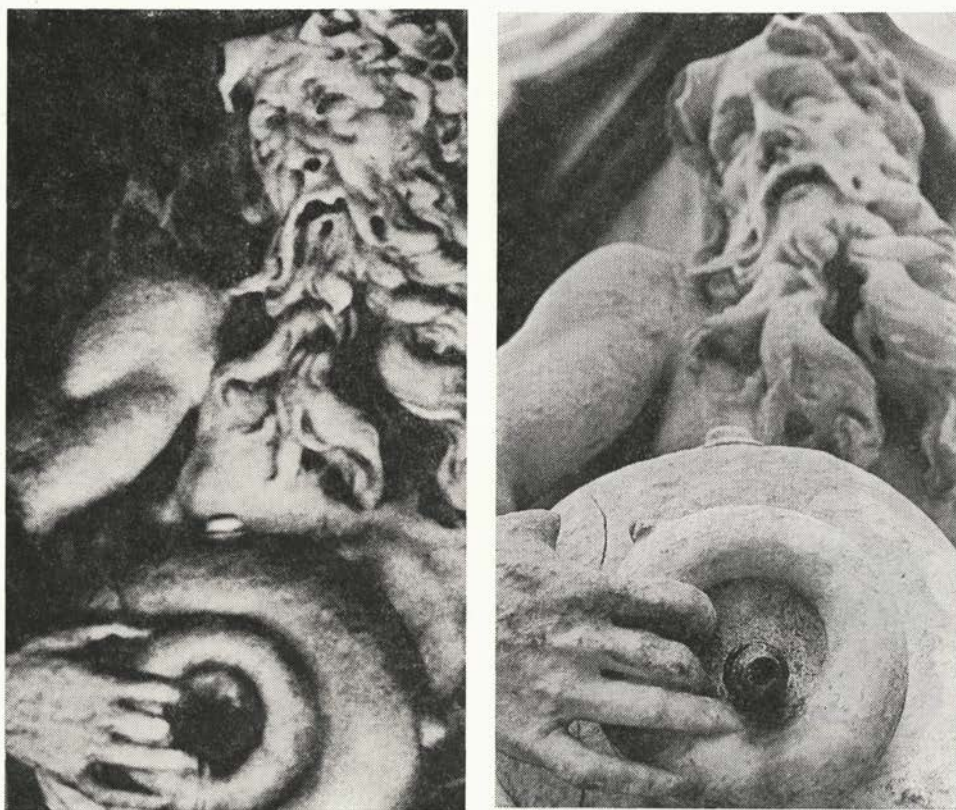
mesto običajne verige ogljik-ogljik, ki nastopa pri večini umetnih snovi). Na silicij so vezane metilne ali druge organske skupine. Zaradi sorodnosti s kremenom in steklom ter organskimi snovmi opazimo pri silikonih vrsto lastnosti, ki so značilne tako za organske kot za anorganske snovi. Silikonska sredstva za zavarovanje kamna so pravkar omenjene kemične strukture. Obstojna so proti vremenskim vplivom, svetlobi, visokim in nizkim temperaturam, mikroorganizmi pa jih ne morejo razgrajevati. Odbijajo vodo in preprečujejo njen prodor v tekoči obliki, površine pa ne tesnijo, tako da ne ovirajo izmenjave plinov in vodne pare, drugače povedano, fasadni omet, naravni ali umetni kamen lahko tudi pod njimi normalno diha. Monometilsilicijeva kislina ob prisotnosti zračne vlage in ogljikovega dioksida namreč tvori v površinskem sloju impregnirane anorganske gradbene snovi, v vodi popolnoma netopni polimetilsilikosan oziroma polimetilsilicijevo kislino. Odbojnost vode silikoniziranih površin temelji na molekularni orientaciji polimetilsilikosana.

Sorodne anorganske skupine, t.j. enote kisik-silicij-kisik, nanesemo in fiksiramo na anorgansko gradbeno snov. Organske metilne skupine se usmerijo v nasprotno smer in tvorijo na stenah por in kapilar v celotni globini površinskega impregniranega sloja tako imenovano »metilno ščetko« z vodoobojnim učinkom. Kadar govorimo o zaščiti spomenikov, je jasno, da preprečujemo predvsem navlaženje, s tem pa preprečimo vse poškodbe, ki so posledica kopičenja vode v materialu. Silikonizirani spomeniki so bolj odporni zaradi hidrofobnosti. Kisline iz industrijske atmosfere ne prodirajo v naravne kamne, omete. Kisli plini se ne absorbirajo na vlažni površini. Poleg impregnacijskih sredstev imamo še silikonske utrjevalce kamnov. Največ uspeha dosežemo pri kapilarno aktivnih kamnih, kot se peščeneci in tufi. V kapilarno aktivnem kamnu prodre utrjevalec v globino do 10 cm in več ter tako poveže površinsko plast z zdravim jedrom. Wecker Sandsteinverfestiger H (utrjevalec peščenjaka H) na osnovi estra silicijeve kisline in metil-triekosi-silena je eden izmed utrjevalcev; sistem je enokomponenten in se odlikuje z veliko globino prodiranja, dodani katalizatorji omogočajo zadosti hitro reakcijo, z dodatkom metil-triekosi-silena pa sočasno utrjuje in higrofobira. Utrjevalec nanašamo kot enokomponentni sistem z brizganjem pod majhnim pritiskom neposredno na kamen, dokler ni povsem prepojen oziroma zasičen. Optimalne temperature so 10—20° C. Pri višjih temperaturah in neposredni sončni svetlobi se uporabi utrjevalec rajši izogibajmo, ker bi del učinkovitih snovi izhlapel, ne da bi reagirale. Pri relativno visoki vlažnosti zraka so reakcije hitrejše.

Učinkovitost takšnega zavarovanja smo preizkusili (figure na ljubljanski Realki, nagrobnik v cerkvi v Zasipu pri Bledu, plastike v Križankah, rimski »mozaik s čebelicami« in del rimskega obzidja na Kongresnem trgu, rimski nagrobniki v Šempetru v Savinjski dolini, Neptunov vodnjak v Kanalu ob Soči, plastike na fasadi Narodnega muzeja, okenski okviri v jeseniškem Železarskem muzeju itd.).

IZDELAVA NEGATIVOV ZA ODLITKE KAMNITIH PLASTIK

Kar se tiče javnih spomenikov (kamnitih), je najbolje prenesti originale v muzeje, na njihovo mesto pa postaviti kopije. Tako delajo v večini evropskih držav. Za izdelavo kopij so najprimernejši negativni, izdelani iz silikonskega kavčuka, ker so najmočnejši in dajo kopije, ki so najbližje izvirnikom.

Sl. 2–3 Robbov Vodnjak kranjskih rek; detalj ene izmed figur, leta 1955, ko je bila roka še cela (foto E. Primožič) in leta 1974, ko je palec že manjkal (foto E. Kaše)
 Fig. 2–3 Robba's Fountain of the Carniolian Rivers; the detail of one of the figures in the year 1955 when the hand was still complete (Photo by E. Primožič), and in the year 1974, when the thumb was already missing. (Photo by E. Kaše)

Osnova silikonskega kavčuka je dimetilpolisilikosan, katerega molekule se ob vulkanizaciji povežejo do elastične mrežaste strukture. V tej strukturi so vsidrana anorganska polnila in pigmenti, ki določajo fizikalne in kemične lastnosti. Večina silikonskih kavčukov, ki jih uspešno uporabljamo v spomeniški službi, je dvokomponentnih, sestavljenih iz polimera, ki mu dodamo tako imenovani trdilec, sestavljen iz zamreževalca in katalizatorja za zamreženje. Končni produkt vulkanizacije je silikonski gumi, ki je obstojen pri višjih temperaturah, staranje je zelo počasno, elastičnost pa se zmanjšuje. Dobro prevaja toploto in je prepusten za pline. Odporen je proti bakterijam in glivicam. V splošnem je obstojen proti šibkim kislinam in bazam, topilom. Silikonski gumi za potrebe odlivanja ustreza številnim zahtevam. Elastični negativni iz silikonskega gumija izredno natančno obnavljajo površino še tako zahtevnih reliefov. Ločevanje originala od negativa in negativa od kopije ni problematično. Poleg vsega lahko negative iz silikonskega kavčuka uporabljamo za veliko število brezhibnih odlitkov.

Sl. 4 Robbov Vodnjak kranjskih rek; shema za razdelitev poškodovanega kipa, po kateri so bili nato izdelani kalupi za odlivanje (foto J. Gorjup)

Fig. 4 Robba's Fountain of the Carniolian Rivers; a sketch for dividing the damaged statue, according to which the moulds for casting were made (Photo by J. Gorjup)

Nekdanje izdelovanje odlitkov z uporabo mavca ali klejne mase je terjalo veliko časa, hkrati pa je bilo originalu zelo nevarno. Ogrožala ga je visoka temperatura, ki se je razvijala pri tem procesu, do ok. 80°C , vtem ko je strjevanje kleja spremljalo zmanjševanje volumna, ob čemer se je plastika lahko poškodovala. Tudi mavčni oklep je lahko poškodoval občutljivejše dele, saj se je njegov volumen pri strjevanju povečeval. Marsikdaj izvornika sploh ni bilo mogoče doseči in odliti (npr. sklepnikov na stropovih), plastike iz preperelih ali poroznih materialov pa bi se bile na nekdanji način poškodovale. Vse te nevarnosti je izdelovanje negativov iz silikonskega kavčuka odpravilo.

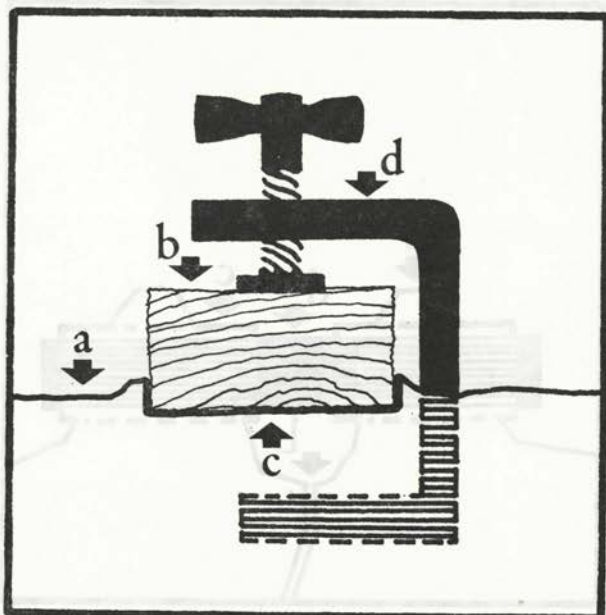
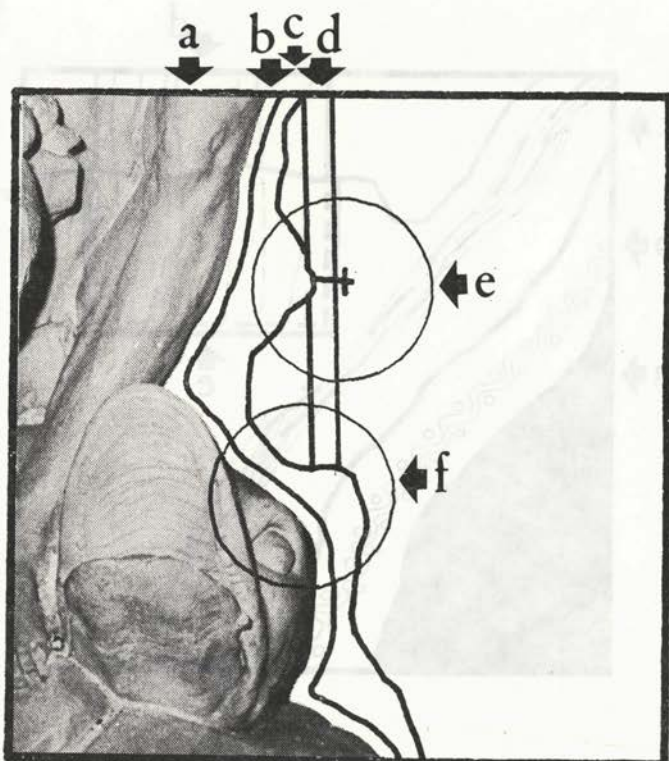
Postopek je naslednji. Najprej izvornik očistimo in utrdimo. Nato razdelimo površino plastike na primerna polja, ki jih obložimo s kako gnetilno maso (plastilin). Razdelitev je odvisna od velikosti in oblike plastike. Če je ta iz bolj poroznega materiala, jo navlažimo z vodo, da silikonski kavčuk ne bi prodril pregloboko v pore.

5 Prerez skozi kalup in nosilec:

- a — kip (del)
- b — plast silikonskega kavčuka
- c — poliesterski nosilec
- d — lesena konstrukcija za montažo poliesterskega nosilca
- e — kovinska sponka (glej še sl. 6 in 8)
- f — ležišče lesene konstrukcije (glej še sl. 7)

5 Section through the mould and the supporter:

- a — statue (a part)
- b — a layer of the silicone caoutchouc
- c — polyester supporter
- d — wooden structure for mounting the polyester supporter
- e — metal fastener (see also fig. 6 and 8)
- f — foundation of the wooden structure (see also fig. 7)

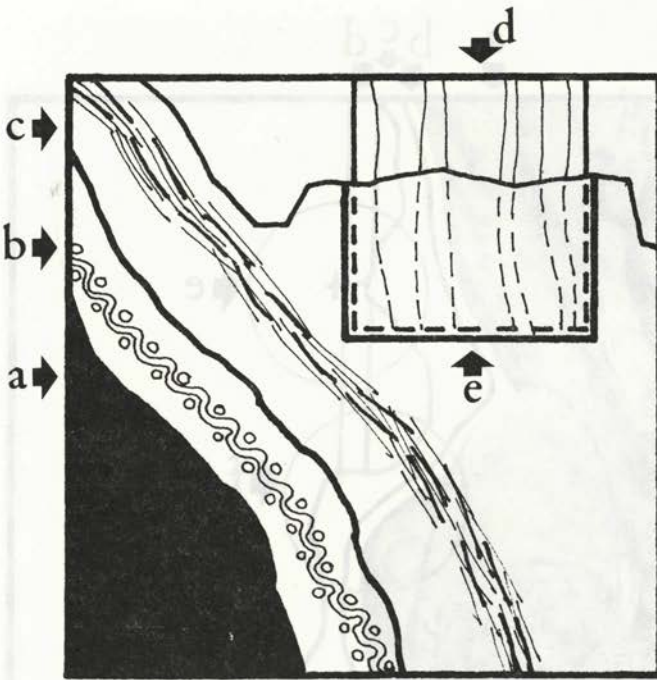

Sl. 6 Shema fiksiranja letve s sponko:

- a — poliestrski nosilec
- b — lesena konstrukcija
- c — ležišče lesene konstrukcije
- d — kovinska sponka

Fig. 6 Sketch for fixing fillet with fastener:

- a — Polyester supporter
- b — Wooden structure
- c — Foundation of the wooden structure
- d — Metal fastener

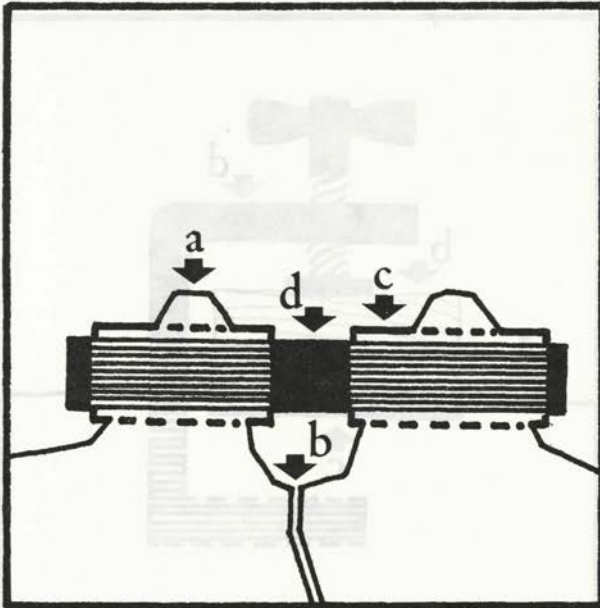

Sl. 7 Prerez kalupa:

- a — kip
- b — silikonski nosilec z vgrajeno armaturo
- a — poliestrski nosilec z vgrajeno armaturo
- d — lesena konstrukcija
- e — prerez lesene konstrukcije, ki preprečuje, da bi se poliester oprijel lesa

Fig. 7 Section of the mould:

- a — Statue
- b — Silicone supporter with the armature inserted
- c — Polyester supporter with the armature inserted
- d — Wooden structure
- e — Section of the wooden structure, preventing polyester from sticking to wood

Sl. 8 Kovinska sponka:

- a — poliestrski nosilec
- b — stičnica med dvema kosoma nosilca
- c — cevasti deli sponke, vgrajeni v poliestrski nosilec
- d — cilindrična valjasta vez

Fig. 8 Metal fastener:

- a — Polyester supporter
- b — Joint between the two pieces of the supporter
- c — Tubed parts of the fastener inserted into the polyester support
- d — Cylindrical link

Sl. 9 Robbov Vodnjak kranjskih rek:
 mavčni odlitek prizadete figure
 Fig. 9 Robba's Fountain of the Carniolian
 Rivers: plaster-cast of the damaged
 figure

Silikonskemu kavčuku dodamo trdilec in ga pričnemo v enakomernih plasteh nanašati na plastiko. Na prvi premaz naneseemo gazo, čez to spet silikonski kavčuk — število plasti je odvisno od velikosti površine in volumna plastike. Počakamo, da se vulkanizacijski proces konča. Čez kalup, ki smo ga razdelili na primerne ploskve (ki se ne smejo ujemati s prejšnjo razdelitvijo!), naneseemo poliester, ki ga kasneje armiramo s steklenimi vlakni. Postopek ponovimo večkrat — odvisno od volumna in zahtevnosti plastike. Na poliester pritrdimo sponke, ki vežejo posamezne kose, celoto pa utrdimo z letvami ali podobnimi opornimi elementi.

Ko je vse utrjeno in posušeno, snamemo nosilec negativa in ga sestavimo v prvotno obliko (plastike), vanj pa položimo negativ iz silikonskega gumija. Negativ je pripravljen za odlivanje.

V negativni kalup vlijemo material, ki je po barvi in strukturi kar najbližji izvirnemu.

SPOMENIŠKA VALORIZACIJA KAREJA ČOPOVA—WOLFOVA—TRG REVOLUCIJE—TITOVA

Juša Vavken in Marjan Slabe

Ljubljana, Ljubljanski regionalni zavod za spomeniško varstvo

UDK 719 : 711.5 (497.12 Ljubljana)

MONUMENTAL VALORIZATION OF THE
AREA BOUNDED BY STREETS ČOPOVA—
WOLFOVA—TRG REVOLUCIJE—TITOVA

IZVLEČEK

Članek je spomeniška valorizacija celotnega tkiva enega dela ljubljanskega mestnega jedra in služi kot podloga za urbanistični program. Spomeniška služba jo je pripravila v svojem rednem delu za mestni kare, v katerem je le nekaj izrazito spomeniških objektov, zato pa je treba toliko bolj pozorno obravnavati vse posamezne ambiente.

The paper is a monumental valorization of the entire fibre of one part of the town nucleus of Ljubljana, serving as a basis for the town-planning programme. The monument service has prepared it, within its regular activity, for a town area where there are only few explicit monumental objects, and it is just for this reason that all the individual environments should be treated with an even greater care.

Poleg izdajanja strokovnih navodil pri predvidenih adaptacijah pri posameznih gradbenih posegih v objekte, ki večinoma arhitekturno niso uvrščeni med ljubljanske arhitekturne javne spomenike, ambientalno pa sestavljajo celovito gradbeno sočasno podobo, izdelujemo spomeniške valorizacije kot podloge za urbanistične programe oz. zazidalne projekte, najnujnejšo spomeniško zaščito urbanih delov.

Kot primer dajemo spomeniško valorizacijo kareja Čopova—Wolfova—Trg revolucije—Titova c.

HISTORIČNI RAZVOJ LOKACIJE

Že iz najstarejših talnih načrtov Ljubljane je razvidno, da je bilo območje vmesni teritorij med dvema najstarejšima urbanima jedroma: Novim trgom na levem bregu Ljubljanice ter Mestom pod gradom oziroma glavnim vstopom v Mesto čez Ljubljanico skozi Špitalska vrata.

OBLIKOVANJE MEJA KAREJA

Povezovalna smer, pešpot od Špitalskih vrat v diagonali proti Tivoliju in severu —Gorenjski oziroma prek današnje Cankarjeve ceste na prečno smer čez današnji Trg herojev ter dalje v smeri proti Vrhniki, je oblikovala že

v prvih grafičnih prikazih Stiera in Valvasorja stranico, ki se je ohranila v vseh talnih načrtih do današnje gradbene situacije v Čopovi ulici.

Druga obodna stranica — današnja Titova cesta — je nadaljevanje najstarejše urbane ceste, ki je nastala že v rimski Emoni kot *Cardo maximus*. Potek je ostal popolnoma nespremenjen do današnje gradbene situacije.

Po nastanku najmlajša je stranica ob današnjem Trgu revolucije. Iz Stierovega in Valvasorjevega načrta Ljubljane je na mestu današnje mejne stranice na južni strani viden kapucinski samostan s pripadajočim posestvom. Stranica se je izoblikovala v času po odhodu Francozov, oziroma v letu 1821—1824, ko je mestna občina odkupila zapuščeno poslopje kapucinov ter celotni prostor preuredila v trg, na katerem so bile v času kongresa 1821 vojaške parade. Parkovni del je bil posajen s kostanjevim drevoredom, izoblikovanim diagonalno kot zvezda v letu 1824. Arhitekture, ki so nastale ob tej stranici v prvi polovici 19. stoletja, so zaključile gradbeno situacijo, ki nam jo sedaj kaže ta del Trga revolucije.

Analogno razvoju Čopove ulice se je na južni stranici razvila iz pešpoti, ki je potekala za začelji hiš, lociranih na ježi ob Ljubljani, pot od vstopa na špitalski most do vstopa na Novi trg skozi Vicedomska vrata. Pot je postala konstanta v vseh urbanističnih talnih načrtih Ljubljane.

ZAZIDAVA KAREJA

Še v Valvasorjevem grafičnem prikazu, nastalem okoli leta 1660, je bil obravnavani kare povečini nezazidan, kmetijski predmestni kompleks. Gradnje lahko zasledujemo le ob južni stranici, kjer nastopa kot največja gradnja imenovani kapucinski samostan, na katerega se navezujejo v smeri proti Prešernovemu trgu manjši objekti-domci s pripadajočimi pristavami. Ta samostan, najpomembnejša gradnja v tem predelu, je dal tudi ime celotnemu kompleksu: Kapucinsko predmestje.

Enako situacijo zasledimo še v Gruberjevem talnem načrtu Ljubljane (1770—178), ki sicer kaže Ljubljano v času, ko je doživljala gradbeni razcvet.

Situacija se je spremenila edinole ob severnem robu današnje Čopove ulice, kjer so nastali novi objekti, medtem ko je sredina kompleksa še vedno nezazidana kmetijska površina.

Najmočnejšo spremembo v oblikovanju kareja je opaziti v načrtih, ki so nastali po letu 1823. Historično pogojenost za nastanek te stranice smo obrazložili že v opisu oboda kareja. Kot posebnost pa lahko omenimo južni vogal današnjega Trga revolucije in Wolfove ulice, kjer je bila na mestu današnje ceste še vidna obdelovalna kmetijska površina v širini od objekta na vogalu do že izoblikovanega novega parkovnega dela. Ta situacija je ohranjena še do leta 1840, potem pa nastajajo hiše ob vsej dolžini Trga revolucije.

Gradbeno izoblikovan kare, ki predstavlja že del centralne mestne površine, je nastal po letu 1840. Podrobnejši historiat posameznih objektov pa kljub temu sporoča velike gradbene spremembe starejše situacije. Te spremembe so nastajale v vsej drugi polovici 19. stoletja ter se končale s popotresnimi novimi gradnjami.

HISTORIAT OBJEKTOV IN SPOMENISKA VALORIZACIJA

Čopova 14 — Pošta

Z manjšo korekturo prvotne zazidalne črte je na mestu prvotne enonadstr. hiše bila po potresu 1895 postavljena stavba, zgrajena kot državno poštno poslopje po načrtih K.K. biroja za stavbe v trgovinskem ministrstvu pod vodstvom Fridricha Seitza. Prvotni objekt je bil okrašen s figuraliko, ki je bila nameščena na zgornjem venčnem zidcu vzdolž obeh fasad proti današnji Titovi oziroma Čopovi ulici. Figuralika je bila delo »Wienerberger Thonfabrik«.

Oblikovno uvrščamo objekt med najpomembnejše popotresne ljubljanske novogradnje, delane sicer po stilni šabloni avstrijske arhitekture tega obdobja. Stilno posnema renesanso. Objekt je zaščiten: tlorisna zasnova čelne in začelne fasade, v notranjosti pa vstopna veža s stopnišči.

Čopova 4

Kot ostanek predpotresne gradnje se je ohranila enonadstropna stavba na lokaciji stare zidave

Objekt ni zaščiten, ker ni vraščen v obstoječi ambient ter je arhitekturno podrejenega oblikovnega izraza.

Čopova 3 — Mestna hranilnica

Zgrajena je bila leta 1902 po projektih češkega arhitekta Josipa Vancaša. Uvrščamo jo v kvaliteten del Vancašovega opusa (isti projektant je delal Hotel Union!). Fasada je bogato razčlenjena z dekoracijo, ki poudarja vertikalno os fasade, ker se nadaljuje tudi v oblikovanju strehe. Kot posebno kvaliteto poudarjamo oblikovanje detajlov zunanjsčine s posebnim poudarkom na portalu, ki ima značilen steklen nadstrešek v obliki cvetnih listov. Enako kvalitetno so izoblikovani detajli interiera (stopnišče).

Objekt je zaščiten: tlorisna zasnova, arhit. lupina ter detajli interiera. Dopustni so sanacijski posegi v interieru. Začetna fasada je preadaptirana ter ni vključena v spomeniško prezentacijo.

Čopova 1, Prešernov trg 3

Objekt je bil zgrajen kot tipična popotresna gradnja v stilu posnemanja historičnih slogov leta 1897. Stavba se kvalitetno vključuje v gabaritno merilo Prešernovega trga oz. popotresno arhitekturo celotnega oboda Prešernovega trga. Zaščiten je zunanja lupina v celoti ter osnovna karakteristika interiera.

Prešernov trg 2

Arhitekturno neambiciozen ter gabaritno neusklajen objekt tvori lokacijsko vogal trga pred Frančiškansko cerkvijo. Objekt gradbeno ni zaščiten, historično dokumentirana in zaščiten je gradbena linija. Kot zanimiv historiat objekta omenimo, da ima znane hišne lastnike od leta 1600 dalje. V letu 1842, to je v letu dograditve kamnitega mostu čez Ljubljano namesto lesenega špitalskega, je bila v hiši znana gostilna »zur Franzensbrücke«.

Objekt ni zaščiten; zaščiten je gradbena linija in gabaritna vsklajenost s Prešernovim trgom.

Wolfova 2, Prešernov trg 1

Vogalna popotresna arhitektura, izdelana po projektu Ciril-Metoda Kocha leta 1904. Objekt je grajen na starih gradbenih linijah; s svojo višino, ki ima pritličje + 3 nadstropja z mezzaninom pod strešnim vencem, predstavlja gabaritno povezavo z objektom ob Prešernovem trgu. Arhitekturo ocenjujemo kot kvalitetni oblikovni dosežek imenovanega slovenskega arhitekta.

Zaščiten je zunanjsčina ter elementi notranjščine.

Wolfova 4

Dvonadstropna stavba je gradbeni ostanek prvotne zazidave. Objekt je nastal iz dveh hiš, združenih v letu 1704. Današnja fasada je rezultat prezidav v 70-tih letih 19. stoletja. V hiši je bila znana gostilna »pri Belem volku«, ki je bila zbirališče todobnih slovenskih kulturnikov: Jurčiča, Valentina Zarnika, Andreja Praprotnika, Ivanetiča, dr. Dolenca, Ivana Resmana.

Spomeniško zaščiten je gradbena linija. Pri izdelavi zazidalnega načrta za obravnavani teren dajemo možnost eventualne vključitve zunanje lupine v novo zazidavo s korekturo obstoječega gabarita.

Wolfova 6

Stavba je nastala iz dveh hiš, združenih v 40-tih letih 19. stoletja. V času omenjene prezidave je bila lastnica objekta Julijana Primic, mati Prešernove opevanke Julijane.

Po materini smrti je hišo podedovala hči Julijana por. Scheuchenstuehl. V posesti Primčevih je bila hiša že leta 1777.

Objekt je enonadstropen, deljen v stanovanjski del v I. nadstr. ter trgovski del v pritličju. Fasada je tipično »biedermaijerska«, klasicistična, s poudarjenim delilnim vencem med nadstropjema. Hiša ima bogat, arhivsko izpričan historiat, pomembna in znana pa je predvsem v povezavi z lastništvom Primčevih. Hiša sicer ni rojstna hiša Julije (Julija se je rodila 30. maja 1816). v hiši Mestni trg 26.

Nekdanja Primčeva hiša ima krajevnozgodovinski ter literarnozgodovinski pomen, medtem ko je urbanistično kot arhitekturno v podrejenem položaju.

Glede na gornje ugotovitve naj bi se po spomeniškovarstveni presoji prečnila možnost ev. vključitve objekta v novo zazidalno situacijo. Kot historično vrednost pa je ohraniti zazidalno linijo ob Wolfovi ulici.

Wolfova 8

Objekt je popolnoma prezidan in tudi arhitektonsko kot urbanistično nima kvalitet; ohranjamo gradbeno linijo. Spomeniško objekt ni zaščiten.

V predprednici današnjega objekta Wolfova 8 je bila znamenita gostilna »Zlata Zvezda«, kjer je slovenski narodnjak Lovro Toman l. 1848 prvokrat razvil slovensko trobojnico.

Wolfova 10

Objekt je nastal na mestu dveh domcev. Novogradnja je bila zgrajena leta 1897. Objekt je 4-etažen: pritličje ter 3 nadstr. Čelna fasada je bogato ornamentirana s poudarkom na okenskih oseh. Fasada je triosna, z izmaknjenim glavnim vhodom ob desni strani fasade. Bogato ornamentirana so tudi kovana vrata ob vhodni veži.

Objekt je kvalitetna popotresna gradnja, stilno posnema historične stile — neorenesanso. Arhitekturno in urbanistično se dobro vključuje v neposredno soseseo. Spomeniško je zaščiten zunanja arhit. lupina ter arhitekturni detajli.

Wolfova 12

Na popotresno korigirani stari gradbeni liniji, kjer je stala Auerjeva pivovarna, prav tako nastala iz dveh domceev, je bil zgrajen objekt, znan kot Oražnov dom.

Leto gradnje je popotresno — 1898. Objekt je 4-etažen. Gabaritno se povezuje s sosednjima objektoma. Značilna je popotresna gradnja s posnemanjem hist. stilov.

Iz originala oporoke dr. Oražna, ki je ohranjena v MALJ, je razvidno, da je bila stavba l. 1919 podarjena »Medicinski fakulteti v Ljubljani, kjer naj dobe prosto stanovanje v prvi vrsti nezakonski, ubogi medicinci slovenskega, srbskega in hrvatskega plemena, ki študirajo v Ljubljani«. S posebnim poudarkom na velikem domoljubju se je to volilo ohranilo — kot eno redkih volil — v nespremenjeni funkciji.

Spomeniško varujemo na objektu arhitekturno zunanjščino ter detajle interiera.

Trg revolucije 3 — Wolfova 14

Štirietazna stavba, lokacijsko pomembna kot ključni objekt ob vходу v tržni prostor. Gradnja ima bogat historiat. Na mestu dveh hiš je nastala enoetažna stavba, ki je doživela v 50. letih 19. stoletja kot ena redkih v Ljubljani nadzidavo za dve etaži.

Spomeniško je zaščiten zunanjsčina ter arhitektura zunanjsčine.

Trg revolucije 2

Gradbeno in stilno sočasna arhitektura obodni zazidavi Trga revolucije. Gabaritna vsklajenost s sosednjimi objekti postavlja objekt na enakovredno mesto v tej zazidavi.

Spomeniško je zaščiten.

Trg revolucije 1 — Titova 2

Kot prvo ključno poslopje, zgrajeno že v merilih novega Trga, je bila leta 1837 postavljena Kazina. Stilno opredeljena kot empirska 15-osna stavba s pročeljem, obrnjenim proti Trgu, ima poudarjeno vstopno os in klasicistično razčlenjeno čelno fasado.

Poslopje je zgrajeno po neznanih načrtih, zidala sta stavbenika Čeh Venčeslav Vadlav ter Švicar Anton Brilli. V prvih treh desetletjih po dograditvi je bila Kazina zbirališče vodilnega ljubljanskega kulturnega kroga: dr. Fr. Prešerna, Kastelica, dr. Crobatha, M. Langusa, dr. J. Bleiweisa, J. Blaznika, Fidelica Trpinca etc.

Varujemo zasnovo, zunanjščino ter celotni interier.

Titova 4

Objekt je bil zgrajen leta 1885 kot delo znane in kvalitetne Kranjske stavbinske družbe. Fasada je sicer ohranjena v prvotni obliki, vendar v spremenjeni prezentaciji. Objekt se gabaritno povezuje z objektom Kazine ter je kvaliteten sosed omenjene stavbe. Zaščiten je zunanja arhitekturna lupina.

Titova 6

Historični podatki za pozidavo lokacije so znani od leta 1600 dalje. Objekt je bil pristava z različnimi lastniki. Stavba predstavlja rudiment različnih prezidav ter spomeniško ni zaščiten.

Obraunavani kare nam torej danes predstavlja zazidavo enega izmed osrednjih mestnih predelov. Ta zazidava je geografsko prilagojena zemljišču, ki se širi od Ljublanice na jugu na lahko vzpetino proti severu. Zazidava je omejena na obod, medtem ko so v notranjosti kareja še širše proste površine, dopolnjene s sekundarnimi zazidavami.

Neposredna mejna lokacija ob srednjeveški Ljubljani kot tudi geografska bližina gradu in njegovega podnožja postavljata za novo zazidavo nekatere pogoje: gabaritno podrejenost spomeniško opredeljenim obodnim arhitekturam, ki naj upošteva:

1. možnost pogledov na grad iz in preko kareja
2. skladnost gabarita novih objektov z gabaritom obodne arhitekture.

VIRI IN LITERATURA

Malj: zbirka načrtov Reg. I.	M. Kos: Srednjeveška Ljubljana
Fabjančič: knjiga hiš	N. Sumi: Secesijska arhitektura v Ljubljani
Kronika slovenskih mest leta 1935, 1940	Andrejka: Zgodovina Šelemburgove ul. v Ljubljani
E. Cevc: Slovenska umetnost	Zavod za spom. varstvo Ljubljana
Vrhovnik: Gostilne v stari Ljubljani	Album talnih načrtov Ljubljane

ARHEOLOŠKA VALORIZACIJA KAREJA

Področje zavzema tisti prostor v urbanem središču mesta, ki s svojimi doslej znanimi arheološkimi najdbami in dokazi predstavlja izredno pomemben historičen in kulturni potencial. S svojo izpovedno vrednostjo se kot verjetni prazgodovinski prostor z dokazanimi prazgodovinskimi grobiščnimi ostanki, predmestnim delom antičnega mesta Emone, z njenim severnim grobiščem ter strateško izredno važno antično komunikativno žilo vključuje v t. i. emonski kompleks. Ta pa, kot je znano, spada v vrsto eminentnih zgodovinskih spomenikov, pomembnih tako za večji evropski prostor, kot zlasti za vzhodne Alpe in severni Balkon. Z Vestnikom št. 1 Zavoda za spomeniško varstvo LRS je deklariran za spomenik I. kategorije.

Najstarejši kulturni ostanki na tem in bližnjem območju naj bi bili odkriti že v prejšnjem stoletju, in sicer v nekdanjem parku Zvezda, ter naj bi po Müllnerju (Argo I. 1892, 17) in Rutarju (LMS 1891, 184) pripadali kulturi, ki jo poznamo iz Ljubljanskega barja. Iz starejše železne dobe pa izvira plast z ostanki keramike, ki je bila odkrita pred vhodom v današnjo kavarno Slon na Titovi cesti (Fr. Stare, Ilirske najdbe iz železne dobe v Ljubljani 1954, 112). V isti čas pa sodita tudi najdba keramičnih kosov, odkopanih ob nekdanjem godbenem paviljonu (Fr. Stare, Ilirske najdbe 112), ter žgana groba na prostoru med tem paviljonom in Kazino (Jutro, 19. 7. 1944). Morda je še omeniti kroglasto posodico, najdeno na severozahodni strani nekdanjega parka Zvezda (J. Korošec, Zgodovina Ljubljane, I, 274).

V antičnem času pa predstavlja to območje kompleksen predmestni prostor mesta Emone z ostanki stavb v neposredni bližini zunaj obzidja; ena je bila deloma odkopana in prezentirana pred podhodom na Trg revolucije ter tako imenovano severno emonsko nekropolo, ki se je širila na obeh straneh antične ceste Emona—Atrans—Celeia in je segala na eni strani do Lattermanovega drevoreda (Müllner, Argo 5, 1897), na drugi pa skoraj do Resljeve ceste (M. Slabe, Arheološki vestnik XIX, 419).

Začetek emonskega pokopališča na tej strani naj bi bil južni rob sedanjega Trga revolucije, segalo pa naj bi tja do Gospodarskega razstavišča. Ta razprostranjenost grobišča pa kaže tudi, da se je cesta v tem delu verjetno cepila v vzhodno in zahodno smer ter na paralelne izpadnice iz mesta, ob katerih so tudi ležale nekropole.

Z jugozahodnega vogala nekdanje Kazine izvira doslej najmarkantnejša figuralna najdba vseh treh emonskih pokopališč, kip emonskega meščana z ostanki grobnice (S. Petru, Arheološki vestnik 13—14, 1962—63, 513 ss.), katerega kopija je prezentirana ob podhodu na novi Trg revolucije. Njemu se pridružuje še ena grobna najdba (iz Šelemburgovega prehoda), marmornat kip Ikara (J. Šašel, Kronika 6, 1958, Varstvo spomenikov 8, 1960—61), za katero je prav tako določena prezentacija v neposredni okolici, kjer je bil najden.

Vse to doslej odkopano dokazno gradivo je narekovalo, da je pristojna spomeniška služba v smislu Zakona o varstvu kulturnih spomenikov določila v odloku o varstvu nepremičnih kulturnih spomenikov in varstvu narave na osrednjem širšem mestnem območju (Glasnik št. 6, 4. 2. 1966), da se vključi navedeno območje v tako imenovani režim arheološke raziskave tal. Osnovna zahteva tega režima je obvezna predhodna raziskava tal, če se zemljišče pozida ali uredi. Torej je potrebno z arheološkega gledišča upoštevati predvsem naslednji dve načeli:

1. obvezno je potrebno spremljati vse gradbene oz. zemeljske posege na tem območju. Vse potencialno arheološko območje, ki doslej še ni bilo raziskano in je intaktno, je potrebno predhodno arheološko raziskati.

2. Ker je pričakovati, da se bodo ob delih in raziskavah našli ostanki tako kulturno kot historično pomembnih spomenikov, zlasti grobnega značaja, je treba predvidevati, da jih bo služba poskušala v največji možni meri prezentirati, in to na način, ki ga bo zato določila komisija pristojne spomeniške službe in Zavoda za spomeniško varstvo SRS, kot to določa omenjeni zakon.

NAŠA ETNOLOŠKA DEDIŠČINA NA DÓLINSKEM V PREKMURJU
(Pregled najpomembnejših spomenikov ljudske arhitekture)

Vlasta Koren

Murska Sobota, Pokrajinski muzej

UDK 719:728.6 (497.12 Prekmurje)

OUR ETHNOLOGICAL HERITAGE IN
PREKMURJE (A Survey of the Most
Significant Immovable Monuments)

IZVLEČEK

Avtorica je v svojem zapisu o nekaterih najpomembnejših etnoloških spomenikih v Prekmurju najprej ugotovila, da se podoba vasi in domačij zelo hitro spreminja. V nadaljevanju pa po posameznih vaseh ugotavlja število in obliko najstarejših ohranjenih hiš in drugih objektov. Svoj prispevek sklepa z ugotovitvijo, da je treba v najkrajšem času izvesti vsaj podrobno dokumentacijo ljudskih arhitektur, kolikor jih ni mogoče zavarovati »in situ«.

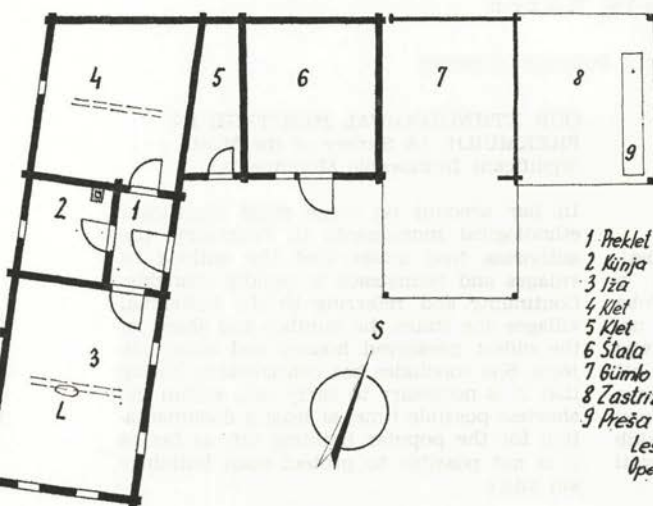
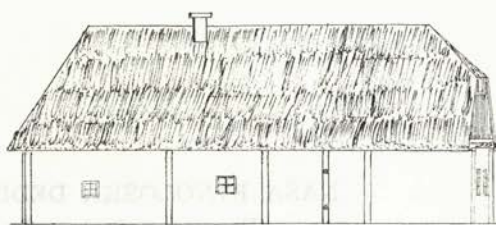
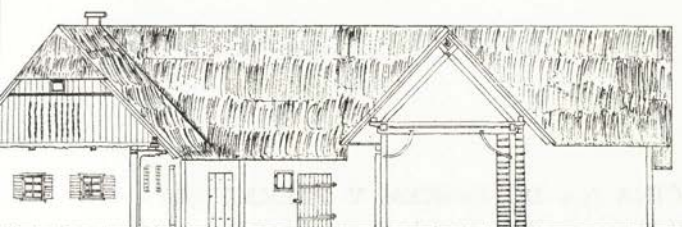
In her account on some most significant ethnological monuments in Prekmurje the authoress first states that the outlook of villages and farmsteads is rapidly changing. Continuing and referring to the individual villages she states the number and shape of the oldest preserved houses and other objects. She concludes her contribution stating that it is necessary to carry out, within the shortest possible time, at least a documentation for the popular building art, as far as it is not possible to protect such buildings »in situ.«

Prekmurje, pokrajina, ki leži na skrajnem severovzhodu Slovenije, na severu valovit, na jugu raven svet, ki ga ločuje od širše domovine reka Mura, je znano po idiličnih, s slamo kritih domačijah, mlinih na Muri, sušilnicah lanu, po pletenih dožnjekih, štorcljah na dimnikih in lončarstvu, katerega osnova je vlažna, ilovnata prekmurska zemlja.

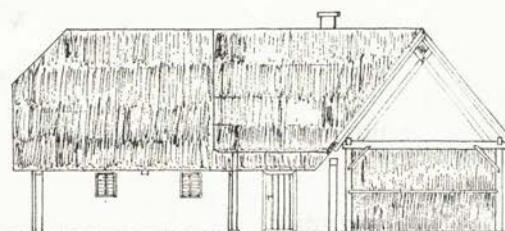
Čas pa hiti dalje in svet ob Muri se spreminja. Spreminja se videz krajine, spreminja se življenje ljudi.

Potreba po zaslužku je mnoge Prekmurce začasno izseljevala v tujino. Po nekaj letih so se vrnili in se vračajo — »cimprane« hiše pa se vse bolj umikajo novim, zidanim poslopjem. Staro orodje zamenjujejo poljedelski stroji, s katerimi gre delo lažje in hitreje, in tudi kolovrati in skrinje postajajo že prava redkost in dragocenost. Tuji, pa tudi domači prekupčevalci vztrajno obiskujejo kmete in jim ponujajo denar. Ljudje pa rajši prodajajo prekupčevalcem kot muzeju, zakaj razlika v plačilu je velika ...

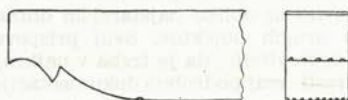
Kljub vsemu temu se je na Dólinskem ohranilo še nekaj pomembnih spomenikov ljudske arhitekture, predvsem v vaseh: Dobrovnik (sl. 1 in 5), Strehovci, Turnišče, Lipa, Brezovica, Črenšovci, Renkovci, Trnje (sl. 2), Gornja Bistrica (sl. 3), Dolnja Bistrica, Ižakovci, Hotiza, Gančani, Mala Polana (sl. 7), Kamovci (sl. 8), Lendavske (sl. 6) in Strehovske gorice.

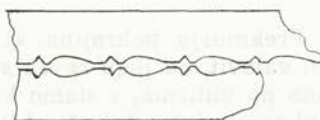
- 1 Preklet
 - 2 Kinja
 - 3 Iza
 - 4 Klet
 - 5 Klet
 - 6 Štala
 - 7 Gümko
 - 8 Zastriz
 - 9 Preša
- Les
Opeka

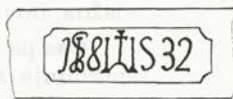
Detajl tramov

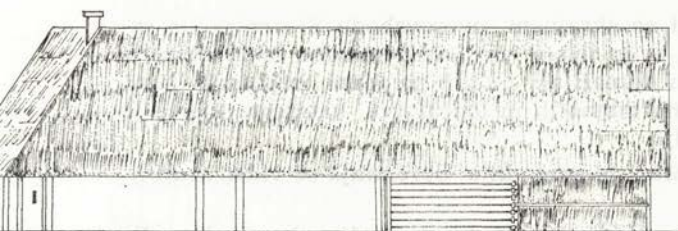
Detajl svisli

Detajl L

avgust 1972

Glede na zunanjo podobo hiše in to, kako so gospodarski prostori zvezani s stanovanjskimi, poznamo več oblik domov. Za obcestne vasi je tipična oblika hiše, ki ima gospodarske prostore prizidane kot podaljšek v ravni črti in je k cesti obrnjena s čelno stranjo. Lep primer tako imenovanega **stegnjenega doma** vidimo lahko v **Dobrovniku**. Hiša štev. 127, last Vereša Ludvika, je ena najstarejših domačij te vrste, saj šteje že več kot dvesto let. Zgrajena je iz lesenih podsekov. Temeljna brvna cimpra so nekoliko daljša od ostalih. Štirje podseki sestavljajo osnovni venec »cimpra«. Čeprav so iz trpežnega lesa, so jih podložili s hrastovimi panji. Na podseke so položili venec nekoliko krajših brven, ki so jih na koncih, na vogalih, vcepili in zvezali z lesenimi klini. Brvni

Sl. 1 Dubrovnik šte. 127: stegnjen dom, lesena ometana hiša z ločenimi vhodi v posamezne prostore z dvoriščne strani (risal I. Cerkvjenik)
 Fig. 1 Dubrovnik No. 217: a stretched house, a wooden plastered house with separate entrances to the individual rooms from the back-yard side (Drawn by I. Cerkvjenik)

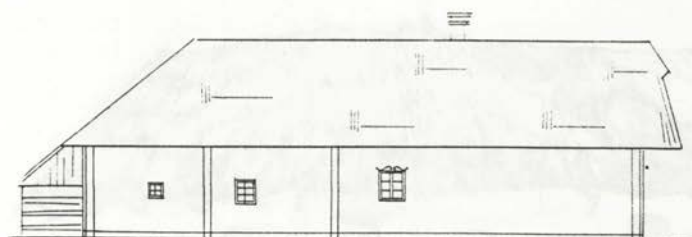

Sl. 2 Trnje šte. 124: dom na ključ iz 1857, lesen, ometan (risal I. Cerkvjenik)
 Fig. 2 Trnje No. 124: a »key-house« from the year 1857, wooden and plastered (Drawn by I. Cerkvjenik)

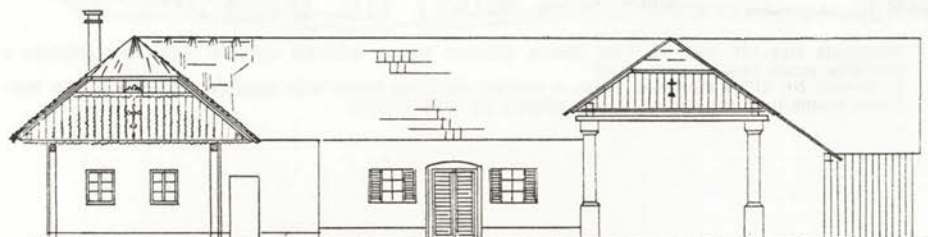
Sl. 3 Gornja Bistrica šte. 26: domačija iz 1832, poznejše gospodarsko poslopje je že iz opeke, pokrito pa še s slamo
 Fig. 3 Gornja Bistrica No. 26: the farm-house from the year 1832, the later built outbuilding was made of bricks, but covered with thatch

in tram segajo prek sten in nosijo zunanji rob ostrejša. Tramovi in prosnice segajo čez stene in sestavljajo kap. Streha se končuje s čopom, pod njim pa je okras cimpra, svislji, ki so lepo izrezljane. Na zunaj je lesena hiša ometana z blatom in pobeljena (sl. 1).

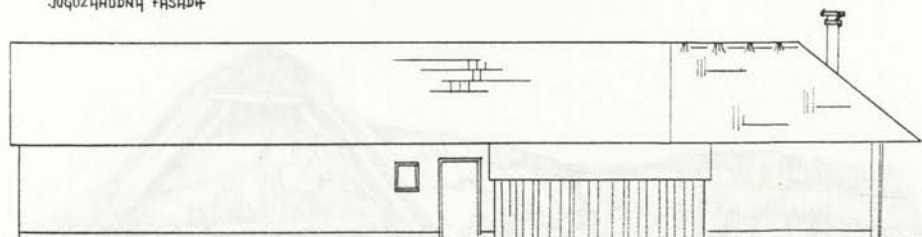
Tudi po tlorisni zasnovi uvrščamo to hišo med najstarejše oblike domačij v Prekmurju, ki so danes že prava redkost. V vse hišne prostore namreč vodijo posebni vhodi, in sicer z dvorišča: v sobo, v črno kuhinjo, pa v štalno, gumno, listnjak in ropotarnico. Hišo odlikuje še črna kuhinja s pečjo in ognjiščem.

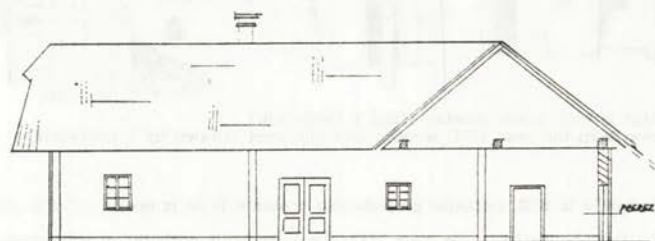
SEVEROZAHODNA FASADA

JUGOZAHODNA FASADA

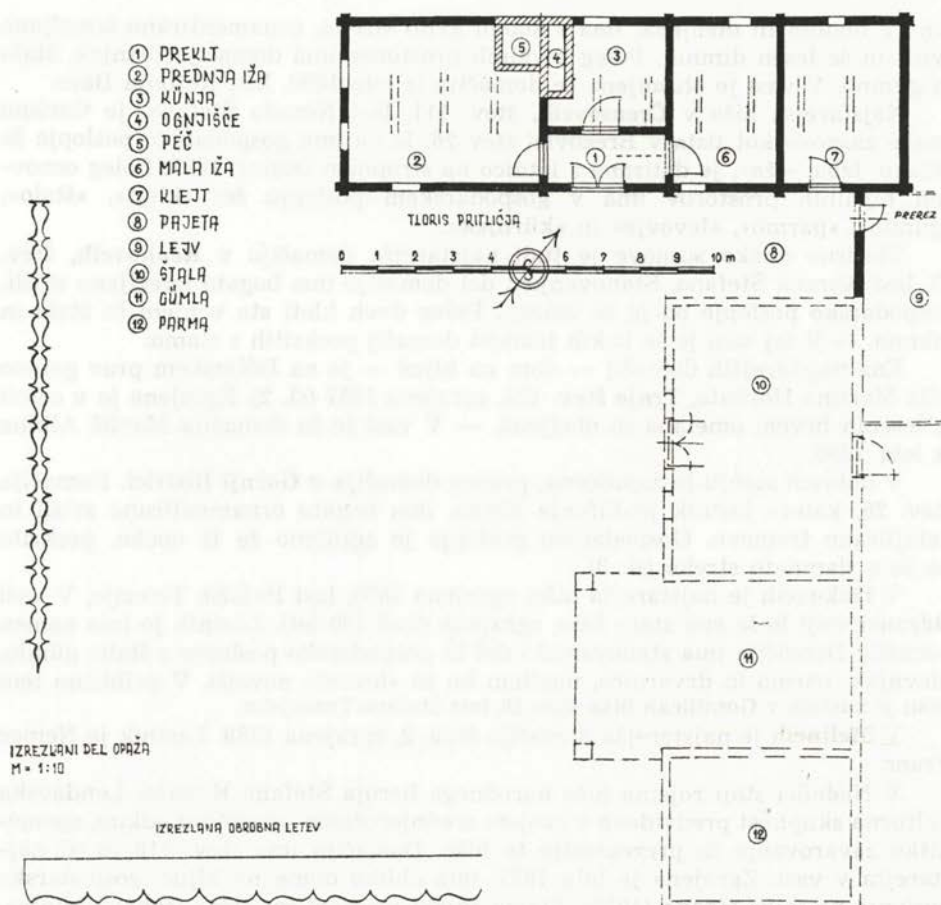
SEVEROVSHODNA FASADA

JUGOVSHODNA FASADA

Za 19. stoletje pa je že značilno, da ima hiša osrednjo vežo, ki rabi za kuhanje, saj je tu ognjišče, obenem pa je prehodni prostor, skozi katerega pridemo na eni strani v sobo, na drugi v kamro. Soba je bivalni prostor in so v njej peč, miza in klopi, običajno pa še dve postelji.

Skoraj v vsaki vasi najdemo domačijo, ki ima na stropnem tramu v sobi vrezano letnico, ko je bila hiša zgrajena. V vasi **Strehovci** je npr. najstarejša hiša št. 70, last Kneževič Bare.

Sl. 4 Nedelica štev. 118: dom na ključ iz 1877 z zidanim gospodarskim poslopjem iz 1939; rojstna hiša narodnega heroja Stefana Kovača (risal Lado Klar) — str. 119—120
 Fig. 4 Nedelica No. 118: a »key-house« from the year 1877, with a brick-built outbuilding from the year 1939; the native house of the national hero Stefan Kovač (Drawn by Lado Klar) — pages 119—120

V Turnišču je najstarejša hiša štev. 206, nastala leta 1818. Lastnik je Štefanec Franc. V tej kot tudi v omenjeni strehovski domačiji je tlorisna razporeditev prostorov naslednja: soba, hodnik in kuhinja, klet, »štala« in celo hlev s svinjaki.

V vasi Lipa je ena najstarejših domačij stegnjeni dom Pala Ivana iz leta 1887. Še starejša je domačija iz leta 1848, katere lastnik je Zadavec Štefan, le da je gospodarsko poslopje že zidano.

Domačija, ki ima gospodarske prostore prizidane k stanovanjskemu delu hiši v obliki pravega kota, tako imenovani dom na ključ, je prav gotovo ena značilnih oblik za to območje. Dopolnjujejo jo vrt, sadovnjak in polja. V vasi Brezovica se je ohranila hiša štev. 26, last Šömen Ane. Cimprana hiša je ome-

tana z blatom in obeljena, ima s slamo krito streho, ornamentirano izrezljane svisli in še lesen dimnik. Poleg bivalnih prostorov ima domačija listnjak, štalo in gumno. V vasi je ohranjena še domačija iz leta 1890, last Režonja Bare.

Najstarejša hiša v **Črenovcih**, števil. 111, last Nerada Štefana, je tlorisno enake zasnove kot tista v Brezovici števil. 26, le da ima gospodarsko poslopje že zidano. Izba, »iža«, je datirana z letnico na stropnem tramu: 1893. Poleg osnovnih bivalnih prostorov ima v gospodarskem poslopiju še: »klejt«, »štalo«, »gümlo«, »parmo«, »levovje« in »kürnjek«.

Tlorisno enake zasnove je tudi najstarejša domačija v **Renkovcih**, števil. 63, last Korena Štefana. Stanovanjski del domačije ima bogato izrezljane svisli, gospodarsko poslopje pa je že zidano. Poleg dveh kleti sta v njem še štala in gümmo. — V tej vasi je še kakih trinajst domačij prekritih s slamo.

Ena najstarejših domačij — dom na ključ — je na Dólinškem prav gotovo hiša Martina Horvata, **Trnje** števil. 124, zgrajena 1857 (sl. 2). Zgrajena je v celoti iz lesenih brven, ometana in obeljena. — V vasi je še domačija Maršič Albine iz leta 1896.

V dobrem stanju je zapuščena, prazna domačija v **Gornji Bistrici**. Domačija števil. 26, katere lastnik je Fifonja Ferdo, ima bogato ornamentirane svisli in detajlirane tramove. Gospodarsko poslopje je zgrajeno že iz opeke, prekrito pa še s slamnato streho (sl. 3).

V **Ižakovcih** je najstarejša hiša, zgrajena 1870, last Balažič Terezije, V vasi **Odranci** stoji le še ena stara hiša, zgrajena pred 160 leti. Lastnik jo ima namen porušiti. Domačija ima stanovanjski del in gospodarsko poslopje s štaljo, gümmo, plevnjak, parmo in drvarnico, medtem ko so »levovi« novejši. V približno tem času je nastala v **Gomilicah** hiša števil. 16, last Štefana Tratnjeka.

V **Melincih** je najstarejša domačija števil. 2, zgrajena 1889. Lastnik je Nemeč Franc.

V **Nedelici** stoji rojstna hiša narodnega heroja Štefana Kovača. Lendavska kulturna skupnost predvideva v svojem srednjeročnem programu odkup, spomeniško zavarovanje in prezentacijo te hiše. Domačija ima števil. 118 in ni najstarejša v vasi. Zgrajena je bila 1877, ima obliko doma na ključ, gospodarsko poslopje pa je že zidano (1939). Stanovanjski prostori so: »iža« (soba), »künja«, »mala iža«, »prekhit«; v gospodarskem poslopiju so: »klet«, »pojáta«, »štala«, »gümna« in »parma«. Stanovanjski del hiše ima izrezljane ornamentirane svisli, jugozahodna fasada ima lesen ornamentiran in izrezljan del opaža. Domačija bo zavarovana kot spomenik NOV in ljudske arhitekture v Prekmurju (sl. 4).

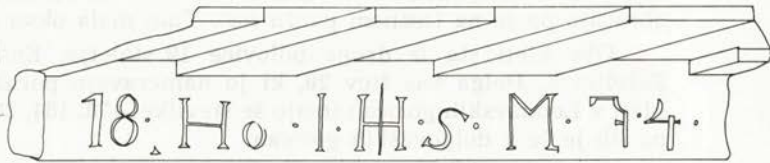
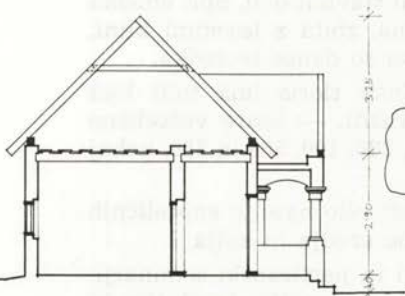
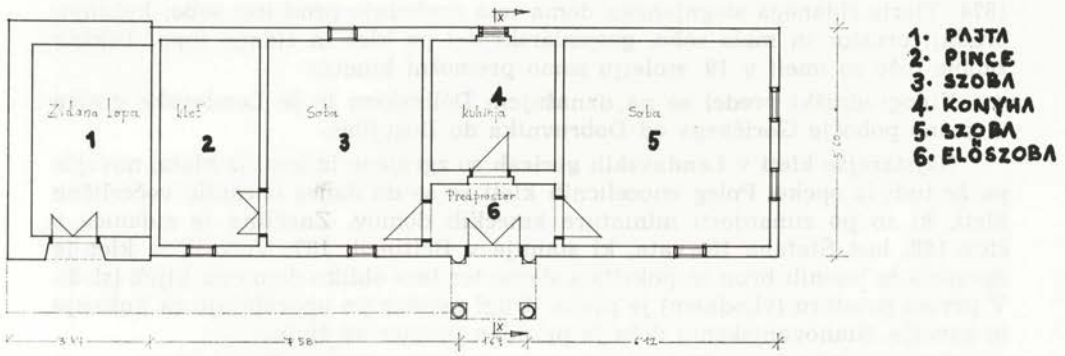
V vasi je še enajst domačij, kritih s slamo.

Val novega stavbarstva, ki ne pozna več krajevnih značilnosti, je zajel posamezne predele Prekmurja zelo različno. So npr. vasi, ki imajo še po deset cimpranih domačij, pa tudi takšne, npr. Hotiza, kjer ni niti ene hiše več, ki bi spominjala na ljudsko arhitekturo. Vse hiše so že zidane in iz novejšega obdobja.

V vasi **Gančani** je še 17 cimpranih domačij. Najstarejša je hiša Olaja Karola, nastala leta 1857.

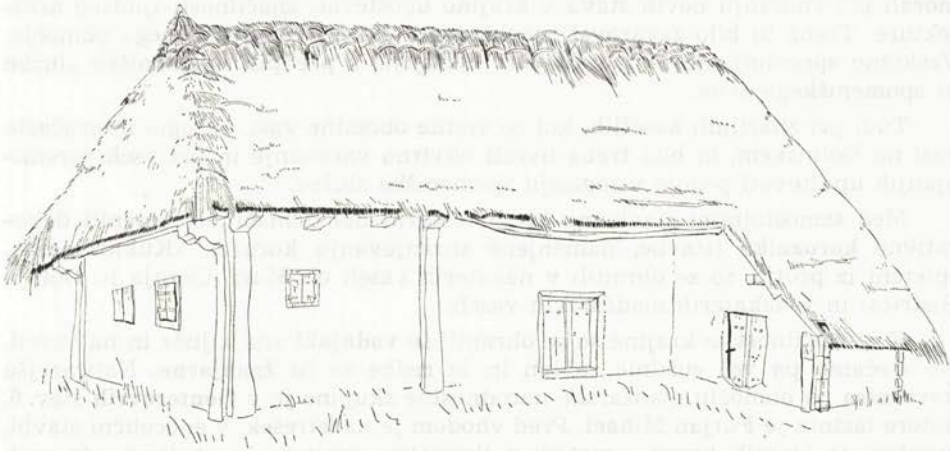
Današnja podoba vasi je torej zelo pestra. S slamo prekriti cimpri počasi prepuščajo mesto zidanim iz opeke.

Ena najstarejših zidanih hiš v **Dobrovniku** je števil. 183, last Šoš Rozalije (sl. 5). Pred vhodom v vežo ima napušč na zidanih stebrih, ki naj varuje prebivalce pred vremenskimi neprijetnostmi. Stanovanjski del je datiran z letnico

LETNICA NA STROPU V PRVI SOBI

Sl. 5 Dobrovnik štev. 83: zidan stegnjeni dom iz 1874 brez gospodarskega poslopja (risal ZSV Maribor)
 Fig. 5 Dobrovnik No. 83: a brick-built stretched house from the year 1874, without an outbuilding (Drawn by ZSV Maribor)

Sl. 6 Lendavske gorice štev. 137: lesena zidanica z dvema prostoroma in prizidanim prostorom za živino
 Fig. 6 Lendavske gorice No. 137: a wooden vineyard cellar, with two rooms and with an additionally built place for cattle

1874. Tloris zidanega stegnjenega doma ima naslednje prostore: sobo, kuhinjo, prednji prostor in malo sobo, gospodarski del pa klet in zidano lopo. Takšne zidane hiše so imeli v 19. stoletju samo premožni kmetje.

Vinogradniški predel so na današnjem Dólinškem le še Lendavske gorice in južno pobočje Goriškega od Dobrovnika do Bogojine.

Najstarejše **kleti v Lendavskih goricah** so zgrajene iz lesa, iz blata, novejše pa že tudi iz opeke. Poleg enoceličnih kleti so se do danes ohranile večcelične kleti, ki so po zunanosti miniature kmečkih domov. Značilna je zidanica s števil. 188, last Štefana Horvata, ki stanuje v Beltincih 137. Večcelična klet je zgrajena iz lesenih brun in pokrita s slamo ter ima obliko doma na ključ (sl. 6). V prvem prostoru (vhodnem) je preša, drugi prostor pa uporabljajo za kuhanje in zavetje. Stanovanjskemu delu je prizidan prostor za živino.

Sosednja klet števil. 187, katere lastnica je Helena Biro iz Banute 7, ima enak tloris. Zanimivi in muzejsko dragoceni so le posamezni stavbni deli, npr. vhodna vrata in okna, prava redkost. Celotna vrata so lesena, zbita z lesenimi klini, obračajo pa se na lesenem pantu (os). Tudi mala okna so danes že redka.

Obe kleti sta iz druge polovice 19. stoletja. Enak tloris ima tudi klet Folsöjevih, **Dolga vas** števil. 29, ki jo nameravajo porušiti. — Stare večcelične kleti v Lendavskih goricah imajo še številke: 178, 184, 208, 190, 569 in 580, nekaj pa jih je še v dolgovaških goricah.

V **Strehovskih goricah** je na bregu ob glavni cesti célo naselje enoceličnih kleti, ki so rabile ljudem kot zavetišča in kot shrambe orodja in kolja.

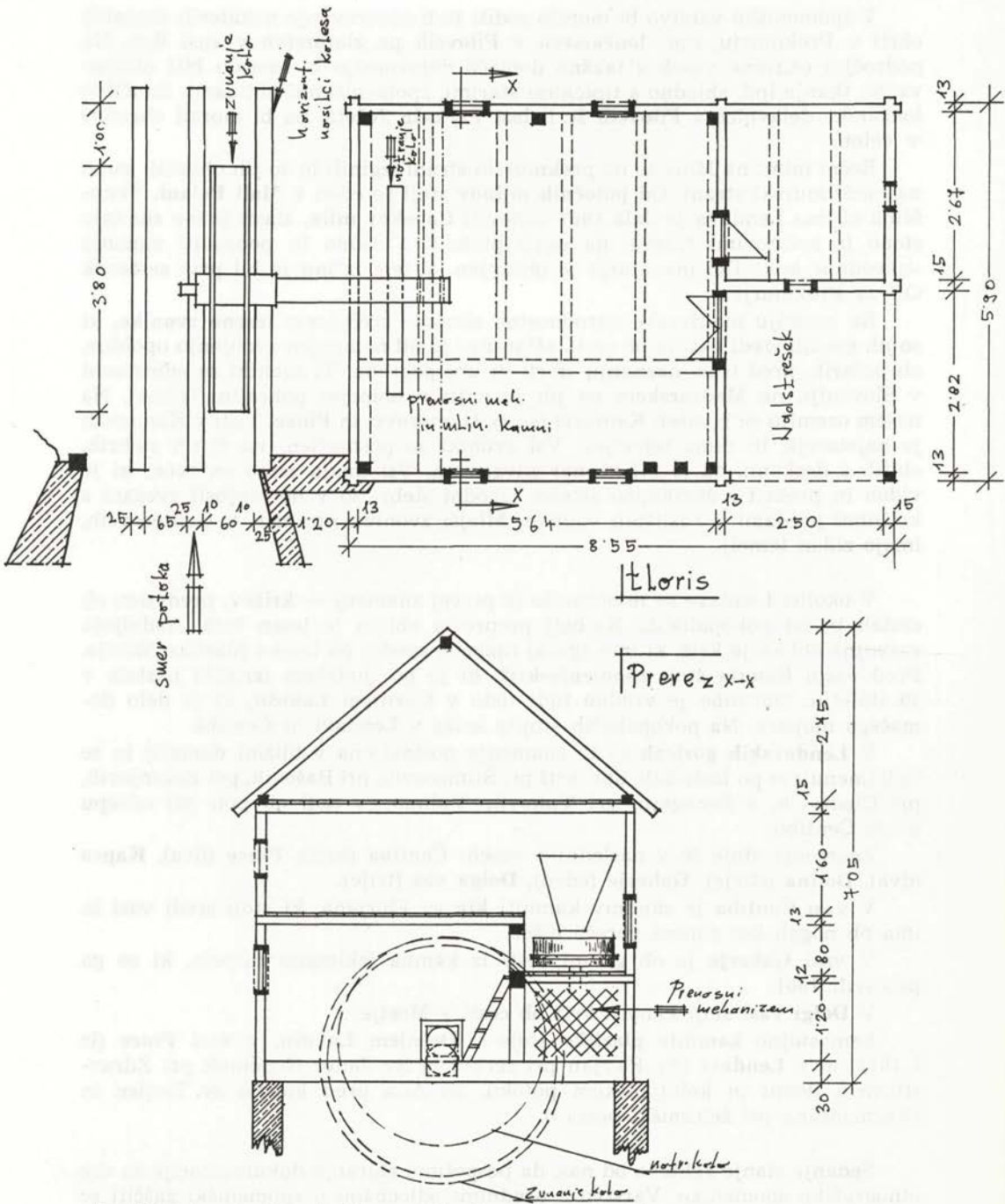
V letih 1944 in 1945 so bili v teh kletih sestanki in partizanski seminarji. Na Trajbarjevi kleti, ki sicer ni najbolj značilna ali najstarejša, je plošča, ki nam pove, da je bila tu 18. in 22. decembra 1944 konferenca aktivistov OF za Prekmurje. Je v dobrem stanju, 1972 je dala skupščina občine Lendava obnoviti slamnato streho.

Vinogradniška krajina danes naglo spreminja svojo podobo. Izginjajo stare in rastejo nove zidanice, moderni vikendi. Urbanisti, oblikovalci krajine, bi morali pri vnašanju novih stavb v krajino upoštevati značilnosti ljudske arhitekture. Treba bi bilo zavarovati neokrnjenost in izvirnost celotnega območja. Vsakršno spreminjanje bi moralo biti vsklajeno s predpisi spomeniške službe in spomeniškega reda.

Tudi pri značilnih **naseljih**, kot so vrstne obcestne vasi, okrogle in gručeaste vasi na Dólinškem, bi bilo treba uvesti okvirno varovanje in pri vseh spreminjanjih upoštevati pogoje v soglasju spomeniške službe.

Med samostojnimi stavbami, ki so sestavni del domačij, bi omenili dekorativne **koruznike** (stavbe, namenjene shranjevanju koruze). »Kukurčnjaki«, spleteni iz protja, so se ohranili v nekaterih vaseh ob Muri (Gornja in Dolnja Bistrica) in v nekaterih madžarskih vaseh.

Kot značilnost te krajine so se ohranili še **vodnjaki** »na ključ« in na vzvod. Ne srečamo pa več sušilnic za lan in le redke so še **žganjarne**. Najstarejša **kovačnica** na območju madžarske narodnostne skupine je v **Genterovcih** števil. 6, katere lastnik je Furjan Mihael. Pred vhodom je nadstrešek, v enocelični stavbi, zgrajeni iz lesenih brven, ometani z ilovnatim ometom in obeljeni, sta meh in nakovalo. Iz opeke je zgrajen samo prostor za oglje. Kovačnica je nastala 1891.

Sl. 7 Mala Polana, Copekov mlin: lesen potočni mlin (risal I. Cerkvenik)
 Fig. 7 Mala Polana, Copek's Mill: a wooden brook mill (Drawn by I. Cerkvenik)

V spomeniško varstvo bi moralo soditi tudi zavarovanje nekaterih domačih obrti v Prekmurju, npr. **lončarstvo v Filovcih** pa **zlatarstvo** v vasi **Kot**. Na področjih oziroma vaseh s takšno domačo dejavnostjo bi moralo biti oblikovanje, tkanje ipd. skladno s tipičnimi starimi, spomeniški oblikami. Značilno lončarsko delavnico v **Filovcih** št. 1, last Farkaša Jožefa, pa bi morali ohraniti v celoti.

Rečni mlini na Muri so na prekmurski strani izginili in so jih ohranili samo na medžimurski strani. Od **potočnih mlinov** stoji še eden v **Mali Polani**. Skupščina občine Lendava je dala 1967 obnoviti **Copekov mlin**, zlasti južno zunanjo steno (s hrastovimi trami), na novo prekriti s slamo in popraviti zunanje »návodno« kolo. Del inventarja je ohranjen. V tem mlinu je bil prvi sestanek OF za Prekmurje.

Na ozemlju madžarske narodnostne skupine srečujemo **lesene zvonike**, ki so jih gradili sredi vasi in ob cesti. »Harang« je bil namenjen zvonjenju opoldne, ob požarih, pred točo, naznanju smrti in ure pogreba. Ti zvoniki so edinstveni v Sloveniji, na Madžarskem pa jih je najti v obmejni pokrajini Göcsej. Na našem ozemlju so v vaseh **Kamovci** (sl. 8), **Genterovci** in **Pince**. Tisti v Kamovcih je najstarejši in nima temeljev. Vsi zvoniki so postavljeni na štirih stebrih, obitih z deskami, da je bil zvonar zavarovan. Vsi imajo samo en zvon, ki je viden in prekrit s štirikapno streho. Obodni stebri so v notranjosti zvezani s križnimi gredami v različnih višinah. Mlajši zvoniki, npr. tisti v Genterovcih, imajo zidan temelj.

V okolici Lendave se je ohranilo še precej **znamenj** — **križev**, predvsem ob cestah in na pokopališčih. Najbolj preprosta oblika je lesen križ. Nadaljnja razvojna oblika je križ, ki ima zgoraj razpelo, spodaj pa leseno plastiko Marije. Pred vasjo **Banuta** stoji **znamenje-križ**, ki je po ljudskem izročilu nastalo v 19. stoletju. Omembe je vredno tudi tisto v **Gornjem Lakošu**, ki je delo domačega mojstra. Na pokopališčih stojita križa v **Lendavi** in **Čentibi**.

V **Lendavskih goricah** so ta znamenja postavljena v bližini domačij in se tudi imenujejo po lastnikih, npr. križ pri Štimecovih, pri Bašovih, pri Režonjevih, pri Cipotovih, v Senegetu, pri Vukovih. Vidimo ga tudi ob poti pri odcepu v vas Čentibo.

Znamenja stoji še v naslednjih vaseh: **Čentiba** (križ), **Pince** (dva), **Kapca** (dva), **Dolina** (štirje), **Gaberje** (eden), **Dolga vas** (trije).

V vasi **Čentiba** je zanimiv kamnit **kip** sv. Florjana, ki stoji sredi vasi in ima ob nogah kot simbol gorečo hišo.

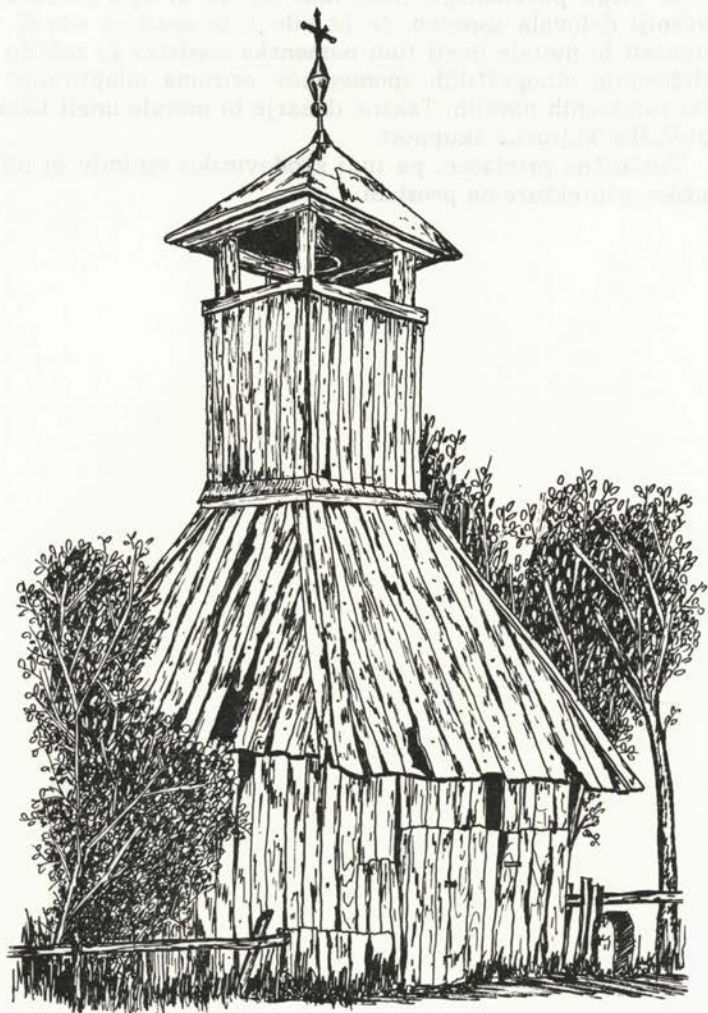
V vasi **Gaberje** je ob glavni cesti iz kamna izklesano razpelo, ki so ga postavili 1861.

V **Dolgi vasi** stoji kamnit križ ob cesti v Mostje.

Samostojne **kamnite plastike** stoji v **Dolnjem Lakošu**, v vasi **Pince** (iz l. 1811) in v **Lendavi** (Sv. Florjan pri cerkvi in Sv. Janez Nepomuk pri Zdravstvenem domu in kobiljanskem potoku, Sv. Ana pred kapelo sv. Trojice in Brezmadežna pri železniški postaji).

Sedanje stanje zahteva od nas, da pospešimo zbiranje dokumentacije za vse etnografske spomenike. Varstvo z uradnimi odločbami o spomeniški zaščiti se je v Prekmurju izkazalo za neučinkovito. Lastniki takšnih objektov (hiš, mli-

Sl. 8 Kamovci,
najstarejši lesen
zvonik (brez
temeljev) v
Prekmurju
Fig. 8 Kamovci, the
oldest wooden
bell-tower (without
foundation)
in Prekmurje

nov) so zahtevali od skupščin denarno pomoč pri vzdrževanju oziroma obnavljanju po spomeniškovarstvenih navodilih. Ker v ta namen ni bilo doslej denarja niti pri skupščinah občin niti v republiških skladih, lastnikov pa ni mogoče pregovoriti ali celo prisiliti, da bi živeli v starih razmerah, so jih obnavljali po svoje. Tri spomeniškovarstveno zavarovane hiše na Dólinškem so celo porušili in na njihovem mestu sezidali nove.

Tudi občinski urbanisti bi morali upoštevati določila zavoda za spomeniško varstvo, katerega dokument bi moral biti sestavni del urbanističnih predpisov. Zato tudi skupščina občine ne bi smela izdajati odlokov, ne da bi upoštevala valorizacijo in zaščitna navodila spomeniškovarstvene službe.

IZ TUJIH IZKUŠENJ FROM THE FOREIGN EXPERIENCES

O PREDLOGU ZA IZBOLJŠANJE BENEŠKE LISTINE

Peter Fister

Ljubljana, Univerza, Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo

UDK 719:72

PROPOSAL FOR IMPROVING THE TEXT
OF THE CHARTER OF VENICE

IZVLEČEK

Avtor predstavlja s kratkim uvodom poljski predlog za izboljšanje besedila Beneške listine, ki je dozorel ob delih v Varšavi.

The author presents, with a short introduction, the Polish proposal for the improvement of the text of the Charter of Venice, as matured during the works done at Warsaw.

Med strokovno ekskurzijo po Poljskem se mi je ponudila priložnost, da me poljski kolegi seznanijo z njihovim najnovejšim predlogom za izboljšanje besedila Beneške listine. Ker mislim, da so njihove specifične težave dokaj podobne našim in ker je novi predlog pravzaprav velik prispevek k teoriji in načelom konservatorske prakse na področju arhitekturnih spomenikov, je prav, če tudi pri nas spoznamo njihova prizadevanja.

Avtorja Andrzej Gruszecki in Waldemar Łysiak (ta je tudi urednik revije *Architektura*, v kateri je v številki 1—2 l. 1974 predlog tudi izšel), sta v eksaktni obliki predložila predlog dopolnitve 3. in 4. člena Beneške listine, v katerih je največ opredelitev, s katerimi se srečujemo ob obravnavanju arhitekturnih spomenikov. Z njunim dovoljenjem in z nekaj uvodnimi mislimi posredujem del teksta, ki je sicer dosti obširnejši, dopolnjen z vrsto grafičnih prikazov in pojasnil, s prepisom obeh poglavij iz Beneške listine o konservaciji in restavraciji in vrsto spremnih fotografij, ki pojasnjujejo izvor idej.

Da je na Poljskem prišlo do take vrste »upora« proti ustaljeni praksi konservatorske službe, je razumljivo, saj je tu struktura strokovnjakov, ki delajo v njej, povsem drugačna kot drugje — močno prevladujejo tehnični profili, med njimi predvsem arhitekti, kar izvira iz njihove posebne usmeritve v široko obnovo arhitekturne dediščine, ki je bila v pretežni meri uničena med zadnjo svetovno vojno. Ob tem je prišlo tudi do spopada generacij. Starejša, ki si na

položajih mestnih konservatorjev ali arhitektov lasti popolno oblast, se je proslavila takoj po vojni s širokopoteznimi obnovami (Staro mesto v Varšavi itd.), ki so bile umestne zaradi nacionalnega ponosa in ki danes postajajo že breme... Ta generacija hoče tudi danes nadaljevati rekonstrukcije takega obsega, medtem ko dejansko varstvo spomenikov nazaduje. Kot primer so mi pokazali poljski kolegi zelo harmonično četrt Varšave (ob politehnikih), ki jo v celoti sestavljajo secesijske stavbe take kvalitete, da pri nas ni podobnih, ali pa spet vrsto spomenikov ljudske arhitekture, ki propada brez milosti (mlini na veter itd.), oboje pa brezobzirno izločeno iz kategorije spomenikov ter namenjeno propadu ali celo načrtnemu rušenju. Tako so npr. celotno mestno četrt Bielska-Białej, zgrajeno v 19. stoletju, razstrelili z dinamitom, da so skozi njo speljali cesto (članek v *Zycie Warszawy* z dne 19. 8. 1974!). Po drugi strani pa obstajajo megalomanski načrti obnove utrjenega kompleksa gradu Krzyżtopór, ki je bil porušen že leta 1655 in katerega obnova bi terjala toliko sredstev, kot jih ima na razoplogo celotna poljska konservatorska dejavnost v nekaj letih (okrog 200 milijonov zlotov).

Razdor med generacijama se je poglobljal tudi zaradi različnih izhodišč. Stara generacija še vedno vztraja pri »osebnem« delu, medtem ko mlada zahteva tudi teoretično osnovo. Oba avtorja predloga sta predavatelja na Fakulteti za arhitekturo ter morda še bolj čutila potrebo po uzakonjenosti in neke vrste **kodeksu načel konservatorske teorije**, da bi bilo z njimi mogoče ocenjevati umestnost posegov na spomenikih. Tega se seveda vodeči konservatorji izogibajo, zato so morali mladi poseči po mednarodnih merilih. Res je tudi, da je Beneška listina bila za svoj čas zelo napredna (marsikdo še danes ni prišel do njenega nivoja), da pa je danes, ko je znanost in teorija konservatorstva tako napredovala, treba na vsak način dopolniti.

V predlogu poljskih kolegov je pomanjkljivost morda v tem, da sta oba arhitekta in sta gledala vse probleme le s tega gledišča. Vemo pa, da se dnevno srečujemo s podobno problematiko in neizdelanimi kriteriji tudi pri drugih vrstah spomenikov, spomnimo se samo problematike polihromacije ob razstavi gotske plastike, problematike restavriranja ali, boljše, rekonstruiranja fresk itd.

Ko že govorimo o pomanjkljivosti sicer izredno naprednega in vsekakor upoštevanja vrednega predloga, naj omenim še nejasnost, ki pa je ni mogoče enostavno rešiti. V poglavju o restavriranju (št. 2) dopuščata avtorja odstranjevanje kasnejših dodatkov (z določenimi pogoji), da bi bilo mogoče pokazati kompozicijo arhitekture, medtem ko v poglavju o nepravilnih posegih dovoljujeta le anastilozo, obnovo iz razkosanih delov, rekonstrukcijo ene od razvojnih stopenj pa imenujeta »gra je vredno dejanje« ter tako deloma izključujeta eno od druge možnosti. Taka nedoslednost je razumljiva, saj izhaja iz **nedodelanega sistema valorizacije posameznih sestavin spomenika**. Prav tak sistem, za katerega bo kriterije treba šele izdelati, bo omogočal nedvoumne odločitve za ali proti restavriranju neke določene razvojne faze spomenika ali zgodovinskega kompleksa (mesta). To je naloga, ki bo izvedljiva šele v sodelovanju med vsemi strokovnimi profili, ki se ukvarjajo z varstvom spomenikov...

Če sledimo izvajanjem poljskih kolegov, se bomo kmalu prepričali, da so naši problemi kar neverjetno podobni njihovim. Poskusimo jih nekaj naštet.

1. Strešna kritina — ohranjevanje stare ali nadomeščanje z novo (problemi ohranjanja materiala in njegovega vzdrževanja)...

2. Fasadni ometi in opleski — ohranjevanje in obnavljanje prvotnih ali zamenjava materialov in tehnik...

3) Utrjevalni postopki s sodobnimi materiali. Pri nas še vedno uporabljajo vidne zidne vezi, nadomeščanje z vidnimi novimi konstrukcijami namesto s skritimi, vidno fugiranje kamnitega zidu kot način utrjevanja itd., kar vse izvira iz nepoznavanja tako načel kot sodobnih metod: utrjevanja materialov in konstrukcij z injiciranjem različnih veziv, ne samo cementne malte, površinske zaščitne materialov s silikonskimi preparati, utrjevanja terena z elektrokinetskimi in drugimi postopki...

4. V okviru adaptacij:

— še vedno ločeno obravnavanje posameznih delov stavb namesto stavbe kot celote (pritličje: predimenzionirane izložbe, neustrezne tako v materialu kot v barvi, še bolj pa v arhitekturni kompoziciji itd.)...

— nepravilno vsiljevanje novih funkcij, ki jih arhitektura ne prenese (od tod neustrezne predelave arhitekture), namesto kompleksnih študij, ki bi temeljile tudi v širšem spomenikovem okolju in na vseh njegovih kvalitetah...

— doslej še nobenega načrtnega revitalizacijskega posega v naše urbane komplekse...

5. Ob restavriranju (arhitekture) se le redkokdaj upošteva razločevanje med izvornimi deli in novimi dodatki, nikjer (pa tudi v poljskem predlogu ne!) niso točno opredeljeni pojmi valorizacije (glej zgoraj!), ki bi omogočali različne stopnje rekonstrukcij oziroma bi preprečevali pri nas splošno prakso, da je treba za vsako ceno izluščiti najstarejšo fazo ter morda le fragmentarno ohranjati kasnejše...

6) Poseben sklop vprašanj je tudi obnova (restavriranje ali konserviranje) barvne podobe arhitektonskih spomenikov in urbanih kompleksov. Tudi tu je pri nas toliko načinov in teorij, kolikor je izvajalcev; nekatere rešitve bi bile pravilnejše ob upoštevanju načel, ki jih predlagajo poljski kolegi, predvsem načela o restavriranju v mejah znanstvene gotovosti, ki naj pojasni kompozicijo (celoto, integriteto) spomenika...

Ob prevajanju teksta, še bolj pa v dnevni praksi, je nastopila še posebna težava. To je pomanjkljiva NOMENKLATURA, poimenovanje pojmov in v zvezi z njim seveda tudi razčiščenost teh pojmov in njihovih pomenov. Že poljska avtorja sta morala uvesti na področju arhitekturnih spomenikov dve merili, prvo za arhitekturne spomenike in drugo za urbanistične. Taki pojmi izvirajo seveda tudi iz že osvojenih izrazov, ki jih uporabljajo današnji arhitekti in planerji. Če pa pomislimo, da je delo na arhitektonskih spomenikih neposredno povezano z njimi in da je sodelovanje konservatorja z načrtovalcem dnevna praksa, ne bi bilo prav nič narobe, če bi sprejeli tudi nekaj njihovih pojmov.

Navedel bi rad le nekaj problemov, ki nastopajo v zvezi s predloženim tekstom, nimam pa namena, da bi podajal tudi rešitve; za to je potrebno posebno skrbno delo in pripravljenost vseh, da jih tudi sprejmejo.

V zvezi s prostorom se pojavljajo naslednje oznake: **zgodovinski** (včasih tudi historični) **kraj**: lahko označuje tudi kraj dogodka,

zgodovinsko mesto: lahko prostor ali mesto kot urbana celota,

zgodovinsko naselje: lahko še stoječe ali arheološki spomenik, lahko vas, mesto ipd.,

zgodovinski kompleks: označuje vse, kar je bilo pod zgornjimi pojmi, lahko pa tudi spomenik z njegovim ambientom itd.

Okolje spomenika pomeni materialno danost ali značaj prostora, **ambient** pomeni le značaj določenega prostora, ki spomenik obdaja.

Barvitost pomeni predvsem živahnost barv, medtem ko pomeni tujka **kolorit** bolj značaj, ki ga barve dajejo določenemu spomeniku ali kompleksu.

Konservatorska dejavnost ima za svoje delo najrazličnejše izraze, ki jih uporablja brez posebnega reda.

Med arhitekti udomačena beseda **asanacija** naj bi pomenila vse mogoče, če jo analiziramo, pa pomeni predvsem saniranje (zdravljenje) materialov in konstrukcij; tako si jo razlagajo tudi arhitekti sami.

Revitalizacija, ponekad tudi **revalorizacija**, je tujka, ki prodira k nam skupaj z idejo o potrebnosti kompleksnih posegov v stara mestna jedra. Vsekakor pomeni več kot samo asanacija, saj je v njej zajeta predvsem funkcija in pa omogočitev nadaljnjega obstoja arhitekturnih spomenikov.

Obnova pomeni pri nas več pojmov:

ponovno zgraditev (integralno rekonstrukcijo),

restavriranje,

konserviranje.

V francoščini ali angleščini, ki sta uradna jezika za mednarodne dogovore, uporabljajo besedi *reconstitution* in *reconstruction*; v prevodu (glej slovar) sta obe označeni z istim pojmom — obnovitev, pa tudi v originalnih tekstih sta največkrat pomešani ter le malo izražata niansiranje, ki je skrito v njih.

Gornji pojmi in poskus njihove razlage kažejo na neurejenost; del te neurejenosti sta poskušala odpraviti Gruszecki in Łysiak, ne bo pa jih mogoče pojasniti in uvesti v prakso takoj. Za to bo potrebnega še mnogo dela, teoretičnega razpravljanja in praktične preizkušnje, predvsem pa sodelovanja tako med posameznimi strokovnimi profili kot s kolegi z vsega sveta. Skrajšani tekst predloga za novo besedilo Beneške listine naj bo tudi snov za razmišljanje in morda celo za nove ideje in načela.

PREDLOG ZA NOVO BESEDILO BENEŠKE LISTINE

(Povzeto po reviji *Architektura* 1—2, 1974,
Organ Stowarzyszenia Architektów Polskich)

PRVI DEL

Pravilni tehnični posegi na spomenikih

Celotna vsebina Beneške listine obsega naslednja poglavja: 1. Uvod, 2. Opredelitve, 3. Varstvo, 4. Restavriranje, 5. Zgodovinski kraji, 6. Izkopavanja, 7. Objave.

Tretje in četrto poglavje sta bistvenega pomena za tehnično obravnavanje arhitekturnih spomenikov. Čeprav je njun splošni značaj nesporno pravilen, pa vendar dejansko besedilo ni dovolj natančno. Posamezni deli izrazov, ki se nanašajo na načela, so pomešani med seboj in zato niso popolnoma jasni (pripombe o adaptacijah so vključene v poglavje o varstvu). Glavna napaka tretjega in četrtega poglavja Beneške listine pa je v pomanjkanju opredelitev, ki se nanašajo na varstvo spomenikov, kar predstavlja temelj tehničnemu

obravnavanju, kakor tudi nepopolna in nejasna opredelitev restavriranja. Zgornje pomanjkljivosti omogočajo preveč prostosti pri razlaganju načel, kar je škodljivo, kadar gre za spomenike.

Zaradi tega tretje in četrto poglavje Beneške listine nimata zadostnega pomena pri praktičnem obravnavanju spomenikov ter terjata pojasnitve in dopolnitve, ki jima bodo omogočile, da postaneta koristno sredstvo za arhitekte.

PREDLOGI ZA OPREDELITVE:

VARSTVO

Varstvo (= ohranjanje; conservation, op. pr.) je temeljni poseg pri tehničnih delih na spomeniku. Lahko ga delimo v dve vrsti posegov:

1. Varstvo, ki pomeni stalno vzdrževanje spomenika v dobrem stanju (majhna tekoča popravila).

Primeri:

V arhitekturnem merilu (zgodovinska stavba) — popravilo žlebov ali strešne kritine, zavarovanje okrasnih delov pred vlago in razpadanjem.

V urbanističnem merilu (zgodovinsko mesto ali kompleks) — večja popravila na stavbah, vzdrževanje tlakov na cestah in zelenih površin.

2. Varstvo, ki obsega utrditev materialov in konstrukcij spomenika, ob uporabljanju najsodobnejših tehničnih sredstev in postopkov. Pri tem ne sme priti do nobenih notranjih ali zunanjih sprememb.

Primeri:

V arhitekturnem merilu — nasičenje kamna s kemičnimi snovmi, utrjevanje temeljev, vgrajevanje izolacijskih materialov ali ojačitvenih gred v zidove.

V urbanističnem merilu — utrditev tal pod zgodovinskim kompleksom z uporabo elektrokinezijskega postopka, osuševanje tal.

Neločljiva sestavina varstva nekega spomenika je ohranitev in zavarovanje značaja njegovega zgodovinskega okolja (ambienta, op. pr.).

ADAPTACIJA

Adaptacija spomenika je zaželeno delo. Sestoji iz prilagoditve (adaptacije) spomenika za sodobne, družbeno koristne namene. Adaptirani spomenik mora biti opremljen v skladu s sodobnimi potrebami (instalacije), vendar pa je treba pri tem ohranjati njegov zgodovinski značaj. V neizogibnih primerih je mogoče dovoljevati samo majhne spremembe v prostoru in dekoraciji na delih, ki imajo majhen umetnostni in zgodovinski pomen.

Primeri:

V arhitekturnem merilu — adaptacija neke palače v muzej, samostana v hotel, mestne hiše v sedež mestnih občinskih uradov, svetišča v dvorano za zborovanja ali predstave, trdnjave iz 19. stoletja v industrijsko podjetje.

V urbanističnem merilu — adaptacija (revitalizacija) starega mesta v predel stanovanj in uslužnostnih dejavnosti, adaptacija stare ceste v sodobno prometno žilo.

PREMESTITVE

Premestitev spomenika ali pa samo njegovega dela je dovoljena samo v izjemnih primerih, kadar ni nobenih drugih sredstev in načinov za ohranitev spomenika.

Primeri:

V arhitekturnem merilu — prenos zunanjih polihromacij v notranjost stavbe, kadar bi jih zunanje razmere poškodovale ali uničile in kadar ni mogoče zavarovati spomenika na kak drug način.

V urbanističnem merilu — spomenik prenesemo ali razstavimo in spet sestavimo na drugem mestu, če je treba zgraditi čez njegovo prvotno mesto pomembno prometno zvezo ter bi bilo rušenje spomenika edina možnost (alternativa)

RESTAVRIRANJE

Restavriranje je sprejemljiva meja tehničnega posega. Njegov bistveni pogoj je znanstvena gotovost, ki jo daje spomenik sam, gotovost izgine v trenutku, ko se začne podmena (hipoteza). Namen restavracije je pojasniti kompozicijo spomenika, da bi tako povečali poučni in estetski učinek spomenika. (Kar se tiče starodavnih spomenikov, je najbolj zaželena anastiloza, to je tehnični poseg, ki je neke vrste ponovna sestavitev razrušenega spomenika iz njegovih prvotnih delov).

Restavracija obsega:

1. majhne dopolnitve, ki so omejene na najmanjšo potrebno mero, ki se morajo skladno vključevati v celoto in ki morajo biti jasno ločljive od izvornih delov, da ne bi kvarile dokumentarne vrednosti spomenika.

Primeri:

V arhitekturnem merilu — dopolnitev manjših (manjkajočih, op. pr.) delov kamnitih okvirov, majhna dograditev zidu, kjer prej ni bilo odprtín.

V urbanističnem merilu — dopohnitve zgodovinskega kompleksa s ponovno zgraditvijo nove ali popolnoma rekonstruirane zgodovinske stavbe (zapolnitev).

2. V izjemnih primerih — odkritje spomenika ali njegovega dela z odstranitvijo poznejših dodatkov pod pogojem, da imajo odstranjene sestavine res manjšo vrednost kakor odkrite in da stanje ohranjenosti ter količina (kvantiteta, op. pr.) zgodovinske snovi, ki jo je treba odkriti, opravičujeta to dejanje.

Primeri:

V arhitekturnem merilu — porušenje novejših predelnih sten ali odstranitev dozidav manjše vrednosti.

V urbanističnem merilu — porušenje stavbe, ki ima nizko vrednost.

DOZIDAVE

Nujne dozidave, ki presegajo okvir restavracijskih del (kadar ni znanstvene gotovosti), morajo biti takšne, da jih je moč jasno razpoznati kot sodobne in morajo biti v skladu z arhitekturno kompozicijo spomenika in njegovega okolja. Treba jih je obdržati v mejah nenapadalne preprostosti.

Primeri:

V arhitekturnem merilu — nove predelne stene, nove vratne in okenske odprtine.

V urbanističnem merilu — nove stavbe in ceste.

DRUGI DEL**NEPRAVILNI POSEGI**

Dela, katerih namen je obnova (ponovna postavitvev; reconstitution, op. pr.) neobstoječih ali pretežno razrušenih zgodovinskih spomenikov, ne spadajo v

okvir pravilnega obravnavanja spomenikov. Vendar pa so razrušenja v času vojne v letih 1939—45 prisilila veliko evropskih držav k takojšnji obnovi svojih spomenikov iz ruševin, da ne bi nacistično divjaštvo zmagalo nad stoletja staro dediščino evropske celine. V tem primeru so smatrali obnovo najdragocenejših spomenikov zaradi čustev kot ideološko izjemoma opravičeno. Ugotavljali so tudi, da ta dela ne predstavljajo značilnih graje vrednih predelav, temveč da so obnovitvena dela. Na nesrečo pa so postala takšna dela primeri, na katere se sklicujejo in se z njimi opravičujejo na najbolj presenetljiv način pri obnavljanju celih stavb ali njihovih delov še danes. Za tako stanje je deloma krivo tudi pomanjkanje natančnih opredelitev (definicij, op. pr.) o obnavljanju spomenikov.

Del besedila Beneške listine, ki se nanaša na obnovo (rekonstrukcijo):

V beneški listini je samo en stavek v zvezi z obnavljanjem, ki pa je vstavljen precej nesrečno v poglavje o izkopavanjih. Glasi se tako: Vsakršna obnovitvena dela pa je treba sploh od vsega začetka izključiti; dovoliti je mogoče samo anastilozo, to je zopetno sestavljanje obstoječih, toda razkosanih delov...

PREDLOGI ZA OPREDELITVE

Ko v celoti sprejemamo načelo, da ni dovoljena ponovna izdelava (reprodukcija) spomenikov, moramo jasno razločevati obnavljanje (rekonstrukcijo) od novogradnje (integralne rekonstrukcije). Zadnjo lahko smatramo v nasprotju z delnim obnavljanjem (rekonstrukcijo) za manjše graje vredno obravnavanje ter jo je mogoče dovoljevati v nekaterih izjemnih okoliščinah (kadar gre za neposredno obnovo razrušenega spomenika velikega pomena).

Predlagamo naslednji opredelitvi za dve vrsti reprodukcij spomenikov:

Obnovitvena izgradnja (integralna rekonstrukcija) — je neposredna obnova zadnje stopnje nekega spomenika (pred razrušenjem zaradi katastrofe ali vojne), ki še obstaja kot predmet v spominu živega roda in kadar je še ohranjena v znatni količini prvotna snov.

Primeri:

V arhitekturnem merilu — samostan Monte Casino.

V urbanističnem merilu — Staro mesto v Varšavi, zgodovinski kompleks Carskega sela v Leningradu, ZSSR.

Rekonstrukcija — je

1. obnova ene izmed razvojnih stopenj zgodovinskega spomenika, ki ni več navzoča kot predmet v spominu živega roda in kadar je ohranjenih zelo malo ali pa kadar ni ohranjenih nobenih prvotnih ostankov.

Primeri:

Levi zvonik cerkve sv. Abdonija v Comu, ki se je zrušil v 13. stoletju in je bil delno obnovljen v drugi polovici 19. stoletja; Loggia del Pesce v Firenci, ki je bila porušena v 19. stoletju in je bila obnovljena (rekonstruirana) na drugem mestu v drugi polovici 20. stoletja.

2. neposredna obnova nekega zgodovinskega spomenika, katerega prvotna snov je popolnoma propadla.

Primer:

Campanile San Marco v Benetkah (opomba: rekonstrukcija stolpa sv. Marka v Benetkah je obenem tudi primer restavracije zgodovinskega kompleksa, v tem primeru Trga sv. Marka.). V urbanističnem merilu popolna restavracija ne obstaja.

TRETJI DEL

URBANISTIČNI DODATEK

Besedilo iz petega poglavja Beneške listine, ki se nanaša na zgodovinske komplekse:

Člen 14. Spomeniška mesta morajo biti predmet posebne skrbnosti, da bi ohranili njihovo celovitost in zagotovili, da so primerno sanirani, urejeni in predstavljeni (prezentirani). Varstvena in restavracijska dela, ki se opravljajo na takšnih mestih, morajo biti prežeta z načeli, ki so navedena v prejšnjih členih.

Predlog za sistem sorazmerij med kategorijami tehničnih obravnav glede na različna prostorska merila:

Beneška listina priporoča, naj bi se uporabljala načela, ki veljajo za obravnavanje spomenikov, tudi za komplekse zgodovinske arhitekture (zgodovinska mesta). Če govorimo na splošno, je to pravilno stališče, vendar pa zadeva mehanično prenašanje načel iz arhitekturnega merila (stavbe) na urbanistično področje (mesto) na težave v praksi, kajti medsebojna sorazmerja niso vzporedna. Ob vsaki posamezni spremembi iz manjšega v večje merilo (na primer iz arhitekturnega v urbanistično) se premakne vrsta tehničnega posega praviloma najmanj za eno stopnjo.

— **Varstvo** (konservacija) v arhitekturnem merilu (ko gre za izločen spomenik) je v merilu zgodovinskega mesta premajhen poseg, da bi mu mogli dati strokoven izraz (termin).

— **Restavracija** in nove dozidave v arhitekturnem merilu postanejo varstvo v urbanističnem merilu (kadar gre za zgodovinsko mesto), medtem ko so na področju večjega prostorskega sistema (na primer predela, regije) premajhni posegi, da bi zaslužili poseben strokoven izraz (termin).

— **Obnovitvena gradnja** (integralna rekonstrukcija) in porušenje v arhitekturnem merilu postaneta restavracija v urbanističnem merilu in prehajata v stopnjo varstva v merilu večjega prostornega sistema.

— Nova stavba, ki je zgrajena na mestu spomenika, ki več ne obstaja, se označuje kot restavracija v urbanističnem merilu in kot varstvo v merilu večjega prostorskega sistema.

— **Obnovitvena gradnja** v urbanističnem merilu (popolna rekonstrukcija zgodovinskega kompleksa) postane restavracija v merilu večjega prostornega sistema.

— **Nova gradnja** v urbanističnem merilu (novo mesto, ki je zgrajeno na prostoru zgodovinskega mesta, ki več ne obstaja) postane restavracija večjega prostornega sistema.

— **Obnovitvena gradnja** (integralna rekonstrukcija) predela (regije) nima ustreznega pojma v okviru posegov v manjših merilih in spada načelno v vrsto teoretičnih razmišljanj. Praktično jo uporabimo lahko le po popolnem porušenju.

S ŠTUDIJSKE POTI PO POLJSKI LETA 1972

Nataša Štupar-Šumi

Ljubljana, Zavod SRS za spomeniško varstvo

UDK 719(438) (047)

FROM THE STUDY TRIP TO POLAND
IN THE YEAR 1972

IZVLEČEK

Članek opisuje vtise s študijske poti po Poljski, kjer je organizacija spomeniške službe na presenetljivi višini.

Poljaki posvečajo veliko skrb tako prezentaciji spomenikov kot tudi rekonstrukciji in konservaciji spomeniških ostalin. Tukajšnji članek pa še posebej poudarja široko zasnovane in strokovno organizirane akcije poljske spomeniškovarstvene službe.

Izhodišče in rezultat takih prizadevanj pa je seveda poglobljena navezanost vsega poljskega naroda na svojo nacionalno kulturno dedščino.

The article gives an account of the study trip to Poland where the organization of the monument service is at a surprising high level. The Poles are paying a real attention both to the presentation and to the reconstruction and the conservation of the monumental remains. This article lays a particular emphasis upon the broadly conceived and expertly organized actions taken by the Polish monument-protection service.

The starting-point and the results produced by such efforts are, however, the deep attachment of all the Polish people to their national cultural heritage.

V okviru meddržavne zamenjave strokovnjakov mi je bila dana priložnost za štirinajstdnevno potovanje po Poljski. Komaj je potrebno omeniti, da je bil sprejem zelo gostoljuben in da so me strokovni kolegi ves čas vodili po deželi ter mi odprli pri ogledu spomenikov vsa vrata.

Program potovanja je zajel vrsto krajev in spomenikov. Najprej je bila na vrsti Varšava, kjer sem si ogledala staro mesto, pa tudi novejšje predele in obiskala strokovne institucije. V okolici je bil na sporedu ogled Neborowa in Wilanowa, dveh znanih baročnih dvorcev. Sledil je obvezen poklonitveni ogled Chopinove Železne wole. Pot sem nadaljevala v Lublin, kjer sem si ogledala kraj z ogromno trdnjavo, v okolici pa ruševine gradu Janinovec. Nadalje sem obiskala majhno mesto Kazimierz z grajsko razvalino ter zanimivim trgov in cerkvijo. Posebno doživetje je pripravil ogled Krakowa z Wavelom. Tu je bilo potem izhodišče za obisk solnega rudnika — muzeja Wieliczke, dvorca Wisnicz, Nidžica in Pieskove skale. Odtod sem se vrnila v Varšavo in domov.

Ko poskušam na kratko urediti vtise s poti po Poljski, se moram ustaviti posebej pri nekaterih najmočnejših. Morda je prvo in najvažnejše spoznanje o urejeni, organizirani in uspešni spomeniški službi na Poljskem, kar je v

mnogih pogledih v tako vidnem nasprotju s stanjem pri nas. Drugo temeljno spoznanje pa zadeva odnos ljudi do spomenikov. V marsikateri deželi je mogoče videti urejene priče preteklosti, malokje pa srečamo tako globoko navezanost vsega naroda na svojo zgodovinsko dediščino. V nenehni prisotnosti ljudi ob spomenikih je dobro čutiti poglobljeno nacionalno vzgojo, ki je omogočila tako intimno življenje spomenikov v sodobnem okviru. Te okoliščine so omogočile nenehno delo na vseh pomembnih spomenikih. Obiskovalca iz Slovenije najprej presenetijo odlična dokumentacija, o kateri pri nas za zdaj lahko le sanjamo, ko se še nismo niti dodobra pomenili o njej. Brez take sistematične dokumentacije bi bila seveda obnovitvena dela na posameznih spomenikih ali celo obnova celih kompleksov sploh nemogoča. Predvsem pa je videti neomajno voljo, da bi rešili in obnovili vse, kar se je pomembnega ohranilo in brez česar Poljaki očitno nočejo živeti ne danes ne v prihodnje. Nemotenemu odvijanju spomeniških posegov v veliki meri pripomorejo široko zasnovane propagande, boljše rečeno, pojasnjevalne akcije. V Varšavi na primer po ves dan vrtijo filme o mestu, o njegovi preteklosti in obnovitvenih delih. Poseben film je posvečen obnovi kraljevega gradu, za katerega zbirajo prispevke Poljaki po vsem svetu.

Z mojega ožjega strokovnega vidika je Poljska dežela, v kateri se je mogoče najprej zgledovati pri sistematičnem, organiziranem obravnavanju spomenikov. Sleherni poseg utemeljujejo in spremljajo široke raziskave, za katere se je treba pri nas šele načelno boriti. Wavel je na primer v velikem obsegu pod temelji razrit ter zidovje naslonjeno na sistem traverznih nosilcev, da bi tako omogočili arheološke in stavbnozgodovinske preiskave. Na Poljskem me je presenetilo tudi to, kako skrbno varujejo tudi ruševine spomenikov, zlasti seveda kamnoseško oblikovane kose. O tem sem se mogla prepričati na nekaterih gradovih, na primer na Janinovcu. Pri nas pa je zaposlitev paznika kar nerešljiv problem tudi pri velikih objektih, pri katerih z zastoji tečejo obnovitvena dela. Posebej pozorno velja spremljati poljske rekonstrukcije, ki so bile potrebne zaradi obsežnih rušenj med zadnjo vojno. Čeprav so obnovitve izvedli kar se da skrbno, so vendar vidne nekatere lastnosti, ki kažejo, da ne gre za izvirno staro spomeniško substanco, marveč da imamo pred seboj rekonstrukcije. Toda ob tem je vendarle treba reči, da tudi obnovljeno že dobiva patino ter da kot ambient dobro nadomešča originale. S tega gledišča so nekatere največje obnovitvene akcije zaokrožile domovinsko okolje, brez katerega Poljaki nočejo živeti. V zvezi s tem moram tudi naglasiti, da Poljaki očitno uspešno varujejo urbane celote. To je le deloma povezano z morda manj sproščeno moderno gradnjo, kakor jo v zadnjih desetih, petnajstih letih poznamo pri nas, v temelju gre vendarle za večje razumevanje in spoštovanje zaokroženih urbanih spomeniških celot.

Z metodološkega vidika je treba opozoriti na kar zgledno preštudirane prezentacije spomenikov, pri čemer so me posebej zanimali gradovi, kjer dosledno spoštujejo historično najpomembnejše dele spomenikov, ki jim redno namenjajo take funkcije, da njihove pričevalnosti v nobenem pogledu ne zmanjšujejo. Nekateri gradovi so sploh samo spomeniki-muzeji, bodisi z ohranjeno opremo ali s prirejeno razstavno vsebino. Tudi tamkaj se najdejo stranski prostori, ki jih je mogoče preurediti za turistično-gostinske namene. Vendar moram reči, da tistega vsiljevanja turistično-gostinskih funkcij, ki so pogosto vsaj v domišljiji edina perspektiva naših gradov, na Poljskem ni. Spomenik tamkaj svojo temeljno funkcijo opravlja pač predvsem kot spomenik. Ob tem

je treba pribiti, da Poljaki svoje načrte, ki pri nas ostajajo desetletja v predalih, tudi zares uresničujejo. Na Poljskem obstaja resnično strokovno poglobljeno timsko delo za sleherni spomeniški poseg, medtem ko se pri nas ni uveljavilo niti za vse najpomembnejše spomenike. Zaradi tega je seveda napredovala tudi specializacija dela, ki je omogočila uveljavljanje delovnih metod. V tem pogledu naj naglasim, kar me je seveda prav tako posebej zanimalo, da je vloga poposameznih profilov strokovnjakov v poljski spomeniški službi popolnoma jasna. To velja tudi za arhitekta-konservatorja, katerega delovno območje je pri nas še dovolj nerazčiščeno in megljeno.

Vse to seveda sploh ne bi bilo mogoče, če ne bi bila potreba po varovanju spomenikov že zdavnaj prešla v meso in kri slehernega državljana. Skrb za kulturne spomenike na Poljskem je znamenje zrelega kulturnega naroda, tega mnenja so vsi, ki so Poljsko videli in doživeli. Prav v tem se moramo od Poljakov še mnogo naučiti.

KONSERVATORSKA POROČILA

RESEARCH and WORK REPORTS

UMETNOSTNI IN URBANISTIČNI SPOMENIKI

ART AND URBAN MONUMENTS

AVTORJI:

- A. A. — Anka Aškerc, Celje, Zavod za spomeniško varstvo
 E. S. — Emil Smole, Nova Gorica, Zavod za spomeniško varstvo
 F. C. — Franc Curk, Ljubljana, Zavod za spomeniško varstvo SRS
 I. P. — Ivo Prodan, Celje, Zavod za spomeniško varstvo

- I. S. — Ivan Stopar, Celje, Zavod za spomeniško varstvo
 M. V. — Momo Vuković, Ljubljana, Zavod SRS za spomeniško varstvo
 M. Z. — Marijan Zadnikar, Ljubljana, Zavod SRS za spomeniško varstvo
 N. S. — Nataša Stupar-Sumi, Ljubljana, Zavod SRS za spomeniško varstvo
 P. F. — Peter Fister, Kranj, Zavod za spomeniško varstvo

1971

AJDOVŠČINA. ZSV Gorica je izdal soglasje k adaptaciji balkona hiše Cankarjev drevored 10 s pogojem, da ostane balkonska ograja lesena, bodisi v današnji obliki, bodisi sestavljena iz pokončnih, zeleno obarvanih letev. — ZSV je izdal soglasje k rekonstrukciji svetilnih teles po načrtu ing. arh. T. Bitenca. Pri ogledu pa smo ugotovili, da so bili speljani čez Cankarjev trg novi električni vodi ter montirane omarice in konzole, ki so v nasprotju z estetskim videzom tega spomeniško zaščitene trga. — V hiši Cankarjev trg 7 so odkrili kamnito gotsko konzolo (figuralno) iz 15. stoletja. ZSV je posredoval prodajo Goriškemu muzeju, ki jo je uvrstil v svoje zbirke. — V letu 1970 je ZSV izdal pogoje za montiranje vrat v fasado na Cankarjevem trgu 20, vendar je investitor samovoljno montiral dvizna garažna vrata in postavil nad njimi betonsko streho. ZSV zahteva, da izpolni pogoje! — Izdali smo soglasje k gradnji prizidka k hiši IV. prekomorska 5 s pogojem, da ga zgradijo na jugu in do višine hiše, z dvodelnimi okni, kakršna so na hiši, in s korčno strešno kritino. — Soglasje k

adaptaciji in gradnji prizidka stanov. hiše IV. prekomorske 47 je bilo izdano s pogojem, da ima streha korčno kritino in so okna dvodelna s polkni, pri adaptaciji pa je črtati desno podstrešno okno na severni fasadi. — Soglasje k adaptaciji hiše Slomškova 6 terja korčno kritino, okna sedanjih dimenzij, balkonsko ograjo iz navpičnih lesenih letev (sam balkon je lahko iz armiranega betona), kamniti deli hiše naj ostanejo neprebarvani. — Tudi soglasje k adaptaciji hiše Slomškova 15 zahteva balkonsko ograjo iz navpičnih lesenih letev, levo okno v nadstropju se spremeni v vrata na balkon, na desni pa se lahko odpre pokončno pravokotno dvodelno okno. Okno v severni fasadi lahko povečajo v pokončno pravokotno ali pa v biforo z obveznim osrednjim stebričkom. Okna morajo imeti škure. Prizidek in zunanje stranišče je treba odstraniti. — Na hiši Slomškova 19 smejo narediti strešno teraso po predloženem načrtu gradb. tehnika Silva Premrla. — ZSV je soglašal tudi z adaptacijskim načrtom ing. arh. Benka Samuela za hišo Stritarjeva 1. — Pogoji za adaptacijo hiše Šibeniška 7 so: balkon ohra-

ni sedanji tloris, ograja lesena in sedanje oblike, okna sedanjih mer, vse fasade svetlo obarvane. — ZSV je soglašal s porušenjem zidu v **Sibeniški 23.** — Izdali smo soglasje k prezidavi pritličnih prostorov v hiši **Štrancarjeva 4** v frizerski salon s pogojem, da ostane širina izložbenih oken enaka sedanji. — ZSV je izdal soglasje k prezidavi stavbe v **Vilharjevi 1:** streha mora biti dvokapna in krita s korci, okna dvodelna in opremljena s polkni, barva obcestne fasade bela ali svetel oker. — E. S.

AVČE. ZSV Gorica je izdal soglasje k obnovi notranjščine ž. c. s pogojem, da: 1) odstranijo stopnice pri mizi glavnega oltarja, 2) odstranijo novejši stranski oltar sv. Kvirina, dele pa uporabijo za novo menzo stranskega oltarja MB, 3) uredijo spovednico v desni kapeli, 4) očistijo sprednjo steno slavoloka, odstranijo nišo s kipom Srca Jezusovega in križ in ju namestijo na levo in desno steno ladje ob slavoloku, 6) razširijo zakristijo tako, da v prizidku južno od prezbiterija napravijo predelno steno in odstranijo kamnite stopnice na prižnico in desni del stopnic na podest prezbiterija, 7) kot podlago s korci krite strehe uredijo betonsko ploščo nad prezbiterijem in nad oltarjem MB, 8) prepleskajo notranjščino po načrtih ing. arh. J. Valentinčiča. — E. S.

BISTRICA OB SOTLI. V letih 1971/72 je bila obnovljena vsa notranjščina ž. c. Odstranili so neogotski veliki oltar in preuredili prezbiterij po načrtih ing. Zazule: odprli so zazidani gotški okni v sklepem delu in ju zastekli s vitraži, ki so delo ak. kiparja F. Kokalja, po čigar načrtih je bil izdelan tudi tisti v neogotskem oknu na južni strani prezbiterija in vitraž v južni steni ladje. V cerkvi je bilo odkritih več plasti fresk. V ladji ohranjeni ostanki dokumentirajo predvsem potek nekdanjega gotskega oboka, v prezbiteriju pa je bila odkrita poslikava, ki je vsa iz 15. stol., a je delo treh različnih rok. Starejši fazi iz prve pol. 15. stol. pripada fragment z dvema nedoločljivima svetniškima figurama levo od zakristijskih vrat, drugemu mojstru pa lahko pripišemo delno ohranjeno kompozicijo s svetnikom v škofskem oblačilu in donatorjem na isti steni pod oknom emporje. Freske v vrhovih sten in na obokih prezbiterija so delo enega mojstra. V vrhovih sten sta na severni strani prizora Kristus in sv. Peter ter Evharistični Kristus z donatorskim podpisom. V sklepu gotskega kora je na sz. poševnici Oljska gora, medtem ko sta vzhodna in južozahodna stranica predrti z gotskimi okni. V vrhovih sten sklepa so prizori: Pelikan z

mladiči, Vera Icon in Agnus Dei. Vrhovi sten na južni steni niso poslikani. Na oboku zavzema osrednje polje Rex Gloriam v mandorli, polja v sklepni poli so izpolnjena s sv. Petrom in Pavlom ter angeli, ki nosijo orodja Kristusovega mučenja; v zahodni poli oboka pa so simboli štirih evangelistov. Sosvodnice in nekatera druga polja so pokrita z ornamentalnim vitičjem. Donatorski podpis pod podobo Evharističnega Kristusa sporoča, da je poslikavo naročil župnik Mihael l. 1459. Freske so odkrili restavradorji ZSV SRS.

Preden so v koru položili novi marmorni tlak, so bile pod tlakom napravljene sonde. Ugotovljeno je bilo, da je stavba zrastle nad temelji nekega verjetno še antičnega objekta, vendar njen razvoj s tem objektom ni bil neposredno povezan. Cerkev, ali bolje njena ladja, je bila v prvi, najbrž še v predromanski fazi ravno sklenjena, je imela verjetno v sklepni vzhodni stranici oltarno konho. V dobi romanike, pred pozidavo sedanjega gotskega kora, je imela pravokoten kor. Ponujajo se zanimive analogije z rezultati raziskav pri svetogorskih kapelicah sv. Mihaela in sv. Jurija, ki kažejo podobne razvojne faze. Pri obnovitvenih delih v prezbiteriju sta bili v severni in južni stranici izluščeni izpod ometa dve gotški niši z žal odbito reliefno ornamentiko: krabami, krogovičjem ipd. V gotski kor so po načrtih ing. Zazule namestili novo oltarno menzo in ambon, iz ladje pa so odstranili baročno prižnico. Evangelisti, ki so stali na vogalih kancele, bodo prezentirani na drugem mestu — I. S.

BOČ. V p. c. sv. Miklavža so otroci poškodovali del opreme. Škodo je utrpel tudi leseni oltar iz 17. stol. — J. S.

BOŠTANJ. ZSV Celje je zavrnil predlog za rušenje kapele in predlagal TKS Sevnica, da obnovi vsaj ostrešje. — A. A.

BREGINJ. ZSV Gorica je izdal soglasje za preureditev prezbiterija v ž. c. — E. S.

CELJE. Podjetje Merx, ki upravlja gostišče na gradu, je nameravalo adaptirati zahodni del grajskega jedra, tako da bi gostišče bistveno povečali, obenem pa izkoristili tudi pritlične prostore starega stanovanjskega stolpa. Očitno je bilo, da bo s tem močno prizadeta že itak okrnjena pričevalnost grajskega jedra. ZSV Celje je zato soglasje odklonil z motivacijo, da je šele po predhodni konservatorski preučitvi objekta in valorizaciji njegovih sestavin mogo-

Sl. 1 Bistrica ob Sotli, obnovljena freska v župnijski cerkvi sv. Petra (foto R. Fonda)
 Fig. 1 Bistrica on Sotla, the renewed fresco in the parish church of St. Peter (Photo by R. Fonda)

če precizirati pogoje, ki jih mora investitor upoštevati. Ker je ostalo vprašanje aktualno, je ZSV v l. 1971 preučil razvaline, preveril stare arhivske vire in s sondami poskušal ugotoviti potek nekaterih zidov. (Rezultati teh raziskav bodo objavljeni v Celjskem zborniku. Tako je bilo mogoče rekonstruirati genezo grajskega objekta. Prvotni, še

romanski grad je bil kastelnega tipa, pozneje pa so zasnovo dopolnjevali in širili, dokler grad v drugi polovici 16. stol., ko so ga predvsem fortifikacijsko utrdili, ni dobil svoje dokončne oblike. Na tej osnovi je bilo mogoče vrednostno opredeliti posamične grajske sestavine ter fiksirati izhodišča za sanacijski in funkcionalni program. Sana-

cijski program izhaja iz naslednjih osnov:

1. Pred izvedbo sanacijskega programa je treba izdelati analizo stavbnega stanja posameznih sten. Na osnovi takšne analize je možno pripraviti prioritetni vrstni red sanacije.

2. Kriteriji, po katerih se določa vrstni red sanacije so:

- potreba zaščite zaradi obstoječe funkcije v sestavu grajskega kompleksa
- potreba sanacije po programu nove funkcionalne izbire površin
- ogroženost posameznih sten z vidika gradbenega stanja.

3. Pred izvedbo vsake etape gradbene sanacije je treba dobiti naslednje podatke:

— dimenzije obravnavane stene za izračun kubature

- statično presoj oziroma statični račun
- način sanacije.

4. Pred pričetkom vsake etape sanacijskih del je treba odstraniti nasutje ob steni, in sicer tako globoko, da se sanacija prične od nepoškodovane stene navzgor.

5. Sanacijski program mora predvidevati način zaščite sten grajskega kompleksa, ki mora biti vsklajen s programom nove funkcionalne ureditve gradu, po katerem bodo nekateri deli gradu pokriti s strehami, kar bo tudi najboljša dokončna zaščita sten. Za vse druge stene mora sanacijski program določiti način površinske zaščite. Možno jih je pustiti kot ruševine ali pa jih deloma obnoviti in višinsko izravnati. V vsakem primeru je površinska zaščita stene različna.

Program funkcionalne ureditve gradu temelji na teh izhodiščih:

1. Grad je treba obravnavati kot celoto, tako da funkcionalni program predvidi ureditev do končne faze, dopušča pa možnost etape realizacije.

2. Upoštevat je treba historični tloris in pred izdelavo načrtov odstraniti nasutje na obravnavanem delu gradu ter tako priti do prvotnih nivojev.

3. Upoštevat je treba prvotne mase grajskega kompleksa in rekonstruirati strehe na grajskih objektih, ki bodo po novem funkcionalnem programu imeli določeno funkcijo, če so hkrati historično utemeljene.

4. Upoštevat je treba prvotno funkcionalno ureditev grajskega kompleksa in pri načrtovanju upoštevati prvotni sistem komunikacij.

5. Upoštevat je treba prvotne višine etaž. Od tega načela je možno odstopiti le pri severnem delu palacija, vendar samo če bi prvotne višine etaž popolnoma zavrle novo funkcionalno ureditev.

6. Vsak posamezni objekt v sestavi grajskega kompleksa je obravnavati kot celoto.

7. Postopek pri načrtovanju nove funkcionalne ureditve grajskega kompleksa je naslednji:

— konstrukcije je natančno izmeriti in posneti

— po podrobnem ogledu na terenu ugotoviti kvaliteto zidu, predvsem pa obseg in kvaliteto njegovega temeljenja

— stabilnost objekta je statično oceniti (kar velja predvsem za stanovanjski stolp) ter pri tem upoštevati vse predvidene dodatne obremenitve (rekonstrukcija stropov in strehe)

— po opravljeni statični presoji je predpisati postopek saniranja

— sanacijska dela, predvsem specialna, naj bi opravljala le za to usposobljena delovna ekipa (npr. zavod za raziskavo materiala in konstrukcij — GRAS) ob stalnem strokovnem nadzorstvu

— za opravljena dela je treba dati garancijo kakor tudi atest o uspešnosti uporabljenega sanacijskega postopka.

Za izvedbo sanacijskega in funkcionalnega programa je ZSV že pripravil nekatere podloge (geodetski in tehnični posnetek, detajlno izmero posamičnih sten itd.), izdelal pa tudi vrsto grafičnih analiz in idejnih zasnutkov, ki bodo rabili pri nadaljnjem delu. Turistično in olepševalno društvo v Celju je medtem v sodelovanju z zavodom saniralo najbolj ogrožene stene stanovanjskega stolpa in utrdilo njegov venec, ekipa arheologov pa je v letu 1972 opravila prvo fazo arheoloških raziskav znotraj stanovanjskega stolpa. V naslednjih letih se bodo dela, ki jih usmerja posebna strokovna komisija, nadaljevala skladno s programom.

Opatijska cerkev. Spomladi 1972 so v sklepnem delu južne ladje pričeli urejati novo krstilnico po načrtih ing. arh. Cirila Zazule. Odpri so tlak in v globini 65 cm naleteli na temelja dveh zidov, ki sta se pravokotno stikala. Zidova sta bila debela po 70 cm in sta verjetno ostanek predhodnice današnje cerkve. V prostoru med njima je bil v večjih ploskvah ohranjen tudi bel maltast tlak — estrih. Več o podobi tega objekta bodo verjetno povedale predvidene raziskave pod tlakom prezbiterija. Ob isti priložnosti je bilo ugotovljeno, da so temelji oktogonalnega sklepa južne ladje polkrožni. Kot spolija je bil v temelje vzdignjen del figure brez glave in rok, v dolgem oblačilu, ki sega do stopal. Draperija je cevasta, skoraj geometrično pravilna in se v trdih simetričnih pramenih spušča proti tlom. Kip je iz debelozrnatega pohorskega marmorja in je verjetno nastal sredi 13. stol. ali celo na njegovem začetku.

ZSV Celje je dal načelno soglasje k adaptaciji lekarne na **Tomšičevem trgu** ter postavil pogoje, katere naj projektant upošteva. Investitor bo zavodu predložil idejni načrt v odobritev.

Zavod je izdal podrobna navodila za obnovo fasad na klasicistični stavbi **Trg V. kongresa 10**. Betonski talni zidec je zamenjati s kamnitim, rekonstruirati rustiko v pritličnem delu, ohraniti kamnite profile oken in vrat, členitev fasad ostane v celoti neizpremenjena. Omet naj bo glajen, barve so bile določene s sondami. Na dvoriščni strani naj se odprejo zazidane arkade. Ko so bili stari ometi odstranjeni, je bilo v zidu ugotovljenih več peščenčevih spolij, ostankov prezbiterja gotske minoritske cerkve. Na nekaterih kamnih smo dokumentirali stare kamnoseške znake.

Zavod je soglašal, da se na **Trgu svobode** locira spomenik narodnemu heroju Slavku Šlandru, vendar je zahteval, da se teren predhodno temeljito razišče. Iz literature je namreč znano, da so na tem mestu pomembni ostanki antičnih stavb. — I. S.

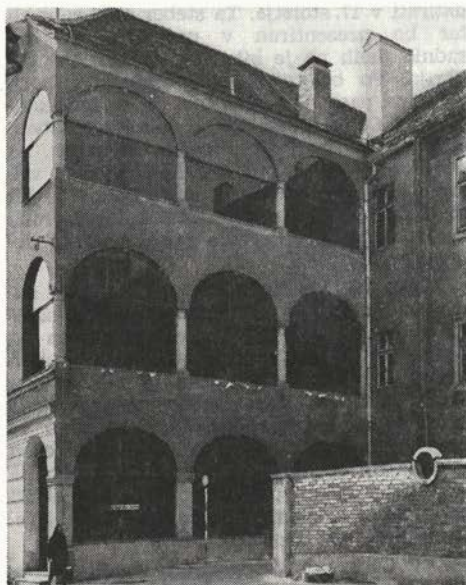
ZSV Celje je sodeloval pri lokacijski razpravi o adaptaciji objektov na **Muzejskem trgu št. 2 in 3** za vzgojnovarstvene ustanove, ki so pa neprikladni za te namene, zato smo predlagali, naj projektant preuči možnost izvedbe novega objekta na severozahodnem vogalu Muzejskega trga.

ZSV Celje je dal soglasje k gradnji stanovanjskega objekta na **Okopih**, vendar s pogojem, da ostane staro mestno obzidje vidno ter da se pred gradnjo izvede arheološki izkop. Zavod je predpisal tudi pogoje glede izvedbe kritine, nagiba strehe ter višine venca. Zavodu je bil predložen v odobritev glavni načrt predvidene gradnje.

ZSV Celje je dal soglasje k adaptaciji poslovne zgradbe v **Prešernovi ulici 7** s pogojem, da ohranijo središnji del kovane ograje z balkona z monogramom nekdanjega lastnika.

ZSV Celje je zavrnil soglasje k predvideni adaptaciji gostinskih prostorov v **Prešernovi ulici 3**, ker je bilo predvideno, da se ruši grebenast obok v veži. V kasnejših dogovorih z investitorjem in projektantom pa se je našla rešitev, s katero je ostal grebenast obok neokrnjen. Na to varianto je zavod dal soglasje.

ZSV Celje je sodeloval na lokacijski razpravi glede razširitve gostinskega lokala »Ribič« na vogalu **Zidanškove ulice in Šlandrovega trga**. Mnenja zavoda je bilo, da je treba za ves kompleks rešiti problem dostopa in dovoza, za kar je treba izdelati posebno lokacijsko dokumentacijo. Pri izdelavi dokumentacije je treba upoštevati

Sl. 2 Celje, odprte arkade na dvoriščni strani stavbe na Trgu 5. kongresa 10 (foto R. Fonda)
Fig. 2 Celje, the open arcades on the courtyard side of the building at No. 10 Fifth Congress Square (Photo by R. Fonda)

Sl. 3 Celje, obnovljena stavba na Zidanškovi 30 (foto R. Fonda)
Fig. 3 Celje, the rebuilt building at No. 30 Zidanšek Street (Photo by R. Fonda)

zahtevo zavoda, da ostane Zidanškova ulica kot ambient neokrnjena, tako da je treba iskati rešitve za dovoz z drugih strani

ZSV Celje je soglašal z adaptacijo stavbe v **Zidanškovi 30**. Pri izvedbi je bil najprej odkrit kamnit steber, katerega je bilo možno

datirati v 17. stoletje. Ta steber smo sanirali ter bo prezentiran v prostoru. Pri fasadnih delih pa je bila odkrita baročna slikarija. Po celotni fasadi tečeta dva horizontalna pasova, med njima pa so naslikani pilastri. Celoten omet je bil v izredno slabem stanju, zato ga je bilo treba odstraniti, na novi omet pa je bila v fresko tehniki vrisana slikarija, kot dokumentacija pa je bil ohranjen en kapitel pilastra. Restavratorska dela na fasadi je izvedla restavratorska delavnica ZSV SRS.

V letu 1971 je župnik začel obnavljati zunanjšino župniške cerkve sv. Jožefa. ZSV Celje je dal soglasje k predračunu za izvedbo del ter dal podrobnejša navodila med samo izvedbo. V tem letu je bil izveden samo omet do talnega zidca, nesanirani so ostali še vsi kamnoseški členi okoli oken in vrat ter sam talni zidec. Omet je bil izveden v zaglajeni tehniki, po navodilih zavoda pa so bili na fasadi tonirani pilastri ter ostali arhitektonski členi. Sočasno so bila izvedena tudi vsa kleparska dela.

ZSV Celje je dal soglasje k ureditvi stopnic pri župnijski cerkvi sv. Cecilije, vendar je predpisal posebne pogoje, posebno glede uporabe materialov.

ZSV Celje je zavrnil soglasje k izvedbi novega župnišča ob cerkvi sv. Cecilije, ker bi predvidena gradnja občutno kvarila pogled na celoten kompleks cerkve in stopnic. Na lokacijskem ogledu, na katerem so sodelovali tudi predstavniki oddelka za gradbene in komunalne zadeve občine Celje, so bile dane druge možne variante za lokacijo novega župnišča. — I. P. in I. S.

CELOVNIK. V letu 1971 so bile odkrite in utrjene stenske slike v ladji p. c. Izvirajo iz začetka 16. stol. in so delo »Čelovniškega mojstra«, ki je poslikal tudi prezbiterij. Delo je opravil restavratorski atelje ZSV SRS. Podrobnejše poročilo bomo poslali, ko bo restavracija povsem končana. — I. S.

Glej tudi članek M. Pirnata.

DOBRNA. ZSV Celje je zahteval, da pred pričetkom obnovitvenih del na fasadi graščine stene sondirajo. Obenem je izdal soglasje za nadzidavo balkona na dvoriščni strani objekta.

Na neogotskem krilnem oltarju iz župnišča, ki je bil pred leti prepeljan v ZSV Celje zaradi raziskav, je restavratorska delavnica ZSV SRS v nasprotju z dosedanjim mnenjem ugotovila, da so med nekvalitetnimi sestavinami tudi štiri originalne gotске table iz prve polovice 15. stol. Ena izmed teh

tabel je bila restavrirana, restavracija ostalih treh pa je bila preložena na poznejši čas, ker je župnik zahteval vrnitev oltarja. — I. S.

DOBROVO. ZSV Gorica je pri oddelku za upravno — pravne zadeve Skupščine občine Nova Gorica in pri stanovanjskem podjetju v Novi Gorici urgiral zaradi vzdrževanja Dobrovškega gradu. Stanovanjsko podjetje je nato v lastni režiji obnovilo ostrešje objektov, ki so prislonjeni na obrambni zid tega gradu.

ZSV Gorica je opozoril Urbanistični inšpektorat v Novi Gorici, da stoji na platoju pred gradom Dobrovo garaža-provizorij v neposredni bližini spomenika I. kategorije v ambientu, ki je prav tako zaščiten, s prošnjo, da jo čimprej odstranijo. — E. S.

DREVENIK NAD KOSTRIVNICO. ZSV Celje je nadaljeval obnovo podružne cerkve sv. Lenarta. Po predhodno izdelanih načrtih je bilo izvedeno novo ostrešje nad ladjo, prezbiterije min zakristijo. Ladja je bila doslej prekrita deloma s škrliljem, deloma pa z bobrovcem, prezbiterij in zakristija pa sta bila prekrita s škrliljem. Ker je bil škrlilj že izredno uničen, se je zavod odločil, da naj ladjo in zakristijo prekrrijejo z bobrovcem, s škrliljem pa prekrrije prezbiterij. Istočasno je bila obnovljena tudi kritina na zvoniku. — I. P.

DRUŽMIRJE. ZSV Celje je sodeloval v več komisijah, ki naj bi določile usodo župniške cerkve, ki bo zaradi širjenja velenjskega premogovnika v kratkem porušena. Gre za baročno opremo, ki naj bi bila po prvotnem mnenju nameščena v novi župnijski cerkvi, zdaj pa je bilo sklenjeno, da bo primerno prezentirana v podružniški cerkvi sv. Mohorja in Fortunata. — I. S.

FOJANA V BRDIH. ZSV Gorica je 1971 sprožil akcijo snemanja fresk v podružniški cerkvi sv. Duha, datiranih v 15. in 16. stol. Snemanje so opravili strokovnjaki restavratorskega oddelka ZSV SRS. — E. S.

Glej tudi članek M. Pirnata!

GOLAC V ČIČARIJI. ZSV Gorica je izdal soglasje k prepleskanju p. c. in odstranitvi nekvalitetne lesene prižnice. — E. S.

GOLIČ PRI SLOV. KONJICAH. Zaradi nerednega vzdrževanja graščine se je baročna kapa na enem od stolpov sesedla in so pada-

Sl. 4 Dobrna, krilni oltar
— tabla iz 1. polovice
15. stoletja (foto V.
Berk)

Fig. 4 Dobrna, the altar
piece with side wings
— a table from the
first half of the 15th
century (Photo by
V. Berk)

vine uničile stropne v etažah, tako da je bilo treba stranke izseliti. Intervencije ZSV Celje, da uporabijo vhodni portal iz 1651 kot vhod v novi prizidek. — I. S.

GORENJE PRI ZREČAH. ZSV Celje je dal navodila za obnovo p. c. sv. Kunigunde in soglasje, da uporabijo vhodni portal iz 1651 kot vhod v novi prizidek. — A. A.

GORNJA VAS PRI PREBOLDU. ZSV Celje je dal soglasje k obnovi zunanjsčine p. c. sv. Lovrenca s pogojem, da prezentirajo starejše gotško okno, pokrijejo stene z zaglajenim ometom in obnovijo zid okrog cerkve, porušen brez naše vednosti. Zahtevali smo še, da nam investitor predloži predračun za dela v soglasje. — I. P. in I. S.

GORNJI GRAD. Vsa zunanjsčina ohranjenega dela graščine je obnovljena. Prvotne barve so bile ugotovljene s sondami in obnovljene. — I. S.

GORNJI PETROVCI (NEDELJA). Pri župnijski cerkvi sv. Trojice je za njen nastanek in stavbno zgodovino zlasti zanimivo in na prvi pogled opazno nenavadno, lahko bi rekli preobrnjeno razmerje med širino ladje in poznogotskega prezbiterija: ladja je občutno ožja. Očitno je ostanek prezbiterija starejše cerkve, kar bi v tem primeru lahko pomenilo romaniko. Ob ponovnem pregledu se je vprašanje dokončno pojasnilo. V južni steni ladje, kjer sta zdaj šilasti okni, šele 1947 predelani iz prej pravokotnih, je med njima bila vidna sled zazidanega okenca, katerega vrh je bil le ok. 50 cm pod vrhom iz

opeke sezidane stene nekdanje ladje, preden so jo, bržčas ob pozidavi poznogotskega prezbiterija občutno povišali — povišanje se v ometu še vidi. Odpiranje okenca je domnevo potrdilo, pokazala se je romanska oblika z zunanjimi merami 125 × 70 cm, s polkrožnim vrhom in značilno lijakasto zožujočim se ostenjem, tako da je svetlobna odprtina, ki ni bila zasteklena, široka le 15 cm.

Čeprav gre za skromen prispevek k naši skromni romaniki, je odkritje vendarle pomembno: v slovenskem merilu smo dobili novo lokacijo romanske arhitekture, za katero lahko po časovnih in regionalnih analogijah (Domanjševci, Turnišče) sklepamo, da je imela nekaj polkrožno apsido, za stavbo podobo Prekmurja v romanski dobi pa je to odkritje še dragocenejše, ker se da nastanek te, nedvomno nekdanj lastniške cerkve, dobro povezati z zgodovinskimi momenti in ga postaviti v čas okrog leta 1265, ko je prišel ta del Goriškega v posest bratov Petra in Pavla iz rodbine Jure (I. Zelko). — M. Z.

GRADIŠČE PRI POSREDI. Skrb za starogorske kapele je prevzel župnijski urad iz Bistrice ob Sostli in takoj poskrbel za popravilo streh, ki so bile že močno dotrajane. — I. S.

ILIRSKA BISTRICA. ZSV Gorica je dovolil zamenjavo lesenih okenskih in vratnih okvirov v hiši Cankarjeva 13. — Izdal je tudi soglasje k prekritju strehe na hiši Jurčičeva 21 s pogojem, da ostane naklon strehe enak, kritina pa je lahko iz korcev ali rdeče salonitke. — Izdal je soglasje k prezidavi stanov. hiše Levstikova 21 po načrtu tov. S. Kluna. — Soglašali smo s porušenjem stavbe v Levstikovi 39 in z gradnjo nove na parc. 979/2 k. o. Ilirska Bistrica. — Izdali smo soglasje k prezidavi gospodarskega poslopja za stanov. hišo parc. 18 k. o. Ilirska Bistrica s pogojem, da so okna dvokrilna in pokončno pravokotna, streha krita s korci ali zarezniki, smer slemena pa enaka kot pri gospodarskem posloju, omet »šprican« v svetlejši barvi. — E. S.

JAVOROVICA NAD PLETERJAMI. Nekdanja podružniška cerkev sv. Ožbalta, opuščena že ob koncu 19. stol. in med vojnama že prava razvalina, je v zadnjih desetletjih še bolj propadla, ker so material uporabile bližnje vasi za povojno obnovo. Razbili so in po kosih odpeljali tudi najbolj pričevalni del njene arhitekture, gotski portal, ki je imel obliko »oslovskega hrpta« in je bil od vsega slogovno še najbolj določljiv. Ogled ruševin poleti 1971, ko so jih očistili

vegetacije, ki jih je že povsem prekrila, je pokazal, da stoji od cerkvene ladje le še nekaj zidov do višine 1 m, ki so zidani iz lomljenca, ponekod pa so ti zidovi podrti že do tal. Da je ladja ostanek srednjeveške cerkve, dokazujejo poleg uničenega gotskega portala tudi fragmenti ometa z ornamentalno poslikavo v fresko tehniki, ki kažejo z motiviko še na 15. stoletje. Prezbiterij je v primerjavi z ladjo bolje ohranjen, saj so zlasti ob vzhodnem zaključku še vidni ostanki sosvodnic in s tem sestava baročnega oboka. Prezbiterij, ki je enako širok kakor ladja in zelo kratak ter na vzhodni strani plitvo zaobljen, je očiten prizidek k srednjeveški ladji in je nastal v smislu vizitatorskih teženj v drugi polovici 17. stoletja. Značilno je zanj poleg tlorisne zasnove in oboka tudi to, da na vzhodni strani v smislu priporočil takratnih vizitatorjev ni imel nobenega okna, pač pa v južni in severni steni po eno majhno pravokotno okence, ki sta z obeh strani močno vrezani v steno. Na vzhodni strani sta v zidu majhni pravokotni stenski vdolbini za priložnostno shranjevanje liturgičnih predmetov. Od ladje je bil prezbiterij oddeljen s široko odprtim slavolokom. Ohranjeni so tudi še spodnji deli zidane oltarne menze. Tlak je v glavnem zložen iz iregularnih skrilastih plošč, zakrpan pa je bil z opečnimi tlakovci, kakršne poznamo iz Pleterij, kjer so zdaj shranjeni v začasnem lapidariju in ki izhajajo še iz prvega obdobja kartuzije. Zdaj so našli v tlaku le še 14 takih tlakovcev. Na njih se pojavljajo že iz Pleterij znani motivi s celjskim grbom in tudi tisti, kjer so med rastlinsko vitico vpleteni simboli evangelistov, nov pa je motiv zelo bogate rozete v obliki kroga, izpolnjenega s krogovičjem. Podobne opeke so na Javorici po pričevanju Steletovih popotnih zapiskov iz leta 1929 našli že med obema vojnama. Neki podjeten čevljar jih je baje takrat prodajal ljubiteljem starin. Nobenega dvoma ni, da izhajajo ti tlakovci iz Pleterij, kjer so jih pod jezuitsko upravo v 17. stoletju odstranili iz cerkve in jih odstopili podružnici sv. Ožbalta na Gorjancih.

Cerkev je bila nekdanj obdana z obzidjem, ki je večinoma porušeno. Ker stoji na nekakem pomolu, okrog katerega je globok in širok naraven jarek, je bila že po svojem položaju kaj prikladna za obrambo in bi v času turških vpadov na položnem pobočju Gorjancev z dobrim obzidjem lahko rabila za tabor.

Ostaline cerkve v stavbnem pogledu niso kdove kako pričevalne in jih samo s stališča arhitekture ne bi kazalo ohranjati. Če pa

Sl. 5 Gornji Petrovci — Nedela, južna fasada cerkve z novo odkritim romanskim oken-cem v ladji (foto dr. M. Zadnikar)

Fig. 5 Gornji Petrovci — Nedela, the south facade of the church with the newly un-covered Romano-sque small window in the aisle (Photo by Dr. M. Zadnikar)

Sl. 6 Javorovica, pogled na razvalino baročnega prezbiterija podružnične cerkve sv. Ožbolta z južne strani (foto dr. M. Zadnikar)

Fig. 6 Javorovica, View of the ruin of the Baroque presbytery of the village church of St. Balthazar, from the south side (Photo by Dr. M. Zadnikar)

upoštevamo pravkar omenjeni izrazito obrambni položaj cerkve i nhistorični moment, saj se njen nastanek nedvomno veže s prvim obdobjem pleterske kartuzije in morda celo z njenim celjskim ustanoviteljem, bi bilo prav, če bi se spomin na vse to le nekako ohranil. — M. Z.

JERONIM NAD VRANSKIM. ZSV Celje je dal navodila za adaptacijo mežnarije: prizidek naj bo zunaj tabornega obzidja in enako visok kot sedanja stavba. — A. A.

JURKLOSTER. Zavod je izdal podrobna navodila za obnovo ostankov starega jurklostrskega gradu. Zaradi pomanjkanja sredstev del niso izvedli. — I. S.

KAL NAD KANALOM. Župnijsko cerkev so 1971 obnavljali in ZSV Gorica je dal soglasje z naslednjimi pogoji: 1) odstraniti je treba novejšo obhajilno mizo in dele uporabiti za novi oltar in pritikline; 2) podest prezbiterija podaljšati v ladjo in ga povezati s podestoma str. oltarjev; 3) odstraniti neprimerno prižnico; 4) zazidati oboja stranska vrata tako, da ostaneta kamnita okvira vidna na zunanjščini, znotraj pa prideta v niši spovednici; 5) montirati nove stopnice iz zakristije v vrhnje nadstopje in povečati okenske odprtine v zakristiji; 6) pomakniti menzo d. str. oltarja do nivoja oltarnih stebrov in odstraniti tabernakelj; 7) montirati v rozetno okno vhodne fasade železen okenski okvir; 8) premestiti krstni kamen na

podest d. str. oltarja; 9) prepleskati notranjščino po osnutku ing. arh. J. Valentinčiča. — E. S.

KAMNIK. Na dvorišču Vidičeve hiše, Titov trg 18, kjer je pri sicer slabo posrečeni obnovi sodeloval tudi ZSV Kranj (VS XIII—XIV, 221), so kljub prizadevanju spomeniške službe zgradili povsem neprimerno veliko garažo in porušili zid, ki je dvorišče ločeval od ulice. Edina možna rešitev bi bila, da ponovno pozidajo ograjo ter tako zakrijejo pogled na prizidke, ki so uničili prvotno dokaj kvalitetno dvorišče.

Klasicistično umirjena fasada župnišča v Kamniku je izgubila svojo značilno simetrijo z neprimernim prizidkom in drugimi manjšimi posegi. Župni upravitelj je svojevoljno spreminjal odobrene načrte, ki so predvidevali ohranitev vseh značilnosti ter prizidek, ki bi se v celoti in detajlih prilagodil kvalitetam stare stavbe. Upoštevana je bila le izbira barve, ki je temeljila povsem na sondah. — P. F.

KANAL. Koncem 1. 1971 so se začela restavratska dela na Neptunovem vodnjaku na trgu. Baročno fontano je dal 1815 postaviti grof Coronini sredi trga, nato so jo prestavili onkraj ceste iz Kanala v Tolmin, jugovzhodno od cerkvenega prezbiterija. V zadnjih desetletjih je močno propadala, deli plastike so bili odbiti, kamnito korito poškodovano, enako trizoba harpuna, Neptunova krona, ustja delfinov itd. Restavratska dela: vsa fontana je zdaj pomaknjena za pribl. 1 m proti zahodu in v celoti zasukana, tako da Neptun zdaj gleda proti trgu, dobila je novo betonsko bazo, Neptunov kip je utrjen, njegovi atributi pozlačeni. 1972 bo korito znotraj obloženo z bakreno pločevino, manjkajoči deli izpopolnjeni, delfini dobe nova kovinska in pozlačena ustja.

Pri kopanju okrog vodnjaka in popravljanju temeljev so delavci zadeli na ostanke kamnitega tlaka in dveh zidov. Pri risanju profilov je bilo najdenih nekaj črepov srednjeveške keramike. Prostor bo treba arheološko raziskati v smeri proti župnijski cerkvi. ZSV Gorica je izdal soglasje k asfaltiranju poti okrog cerkve s priporočilom, da položijo ob zidu ok. 60 cm širok kamnit tlak. — Priporočili smo Krajevnemu uradu, da pred njihovo stavbo ohranijo kamnito tlakovanje (»mačje glave«).

Izdali smo soglasje k adaptaciji stavbe Grad št. 3 po načrtu gradb. tehnika S. Kneza s pogojem, da bo novo okno v južni fasadi enako sedanjemu. — Soglasje k nadzidavi stanov. hiše Partizanska 11 je terjalo korčno kritino, dvodelna okna s polkni, leseno bal-

konsko ograjo po zgledu lokalnih in bele, svetlo sive ali svetlo okrašte fasade. — ZSV Gorica je vezal pre= in dozidavo stanov. hiše Staničeva 5 na izdelavo urbanističnega programa v tem prostoru, ki bo moral upoštevati spomeniške zahteve: 1) prezentacija stolpa in s. (zadnjih) fasad hiš, ki potekajo v smeri JV—SZ, odstranitev vseh neestetskih prizidkov; 2) ureditev z (zadnjih) fasad večine hiš v tej ulici s št. 5 vred in odstranitev vseh prizidkov, ki bi estetsko motili novi prostor. — Soglasje k adaptaciji hiše Staničeva 14 je ZSV vezal na enake pogoje kot za Partizansko 11 in predpis, da so kletna okna enotna s kamnitimi okviri. — Isto velja za adaptacijo hiše na Trgu svobode 18: nespremenjen naklon strehe, korčna kritina, napušč s planetami, zunanje stopnišče, viseči balkon v etaži, okna s polkni, iz kamnitih okvirov odstraniti belež, barva fasade svetli oker, polkrožni objekt ob hiši lahko porušijo. — Na Trgu svobode 19 lahko razširijo vrata za garažo, višina pa mora ostati enaka kot pri vhodnih vratih in okvir, izveden v malti, enakih dimenzij. — V Vojkovi 5 morajo biti povečana okna enaka drugim in opremljena s polkni. — Hišo na parc. 49 k. o. Kanal smejo podaljšati, vendar mora streha, krita s korci, potekati v smeri sedanje, okna dvodelna, na zahodni strani lahko zgradijo balkon. — E. S.

KAPLA PRI TABORU. Na zvoniku p. c. sv. Radegunde je bila v celoti obnovljena baročna čebulasta kapa. Nova strešina je iz pocinkane pločevine — I. S.

KONJSKO. ZSV je obvestil pristojni organ SO Nova Gorica da so neznanci začeli rušiti del preostalega vhodnega dela graščine in poškodovali kamnit okvir portala iz 1600. Ker upravlja objekt občinski organ, je ZSV zahteval od njega, da poskrbi za primerno vzdrževanje graščine. — E. S.

KOZJE. ZSV Celje je dal soglasje h gradnji montažne industrijske stavbe za tekstilno tovarno, s tem da je predpisal izvedbo ometa in kritje z rdečim valovitim salonom. — I. P.

KRANJ. Historična fasada knjižnice v Kranju je bila obnovljena po sondiranju ometa s »Plutonom«. Značilni zasičeni rdečkasti odtenev v kombinaciji z enako močno zasičenim okrom za posamezne arhitektonske elemente je bil zelo dobro posnet, zanimivo pa je, da so na podobno razčlenjeni arhitekturi pošte v Kamniku iz istega časa

uporabili skoraj povsem enake odenke (glej VS XV, 188). — P. F.

KREPLJE PRI DUTOVLJAH. ZSV Gorica je dovolil in predpisal, da zakristijo p. c. prekrijejo s kamnitimi ploščami po načrtih spomeniške službe. — E. S.

KRTINA. Zaradi posedanja terena, slabega zidu na mestu nekdanjega stolpa in poškodovane strehe se je porušil del obzidja na severovzhodnem vogalu tabornega obzidja. Pomanjkanje denarja in težave z izvajalci so onemogočili popravilo. Obzidje je poškodovano tudi na severozahodu in jugozahodu vogala, kjer so ga nekoč po odstranitvi vogalnih stolpov zapolnili s slabšim zidom. — P. F.

Gl. tudi članek M. Pirnata!

LASKO. ZSV Celje je sporočil pristojnemu organu svoje mnenje o gradnji trafo postaje sredi starega mestnega jedra. — Južno od cerkve so postavili brez našega soglasja dom upokojencev, ki je popolnoma pokvaril veduto. ZSV je pozneje predpisal barvo ometa, da bi vsaj deloma prikriji napravljen škodo. — Ob adaptaciji stare mestne lekarne smo zahtevali, da ohranijo železne kovane mreže v oknih in jih zavarujejo pred rjo. — I. S.

LEMBERG PRI DOBRNI. ZSV Celje je zavrnil prošnjo zasebnikov, ki so hoteli odpeljati tlakovce iz arkadnega hodnika v gradu. — I. S.

LEUPA. ZSV Gorica je dal soglasje k preureditvi notranjščine ž. c. s tem da: odstranijo najnovejšo obhajilno mizo in nedokončani levi marmorni oltar in dele uporabijo za novi oltar in pritikline, da odstranijo prižnico, podaljšajo podest glavnega oltarja za ok. 1,50 m v ladjo, skrajšajo desni oltar za širino menze in odstranijo tabernakelj, odstranijo krstni kamen in ga spravijo, novega pa namestijo ob steno desno ob slavoloku in stene prepleskajo po osnutku, ki so ga predložili ZSV. — E. S.

LIPICA. Pričeli so graditi hotel. ZSV Gorica je pripravil za ta deal potrebno spomeniško dokumentacijo in valorizacijo Lipice kot celote. — E. S.

LJUBNO V SAVINJSKI DOLINI. ZSV Celje je dovolil, da prizidajo veroučno učilnico k južni steni ž. c. sv. Elizabete. — A. A.

Sl. 7 Krtina, poškodovano obzidje protiturškega obzidja
Fig. 7 Krtina, The damaged walls, built against the Turks

LOKA PRI ZIDANEM MOSTU. Staro mežnarijo, kjer naj bi bil prebival Primož Trubar, so zasebni lastniki hoteli povišati. ZSV Celje je to odklonil, ker bi to prizadelo videnje kraja. — I. S.

LOKEV PRI DIVAČI. ZSV Gorica je predpisal režim za adaptacijo notranjščine obrambnega stolpa iz leta 1487. — E. S.

LOZE PRI VIPAVI. ZSV Gorica je dovolil Goriškemu muzeju, da prepelje del lesenega oltarja, odstranjenega iz grajske kapele in nezavarovanega v nadstropju 1. trakta, v svoje prostore, kjer bo zavarovan pred nadaljnim propadanjem. — E. S.

LUČE. Za ureditev vaškega znamenja (zidane kapelice iz konca 19. stol.), ki stoji ob razcepu poti sredi naselja, je bil po sondah izdelan predlog novih barv, ki se od prvotne zasnove razlikuje v tem, da ne obnavlja vse šablonske in nekatere poslikave. Krajevna skupnost je znamenje že obnovila po predlogu. — P. F.

MARIJA GRADEC. V p. c. je kamnoseški mojster Jože Vajs izklesal nova krogovičja za gotška okna po vzorcu ohranjenega krogovičja v oknu sklepne stranice prezbiterija. — I. S.

MESTINJE. Zavod je soglašal z odstranitvijo kapelice na Smehovem klancu, vendar

io je poprej dokumentiral. Odstranitev ' bila potrebna zaradi rekonstrukcije ceste št. II/343. — I. S.

MOST NA SOČI. ZSV Gorica je skupaj s predstavnikoma ZSV SRS in Goriškega muzeja določil spomeniškovarstveni režim na ozemlju, ki ga zajema novi zazidalni načrt. — Izdali smo soglasje k ureditvi centralne kurjave v ž. c. sv. Lucije. — E. S.

MOZIRJE. ZSV Celje je izdal navodila za adaptacijo hiše števil. 50 in ureditev turističnega biroja v pritličju: treba je obnoviti gladki apneni omet s slikanimi šivanimi vogali, ugotovljenimi ob sondiranju sten. — I. S.

NADAVČE. ZSV Gorica je izdal soglasje k obnovi p. c. Marije Snežne z naslednjimi pogoji: 1) odstraniti je prizidano zakristijo, a ohraniti in zazidati kamnita okvira oken in vrat na južni steni prezbitorija ter izluščiti nepoškodovan lavabo; 2) postaviti nad prezbitorijem in zvonikom betonsko ploščo kot podlago za s korci krito streho; 3) odstraniti novejšo nekvalitetno poslikavo na oboku prezbitorija in nadomestiti dotrajani strop v ladji z ravnim lesenim po načrtu ing. arh. Šumijeve iz ZSV SRS, sondirati stene in strop (v prezbitoriju) ter ladjo in prezbitorij poslikati po poznejših navodilih ZSV Gorica; 4) odstraniti leseno obhajilno mizo, skrajšati menzo glavnega oltarja in odstraniti dodatke plošči; 5) zavarovati lesene oltarje z zaščitnimi premazi — navodila bomo še dali; 6) zazidati odprtino iz zakristije na prižnico, baročno prižnico pa ohraniti, morebiti obešeno na železne nosilce. — E. S.

NAKLO PRI DIVACI. Sredi aprila 1971 so se neznanci razbili vrata in okna p. c. sv. Brikcija, kjer so bile pred nekaj leti odkrite in utrjene freske, odnesli manjvreden kip sv. Brikcija in z raznimi napismi deloma poškodovali dele odkritih fresk. Preiskava še teče, župnijski urad pa smo opozorili, naj poskrbi, da bodo vrata spet varno zaprta. — E. S.

NOVA GORICA. ZSV Gorica je izdal soglasje k adaptaciji stanovanjske hiše Mizarska 6 s pogojem, da ostane fasada neizpremenjena in strešna kritina korčna. — Mehaničnim delavnicam serv. služb Primorja eksport smo izdali soglasje k zunanji ureditvi (delu izvedbe) in kanalizaciji dvorišča jz. od sedanjih stavb in med njimi. — E. S.

NOVO CELJE. Tovornjak se je med vzvratno vožnjo zaletel v enega od obeh baročnih gigantov in ga poškodoval. ZSV Celje je dal navodila za obnovo. — I. S.

OVSISE. Ob sondiranju barvnih plasti na ž. c. sv. Miklavža smo ugotovili 4 glavne faze, prizidano severno kapelo pa so verjetno obravnavali še posebej nekje med 1. in 2. fazo. Ker se arhitektura od 2. faze, ko so cerkev barokizirali, ni bistveno spreminjala, smo jo vzeli za osnovo pri določanju tipa polihromacije. Tedaj je doživela tudi najzanimivejše baročno barvno »oblikovanje« fasad, čeprav izvedeno samo na prezbitoriju, medtem ko so na ladji in zvoniku pustili starejšo polihromacijo s slikanimi sivo zelenimi šivanimi robovi. Medaljonska baročna poslikava pomeni za Gorenjsko posebnost, nekak negativen sisem, kjer so ploskve bele, naslikani stilizirani arhitektonski členi pa značilne baročno rdeče barve. Izvajalec je sicer natančno zrisano shemo delno spremenil (ni slikane rustike, spremenjene so oblike medaljonov in sistem črt pri šivanih robovih), kar je močno v škodo vsemu konceptu. Izvedba z ometom »Pluton« se ujema z barvnim odtentkom, ki je bil tudi v prvotni apneni izvedbi precej zasičen. — P. F.

PANEČE NAD JURKLOŠTROM. ZSV Celje je dal navodila za obnovo p. c. sv. Kancijana na Kremenu in predlagal, da odstranijo veliki oltar, da bo vidna kvalitetna baročna slikarja za njim. — I. S.

PERNOVO PRI ŽALCU. Na p. c. sv. Ožbolta so se pokazale razpoke zaradi mineralnih del v bližnjem kamnolomu. ZSV Celje se je dogovoril z v. gr. tehn. J. Požaukom iz Maribora, da pripravi načrte za sanacijo. — Dali smo soglasje k gradnji hiše ob vznožju vzpetine s p. c., a s pogojem, da ne bo presegla dovoljene višine in da bo graditelj ozelenil prostor pred objektom, tako da bi bila očuvana veduta na ves kompleks s cerkvijo. — I. P.

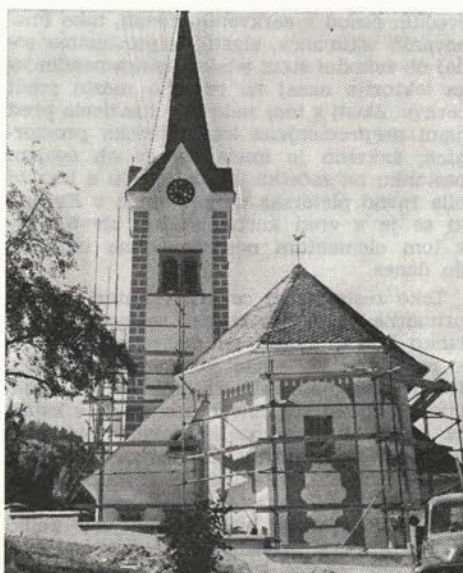
PETROVČE. Restavrator I. Mole je obnovil baročne freske na oboku prezbitorija, po njegovih sondah pa so prebelili tudi stene. — Rezbar A. Podkrižnik je odkril prvotno polihromacijo na menzi glavnega baročnega oltarja in s sondami ugotovil, da je prvotna barvna plast ohranjena na vseh delih oltarja. — I. S.

PLETERJE. Stara samostanska cerkev, ki je v okviru sedanje kartuzije še v celoti

ohranjena, ni le eden najpomembnejših spomenikov zrele gotske arhitekture v Sloveniji, temveč se uvršča med najvidnejše in najlepše cerkve v vsej redovni arhitekturi. S tem pa je objekt seveda tudi spomenik prvega reda in hkrati nacionalnega pomena.

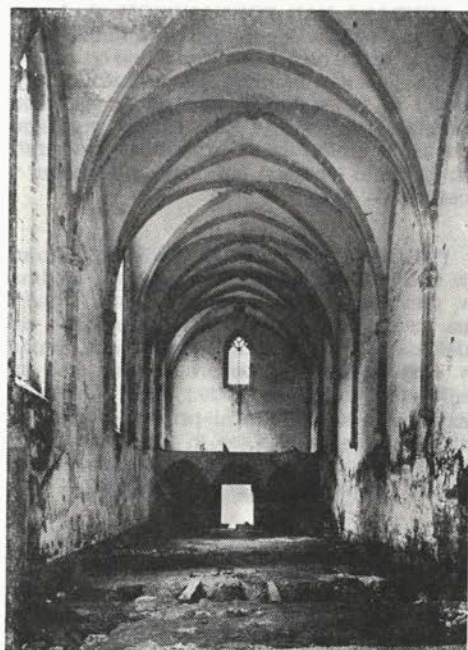
Ze pred leti so bila na cerkvi opravljena vsa temeljna vzdrževalna dela, kakor nova strešna kritina, žlebovi, zasteklitev in dre-naža, tako da je objekt v gradbenem pogledu v redu. Ne moremo pa tega trditi za spomeniško plat, saj je stavba zlasti še v notranjosti povsem neurejena in naravnost kriči po spomeniški obravnavi. Ta potreba se je še bolj živo pokazala zlasti potem, ko je bila stavba podrobno raziskana, pri čemer so prišle na dan mnoge podrobnosti, ki so značilne za njeno prvotno podobo in za kartuzijansko arhitekturo.

Spomeniški program za staro pletersko cerkev, ki je zdaj povsem prazna in brez sleherne funkcije, pa ima zato spomeniška služba v njej popolnoma proste roke, ob-sega površinsko obdelavo stavbne lupine z ustreznim toniranjem sten in obokov in obravnavo kamnoseških delov ter kiparskega okrasja na sklepnikih in kapitelih, nadalje napravo novega tlaka v ugotovljenem prvotnem nivoju ter rekonstrukcijo delno še ohranjenega starega tlaka v zahodnem delu cerkve, nadomestitev manjkajočih glinastih

Sl. 8 Ovsiše, obnavljanje sondirane polihromacije na župnijski cerkvi sv. Miklavža
Fig. 8 Ovsiše, Renewing the discovered polychromy on the parish church of St. Nicholas

Sl. 9—10 Pletenje, stara samostanska cerkev, pogled proti zahodu (foto J. Gorjup) in stanje cerkve l. 1971 (foto dr. M. Zadnikar)
Fig. 9—10 Pletenje, The old monastery church, a western view (Photo by J. Gorjup), and the situation in the year 1971 (Photo by Dr. M. Zadnikar)

zvočnih posod v cerkvenih stenah, tako imenovanih »štirnanc«, zlasti pa prestavitev sedaj ob zahodni steni postavljenega nekdanjega lektorija nazaj na prvotno mesto sredi cerkve. Zlasti s tem zadnjim bi zaživela pred nami nespremenjena kartuzijanska prostornina, kakršno je imela cerkev ob svojem nastanku na začetku 15. stoletja in s tem bi bila ravno pleterska cerkev edina v Evropi, ki se je v vrsti kartuzijanskih stavb prav s tem elementom nespremenjena ohranila do danes.

Tako restavrirani cerkvi, v kateri bi bila primarna njena spomeniška sestavina, pa bi lahko kot drugotno na diskreten način in s poslušom za njene prostorske vrednote ter prvotno namembnost dodali novo funkcijo z muzejsko-razstavno ureditvijo, v kateri bi prikazali stavbno zgodovino pleterske kartuzije in zgodovino kartuzijanskega reda na Slovenskem. S tem pa bi postalo spomeniško Pleterje po zgledu podobne ureditve nekdanje »spodnje hiše« v francoski Veliki kartuziji nova privlačnost za resnično kulturne obiskovalce. Predvidena dela bi pomenila nadaljevanje in zaključek spomeniške obravnave enega naših ključnih spomenikov, katerega sedanje stanje naši spomeniški službi ne dela ravno časti.

Kljub vsakoletnim vlogam in prošnjam na ustrezne forume, naj bi dodelili finančna sredstva za nadaljevanje in zaključek že pred leti začelih del, ki bi jih lahko tudi postopoma in z manjšimi letnimi vsotami realizirali, ta sredstva niso bila dodeljena, pa čeprav je celo imetnik spomenika, to je vodstvo kartuzije Pleterje, izrazil pripravljenost na ustrezno soparticipacijo. Tako stališče financerjev spomeniških akcij in tak odnos do spomenika, ki je celo več kot nacionalno pomemben, je povsem nerazumljiv in neopravičljiv. V tej situaciji seveda odgovornost za stanje v notranjščini cerkve, ki je povsem neurejena, ne more iti na račun spomeniške službe, ki si iz leta v leto zaman prizadeva, da bi lahko opravila eno svojih temeljnih nalog. — M. Z.

PODBRJE PRI PODNANOSU. V letu 1971 so se začela restavratorska dela na zlatem oltarju iz 17. stol. — ZSV Gorica je dovolil Slovenija filmu posneti film o tem spomeniku. — E. S.
Gl. tudi poročilo iz 1. 1972!

PODČETRTEK. Predstavniki zavodov so sodelovali v komisiji za določitev trase daljnovođa Krško-Cirkovci ter skušali zavarovati predvsem veduto gradu Podčetrtek in dolino od Podčetrčka do Olimja. Zato je

bilo na terenu določeno mesto, kjer bo daljnovođa prečkal dolino, tako da ne bosta ogrožena pogleda na cerkev Marije na Pesku in na samostan Olimje. — V zvezi s t. i. atomskimi toplicami namerava ŽTP Ljubljana zgraditi v Podčetrtku zdraviliško-rekreacijski kompleks ter pripravlja program turistične izrabe Posotelja oziroma za celotno Kozjansko. Pri tem sodeluje tudi ZSV Celje, ki želi omogočiti morebitno revitalizacijo nekaterih spomeniških objektov v tem okviru. — I. P.

PODKRAJ PRI HRASTNIKU. Izdelan je bil program za obnovo proštiske cerkve sv. Miklavža. V prvi fazi sta bili urejeni zunanjščina zvonika, ki bo poslej neometan, in strešina med zvonikom in s. kapelo. — I. S.

PODLJUBELJ. Vedutno zelo kvalitetno, čeprav po arhitekturi in opremi skromno cerkvico sv. Ane, nastalo kot poznogotska kapela ob tovarniški poti iz Kranjske na Koroško, so v zadnjih desetletjih drevesa skoraj povsem zakrila. Na Beneševi upodobitvi iz l. 1928 je bila okolica v smeri proti dolini še povsem brez dreves. Zdaj so odstranjena štiri — skrbno izbrana — drevesa in to je izrednemu naravnemu ambientu spet vrnilo kvalitetno dominantno. — P. F.

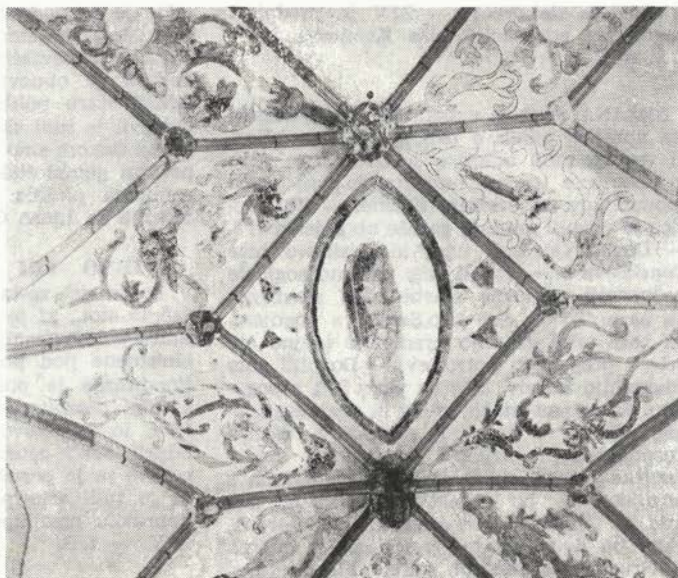
PODRAGA NAD PODNANOSOM. Po komisijskem ogledu kamnitega kropilnika iz l. 1597, ki je stal ob uti severozahodno od cerkve in ga je šofer kombija pri vzvratni vožnji podril in poškodoval, tako da je na vrhu preklan na dvoje, je ZSV Gorica predlagal župnemu uradu, da da kropilnik restavrirati in ga nato prestavi na plato ob vhodu v cerkev. — E. S.

POKORNA VAS PRI ZAGORJU. Ž. urad je začel obnavljati p. c. sv. Andreja, ki ima v prezbiteriju gotski rebrast obok, v ladji pa raven lesen strop. Vso zunanjščino in deloma tudi notranjščino so obklesali. Sonde v prezbiteriju niso pokazale fresk, pač pa zelo slabo ohranjen gotski omet. Ugotovili smo tudi, da sta oltarni prostor in prostor za vernike sočasna (ker ju ne povezuje slavolok, so sodili, da je stavba nastala v dveh fazah). Obnavljanje se še nadaljuje. — I. S.

POSTOJNA. ZSV Gorica je ponovno pretehtal predloge občinske skupščine in posameznih interesov glede valorizacije Titovega trga v Postojni. Spomeniška služba meni, da je trg pravilno spomeniško ovred-

Sl. 11 Svetina, restavrirane freske v prezbiteriju podružniške cerkve sv. Marije (foto R. Fonda)

Fig. 11 Svetina, The restored frescoes in the presbytery of the village church of St. Mary (Photo by R. Fonda)

noten in zato niso potrebne spremembe v tekstualnem delu spomeniškovarstvenega elaborata. Ne glede na to, da je dolga, klasicistično oblikovana stavba na severni strani trga (restavracija »Jadran«) zaščitena kot ambientni spomenik II. kategorije, pa bo ZSV Gorica, če bo to potrebno zaradi razširitve Jamske ceste, dal soglasje bodisi k delnemu, bodisi k celotnemu rušenju omenjene zgradbe, pri čemer pa si spomeniška služba pridržuje pravico vplivanja na oblikovanje morebitne nove zgradbe na tem mestu zaradi vsklajevanja historičnih in oblikovalskih mas na tem prostoru. — E. S.

RADMIRJE V SAVINJSKI DOLINI. ZSV Celje je začel pripravljati načrte za zavarovanje zakladnice, in sicer za dve fazi del, ki naj bi v prvi fazi eksponate zavarovala pred krajo, v drugi pa jih primerno prezentirala javnosti. Akcijo bodo financirali Kulturna skupnost in občina Mozirje ter župnijski urad Radmirje. — I. P.

RAKITOVEC PRI PODGORJU NA KRASU. Sonde v prezbiteriju p. c. sv. Križa so pod beležem pokazale ostanke srednjeveške dekorativne slikarije. — E. S.

RAZBOR NAD SAVO. ZSV Celje je zavrnil načrte lovske družine, ki je nameravala preurediti ostanke graščine Ruda v lovski dom in pri tem polovico stavbe porušiti. Predla-

gal je, naj ohranijo celotno tlorisno zasnovo stavbe, odstranijo pa nadstropni del, ki je že tako uničen, da ga ne kaže ohranjati. Prilgiče nekdanje graščine naj bi nato prekrili s strmo sedlasto streho. — I. S.

RAZGURI PRI STJAKU. ZSV Gorica je dal soglasje k prekrivanju p. c. sv. Ane, katere strešna kritina je bila že zelo slaba. — E. S.

RIHEMBERK. V l. 1971 so se nadaljevala obnovitvena dela, predvsem obnavljanje obrambnega obzidja in vključenih obrambnih stolpov. Sondiranja ob glavnem stolpu so pokazala ostanke zidov starih grajskih stavb. — E. S.

ROGAŠKA SLATINA. ZSV Celje je sodeloval pri razpravah o lokaciji novega hotela in zahteval, da klasicistično Sprehajališče (Wandelbahn) vključijo v novi objekt. — I. S.

SEDRAŽ NAD LAŠKIM. ZSV Celje je dal navodila za obnovo ž. c. sv. Jedrti. — I. S.

SEVNICA. Na notranjem dvorišču gradu so sporazumno z ZSV Celje odstranili stopnišni prizidek iz 19. stol. Manjša vzdrževalna dela so opravili brez posvetovanja (barvanje hodnikov, pleskanje vrat in oken itd.). V Lutrovi kleti so restavradorji ZSV SRS nadaljevali restavriranje fresk. Treba je nametiti še snete freske. Urejen je nov tlak

iz opečnih tlakovcev. — ZSV je predpisal pogoje za adaptacijo hiše Kvedrova 3. — I. S. in I. P.

SEŽANA. Svet za urbanizem in SO Sežana sta sprejela odlok o urb. programu občine, ki vsebuje tudi odlok o spomeniškem redu in elemente spom. režimov za vse vrste spomenikov na ozemlju občine. — ZSV Gorica je dovolil gradnjo garaže ob Stjenkovi 8. — Dovolil je tudi nad- in dozidavo hiše Tomšičeva 2. — Izdali smo načelno soglasje k lokaciji poslovne stavbe med stavbama na parc. 41/8 in 41/6 k. o. Sežana s pogojem, da nam pred gradnjo predložijo idejne načrte v pregled in potrditev. — Dovolili smo adaptacijo stanov. hiše na parc. 50/1 s pogojem, da ostane enako velika in nespremenjenega videza. — Dali smo soglasje k rušenju gospodarskega poslopja in gradnji stanovanjske hiše na parc. št. 74/2 k. o. Sežana s pogojem, da bo objekt enake višine kot hiša A. Urbančiča, strešna kritina korčna, okna pa dvodelna in opremljena s polkni. — Gradnja prizidka ob stanov. hiši na parc. št. 281 je dovoljena s pogojem, da je streha korčna, okna enako velika kot sedanja in brez rolet. — E. S.

SLAP PRI VIPAVI. Strojave slike Sv. Florjan, Sv. Jurij, Sv. Jakob, Oznanjenje in Sv. Ana iz ž. c. sv. Matije so v restavracijskem postopku. — E. S.

SOLKAN. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji hotela Sabotin, ki je baročna stavba iz 18. stoletja. Adaptacija ni spremenila zunanosti. — E. S.

SVETINA. ZSV Celje je nadaljeval obnavljanje notranjščine p. c. MB. Neogotsko okno v s. steni prezbitarija je zazidano, na kamnitih členih smo obnovili prvotno polihromacijo. Freske na oboku so dokončno restavrirane, uničeni deli rekonstruirani (restavrator F. Kokalj), za kar smo se odločili komisijsko, ker so bili ohranjeni deli poslikave preveč fragmentarni, rekonstrukcija pa je bila mogoča, ker je šlo za dekorativno slikarijo in so figuralno poslikana samo osrednja polja: Kristus v mandorli iz rožnih cvetov, skoraj uničena MB z otrokom, tretje polje pa je zabrisano. V enem stranskih je pelikan z mladiči. Slikarija je s konca 15. stoletja. Gl. sl. 11.

Vsa notranjščina je na novo ometana v glajeni apneni tehniki. Nove vratnice v velikem z. portalu so izdelane po načrtu ing. arh. I. Prodana, nove lesene vratnice so tudi v j. stranskem portalu. Staro gotško krog-

vičje je povsod obnovljeno po originalnem iz v. okna, ki smo ga sneli in spravili na steni pod pevskim korom. Rezbar T. Podkrižnik je obnovil glavni (baročni) oltar, odkril staro polihromacijo oz. jo obnovil. Obnovil je tudi vse plastike.

Pod tlakom smo v v. delu prezbitarija našli prvotni gotski tlak iz pisano glaziranih keramičnih ploščic s konca 15. stol., ki ga omenja že Ignac Orožen. I. S. in I. P.

SVIBNO PRI RADEČAH. Restavrator V. Povše je restavriral kamnito Pietà iz zač. 15. stol., ki je stala v d. str. oltarju ž. c. Stara polihromacija je bila še precej dobro ohranjena pod poznejšimi preslikavami. — Sondiranje je pokazalo 2 plasti fresk na s. steni prezbitarija, zaenkrat težko opredeljivi, in poslikavo oboka. Na j. steni smo odprli ozko zgodnjegotsko okno. — J. od cerkve se je porušil del pokopališkega zidu, ki je tudi eskarpa platoja s cerkviijo. Pri popravilu niso upoštevali pismenih navodil ZSV. — I. S.

SALEK PRI VELENJU. ZSV Celje je pripravil elaborat o zavarovanju naselja v 5 območjih

— območje gradov Šalek in Eckenstein (prilagoditi varovalni in sanacijski program!),

— sámo naselje, v katerem niso dovoljene nove gradnje,

— zelene površine na s. pobočju od gradov do Pake,

— območje med sedanjo in prihodnjo cesto: nobenih novogradenj zaradi pogleda na Šalek,

— območje med sedanjo streho in koritom Pake, ki ga je možno pozidati, a šele po izdelavi zazidalnega načrta.

Po izdelavi elaborata smo dobili več vlog in med drugim zavrnilli soglasje k gradnji stanov. hiše pri št. 18. — Soglašali smo s prizidavo k hiši št. 23 s pogojem, da ohranijo kritino in da bo fasada pokrita z zagljenim ometom. — Soglašali smo tudi z gradnjo nadomestnega objekta sedanje št. 21, ki je brez vrednot. Idejni načrt so nam predložili v potrditev. — I. P.

ŠEDINA PRI DRAMLJAH. ZSV Celje je dal podrobna pismena in ustna navodila za obnovo zunanjščine p. c. sv. Uršule: odstraniti ves stari omet, nanesti gladek apnen omet, obarvati vse kamnite člene po vzoru sond itd. Kljub dogovorom so izvedli cementen brizgan omet. — A. A.

ŠENEK PRI POLZELI. Celotna zunanjščina je obnovljena, notranjost so začeli

preurejati za dom onemoglih, vse brez sodelovanja ZSV Celje, zato je zun. omet v brizgani tehniki. Grajsko kapelo s freskami so hoteli preurediti v pralnico, kar smo odklonili; ostala je neobnovljena. — I. S.

SENTJANŽ PRI TINSKEM. ZSV Celje je dovolil, da počeni baročni zvon v p. c. prelijejo v novega ga dokumentiral. — I. S.

ŠKOCJAN PRI MOTOVUNU. ZSV Gorica je dal soglasje k prekrivanju in popravilu p. c. sv. Kancijana s pogojem, da ohranijo kamnite konzole pod napuščem in vsa sedanja okna. — E. S.

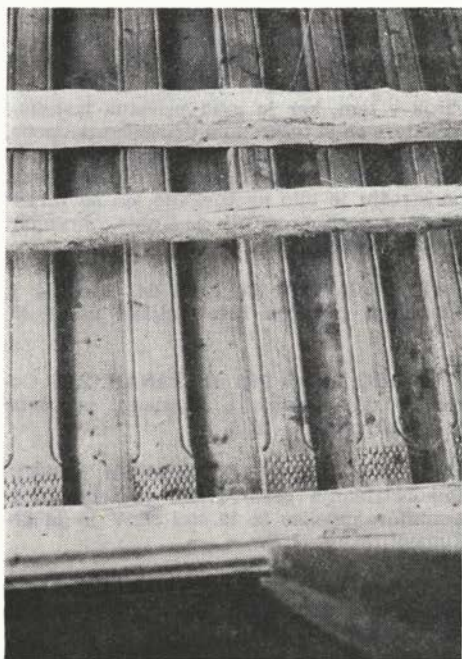
ŠMARJE PRI SEŽANI. Dne 18. 10. 1969 je ogorek od sveče po maši povzročil požar v p. c. MB, ki je uničil prte, lesen tabernakelj in podstavke za svečnike itd., popokal je tudi marmor na kamnitem inkrustiranem oltarju, okajena je vsa konstrukcija oltarja in del stropa s poslikavo v prezbiteriju, nekaj manj v ladji. ZSV Gorica je pozval ž. urad Sežana, da poskrbi za popravila. — E. S.

ŠMARTNO V BRDIH. ZSV Gorica je sklical posvet s KS Šmartno idr., da so utrdili spomeniški režim za uporabo in vzdrževanje starega obrambnega stolpa v obzidju. — E. S.

ŠTJAK PRI ŠTANJELU. ZSV Gorica je izdal soglasje k temu, da ž. c. sv. **Jakoba** prekrijejo z bobrovcem (zakristijo in s. kapelo), skrli pa spravijo za prekritje prezbiterija. — Razsodba obč. sodišča v Sežani, da je treba odtujeni »korpus« iz kapelice pri Štjaku vrniti ž. uradu Štjak, je postala pravomočna. — E. S.

SV. TRIJE KRALJI V SLOV GORICAH. ZSV Maribor je s sodelovanjem ZSV SRS začel restavrirati prezbiterij p. c., lepo delo pozne gotike. Notranjost je bila od nastanka 1558 že večkrat poslikana, nazadnje 1903. Na to poslikavo pa so — verjetno med vojnama — naslikali 3 velike polkrožne slike. Pri odkrivanju smo zadeli na ostanke baročne poslikave, pod to pa je bila gotška. Zamakanje in močna vlaga sta barvno plast oslabila. V celoti smo jo utrdili s triodstotno raztopino Calatona v alkoholu, enako tudi baročne fragmente, ki jih nameravamo sneti. Mesta, kjer je bil omet poškodovan oziroma je odpadel, smo zaplombirali, prevelika polja pa bo zidar ometal. — Vse poslikave smo dokumentirali in, ko bo odkrita še j. polovica prezbiterija, jih bomo objavili. — F. C.

TRŽIČ. Izdelana je barvna študija (sondiranje in predlog) za **Partizansko ulico**,

Sl. 12 Tuštanj, detajl odkritega lesenega stropa v jugozahodnem vogalu gradu.
Fig. 12 Tuštanj, A close-up of the uncovered wooden ceiling in the south-western corner of the castle

stransko os oziroma najstarejši del starega mestnega jedra pod gradom. Ugotovitve so podobne tistim ob Glavnem trgu (VS XV, 103), saj je tudi ta del ob velikem požaru pogorel in je od 23 objektov samo pri 4 ohranjena arhitektura in barvna lestvica izpred 1811. — Predel ob Mošeniku se je v stoletjih izoblikoval v močno fužinarsko jedro s kovačijami in fužinami in s še danes sklenjeno fasado naselja ob levem bregu potoka. Nova cesta na Ljubelj je to fasado odprla, še bolj pa jo bo obvoznica ob desnem bregu Mošenika. Obrtno podjetje je hotelo razširiti prostore tako, da bi prizidek segal iz sklenjenega niza prek potoka, kar bi razbijalo jasno mejo spomeniško zavarovanega predela. ZSV Kranj je to zavrnil in predlagal, naj poiščejo rešitev v sicer slabo izkoriščenem tkivu sedanjih stavb. — P. F.

TUŠTANJ PRI MORAVČAH. Ob popravilih v jz. stolpu je lastnik gradu odkril odlično ohranjen renesančni leseni strop z obrezanimi robovi v pozni gotski tradiciji in vsekanimi mrežastimi motivi. Čeprav je takoj obvestil spomeniško službo in smo že nekajkrat zaprosili podporo za vsaj najnujnejšo

sanacijo gradu (pogrezajoče se dvoriščne arkade, poškodovani stropi, razpokano zidovje, propadajoče baročne freske itd.), ni bilo mogoče ukreniti ničesar. Verjetno je vzrok v tem, ker je grad privatna lastnina, za katero se le težko dobi družbeno podporo, pa čeprav je to še tako kvaliteten spomenik. Ob pregledu prostorov in konstrukcij na podstrešju je bilo ugotovljeno, da so verjetno še v vseh prostorih j. trakta ohranjeni podobni leseni stropi. — P. F.

VELENJE. ZSV Celje je dal soglasje k adaptaciji pritličja hiše Celjska cesta 40. — I. P.

VELIKO BRDO PRI JELŠANAH. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji porušene p. c. sv. Trojice. — E. S.

VELIKO ŠIRJE PRI ZIDANEM MOSTU. Rekonstrukcija ceste II/330 je terjala odstranitev kapelice iz 19. stol. ZSV jo je dokumentiral. — I. S.

VINSKI VRH PRI SLIVNICI. ZSV Celje je dal podrobna navodila za obnovo ž. c. sv. Štefana. — I. S.

VIPAVA. ZSV Gorica je izdal soglasje k gradnji pritl. trakta med »starim župniščem« in sedanjim semeniškim traktom. Priporočili smo, naj uporabijo arkadne motive in vzdajajo spolije, najdene pri predelavi »starega župnišča«. — ZSV je predlagal, naj porušijo dotrajani mostiček-teraso na sv. strani hiše št. 210 čez rokav Vipave — tudi zaradi pogleda na reko.

Soglašali smo z adaptacijami hiš št. 138 (načrt grd. ing. M. Makovca) in 242 (mlin; naklon s korci krite strehe in okna se ne spremenijo, balkon ima leseno, na lokalni način oblikovano ograjo, garažna vrata bodo lesena s polnili) kot tudi gospod. poslopja ob št. 88 (dvodelna okna s polkni, dvokapna streha s korci). — Dal je soglasje tudi k gradnjam prizidkov oziroma garaž k št. 58, 67 in 92 ter k postavitvi garaže, s hrambe in cvetličnjaka na parc. št. 1693, povsod s pogojem, da bo kritina korčna. — Dovolil je tudi, da namestijo svetlobni napis na hiši št. 187 in spominsko ploščo Ernestu Klavžarju na fasadi hiše št. 207 s pogojem, da ne bodo prizadeti arhitekturni detajli. — Izdal je še soglasje k temu, da v zidu ob klavnici odpro vrata, polkrožna ali z ravno kamnito preklado, s tem da bo vsa zunanja obdelava kamnita, nikakor pa betonska. — E. S.

VITANJE. Ž. urad je obnovil prezbiterij v ž. c. sv. Petra in Pavla. Restavrator V. Povše

je odkril in obnovil zgodnjebaročno slikarijo na oboku ter rekonstruiral polihromacijo reber in slavoloka. Na oboku odkrite slike predstavljajo v v. delu v osrednjem polju sv. Duha, ki ga obdajajo v sosednjih poljih angeli z orodji Kristusovega mučenja, v z. poli oboka, ki je križno svoden, pa je v osrednjem polju angel s sv. Petrom, ki ga v sosednjih poljih obdajajo upodobitve treh evangelistov. Eden izmed njih je uničen, ohranjena sta sv. Marko in sv. Luka s svojima simboloma. Četrti evangelist manjka. Restavrator je imel na skrbi tudi rekonstrukcijo ometa. Sledove polihromacije ob gotških sediljah je odstranil. Na željo ZSV Celje so na novo ugotovljeni prvotni prehod iz prezbiterija v zakristijo, preprost, brez kamnitih sestavin in na vrhu polkrožno sklenjen, zazidali. Ker so v preteklem stol. tlak poglobili za okrog 1/2 m, prehoda ni bilo mogoče ohraniti, zlasti še, ker bi bilo potem treba odstraniti kvalitetni kamnitni renesančni portal. — ZSV je delno raziskal plasti pod tlakom, odkril samo manjšo grobnico, ni pa mogel ugotoviti oblike prvotnega v. sklepa cerkve.

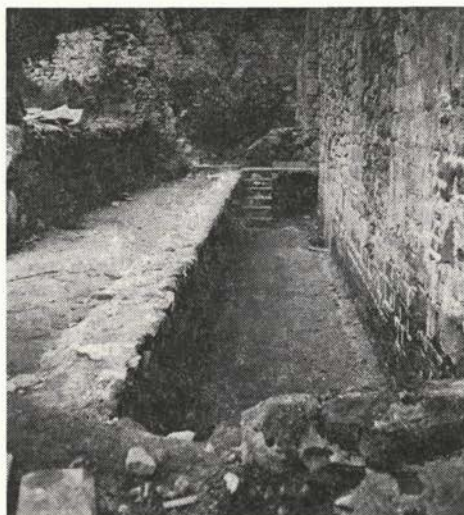
Prezbiterij je dobil novo opremo po načrtih ing. Zazule, ki je na zahtevo zavoda povišal police pri neogotskih oknih in jim dal primernejši naklon, obenem pa izdelal načrte za razsvetljavo prostora in konzol v prezbiteriju, kamor nameravajo pozneje namestiti baročne skulpture. Neogotski oltar iz prezbiterija bo našel mesto v eni izmed stranskih kapel. — I. S.

VRANSKO. Notranjščina ž. c. je v celoti obnovljena. Pod tlakom s. ladje so našli stari romanski zid, ki ga pa nismo dokumentirali, ker smo bili prepozno obveščeni. Druga dela so potekala z našim soglasjem. — Kmetijskemu kombinatu Žalec smo dovolili adaptirati objekt s pogojem, da ostanejo okenske odprtine nespremenjene. — I. P. in I. S.

ŽALEC. ZSV Celje je zavrnil soglasje k adaptaciji trgovine na Savinjski cesti 6. Investitor je nameraval narediti široko izložbeno okno, ki bi bilo uničilo še ohranjeno fasado. Dovolili smo, da naredijo v sedanje okenske odprtine enokrilna okna, za reklamiranje izdelkov pa predlagali kiosk pred objektom. — Dovolili smo popravilo na Šlandrovem trgu 33 po predpisanih navodilih za izvedbo in barvo ometa. ZSV je dal soglasje k preureditvi Savinove hiše, kjer je Kult. skupnost Žalec želela v desnem delu pritličja in v vsem 1. nadstropju urediti muzejske in galerijske prostore. Zahteval je, da prezentirajo fasado, če ni denarja, pa jo

vsaj popravijo in odložijo prezentacijo na poznejši čas, da namesto izložbe v pritličju obnovijo okni, vhod v prostore pa namestijo v veži in odpro tudi prvotno odprtino vrat. Dali smo tudi navodila za barvo fasade (po sondah), vendar je izvajalec ni zadel. — I. P. in I. S.

ZIČKA KARTUZIJA. Cerkev in t. i. Otokarjeva kapela, ki sta bili pred leti restavrirani, sta — čeprav brez strehe — razmeroma dobro prezimili, nezavarovani zidovi, ki smo jih pred leti izkopali, pa so začeli močno propadati. Z denarjem republike in simbolično participacijo iz lokalnih virov smo zato opravili najnujnejša dela. Z izkopanih zidov prostorov z. od malega križnega hodnika, ki so bili že vrsto let nezavarovani — tudi poskusno prekrivanje s plastjo gline in z rušo se zaradi nestrokovne izvedbe ni prida obneslo —, smo odstranili preperle vrhne plasti zidov, jih na novo pozidali in globoko fugirali, nepravne vrhove pa skrbno zalili. Ker smo za ta dela potrebovali mnogo uporabnega kamenja, se je sprotno odkopavanje ruševin iz zasutega malega križnega hodnika izkazalo za najprimernejše. S tem smo očistili njegovo celotno z. in s. krilo, hkrati

Sl. 13 Zička kartuzija, romanski in gotski nivo tal v malem križnem hodniku ob cerkvi (foto dr. M. Zadnikar)

Fig. 13 The Charterhouse of Ziče, the Romanesque and the Gothic floor level in the small cloister alongside the church (Photo by Dr. M. Zadnikar)

Sl. 14 Zička kartuzija, ureditev razvalin severno ob cerkvi, stanje jeseni 1971 (foto dr. M. Zadnikar)

Fig. 14 The Charterhouse of Ziče, The arrangement of the ruins alongside of north the church, the situation in the autumn 1971 (Photo Dr. M. Zadnikar)

pa pridobili domala vse potrebno kamenje in mnogo zidne opeke, ki smo jo kasneje koristno uporabili. Ob tem izkopavanju so prišle na dan tudi velike množine srednjeveških kamnoseško obdelanih kosov, zlasti reber iz gotških obokov malega križnega hodnika, ter fragmenti lončenih peči iz nadstropja, ki kažejo z okrasno motiviko na 17. stoletje. Vse te najdbe smo sproti deponirali v začasnem lapidariju v ohranjeni pokopališki kapeli. Tako je uspelo zavarovati in deloma rekonstruirati zidove vseh prostorov zahodno od malega križnega hodnika, kjer sta bili v srednjem veku skupna obednica in kuhinja in ki so jih v baroku uporabili za kleti. Ob tem so se pokazali mnogi, za stavbno zgodovino in za posebnosti kartuzije pomembni gradbeni momenti, ki dokazujejo, da je ostala zasnova cenobitičnih prostorov kljub gotizaciji, ki je z nasutjem dvignila mali križni hodnik na starem tlorisu in kljub baročnim predelavam v 17. stol. še prav taka, kakršna je bila v romanski dobi ob pozidavi prve kartuzije proti koncu 12. stol.

V izkopu vzdolž cerkve, to je v j. kraku križnega hodnika, ki so ga v gotiki z nasutjem za cca 140 cm dvignili nad višino prvotnega romanskega nivoja, v cerkvi sami še ohranjenega, so se na cerkveni steni ob prvotnem meniškem vhodu v cerkev, ki je v gotiki s povišanim nivojem križnega hodnika izgubil funkcijo, pokazale značilne plastične fuge, o katerih smo že poročali v VS XI, 1967, 30. Ker ta del hodnika ob cerkvi ni bil zavarovan in se zaradi severne lege glede na cerkev sneg in zmrzal v njem najdlje zadržujeta, je pa prav ta predel za stavbno zgodovino zelo pričevalen in smo mu posvetili posebno pozornost. Da bi pokazali oba nivoja križnega hodnika, prvotnega romanskega in v gotiki močno povišanega, smo ta del hodnika po dolžini predelili na polovico in v njegovem spodnjem delu ohranili romansko višino in s še deloma ohranjenim estrihom, značilnimi plastičnimi fugami, katerih ostanke smo utrdili, pa z romanskim meniškim vhodom v cerkev; s kamnito škarpo pa smo oddelili povišani gotski nivo križnega hodnika, ki smo ga tlakovali z opeko in s katerega smo premostili na zgornjem nivoju dostop do gotskega meniškega vhoda v cerkev, ki smo ga pred leti ob pozidavi zrušene cerkvene stene v celoti rekonstruirali. Da bi tako prezentirane gradbene faze in posebnosti zavarovali pred propadanjem, smo ves ta del križnega hodnika pokrili s pultno streho z bobrovci, naslonjeno na cerkveno steno, ob tlakovanem gotskem nivoju pa uredili odtok meteorne vode.

Ko so očistili z. krilo križnega hodnika, kjer so zidovi visoki še 170 do 250 cm, vse do njegove s. stranice, kjer se je v kotu nad sicer oddito konzolo še edini in situ ohranil del rebraste obokane konstrukcije, se je izkazalo, da v 17. stol. križni hodnik ni bil več povezovalna komunikacija, ker je bil na več mestih predeljen z vstavljenimi vmesnimi stenami. V njegovem sz. kotu so uredili povsem zaprto kapelo z zidano menzo, ki je bila še deloma ohranjena in smo jo tudi grafično in fotografsko dokumentirali. Kakor so dokazovale najdbe v materialu, ki smo ga iz križnega hodnika sproti odvažali, so bila nadstropja nad njim pozidana iz opeke, kar bi kazalo na nastanek v baročni dobi, strehe pa vse do razpada pokrite s skrilom.

Da bi preprečili zamakanje, smo opravili tudi redna vzdrževalna dela in nekatera popravila na gotski pokopališki kapeli. Popravili smo skrilasto streho in sleme pokrili z bakreno pločevino, na novo zamrežili odprtino v vhodnih vratih ter vsa tri okna, ki so bila doslej zabitá z deskami ali pa odprta, na novo zasteklili, na zunanji strani oken pa namestili goste železne mreže. Ker je bil dostop v grobnico porušen, smo popravili njen opečni obok in vhodno odprtino zaprli z betonsko ploščo. Grobnica je sicer prazna, pač pa je v njej shranjenega nekaj skrila za popravilo starih skrilastih streh.

Na z. pročelju še povsem ohranjenega gotskega trakta, ki se na v. stran v pritličju odpira z arkadami, je bilo mogoče v višini nadstropja pod belemž se pred leti zaslediti obrise in celo ikonografsko zasnovo neke srednjeveške stenske slikarije. V tej delovni sezoni so zunanji sodelavci zavodove restavratorske delavnice to fresko, ki je ležeč pravokotnik cca 240 x 275 m, odkrili in očistili, restavrator I. Bogovčič pa jo je površinsko utrdil s »Calatonom«. Da bi jo zavarovali pred padavinami, ki so jo v spodnjem delu že močno uničile, smo nad njo podaljšali strešni napušč. Poslikano polje obdaja bogat patroniran okvir, pred nevtralnim modrim ozadjem pa je v strogi simetrični kompoziciji naslikano Križanje z Marijo in Janezom Evangelistom, ob straneh pa sta še figuri Janeza Krstnika kot redovnega zavetnika z že nečitljivim napisnim trakom ter sv. Krištofa. Navzočnost slednjega je na tem mestu v razliko z upodobitvami na vaških cerkvah mogoče razložiti s tem, da je bil naročnik te stenske slikarije, ki je v vsej kartuziji edini primer srednjeveške stenske poslikave, ki se je izmaknil strogim redovnim pravilom in pogledom na likovno umetnost, znameniti žički prior Krištof II., ki je vodil kartuzijo v letih 1436 do 1443.

Sl. 15—16 Žička kartuzija, odkrita freska Križanja z Janezom Krstnikom in sv. Krištofom iz okoli 1440 in (spodaj) detalj: Marija (foto dr. M. Zadnikar)

Fig. 15—16 The charterhouse of Žiče, The uncovered fresco representing the Crucifixion with John the Baptist and St. Christopher, dating from about 1440, and (below) a close-up: the Virgin (Photo by Dr. M. Zadnikar)

Očitno je hotel imeti na njej upodobljenega tudi svojega patrona. S takim časom nastanka pa se dobro ujema tudi slogovni značaj te kvalitetne slikarje, ki spominja na nedavno odkrite freske v Marijini kapeli pri opatijski cerkvi v Celju. S to fresko je dobil žički spomeniški kompleks, ki se pretežno izraža s stavbnimi elementi, tudi nekaj likovne mikavnosti.

Zaradi izčrpanih kreditov in poznega jesenskega časa je bilo treba zavarovalna dela na zidovih, ki so se ohranili od nekdanjih pritličnih prostorov okrog malega križnega hodnika pa tudi druge reševalne posege, prekiniti. Ker iz prejšnjih let vemo, kako razdiralno deluje zima na nezavarovane zidove, da se v nekaj mesecih zrušijo in se tako spomeniško pričevalne razvaline, ki bi jih z razmeroma skromnimi sredstvi lahko zaščitili, pred našimi očmi spreminjajo v brezoblične groblje kamena, vsako jesen le s težkim srcem zapuščamo skromno gradbišče tega velikega spomenika. Njegovega ključnega pomena za zgodovino zgodnje kartuzijanske arhitekture v evropskem merilu se namreč vse premalo zavedamo. Zlasti tisti, ki nam režejo tako skope rezine iz finančnega hlebca.

Ker niti pomisliti ne upamo na to, da bi kdaj dobili toliko denarja, kolikor bi ga v eni sami delovni sezoni potrebovali za napravo strehe na cerkvi, ki bi ji edina lahko zagotovila obstoj, ali za kakšne druge večje gradbene posege, bomo tudi prihodnja leta z denarjem, ki nam ga bodo namenili, nadaljevali tam, kjer smo zadnjo jesen morali

prenehati z delom. Najprej na zidovih na severni strani nekdanje kuhinje in refektorija, pa okrog malega križnega hodnika, ki ga je treba v vzhodnem krilu še očistiti vegetacije in ruševin, pa rešiti popolnega propada še ohranjene zidove nekdanje kapiteljske dvorane severno ob cerkvi, popraviti srednjeveško obzidje, z izkopavanji ugotoviti tloris velikega križnega hodnika in še in še. Zanimivo bi bilo vedeti, kdo bo zmagovalc v tej tihi tekmi: ali čas s svojo razdiralno močjo ali spomenik ob naši skromni pomoči in tolikim razočaranjem ter odpovedim, od katerih se prav zares ne da živeti. — M. Z.

1972

AJDOVŠČINA. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji poslovnih prostorov v **Gregorči-**

čevi 12 s pogojem, da ostanejo odprtine oken in vrat v fasadi nespremenjene. — Dali smo

tudi soglasje k projektu Slovenija projekta za ureditev galerijske in muzejske zbirke na Prešernovi št. 1, 3 in 5 s posebnimi pogoji za prepleskanje z. fasade (3 stavbe). Skrajna j. stavba s prodajalno kruha ima v z. in j. fasadi povečana okna, ki jih je treba obnoviti v prvotni obliki. Svetovali smo, da zamenjajo tudi njen napis s primernejšim glede na novo urejene fasade in vsebino stavbe. — Soglasje k adaptaciji hiše **Sibeniška 20** smo vezali na to, da ostaneta strešna kritina in naklon enaka, da je strešni napušč največ 0,50 m in izveden po vzoru tukajšnjih, da dobi novi balkon na j. fasadi leseno, domače oblikovano ograjo, da so fasade bele, svetlo sive ali svetlo okraše, da ostane kolona, ki se naslanja na jv. vogal hiše, nepoškodovana.

ZSV Gorica je izdelal **elaborat** o kulturnih spomenikih mesta Ajdovščine. Posamične kulturne spomenike, skupine kulturnih spomenikov in ambiente je valoriziral ter za vsakega določil spomeniški režim. Elaborat je opremljen s kartami in fotografijami — E. S.

BELSKO PRI POSTOJNI. ZSV Gorica je dal soglasje k postavitvi prizidka k j. steni p. c. sv. Justa s pogojem, da se bo streha kot enokapnica spuščala vsaj 50 cm pod napušč strehe cerkvene ladje, krita pa enako kot ta, da bodo okenske odprtine enakih dimenzij kot tiste v j. steni cerkve, okrog njih pa cementen, nekoliko izstopajoč okvir, lahko so zamrežene. Sedanje okno v j. steni naj prenesejo s kamnitim okvirom vred v prosti del j. ladijske stene. Vrata v prizidek morajo biti v celoti lesena. — E. S.

BORJANA PRI BREGINJU. ZSV Gorica je ugotovil, da freske v pokopališki cerkvi začenjajo odpadati in jih je treba utrditi. — E. S.

BREGINJ. ZSV Gorica je izdal soglasje k preureditvenim delom v ž. c. sv. Miklavža: krstni kamen lahko premestijo k stranskemu oltarju, v tem prostoru pa uredijo manjšo zakristijo. Stranskim oltarjem lahko zožijo profil in stopnice, menze morajo ostati nespremenjene. — E. S.

CERKNO. Ž. urad želi postopno preurediti notranjščino ž. c. sv. Ane po novih liturg. predpisih, a ohraniti spomeniške prvine: odstraniti recentnejšo obhajilno mizo in postaviti nov oltar proti ljudstvu, ambon, krstilnik in sedeže v prezbiteriju. Tudi klopi bi morale biti nove (potrebujejo ok. 400 sedežev, pri čemer motijo tudi prerazsežne stopnice 4 str. oltarjev). Urediti bi bilo treba

tudi razsvetlavo in ogrevanje, lesena okna so dotrajana, urediti bi bilo treba učilnico nad zakristijo itd. ZSV Gorica meni, da je preureditev funkcionalno upravičena, treba bo izdelati spomeniško študijo ter načrt za celoto in detajle. — E. S.

CRNI VRH. ZSV Gorica je dal soglasje k prekrivanju cerkve in župnišča, s tem da prekrijejo cerkev z rdečimi opečnimi, župnišče pa s cementnimi zarezniki. — Garažo smo dovolili postaviti samo v samem župnišču (in sicer na levi strani z. fasade) z lesenimi vrati (polnila sorodna tistim v vhodnih vratih v tej fasadi). — E. S.

DOBROVO V BRDIH. ZSV Gorica je preučeval predlog Goriškega muzeja, da bi ta prevzel grad v svojo upravo in ga postopno uporabil za svoje zbirke. S tem se načelno strinjamo, če bodo ohranili vse spomeniške prvine. — E. S.

DOLENJA VAS PRI SENOŽEČAH. ZSV je nadaljeval odkrivanje fresk v prezbiteriju p. c. in odkril dve zazidani gotski šilasto ločni okenski odprtini. Začeli smo pripravljati tudi gradivo in načrte za obnovo stolpa in dela obzidja tabora iz turških časov. — E. S.

V p. c. Marije sedem žalosti so freske poskušali odkriti že laiki in je na odkritih slikarijah veliko znamenj udarcev s kladihom in zarez z nožem ter ostankov beleža. Nesistematično odkrivanje je prizadelo vse stene prezbiterija. L. 1972 je ZSV Gorica odkril vsa polja med rebri svoda, rebra in vrhnje dele pol v kapah ter odstranil več cementnih plomb na svodu in notr. strani slavoloka. Dvignil in plombiral je tudi ključni kamen na loku, znižan za skoraj 2 cm. Na notr. steni slavoloka so lepo vidna znamenja nedokončane poslikave freskantov stropa, ki so jo dokončali slikarji sten. Na omenjenem ključnem kamnu loka v ladji smo odkrili naslikano tablico z letnico 1500, ki bo v celoti težko čitljiva.

Slikarija stropa, ki je mediteranske narave, kaže v osrednjem polju Kristusa, v okolnih poljih evangeliste, cerkv. može in arhangele, v kapah pa ornamentalno dekoracijo.

Odkrivanje in odstranjevanje beleža na poljih in rebrih je bilo sorazmerno lahko, v spodnji polovici zelo težko (zasiganost), skoraj nemogoče pa v kapah, kjer je bil grobi in fresko omet preperel in gnil, barvna plast pa zasigana. Tod in v konicah pol je bilo največ gnilega, preperlega kamna ter odstopajočega in krhkega fresko ometa. Po očiščenju smo v presledkih večkrat nametali grobi omet in prekrili okvare, medtem po večkrat utrjevali barvno plast vse površine

s calatonom (30%) ter odstopajoče površine fresk injicirali, utrjevali in jih potiskali na prvotno mesto. Razpoke in odpadle površine smo zakitali s primerno toniranim finim ometom. Na zakitanih površinah reber smo obnovili barvo, v poljih, na rebrih in v kapah ponekod tudi bordure, na rebrih ročno, v poljih in kapah pa s šablono. Po manjših retušah bordur smo vso barvno plast stropnih fresk znova poškropili s calatonom.

Na zunanjsčini j. stene smo sondirali in deloma odkrili 2 manjši gotski okni s profiliranimi okviri. Deloma smo sondirali tudi notranjo stran stene, vendar zaenkrat ni bilo najti slikarj. Pokazalo se je več plasti ometa, skupno do 10 cm debeline, iz raznih časov, večinoma belo ali svetlo okrašto prebarvanega. Delno smo odkrili tudi pravokoten okvir okna, ki se ujema s tistim, odkritim na desni. Treba bo odkriti še stene prezbiterija in slavoločno steno, povsem odkriti in prezentirati gotski okni ter nadaljevati sondiranje j. stene. — R. N.

DUTOVLJE. ZSV Gorica je oskrbel izdelavo načrta za popravilo strehe v zakristiji ž. c. sv. Jurija (ing. arh. Šumi iz ZSV SRŠ). — E. S.

SV. EMA PRI MESTINJU. ZSV Celje je dal navodila za obnovo ometa na zvoniku ž. c. — I. P.

FOJANA V BRDIH. Pokop. c. sv. Duha stoji na koncu grebena, kjer teren polzi na s. stran, zato se je z leti nagnila in presukala, z. stran proti J, v. proti S. za kakih 10°. Propadla streha je odstranjena, stene cerkv. ladje porušene, treba bo podreti tudi stolp, samo prezbiterij bo verjetno obstal in je zdaj zaprt z novo steno. V njem bodo prezentirane gotške freske, snete s s., j. in z. stene v ladji, zaenkrat spravljene v stari šoli. Tam so spravljene tudi vse premične plastike — medtem so eno (z oltarja iz 17. stol.) ukradli, a je bila najdena in vrnjena cerkvi. — Dela še tečejo. — E. S.
Gl. tudi članek M. Pirnata!

GORENJE CEROVO V BRDIH. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji ž. c. sv. Nikolaja. Dovolil je odstraniti obhajilno mizo in uporabiti dele za novo obredno mizo. Predlagali smo, da dajo sliko sv. Nikolaja v zares strokovno restavracijo (barva odstopa). — E. S.

GROBLJE. Po načrtih ZSV Kranj so 1972 v cerkvi postavili muzej Jelovškovih fresk. Strokovno je obdelal gradivo prof. dr. S. Mikuž (gl. tudi VS XV, 184). — P. F.

IDRIJA. V zvezi z obnovo rudarske hiše v **Kajuhovi 40** je ZSV Gorica naročil investitorju, naj izdela načrte, ki upoštevajo in ohranjajo vse spomeniške vrednote njene zunanjsčine. — Soglasje za nova garažna vrata v obcestni fasadi hiše **Kosovelova 33** (spomenik III. kat., spomeniški ambient II. kat.) je vezano na načrt dipl. ing. arh. M. Božiča. — Soglasje k adaptaciji hiše **Trg M. Tita 7** terja predložitev glavnega projekta, ki mora upoštevati naslednje: strešni naklon in kritina ostaneta enaka, nespremenjena okna so lahko zasteklena z eno šipo, trodelna je treba obnoviti v dvodelna, vzhodni polkrožni kamniti portal ohraniti, nova vrata pa prililiti v kraju običajnim, odstraniti vse poznejše prizidke, da bi hiša dobila spet stilno enoten videz. Detajle razbitega oltarja (v kletih) je treba spraviti, kakor bomo še naročili. — Prizidek k j. strani hiše **Trg M. Tita 11** je ZSV odobril po predloženem projektu z izjemo garažnih vrat, za katera je treba narediti stavbi primernejši načrt. — Adaptacijo prodajalne na **Trgu M. Tita 13** je ZSV odobril po 2. varianti projekta, s tem da bo barvo fasade še določil. — ZSV je dal soglasja tudi k gradnjam hiš na **parc. št. 802/2, 803** (dvokapna simetrična streha z naklonom ok. 45°, dvodelna pokončno pravokotna okna) in št. 1902, 1903 (naklon strehe 40°, ne pa 25°!) in objekta »Čipke Idrija« na **parc. št. 1283** (projekt še v potrditev!)

ZSV Gorica je dal tudi pripombe k Osnovam in izhodiščem zazidalnih načrtov za Idrijo, ki jih je izdelal Urb. institut Slovenije: **Prelovčeva ul.** (ambient I. kat.): glede predlaganih posegov in še posebej v zvezi s predlaganim rušenjem št. 1 in postavitvijo nove stavbe na tem mestu ZSV meni, da bi razvrednotili visoko kvaliteten spomeniški ambient, hkrati pa ima hiša št. 1 še memorialno-zgodovinsko vrednost. Zato se bo ZSV strinjal samo s tistimi adaptacijskimi posegi, ki ne bodo v ničemer prizadeli njene fasade. — K urbanist. obdelavi območja ob **Nikovi**, od gostilne Nebesa do stolpiča Ljubljanska 13, nima ZSV bistvenih pripomb, če bo spoštovala spomeniški značaj mejnih zavarovanih območij; ta obdelava mora torej dobiti soglasje spomeniške službe. — S predlogi za ureditev **Trga svobode** (ambient I. kategorije) se ZSV načelno strinja, pristaja tudi na rušenje hiše št. 3., pri novem objektu na tem mestu pa bo treba upoštevati spomeniško okolje. — V zvezi s predlogom za rušenje stavb št. 5 in 7 v **Kosovelovi ulici** (spomen. ambient II. in III. kategorije) ZSV meni, da bi bilo načelno možno, če bi se nova zazidava primerno vključila v zavarovano okolje ter upoštevala potek, fasade in tlorise vse ulice. Predlog, da bi hiša št. 27

Sl. 17 Kamen pri Begunjah, postavljanje rekonstruiranega ostrešja na zahodnem stolpu
Fig. 17 Kamen near Begunje, Erecting of the reconstructed roofing on the western tower

dobila arkade, pa bi bilo treba podrobno preučiti, zlasti v zvezi z nasproti stoječo Scopolijsko hišo. — V zvezi s predlogom, da bi bilo treba glede na stanje Rožne ulice in okolice opustiti dosedanja spomeniški režim, bi bilo treba ponovno pretehtati upravičenost rušenja Freyerjeve hiše, še posebej, ker v tem območju predvidevamo tudi spomeniško prezentacijo Rudarske hiše v Bazoviški (št. 4). E. S.

JABLJE. Grad (Habach) iz 16. in 17. stol., ki hrani Jelovškove freske, je v današnji podobi eden najpomembnejših spomeniških objektov, katerega bistvena kvaliteta je ambient, ki ustvarja izjemno krajinsko sliko. Kmetijski poskusni center je hotel postaviti živinorejsko pedagoški center severno od gospodarskih objektov, ZSV Kranj je predlog odklonil, ker bi ta postavitev porušila ambientno celoto, ki je povrh namenjena ureditvi posebnega kulturnega centra (Nar. galerija), ter predlagal lokacijo vzhodno od sedanjih objektov. — P. F.

JELSANE. ZSV Gorica je dal soglasje k ureditvenim načrtom (dipl. ing. arh. J. Valentinčič) v ž. c. Marije Vnebovzete. Vlažni omet na zunanjsčini in notranjsčini bodo odstranili, izolirali stene in jih na novo ometali. Manjkajočo stropno slikarijo nad korom bodo dopolnili z nakazanim vzorcem, tisto

na j. in s. steni pa restavriral, kar pa morajo prepustiti restavradorjem. Dve spovednici premaknejo pod kor, odstranili pa bodo obhajilno mizo. Stari krstilnik ostane na mestu, čeprav bodo postavili še novega. Tlak prezbiterija bodo podaljšali v ladjo, ne sme pa biti iz keram. ploščic, ampak iz sivega marmorja. Prižnice ne dovolimo odstraniti. Na novo urejenem Križevem potu bodo zmanjšali okvire. — E. S.

KAL NAD KANALOM. ZSV Gorica je izdal soglasje k preureditvi notranjščine ž. c. sv. Jurija: stopnišči stranskih dveh oltarjev bodo odstranili, skrajšali globino menze levega oltarja, zaprli prostor pod korom, tako da bo dostop v ladjo skozi osrednji del tega prostora, ob straneh bosta dve spovednici, manjši prostor bo rabil za dostop na kor. — E. S.

KAMEN PRI BEGUNJAH. V letih 1971 do 1972 je bil dokončno restavriran in rekonstruiran z. stolp (glej VS XV, 188). Po ohranjenih delih in skicah iz časov, ko je bil grad še cel, smo rekonstruirali tudi ostrešje stolpa, ki mu je namenjena posebna funkcija — v treh etažah v notranjosti naj bi prikazali razvoj gradu ter pomembne detajle in fragmente, ki so bili najdeni med deli. Izdelani so tudi načrti za obnovitev ali novo postavitev mostov in mostovžev, ki bodo omogočili zdaj težaven pristop k vsem delom izredno zanimive grajske razvaline. — P. F.

Glej še članek str. 5—32!

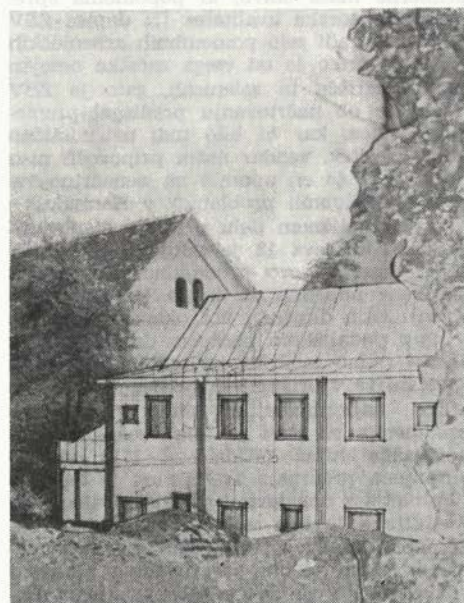
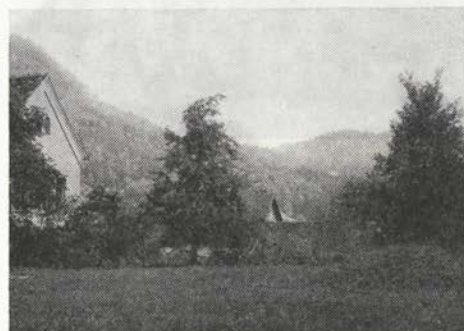
KAMNIK. Območje frančiškanskega samostana in samostanskega vrta z obzidjem je zavarovano kot kult. spomenik z režimom I. stopnje, kar je sprejel tudi urbanist. načrt mesta, saj gre za izreden spomeniški kompleks, ki pa na žalost ni urejen. Pojavila pa se je zamisel, da bi del vrta spremenili v parkirne prostore, podrli obzidje (s še ohranjenim gotskim portalom in kasnejšo sončno uro), drugi del vrta pa uporabili za gradnjo pokritega kegljišča (!) kot prizidka k gost. podjetju Planika. Takšno početje bi seveda povsem razvrednotilo ne le vrt, temveč ves ambient. ZSV Kranj je to podrobno razložil ter tudi predlagal pravilno reševanje tega predela: parkovno ureditev (v Kamniku praktično sploh ni parka), ureditev kvalitetne frančiškanske knjižnice in manjše galerije, lapidarijsko razstavo v parku, skratka, ustvarili naj bi miren rekreacijski center in pravilno oživili zavarovano območje, hkrati pa stvari tudi urbanistično primerno rešili (park!). Svet za urbanizem je predlog odklonil, kljub temu

Sl. 18 Kamnik, kompleks frančiškanskega samostana, predviden za gradnjo kegljišča...
 Fig. 18 The complex of the Franciscan monastery, planned for constructing a skittle-alley...

pa so bili zaradi vpliva odločujočih posameznikov prisiljeni načrt znova razgrniti in ga obravnavati. Takšno obravnavanje spomeniškovarstvenih in urbanističnih problemov ponekod pogosto povsem onemogoča delovanje katerih koli strokovnih služb. — V frančiškanskem samostanu in v p. c. sv. Jožefa (barok, 1695—1730, odlični baročni oltarji) so brez obvestila spom. službe napejlali toplovodno kurjavo. Razpeljava vodov po cerkvi in hodnikih in namestitvev radiatorjev na neprimernih mestih (slopih!) je grobo posegla v kvalitetno arhitekturo (baje zaradi nižje cene). Nekd. križni hodnik s Plečnikovim portalom je zdaj popolnoma brez vrednosti, prej so tu visele kvalitetne oljne slike, za katere zdaj ni več mesta. Precej ponesrečena je tudi ureditev nove menze, čeprav glavni oltar ni več velike vrednosti, kar velja tudi za odstranjeno obhajilno mizo. Hoteli so odstraniti tudi baročno prižnico oziroma jo uporabiti pri tleh kot ambon. Vsaj to smo preprečili in dosegli vrnitev na prvotno mesto.

Sl. 19—20 Kamnik, značilna veduta na Šutni in (spodaj) načrti za zazidavo vedutne cezure
 Fig. 19—20 Kamnik, a characteristic view at Šutna and (below) the plans for building in the view caesure

Pomanjkanje prostorov v vrtcu A. Medveda je terjalo adaptacije in prizidave. Ze prizidava kuhinje na sz. vogalu je bila napaka, pozneje pa jih je prišlo še več. Vrtec je namreč v poznobaročnem, v 19. stol. predelanem župnišču, ki je del enega najpomembnejših spomeniških kompleksov v Kamniku, ambient ž. c. na Šutni, kjer osrednjo dominantno, baročno cerkev iz 1734 in samostojni gotski zvonik, obkrožajo sorazmerno kvalitetne klasicistične stavbe. Ob enem je to eden redkih zelenih prostorov (glej frančišk. samostan!) v mestu. Zato je kompleks zavarovan kot celota: »zaščita prostorskih vrednot...«, »zaščita kompozicionalne strukture posameznih arhitekturnih dominant, značilnih pogledov in ambientov«. Projekt ing. arh. M. Ocvirka je na investitorjevo željo dodal stavbi v smeri proti J nov objekt, ki popolnoma spreminja prostorsko strukturo, saj je zaprl značilni vedutni izrez prek nekdanjega ž. vrta. Na prejšnjih dogovorih je bilo sklenjeno, da je dovoljeno le minimalno podaljšanje prizidka iz 19. stol. Dogovor so trikratno prekršili!

Sl. 21 Kamnik, obnavljanje Veronikinega portala na Malem gradu
 Fig. 21 Kamnik, Reconstruction work of Veronica's Portal on the Small Castle Hill

Projektu s položno pločevinasto streho, na željo obč. organov spremenjeno v bolj strmo, krito z bobrovcem, »ne škoduje primerno sodobno oblikovanje, bolj mu škodujejo neprimerne mase stavb, ki popolnoma spreminjajo prostorske kvalitete« (iz dopisa ZSV Kranj). Zaradi zelo pomembnih arheoloških najdb je vrtec že od vsega začetka omejen tudi v igrišču in zelenicah, zato je ZSV Kranj že ob načrtovanju predlagal premostitev vrta, kar bi bilo tudi urbanistično boljše rešitev, vendar naših priporočil niso upoštevali; še en opomin na nenačrtno reševanje podobnih problemov v Kamniku!

V neizrabljenem delu pritličja stanovanj-stavbe Kidričeva 12 je podjetje Slovenijašport uredilo novo prodajalno. Vhodne in izložbene odprtine so ostale (mnenje ZSV Kranj) istih dimenzij kot okenske odprtine — le s podaljškom parapeta do tal, kar je skoraj redno zaslediti na todobnih fasadah v mestu že v originalnih rešitvah.

Ena najzanimivejših stavb nekdanjega predmestja na Šuti je bila vsekakor »Rokovnjaška hiša« (Kidričeva 17), odlično ohranjena preprosta arhitektura iz začetka 19. stoletja z nekaterimi starejšimi elementi. Adaptirana je bila v boutique usnjenih in krznenih izdelkov, vendar povsem nespomeniško, čeprav je bila zavarovana z režimom II. stopnje. Že predelava zgornjega nadstrop-

ja je predvsem dvorišče popolnoma spremenila. Ob preureditvi pritličja v lokal pa so ostrgali vse oboke (še grebenasti s suličastimi zaključki) in jih nanovo prevlekli, razbili originalne okenske odprtine in jih nanovo pozidali v »enaki« obliki, originalna lesena vrata iz zač. 19. stoletja zamenjali s steklenimi in nanje nalepili staro okovje, fasado prevlekli z zeleno toniranim ometom (sonde so pokazale, da je bila vedno bela, le zadnji dve plasti sta druge barve — zelena in roza), ter prebarvali pólkna črno z rdečimi detajli. Tako je Kamnik izgubil še eno kvalitetno stavbo (glej Vidičeva hiša, VS XIII—XIV 221) sorazmerno dobro ohranjene stare mestne aglomeracije.

V pritličju stanov. stavbe Titov trg 22 je bila čevljarska delavnica v nekdanji prodajalni. Leseni okvirji izložbenih odprtín so sočasni s fasado iz 2. pol. 19. stol. ter torej pomenijo relativno kvaliteto. Predelava notranjosti v trgovino (boutique), je izložbe odlično vključila v obnovljeni lokal. Ob poplavi nemogočih in prisiljenih rešitev je to zelo spodbuden primer, lahko bi ga ocenili skoraj za vzornega (arh. B. Šlegl!) — P. F.

KANAL OB SOČI. ZSV Gorica ni soglašal s tem, da bi asfaltirali ves prostor ob spomeniku NOB, ampak je predlagal, da z izjemo v. strani, kjer je stopnišče, pustijo na vseh straneh vsaj 1 m prostora za zelenico. — Kar zadeva prizidek k hiši Grad št. 2, smo predpisali običajne pogoje (simetrična dvokapna streha z enakim naklonom kot na hiši, korčna kritina, dvodelna pokončno pravokotna okna, velika kot v hiši, isto velja za omet in barvo fasad kot tudi za napušč). — Garaža v Gregorčičevi ul. naj ima ravno betonsko streho, lesena zelena vrata s polnili, zunanjo steno ob škarpni je treba ozeleniti z zimzeleno rastlino, čez streho garaže pa razpeti trto.

S sodelovanjem ZSV SRS in Krajevne skupnosti smo prestavili in utrdili podnožje ter obnovili plastiko Neptunovega vodnjaka na trgu. Zaradi slabega podnožja in močno načete površine na plastiki smo se odločili, da ga v celoti obnovimo. Ob tem smo ga prestavili za pribl. 1 m proti cerkvi, zabetonirali podnožje ter zlepili počene stopnice. »Saló«, vodno korito, smo na novo sestavili, zagozdili z zakovicami ter oblekli notranje korito s svinčeno pločevino. Podstavek, na katerem stoji kamnita plastika, in vodovodno napeljava smo obnovili. Delfini ob vzožju Neptuna so bili precej poškodovani, manjkali so deli čeljusti, kjer so napeljane vodovodne cevi, in na repih. Vse manjkajoče dele smo obnovili. Tudi plastika je bila precej poško-

dovana, razpokana je bila od rame preko trupa do bokov. Leva roka je bila na več mestih počena. Z akemijem smo zlepili vsa počena mesta, večje razpoke pa zakitali z akemijem, kateremu smo dodali pesek, podoben plastiki. Krono, vile, ki jih drži Neptun v roki, smo pozlatili na mixtion ter zaščitili celotno plastiko s silikonskim premazom, ki odbija vlago ter zaščitili površino pred razpadanjem. To zaščito je treba vsakih 4 do 5 let obnoviti. Restavratorska dela so trajala od 7. 12. 1971 do 3. 3. 1972 z večkratnimi prekinitvami. Dela je izvajal M. Vukovič, akad. kipar in restavrator pri ZSV SRS. — E. S.

KOBARID. ZSV Gorica ni soglašal s predlogom ž. urada, da prekrijejo konico zvonika ž. c. DM z bakrom, ampak je predlagal, da uporabijo skrli (kot doslej). — E. S.

KOJSKO. Zasebnik je hotel odkupiti del parc. št. 312 k. o. Kojško, kjer stoji še ruševine graščine, zato smo ves kompleks zaščitili. Tudi porušeni del bo treba namreč obnoviti v prvotni obliki, ker je tipična sestavina graščine. Vsakršna nova gradnja bi bila spomeniško nesprejemljiva in bi onemogočila rekonstrukcijo graščine. ZSV meni, da bi bilo prostore mogoče izrabit za stanovanjske namene, vendar pri nedotaknjeni zunanji podobi in po načrtih strokovnjakov spom. službe, ki bi varovali spomeniške lastnosti in zgodovinsko pričevanje arhitekture. — E. S.

KOMENDA. ZSV Kranj je očistil Jelovškove freske na beneficiaturi Petra Pavla Glavarja (Komenda št. 40). Ob odkritju spominske plošče Glavarju je bila obnovljena tudi fasada — s sondiranjem smo ugotovili baročno toniranje iz 1752 (letnica na bogatem portalu) v rahlo okraški beli barvi brez kakršnihkoli drugih poudarkov razen fresk, kamnitih okenskih okvirov brez beleža (zeleni kamen) in portala iz sivkastega, verjetno dalmatinskega kamna. Ob ureditvi Glavarjeve sobe smo odkrili tudi pričakovani prvotni profilirani leseni strop, ki je zdaj očiščen in zaščiteno. Do končne prezentacije izredno kvalitetne baročne arhitekture bo treba obdelati še notranje prostore (originalna baročna vrata, odkriti druge stropne, obnoviti vežo in stopnišče), v katerih je tudi arhivsko zelo pomembna Glavarjeva knjižnica.

Ob razširitvi pokopališča pri ž. c. je prvotni načrt predvideval, da bi kvalitetni gotski pokopališki svetilnik iz 1510 vžidali v pokopališko ograjo ob novem stopnišču. Ker sedanja lokacija ni prvotna (prenesen ob prejšnjem širjenju pokopališča), je ZSV

Sl. 22—23 Kamnik, Rokovnjaška hiša pred adaptacijo in (spodaj) odstranjevanje prvotnih odprtin

Fig. 22—23 Kamnik, Brigand's house prior to its adaptation, and (below) removing the original apertures

Kranj predlagal postavitev cca 1,5 m proč od sedanje, v osi novega j. dohoda, tako da bo spet dobil potrební prostor. — P. F.

KOSTANJEVICA PRI GORICI. ZSV Gorica je izdal soglasje k nekaterim ureditvenim delom v notranjščini cerkve in predlagal, da

uredijo novo, funkcionalnejšo osvetlitev le-te. Tehnično neustrezno napeljavo naj bi zamenjali s podometno oziroma kabelsko, pri čemer pa ne bi smeli poškodovati štukatur, slikarji itd. oziroma bi bilo treba morebitne poškodovane dele sproti restavrirati. Predlagali smo, da uporabijo primerne reflektorje z difuzno svetlobo za prezbiterij in ladjo, za srednjo ladjo še konzolne svetilke, za hodnika ob njej pa viseče. Strop bi bilo osvetliti s svetili na venčnem zidcu (kombinacija neonskih in navadnih), tako da niso vidna iz ladje. — Prostor pod korom bi lahko zvišali na nivo srednje ladje, nivoja portalov v ladjo pa ne. Dvignjeni tlak naj ima sedanje elemente tlaka ali pa je treba novi tlak prilagoditi obliki in barvi sedanjega. — Nove spovednice lahko postavijo tako, da delno stojijo v na novo odprtih nišah obodnih sten hodnikov, vendar mora investitor prej poskrbeti za statično varnost. Sedanje stare spovednice je možno odstraniti, lahko pa jih premestijo tudi v kak drug primeren prostor. Sedanje železne polzaste stopnice, ki vodijo iz desnega hodnika na kor, lahko odstranijo in namestijo v prostoru zvonika, iz hodnika pa lahko odprejo vrata v spodnji del zvonika. Če je tehnično izvedljivo, lahko stopnice podaljšajo tudi v nadstropje zvonika. — Pred napravo nove električne napeljave in zaradi izdelave načrta za notranjo poslikavo je treba sondirati stene v notranjščini. Po končani adaptaciji in poslikavi notranjščine je treba restavrirati tudi okensko slikarjivo. V ladji in prezbiteriju lahko odstranijo lesene okvire oken v delilnih stenah med centralno ladjo in stranskimi hodniki. — Kamniti vodnjak iz leta 1816, ki je sedaj v kletnem prostoru pod zakristijo, bi kazalo postaviti v park pred cerkvijo. Pazljivo bi bilo treba obravnavati tudi kapelice križevga pota ob poti, ki vodi v staro Gorico. Te kapele je treba obvezno vključiti v ureditveni načrt parka. — E. S.

KOZANA V BRDIH. ZSV Gorica je dal soglasje k nekaterim adaptacijam v ž. c. sv. Hieronima: oltar na desni strani slavoloka, lesen in nekviliten, v zgornjem delu naslikan, z novejšim, nevrednim kipom v niši, lahko odstranijo. Isto velja za nekvilitetno prižnico, vhod lahko zazidajo. Zgornjo stopnico str. oltarjev lahko umaknejo do menz, tako nastala podstavka ne bosta estetsko motila oltarjev. Dalj smo še druga navodila za novo prezentacijo cerkvene notranjščine. — E. S.

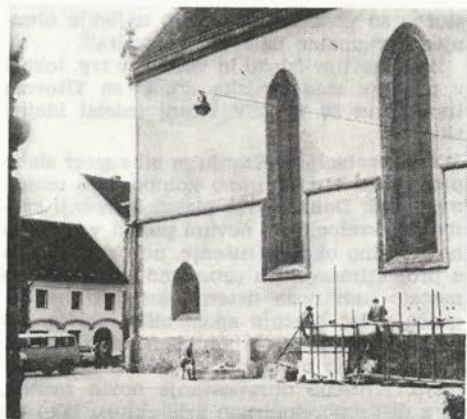
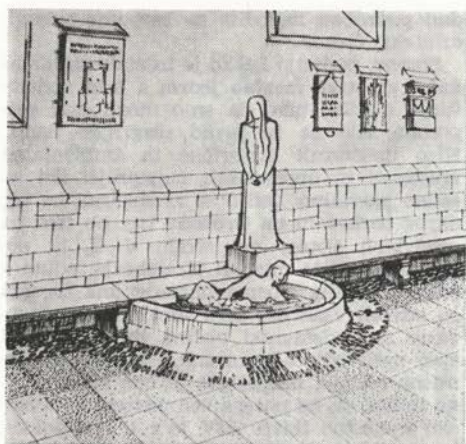
KRANJ. ZSV Kranj je še nadalje urejal prostor ob ž. c. (VS XV, 193). Uredili smo del lapidarija nagrobnih plošč od antike do

renesanse na j. steni ladje in nanovo postavili Bernekerjev vodnjak. Tudi zunanost ž. c. je obnovljena: popolnoma uničeni omet iz osemdesetih let 19. stol. smo odstranili, prezentirali dotlej skrite arhitektonske detajle na s. strani cerkve, omet pa obnovili po ostankih prvotnega. Zanimivo je, da je pok. prof. dr. Stele med obema vojnama predlagal, naj vso zunanost cerkve prepleskajo s temno sivo barvo, čeprav ni bila nikdar tako tonirana (Stele, zapiski XL, 196, 35). Čeprav je bilo povsem vidno, da so bili vogalni klesanci in del kamnite zidave vedno prekriti z ometi, so zaradi vztrajanja nekaterih strokovnjakov zdaj ostali »vidni«. Nepravilna je tudi obdelava same površine ometa, ki je bila rahlo prana, namesto da bi bili še svež omet pleskali z beležem, kot je bilo to mogoče ugotoviti na prvotnem, zato tudi barvni odtonek ni podoben prvotnemu, čeprav so iskali najbolj sorodno granulacijsko sestavo. Na levi strani vhodne fasade so bili (žal prepozno opaženi) ostanki slike (sv. Krištofa?) s kozmatsko borduro. Drugih ostankov poslikav (šivani robovi ipd.) zaradi odsotnosti nisem mogel ugotoviti.

Dvonadstropna stavba Prešernova 15 je bogat primer zgodnjega klasicizma. Trg. podjetje Varteks je prvotno nameravalo vso stavbo spremeniti v trg. hišo, potem pa se je odločilo samo za adaptacijo pritličja. Čeprav je projekt ing. arh. Dekleve upošteval idejno rešitev ZSV Kranj, so ga ob podpori nekaterih obč. upravnih organov spremenili, predvsem pri adaptaciji nekđ. vhodnega portala, kjer naj bi po naši zahtevi ohranili kvalitetna vratna krila z bogatimi kovanimi mrežami. Takšno neupoštevanje spomeniške službe kaže na nerazumevanje bistva čuvanja kvalitet, za kar je nemalo kriv zgrešen odnos arhitektov do naše kulturne dediščine (glej tudi VS XV, 194–195).

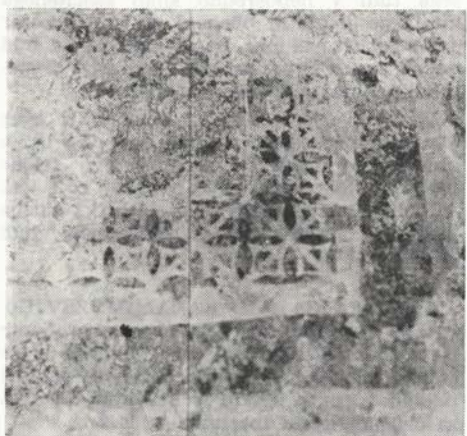
Muzej v Tavčarjevi ulici 43 je sorazmerno dobro ohranjena baročna stavba (nekdanja »škofija« iz 18. stol.). Zaradi povsem dotrajane in puhlega ometa smo pri obnovi fasad uporabili sistem »Palladijevega ometa« s fresko-barvanjem v svež omet. Skrbno sondiranje, po katerem je bila izdelana tudi barvna študija, je pokazalo zelo preprost barvni sistem, ki je bil na prvi pogled celo enoličen. Dosledno uporabljen pa je dal pravilno tonirano, sicer strogo baročno arhitekturo, ki v ambientu z obnovljeno ž. c. učinkuje kot izredna v. fasada malega stranskega trga.

Ob nadaljnjem obnavljanju fasade na Titovem trgu št. 12 (glej VS XV, 194) se je pokazala v 1. nadstropju prvotna poslikava s šivanimi robovi, ki sledi konzolnim poznogotskim lokom. Pod nadzorom spomeniške

Sl. 24—26 Kranj, skica dela ureditve lapidarija na južni steni župnijske cerkve in (zgoraj desno) urejanje lapidarija; (spodaj) detajl bordure — ostanek freske sv. Krištofa (?) na desni strani župnijske cerkve

Fig. 24—26 Kranj, a sketch for the arrangement of the lapidary on the south wall of the parish church, and (above, right) the arrangement of the lapidarium; (below, right) a border close-up — a remain of the fresco of St. Christopher (?) on the right side of the west facade of the parish church.

Sl. 27—28 Kranj, odkrivanje prvotne polihromacije na fasadi heše Titov trg 12 in (desno) fasada z obnovljeno polihromacijo

Fig. 27—28 Kranj, Uncovering the original polychromy on the facade of the house at 12 Tito Square, and (right) the facade with the renewed polychromy

službe so poslikavo obnovili, najboljše ohranjene originalne dele pa restavrirali.

Za obnovitev izložb in vhodov v trg. lokale v pritličju stanovanjske stavbe na **Titovem trgu 19 in 20** je ZSV Kranj izdelal idejne skice.

Trg revolucije v Kranju je bil sicer slabo prostorsko koordinirano kompozicijo monumentalnih Dolinarjevih plastik osrednji spomenik revolucije. Z novimi posegi v njegovo neposredno okolje (rušenje, novogradnje) in s projektirano novo prometno ureditvijo so nastale tudi nove determinante, ki ne dopuščajo več obstoja spomeniške celote. Da bi poskusili rešiti ta problem, smo izdelali študijo novih okoliščin in poskus nove ureditve. Kritično obravnavanje novih rešitev, ki z disproporcionirano arhitekturo tako po masi kot barvno (veleblagovnica Globus) posega tudi v neposredno sliko zaščitenega mestnega jedra in obenem uničuje prostor spomenika revoluciji, pa je naletelo na hud odpor in avtorju je bilo (skoraj) prepovedano objavljati taka mnenja.

Trg. podjetje **Gorenjska oblačila** je brez obvestila preuredilo vhodno odprtino in jo obložilo z umetnim kamnom živo zelene barve. Že tako nepravilno odprtino so s tem še bolj poudarili, zato je spomeniška služba zahtevala preureditev in predložila tudi idejno rešitev. — P. F.

KRESTENICA NAD KANALOM. ZSV Gorica je dovolil postavitev razstave grafičnih listov P. Medveščka v p. c. sv. Miklavža s pogojem, da v času trajanja razstave zagotovi popolno varnost za kip sv. Miklavža kot tudi za drug cerkveni inventar. — E. S.

KRUMPERK. Nove daljnovode 220 in 110 kV Kleče—Beričevo in Trbovlje—Beričevo so projektirali ob gradu Krumperk, kjer tvorijo na sz. strani skoraj ob sami stavbi tudi vozlišče. Ker je grad Krumperk eden najbolj ohranjenih čistih renesančnih gradov v Sloveniji ter tvori z ambientom (kotlina z vasjo Gorjuša) pomemben spomeniški kompleks, je ZSV Kranj gradnji daljnovodov nasprotoval ter predlagal, da osvojijo drugo (rezervno) varianto, po kateri poteka daljnovod za gričem, ter prestavijo obenem še daljnovod Trbovlje—Beričevo. — P. F.

LAŠKO. ZSV Celje je dal soglasje k adaptaciji stavbe št. 125 s pogojem, da je omet zaglajen itd. Investitor se ni držal naših navodil. — Predpisali smo tudi pogoje za obnovo fasade **Zdravstvenega doma**, ki je ena najstarejših stavb v trgu, a neprimerno pretežirana. Zahtevali smo zaglajen omet in

dali podrobna navodila za barvanje posam. arhitekt. členov.

Stanov. podjetje Laško je izdelalo zazidalni načrt za **stare mestno jedro**, a brez sodelovanja z ZSV, tako da smo mogli dati pripombe šele na že javno razgrnjen načrt. Niso upoštevali historične in ambientalne vrednosti in obravnavali najstarejši del izredno parcialno. Jedro so zreducirali na trg okrog cerkve in na Orožnov trg, ob tem pa predvideli široko magistralo V—Z, ki popolnoma zbrise ulico B. Kraigherja, edino v starem okolju. Obema ohranjenima trgoma so odvzeli vsakršno živo funkcijo. Po pogovorih s predstavniki občine in projektanti smo našli edino še možno, čeprav kompromisno rešitev: magistrala je bila spremenjena toliko, da ne posega več povsem neorgansko v mestno tkivo. ZSV je v 1. fazi določil meje starega mestnega jedra, pripravil pa bo sanacijski program in varovalni režim. — I. P.

LEMBERG PRI DOBRNI. Grad je v izredno slabem stanju, del je že popolnoma zapuščen, še poseljenega pa stranke ne morejo vzdrževati. Posebno slaba je kritina nad zapuščenim delom (stolp, sodnijska dvorana, arkade). Grad bi utegnil zaživeti v zvezi z bližnjim zdraviliščem, zato je ZSV Celje pripravil predračun za sanacijo kritine in ostrejša nad zapuščenim delom, ki je tudi najbolj reprezentativne, za tisto nad naseljenim delom pa se pogovarjamo s stanov. podjetjem v Celju. — I. P.

LESCE. Pri popravilu portalov ž. c. Vnebovzvetja Device Marije je zahteval ZSV Kranj obnovitev prvotnih oblik (za razpadla stranska) ter restavracijo srednjega, renesančno-baročnega iz rdečega hotaveljčana in zelene tufa. — P. F.

LEVPA. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji zvonika ž. c. sv. Štefana. — E. S.

LIG NAD KANALOM. Ž. c. sv. Zenona (zdaž Marijino) so obnovili (zunanjščino) brez poprejšnjega soglasja ZSV Gorica. — E. S.

LOKA PRI ZIDANEM MOSTU. Obnovili so celotno zunanjščino ž. c. sv. Helene. Pod nadzorom ZSV Celje so odklesali grobi brizgani omet in ga nadomestili z glajeno apneno malto, na zvoniku pa obnovili slikane šive vogale po starih, katerih sledove so našli. Na z. delu s. stene so našli sorazmerno dobro fresko Marije Zavetnice s plaščem in verniki pod njim, po renesančnih nošah sodeč z začetka 16. stol. Levo od Marije je Veronika s prtom. Desni del slike je uničen. Prizor uokvirjata stebra, ovita s trakom.

Sl. 29 Loka pri Zidanem mostu, obnovljena zunanjščina (foto R. Fonda)
 Fig. 29 Loka near Zidan most, The renewed exterior (Photo by R. Fonda)

Prevladujejo vijoličasta, temno rdeča in oker, ozadje je modro. Freske še ni bilo mogoče restavrirati. Sledove poslikave s fragmentom napisa so našli tudi na s. steni zakristije, a so neznatni. Ob vsem tem smo mogli ugotoviti stavbno zgodovino cerkve. Prvotna romanska cerkev je imela ladjo in pravokoten kor. K s. steni so že zgodaj prislonili zvonik, nižji od današnjega, nato pa prizidali še zakristijo in kapelo. Na s. strani kapele smo odprli 2 globoko zarezani okni z ozkima režama brez krogovičja, podobno okno tudi na v. steni zakristije. Kot spolije so našli v njih ostanke zgodnjegotskih reber s preprostim prirezanim profilom — ostanke nekđ. obokov v zakristiji in kapeli, zakaj ladja je bila nekoč ravno krita (ostanki

fresk na podstrešju segajo do vrhnjega roba sten. Na j. steni ladje smo ugotovili fragmentarno ohranjena vrhnja loka prvotnih romanskih oken. Enega smo mogli nakazati v ometu. — Dela je financiral ž. urad. — I. S.

MENGES. Župni upravitelj je v ž. c. odprl kripto sredi ladje, verjetno baročno, kot kažejo oboki. V njej so bile tudi poslikane krste, dve z letnicami 1762 in 1777, ki pa jih je neznanec kasneje ukradel.

Čeprav iz 19. stol., dajeta grobnici rodbine Stare pokopališču določen likovni poudarek ter imata nekaj dobrih kamnoseških in litoželeznih detajlov. Ker ni več lastnikov, je ZSV Kranj predlagal, naj eno vzdržujejo kot krajevno zgodovinsko pomembno (na-

grobnice plošče iz 18. stol.), drugo pa uporabi kot prehod v novi del pokopališča. — P. F.

MOJSTRANA. P. c. sv. Klemenca je kljub predelavam v 19. stol. še vedno izreden pokrajinski akcent in zaključuje naselje. SoB Jesenice je kljub temu, da je stavba v seznamu kulturnih spomenikov (sestavni del Urb. programa), izdala dovoljenje za zamenjavo dosedanje lesene kritine s cementnim strešnikom. Kljub pravočasnemu opozorilu te napake ni bilo več mogoče popraviti. — P. F.

MORAVČE. Po navodilih spomeniške službe (sodeloval tudi dr. E. Cevc) so obnovili zunanost večkrat prezidane baročne ž. c. sv. Martina. Obnova fresk se ni posrečila, popolnoma je spremenjen značaj freske na fasadi, kompozicija na s. steni pa je nanovo naslikana. — P. F.

NARIN PRI PIVKI. ZSV Gorica je bil obvešččen, da je ž. urad Šmihel zamenjal korčno kritino na p. c. sv. Jakoba s salonitno. Kategorično smo zahtevali, da obnovijo nekdanjo kritino in obvestili Odd. za gospodarstvo in finance SO Postojna, ki je zadevo predal medobčinskemu inšpektorju. — E. S.

NOVA GORICA - OZEMLJE OBČINE. ZSV Gorica je za Komisijo za verska vprašanja pri OS Nova Gorica izdelal seznam spomeniških cerkva, potrebnih popravil. To so cerkve I. in II. kategorije v vaseh: Avče, Biljana, Branik, Brdiče pri Neblem, Britof pri Ligu, Ceglo pri Medani, Debenje, Doljenje Cerovo, Fojana, Gluho Vrhovlje, Goljevica, Grgar, Hruševlje, Kanal, Kojško, Kopriviše, Kostanjevica pri Novi Gorici, Kožbana, Nadavče, Neblo, Nozno, Podsabotin, Preserje, Prilesje, Šmihelj nad Ozeljanom, Vedrijan, Vitovlje in Vogrsko. — E. S.

OLIMJE (SOPOTE). Zaradi nerednega vzdrževanja je samostan čedalje bolj propadal. Na več krajih je uničena kritina, najbolj na stolpu, kjer je lekarna, in na Frančiškovi kapeli. Izvedli smo najnujnejša dela na stolpu, ker je grozilo, da voda uniči restavrirane freske v lekarni. Pripravili smo tudi program za sanacijo kritine na vsem kompleksu kakor tudi predračune. — I. P.

OSTROŽNO BRDO V BRKINIH. ZSV Gorica je dal pobudo za obnovo p. c. sv. Antona Pad., ki je zanemarjena in močno poškodovana, ladja nima več strehe in stropa, s. in j. ladja sta na mestih, kjer so ležali tramovi, ok. 0,5 m porušeni. Na stropnih letvah so tu in tam še vidni starejši vzorci dekorativne stropne slikarije, ki smo jih shranili za

morebitno poznejšo rekonstrukcijo. Zaradi zamakanja je skoraj ves, spomeniško sicer manj pomemben inventar uničen: klopi, prižnica, stopnišče kora, orgle, slike križevega pota, deloma str. oltarji in kropilnik. Drugo je bilo v nezavarovani zakristiji. ZSV je zahteval, da ž. urad Suhorje pripravi načrte za obnovo in inventar zavaruje. Dela so se že začela. — E. S.

OZELJAN. ZSV Gorica je obnovil spahnjenco graščine, ki je bila zelo dotrajana. Statično je konsolidirana, na novo prekrita in ometana znotraj in zunaj, uredili smo tudi dotrajane komunalne naprave. Sanacija objekta se bo nadaljevala s prekrivanjem celotne strehe graščine ter z obnovo notranjščine tega objekta. — E. S.

SV. PAVEL NAD ROČINJEM. P. c. sv. Pavla je na novo evidentirana in popisana: poznogotska stavba z zvezdastim obokom s figuralnimi in dekorativnimi sklepniki v prezbitoriju. Ob s. fasadi je kamnita plastika sv. Pavla, ob v. fasadi pa kamnita skupina Križanja. — E. S.

V ladji in prezbitoriju so pred časom odstranili ves originalni omet in stene na novo ometali. Sondirali smo stene in našli le še delček fresk s potezami čopiča v rdeči in modri barvi na svetlo okraستي podlagi, verjetno ostanek prvotne dekorativne slikarije, in sicer v polju med rebri druge in tretje desne kape. — R. N.

PEČINE NA SENTVISKI PLANOTI. Ž. urad je želel prepleškati notranjščino p. c. sv. Mohorja in Fortunata. ZSV Gorica je sondiral stene in ugotovil sledove fresk v prezbitoriju, na j. steni zakristije, v nadstrežju in pri vhodnih gotških vratih. Zato ni mogel dovoliti, da prepleškajo prezbitorij in zgornje prostore zakristije ter prostor pod lopo. Dovolil pa je prepleskanje sten ladje ter v zvezi s tem določil tudi barve posameznih elementov arhitekture. Izdano je bilo dovoljenje za odstranitev stare nekvadratne lesene prižnice. — E. S.

PEKEL-STESKE. Streha graščine Pikel pri Steskah v Vipavski dolini je obnovljena in na novo prekrita. — E. S.

PLANINA NAD AJDOVŠČINO. ZSV Gorica je dovolil prestaviti kapelico s pogojem, da pred rušenjem posnamejo stanje. Novo lokacijo bi določili pozneje, načrte zanjo mora odobriti ZSV Gorica. — E. S.

PLANINA PRI RAKEKU. V zvezi z morebitno prodajo grajskega hleva graščine Haasberg je ZSV odklonil kakršnekoli adap-

cije, ki bi spremenile zunanjščino. Hlev je sestavni del spomenika in ZSV bo soglašal samo s popravili oz. vzdrževanjem objektov. Zato smo odsvetovali prodajo hleva, ker bi utegnila pozneje zavirati obnovo spomeniške celote. — Tem. kult. skupnosti Postojna smo predlagali, da omogoči zavarovanje baročnih plastik iz 1. četrtine 18. stol. v ruševinah gradu Haasberg, ki bi jih bilo treba izkopati iz ruševin in spraviti, najbolje v Postojnski muzej, pripravljena jih je pa prevzeti tudi Narodna galerija v Ljubljani. — E. S.

PODBELA PRI BREGINJU. ZSV Gorica je nadaljeval odkrivanje fresk v p. c. sv. Helene. 1972 smo odkrili pribl. 10 m² v višini 2 m. Freske so zelo pokvarjene, polne jamic in jam, odpadli fresko omet je namreč zelo tenak, ponekod krepiran in sloni na starejši freski. — Na j. steni prezbiterija, kjer so odprli okno in vrata v zakristijo, je freska do višine 1,5 m zelo fragmentarna in zasi-gana, tako da je ni mogoče razbrati. Drugod kaže vrsto svetnikov z atributi. — Odkriti je treba še ves strop, vrhnje dele pol in steno za oltarjem. Že odkrite dele bo treba še temeljito očistiti. — R. N.

PODBRJE PRI PODNANOSU. Restavriranje baročnega oltarja iz 1657 je s prekinitvami trajalo od 19. 11. 1971 do 1. 9. 1972. Oltar (8 x 7 m) smo sondirali in dokumentirali, komisija je določila potek del, dopolnitve itd. (E. Smole, dr. I. Komelj, P. Medvešek, I. Pavlinec, F. Štefanovski, M. Vuković). Streha je puščala in vlagi izpostavljeni oltar je bil že večkrat restavriran. Vlažnost je ugodno vplivala na razvoj lesnih črvov, gnilobe in plesni ter uničevala vezivo, polihromacija in pozlata sta odstopali. Zaradi lažjega dela smo plastike sneli. Oltar in plastike smo očistili pozlate, zavarovali pred črvi in utrdili les, nadomestili manjkajoče vezivo (klejno raztopino) lesa in kredne plasti, pozlate in polihromacije. Nadomestili smo 51 manjkajočih delov plastik kot tudi manjkajoče dele friza ob stranskih krilih in na mizi oltarja. Celotno arhitekturo oltarja smo utrdili z raztopino Xyladekora (trenutno najprimernejšega sredstva za uničevanje črvov in utrjevanje lesa) in mu za večji globinski učinek dodajali ekstracijski bencin. Pozlato na plastikah in arhitekturi smo nanašali na poliment oz. mixtion. Spodnji del oltarja, katerega osnova je bila pobarvana z bronzo, smo nadomestili z zlatim metalom.

Ozadje oltarja je bilo v celoti pobarvano z okro, oblaki pa z belo oljnato barvo. S sondami smo ugotovili, da je bilo nekoč pobarvano rdeče (minij), niše svetlo modro, oblaki pa srebrno. Na desni in levi strani oltarja je bila naslikana dekoracija,

na levi je ohranjena, na desni smo večji del doslikali.

Po fotografiji dr. F. Steleta iz 1956 je bilo spoznati, da na desni strani atike manjka kip, na srednjem delu prvega stebra desno pa angelček, ki smo ga nadomestili z odlitkom tistega na levi. V spodnjih nišah so nekoč zamenjali angelčka z novjšimi tirolskimi rezbarijami. Komisija je odločila, da naredimo odlitka in ju namestimo v niši. Najnujnejše pa je, da popravijo streho in razbita okna, ker bo oltar sicer znova začela uničevati vlaga. — M. V.

PODGORJE NA KRASU. ZSV Gorica je pregledal in dokumentiral ž. c. sv. Sabe. Narejen je podroben opis cerkve in inventarja. — E. S.

PODKRAJ POD COLOM. ZSV Gorica je dal soglasje, da zunanjščino ž. c. sv. Marijete na novo omečejo z gladkim ometom in obarvajo z zelo svetlo okro. — E. S.

PODMELEC. Spomeniška služba je ugotovila, da preureditvenih del v ž. c. Marijinega vnebovzvetja niso opravljali natančno po načrtu, ki ga je ZSV Gorica odobril. Zlasti pozidava kotnih pilastrov ob levi in desni slavoločni steni bi utegnila poškodovati ostanke fresk, ki smo jih s sondiranjem ugotovili ok. 3 cm in globlje pod ometom na s. in j. steni ladje. Zato smo prepovedali gradbena dela na teh stenah kot tudi na slavoločni, dokler ne odkrijemo vseh fresk. — E. S.

ZSV Gorica je nadaljeval odkrivanje fresk na j. steni prezbiterija. Zaradi krhkega ometa, sige in odstopanja fresko ometa je bilo delo zamudno in občutljivo. Vse novo odkrite ploskve (2 prizora Križanja) smo zasilno utrdili z injiciranjem kazeinske emulzije in pritrdili odstopajoči omet. — Ponovne sonde v ladji so pokazale še starejše freske na j. in s. steni ladje, pod 6 cm debelim ometom, in na desni strani slavoloka (fragmenti gotске bordure). Odkriti bo treba še površine za oltarjem, ves strop prezbiterija, slavoločne stene in za zdaj še neznane površine v ladji. — R. N.

PODRAGA PRI PODNANOSU. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji porušene cerkve sv. Urbana s pogojem, da jo pokrijejo s korčno streho, ohranijo vse odprtne, položijo kamnit ali opečni tlak in zunanjščino gladko omečejo, tako da ostanejo vidni vsi klesani deli stavbe. Lahko jo tudi obarvajo, vendar svetlo. Na podstavek porušene in neohranjenega zvonika na preslico lahko montirajo zvonik na preslico porušene cer-

kve pod Nanosom, če se mere ujemajo. — E. S.

PODSREDA. ZSV Celje je 1. 1972 pripravil predračun za obnovno kritino na gradu, ki je v izredno slabem stanju. V sv. traktu je kritina že popolnoma uničena, tako da bo nujno pričeti s sanacijo tega dela gradu že v prihodnjem letu. Zavod predvideva, da bi sanacijo kritine končali v treh letih in tako grad rešili propada. Grad smo tudi tehnično dokumentirali in pri tem ugotovili, da je njegovo jedro še v celoti romansko. Poleg portala v vrhnjem nadstropju romanskega stolpa sta bila ugotovljena še dva romanska portala v nekdanjem palaciju v z. delu kompleksa: eden v pritličju (zazidan) in eden v nadstropju, ki pa je deloma uničen. Romanska je tudi kapela, ki se z notranje strani prislanja na grajski obod in ima na zunanji strani še ohranjeno polkrožno romansko konho, ki počiva na grobo obklesanih kamnitih kladah. Okno konhe je barokizirano. Z nadaljnjimi raziskavami bo verjetno mogoče razkriti vsvo stavbno zgodovino objekta, ki po zadnjih dognanjih nedvomno sodi med najpomembnejše gradove na Slovenskem. — I. P. in I. S.

POSTOJNA. ZSV Gorica je izdal soglasje za popravilo strehe hiše na Ljubljanski cesti 1. Sedanja streha, ki je bila prekrita s korci, položenimi na planete in na leseno ostrešje, je dotrajala zaradi izredno močnih vibracij težkega tovornega prometa, ki poteka ob hiši. Zamenjali bodo dotrajane tramove, namestili nove letve in hišo pokrili z rdečo salonitko. Sočasno bodo obnovili strešni venec. — Soglasje k nadzidavi hiše Vilharjeva 7 smo dali s pogojem, da bo dosegla samo zadostne višine za bivalne prostore v pritličju in podstrešju, da bodo okna dvodelna, streha krita z rdečimi bobrovci ali zarezniki, barva vseh fasad pa bela ali svetla okra. — E. S.

PREDJAMA. ZSV Gorica je sondiral stene v p. c. ŽMB, ker bo treba omet odstraniti in stene izsušiti ter notranjščino obnoviti. — E. S.

PREGARJE V BRKINIH. ZSV Gorica je dal soglasje k preureditvi notranjščine ž. c. sv. Lovrenca po načrtih ing. arh. J. Valentinčiča. Nismo pa dovolili, da odstranijo prižnico, ki se lepo sklada z oltarji, odklonili smo tudi predlog, da ž. c. krijejo z rdečimi valovitimi salonitkami, in dovolili samo korčno kritino. — E. S.

PREM. Letošnja konservatorska dela na gradu: porušili smo dotrajani strop v dvorani in montirali novega, zamenjali tudi do-

trajana okna in vhodna dvokrilna vrata v tem delu kompleksa, odbili prepereli omet in ga nadomestili z novim ter obnovili leseni balustradni balkon in vrhnji etaži grajske dvorane. — ZSV je s komisijskim ogledom ugotovil, da je notranja poslikava ž. c. sv. Helene, delo dveh avtorjev, v zelo slabem stanju, zlasti slikarije Toneta Kralja na gornjih dveh ploskvah leve in desne velike niše v ladji (zamakanje). Omet je krepiran, verjetno zaradi premajhne primesi apna in zmrzovanja, ter odpada, odstopa tudi barva in se kruši od osnovnega beleža. ZSV meni, da je treba najprej zavarovati omet pred nadaljnjim zamakanjem, ga sanirati in utrditi, nato pa obnoviti barvno plast. To je ena prvih Kraljevih slikarij te vrste, zato bi bilo treba ohraniti vso prvobitnost dela. Ker avtor najbolje pozna tehnične in umetniške okoliščine dela, bi bilo najbolje, da bi ga obnovil sam ali pa kak njegov sodelavec. — E. S.

RADOMLJE. Preureditev ž. c. sv. Marjete upošteva vse preostale kvalitete v že predelani gotski arhitekturi. ZSV Kranj je opozoril le na zakristijo (nekdanji prezbitერიj), kjer je pred leti s sondami ugotovil kvalitetne freske. — P. F.

RADOVLJICA. V osnovi gotska, a baročno predelana graščina v starem mestnem jedru z izredno fasado proti trgu ter odlično ohranjenimi notranjimi komunikacijskimi prostori (veža, stopnišče, dvorišči) je kot skoraj vse podobne stavbe funkcionalno nepravilno izrabljena, kar izhaja iz neprilagodljivosti specializirane arhitekture sodobnim funkcijam. Tako na primer nesorazmerne višine prostorov v 1. nadstr. (piano nobile) in premalo možnosti za pomožne prostore ne dopuščajo adaptacije v hotel, kar je ideja in želja nekaterih, če nečemo obenem uničiti njenih kvalitet. Kolebanje in vsiljenečasne funkcije pa narekujejo tudičasne rešitve. Tako so preplekali (grobi obrizg) notranji dvorišči in spodnjo vežo v nepravilnih tonih (rumeni oker, siva), ki deformirajo arhitekturo. Kljub opozorilom in dokazom s sondami tega ni bilo mogoče preprečiti. Tudi tehnično slaba izvedba je le škodovala, ne pa koristila.

Ob iskanju nove funkcije graščine, je trenutno še najbolj opravičljiva misel o muzeju v reprezentančnih prostorih. Ker pa je to Čebelarski muzej, ki se že z eksponati ne ujema z arhitekturo in ker bo moral biti urejen prenosljivo (še vedno živa ideja o hotelu) ter naj bi prostore le začasno uredili, to ne bo končna in pravilna rešitev, ki bi bila možna le s podrobno raziskavo arhitekture ter s pravilno funkcionalno vklju-

čitvijo graščine v celoto starega revitaliziranejnega mestnega jedra.

Vseh 5 obeliskov iz zelenega kamna v nekdanjem **grajskem parku** je v zelo slabem stanju ter se nevarno nagibajo. Ker je v načrtu obnovitev grajskega parka in ker so obeliski njegovi sestavni deli, je ZSV Kranj predlagal način začasne zaščite ter njihovo vključitev v parkovni kompleks.

Stan. podjetje je hotelo obnoviti fasade Vidičeve in Fürsagerjeve hiše (**Linhartov trg 3, 4**) in Sodarjevega baročnega kmečkega dvorca v **Bodeščah**, in sicer z grobim obrizgom. Ker gre za izredno pomembne stavbe z ohranjeno gotško ali baročno arhitekturo, je ZSV Kranj v dogovoru s podjetjem ustavil dela za toliko časa, da bodo gotove barvne študije, ki jih izdeluje.

Linhartova rojstna hiša (**Linhartov trg 7**) je zelo pomembna tudi kot arhitektura, vendar je zaradi nekaterih novih stavb dvoriščni del že povsem spremenjen. Staro mestno jedro bi morali ob določanju dejavnosti v njem obravnavati po posebnem režimu (in poprejšnji študiji). ZSV Kranj je kot samo začasno rešitev dovolil, da uporabijo novejšo gospodarsko stavbo na dvorišču za izdelavo opeke, še posebej, ker bo to omogočilo vzdrževanje Linhartove rojstne hiše. Ko bodo določili namembnost vseh stavb, bo treba tudi to proizvodnjo prilagoditi splošnemu konceptu.

Stavba na **Linhartovem trgu 16** ima v veži še ohranjen gotski portal, fasada pa je bila oblikovana (verjetno po požaru) v 19. stol. Kvalitetni portal iz zelenega kamna se je z leseno secesijsko izložbeno odprtino iz časa pred 1. svet. vojno primerno ujemal, zato je ZSV Kranj izdelal idejno rešitev obnovitve dotrajanih izložbenih odprtin. Upoštevali smo poročne izložbe, medtem ko smo detajle obravnavali sodobno.

Šivčeva hiša (**Linhartov trg 22**) je v slovenskem okviru na enem prvih mest med srednjeveško in renesančno meščansko arhitekturo. Izredna ohranjenost in bogatost tlorisnih in prostorskih elementov ter arh. členov, ki jih stavba hrani, skoraj nima primere. V veži, katere mrežasti svod je na stebrih in polstebrih, odmevajo najbolj napredne težnje evropske poznogotske arhitekture. Nadstropje hrani do detajlov (stopnišče, vrata, najbogatejši leseni strop itd.) ohranjen tloris meščanske hiše iz 16. stol. Kulturni spomenik take kvalitete pa je ogrozil novi lastnik, ki je v pritličnih prostorih pričel urejati obrtniško delavnico za izdelavo cementnih plošč in strešnikov (!). Ne samo, da taka dejavnost nikakor ne sodi v staro mestno jedro (gl. Linhartov trg 7), novi lastnik je pričel s posegi v občutljivo

arhitektonsko tkivo: obrizg na mrežastem oboku, preureditev gotške kleti v delavnico, nova okna, lotiti se je hotel tudi fasade. ZSV Kranj je le s skrajnimi naporji preprečil nadaljevanje uničevanja ter animiral SoB Radovljico, da uporabi možnost predkupne pravice — razgovori o tem še tečejo. Stavbi je vsekakor treba dati vse možnosti, da postane dostopna obiskovalcem, saj je že sama po sebi likovni biser. Z novo funkcijo (ponovno urediti v njej manjšo »srednjeveško« krčmo, ker je nekoč v njej že bila, prezentirati in restavrirati vse pomembne elemente itd.), ki bi morala biti vključena v celotni koncept mesta (glej graščina), pa bi v stavbi morali čimprej onemogočiti še kak drug neprimeren poseg.

Na obnovljenem ostrešju **Knjigovoznice** bodo po predlogu ZSV Kranj uporabili bobrovec namesto dosedanjega cementnega zareznika. S tem se bo sicer slabo oblikovana in adaptirana novejša stavba vsaj delno vključila v staro mestno tkivo. — P. F.

RAKITOVEC PRI PODGORJU NA KRASU.

Na predlog ž. urada je ZSV Gorica dal načelno soglasje k adaptaciji p. c. sv. Križa. Sondiranje prezbiterja je pokazalo samo ostanke slikarje (angeli) iz 17. stol., ki je močno poškodovana. — E. S.

RIHEMBERK. Dela na gradu so se osredotočila na edino preostalo obsežno razvalino v območju 1. obrambnega pasu: razvaljene poznogotske oboke v kleti s. palacija.

J. kletna stena z nastavki teh obokov (slopi, delno obnovljene obočne kape, kamnit portal) je obnovljena, delno tudi z. zid zaradi horizontalnih pritiskov novih obokov v vhodnem traktu. Tako so se ohranili vsi temeljni podatki za predstavo o tem edinstvenem obokanem dvoranskem prostoru. Ing. arh. N. Šumijeva iz ZSV SRS je po ostankih starih ohranjenih obočnih nastavkov, meritvah in študijah po maketi izdelala načrte za arhitektonsko obnovo kletnih obokov, velike banje, v katero se ražasto zajedajo sferični šilasti oboki gotških kap. Obočne konstrukcije se izvajajo v izvirnem materialu, t. j. v grobo obdelanem kraškem kamnu, za boljše medsebojno povezavo pa so v slope interpolirani armiranobetonski skeletni stebri s horizontalnimi povezavami prek posameznih območij pol. Predvidena je tudi obnova delno porušjenih obokov v hodniku ob grajskih kletih.

Potek gradbenih del: teren je očiščen, arheološke raziskave opravljene, novi temelji na s. strani kleti kot podlaga za nove obočne obremenitve, sezidani so obodni zidovi s slopi, narejeni so opaži za gotške kape, začnjenja se zidava oboka v kamnu. — E. S.

SV. ROK NAD SMARJEM PRI JELSAH. Omet na zunanjščini je obnovljen. Kip sv. Roka nad vhodom je obnovil rezbar A. Podkrižnik. — A. A.

ROVT POD MENINO. V letih 1971—72 so strokovnjaki ZSV SRS odkrili in restavrirali freske v prezbitერიju p. c. sv. Jošta. Na stenah in slavaloku so bile pretežno uničene, v sklepnem delu prezbitერიja in na oboku pa še toliko ohranjene, da je bil poseg upravičen. Na v. stranici prezbitერიja je levo od okna naslikan angel v arhitekturni niši. Gre očitno za del Oznanjenja, vendar je Marija, ki bi morala biti naslikana na sv. stranici, pretežno uničena. Desno od okna je Rojstvo. Medtem ko je sv. Jožef z značilnim židovskim pokrivalom naslikan še v njegovem ostenju, je na stranici hlevček s kravico in osličkom, zgoraj v ozadju pa krajina z drevjem. Prizor se nadaljuje na jv. steni, kjer je naslikana Marija z otrokom, pred njo pa kleče pastirci, ki so se prišli poklonit. V ohranjenem levem delu ostenja nekdanjega gotskega okna, ki so ga pozneje razširili, je spet krajina z drevesi in pastirjem. V levem ostenju okna v v. stranici je še arhitekturni okvir, kjer prek dveh prečnih palic visi prt, nad oknom v vrhu stene pa je bog Oče z razprostrtimi rokami. V levici drži golobčka, v desnici Ježuščka, kar predstavlja ikono-grafsko zanimivo upodobitev svete Trojice. Vrhovi drugih sten so prekriti z vitičjem, v katerega so vpletene doprsne figure — bržčas preroki. Ponekod so videti tudi ostanki napisnih trakov. Na obočnih poljih so angeli s trombami in drugimi glasbili ter orodji mučenja ter angeli, ki sklepajo roke k molitvi. Ponekod je belo ozadje prekrito z zlatimi zvezdami. Slikarija je izdelana v al secco tehniki in je mestoma zelo slabo ohranjena, izvira pa iz prve polovice 14. stol. Freske so bile ugotovljene tudi na s. steni ladje, in sicer v dveh plasteh. Ob slavaloku je bil izluščen izpod ometa fragment ladje, za neogotsko prižnico, ki so jo ob tej priložnosti odstranili, pa je bil ugotovljen patroniran ornamentalen pas s celjskožovneškim grbom. Posebnih rezultatov pri odkrivanju te stene pa ni pričakovati, ker je Fantoni ob poslikovanju cerkve skoraj povsod odstranil omet prav do zidne osnove. Prazna mesta smo v prezbitერიju in na slavaloku zapolnili z glajenim apnenim ometom, ureditev celotne notranjščine pa bomo rešili v naslednjih letih. Po odstranitvi neogotske opreme je namreč treba primerno prezentirati gotske plastike: reliefa s prižnice in ostanke uničenega oltarja sv. Erharda. — I. S.

SEDLO PRI BREGINJU. Na s. steni pokopal. c. sv. Križa so zaradi izsuševanja stene izkopali jarek do temelja, ga izolirali in betonirali. — ZSV Gorica je ugotovil, da so pod freskami v prezbitერიju še starejše poslikave. — E. S. in R. N.

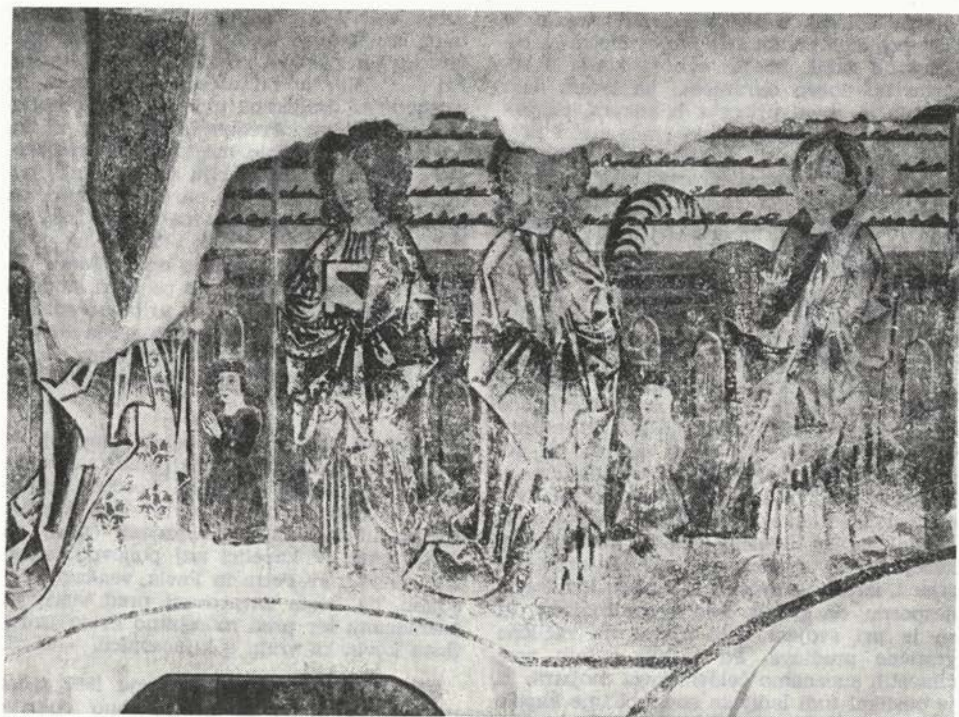
SENOŽEČE. Projekti za obnovo zvonika ž. c. sv. Jerneja so bili napravljeni že pred petimi leti. Načrt je obsegal rekonstrukcijo piramidnega zvonika po zgledu oglejskega tipa, značilnega za kraško regijo. Projektant se je odločil prav za to varianto, ker je najbrž primerna, dokaz za to so še ohranjeni poliguralni nastavki v delu vrha zvonika, čeprav predvojna dokumentacija kaže ta zvonik s skromnim čebulastim zaključkom v pločevinasti izvedbi.

Preteklo jesen je prišlo do realizacije cerkvenega zvonika. V ta namen so bili izdelani še dodatni detajlni načrti s posameznimi detajli z navodili in maketo. Zvonik je izveden v armirano bet. konstrukciji, tako osmerokotni nastavek kot osmerokotna piramida. Posebej so bili uliti v beton arhitektonski spremljajoči elementi, to je kamen na »živ rob« za robove sekajočih stranic poligona, kot horizontalna profilna cezura na prehodu tamburja v piramido. Napravljeni so bili tudi detajlni načrti za zaključek zvonika, ki pa jih niso realizirali.

Danes je zvonik obnovljen, nova piramida se je lepo vključila v celotno cerkveno arhitekturo, moti pa nedognana poslikava zvonika, ki ni vsklajena s starim cerkvenim ometom, kjer igra vlogo predvsem kontrast med belo blestečo cerkveno steno in temnimi poudarjenimi kamnitimi arhitekturnimi akcenti. Pri obnovi cerkvenega ometa, ki je v slabem stanju, bo treba zvonik in cerkev enotno obdelati. — N. S.

SLAKE PRI PODCETRJKU. P. c. Marija na Pesku je zaradi nerednega vzdrževanja zadnja leta hitro propadala. Najhuje je bila uničena kritina na stolpu, odpadajoči kosi skrila pa so uničevali še kritino nad drugimi deli cerkve. Padavine so začele uničevati baročne freske. Ž. urad je 1970 obnovil streho nad ladjo, vendar jo je skrtil s stolpa še naprej razbijal. ZSV Celje je zato pripravil program obnove. L. 1971 so obnovili kapo zvonika, ostrešje in kritino enako, kot sta bila. V l. 1972 so obnovili še ostalo ostrešje in kritino. — I. P. in I. S.

SLOVENSKE KONJICE. ZSV Celje je v letih 1971/72 še nadalje odkopaval grušč v z. delu grajskega dvorišča. Očiščen je bil skoraj ves notranji dvoriščni prostor, ob s. zidu pa so prišli na dan zidovi stanovanj-

Sl. 30 Svete gore, restavrirane freske v kapeli sv. Boštjana (foto V. Povše)
Fig. 30 Svete gore, The restored frescoes in the chapel of St. Sebastian (Photo by V. Povše)

skega objekta, ki je s s. strani mejil na dvorišče. Celotnega tlorisa se še ni posrečilo izluščiti, kaže pa, da je bil dokaj kompliciran in da je stavbna zgodovina objekta precej zapletena — še vedno namreč ni bilo mogoče zanesljivo ugotoviti jedra, iz katerega je zrasel grajski kompleks. Med zadnjimi odkopavanji sta bila ponovno odkriti dve peči z množico neloščenih pečnic pokončno pravokotne oblike z značilno poznorenesančno ornamentiko. Dela sta financirala temeljna kulturna skupnost Slovenske Kojnice in republiška Kult. skup. — I. S.

STARA FUZINA. P. c. sv. Pavla z ohranjenim gotskim prezbiterijem, nekaj freskami, kvalitetnimi oltarji in zelo lepim korom s plastikami je pomemben kulturni spomenik, zato je ZSV Kranj dal vsa navodila ob preureditvi notranjosti. Spremembe bodo le pri opremi (odstranitev novejših prižnice ipd.), medtem ko bo ob obnovi mogoče tudi do podrobnosti raziskati stene zaradi morebitnih še neznanih poslikav. — P. F.

SUHA. Za baročno predelano gotsko p. c. sv. Stefana z lepimi zlatimi oltarji je ZSV

Kranj izdelal načrt nove postavitve Križevega pota. Posredovali smo tudi profile za nove okvire. — P. F.

SVETE GORE NAD BISTRICO OB SOTLI. Rezbar H. Podkrižnik je v kapeli sv. Boštjana obnovil renesančni zlati oltar. Obnovo je izvedel po ustaljenem načinu, tako da je nekatere manjkajoče dele in figure na novo izrezljal. Zaenkrat še ni odločeno, kam bi obnovljeni oltar namestili, kaže pa, da ga bodo prestavili v Lurško kapelo, kjer so zdaj, po končanih obnovitvenih delih v letih 1970 in 1971 (v tem letu so obnovili zunanjščino), zbrane votivne podobe. V letu 1971 je restavrador V. Povše do kraja odkril že prej ugotovljene freske na stenah in na oboku Boštjanove kapele. Stene kapele so poslikane v dveh plasteh, vendar je bila starejša spodnja plast odkrita samo v levi poševnici sklepnega dela, kjer zgornja plast ni bila več ohranjena. Tu sta naslikana sv. Boštjan in sv. Fabijan, obenem pa pripada tej plasti tudi del dekorativne vitične poslikave ostenja gotskega okenca za oltarjem. Plast je slabo ohranjena in predvsem močno naključvana, datiramo pa jo lahko v sredo

15. stol. Zdi se, da gre za delo mojstra, ki je 1459 poslikal prezbiterij ž. c. sv. Petra v Bistrici ob Sotli. Mlajša vrhna plast je so razmerno dobro ohranjena: na levem delu v. stene je kužni prizor z bolnikom, priprošnjiki in bogom Očetom, ki vrača meč v nožnico, nad oknom v desnem delu stene pa je barvna plast skoraj povsem uničena, vendar je po v omet zarezanih konturah še mogoče spoznati, da gre za motiv imago pietatis; na vhodni s. steni je slikar upodobil veliko mesto s stolpi in obzidjem, izpred katerega je odjezdila gruča jezdecev. Prizor se nadaljuje na z. steni, kjer je naslikano mučenje sv. Boštjana — tu so posebno zanimivi vojščaki s samostreli. Nad napol zazidanim oknom v tej steni in nad vrati, ki držijo v nekdanjo lopo, so svetniške figure s klečočima donatorjema, moškim in žensko, v desni poševnici pa zlasti izstopa lik sv. Helene. Slikarija je izdelana v solidni fresco buono tehniki, stilno pa kaže izrazito dvodelnost. Medtem ko so nekatere figure, npr. sv. Helena, še izrazito gotsko koncipirane, kažejo drugi prizori, npr. mučenje sv. Boštjana, izrazito renesančne poteze. Vendar je nesporno, da gre za delo enega mojstra, ki se je pri svojem delu opiral na različne grafične predloge. Po raznih stilnih značilnostih spoznamo čelovniškega mojstra, ki je poslikal tudi ladijske stene bližnje kapele sv. Martina. Ohranjeni fragment napisa v levi poševnici sklepa kapele datira to slikarstvo v leto 1514. Sočasno je bila odkrita in restavrirana tudi poslikava oboka kapele, ki je v prvi polovici 17. stol. zamenjal prvotni lesen ravninski slop. Slikarija je slabo ohranjena ter sočasna z obokom, gre za ornamentalne in figuralne motive. Restavratorska dela so bila končana 1972, ko so obnovili tudi celotno zunanjščino svetogorske Marijine cerkve. Stavba je dobila nov, gladek apnen omet, na vogalih pa je rekonstruirana poslikava šivanjih oglov. — I. S.

SVETINA. P. c. MB je neometana, zato bo treba kamnito zidavo v celoti sanirati. Uničeno vezivo smo odstranili, vse rege so na novo zapolnjene s cementno malto. Poseben problem so bili oporniki, kjer je vezivo že tako razpadlo, da so zgubili statično funkcijo. Zato je treba razpadlo malto nadomestiti z novo in jih pripraviti za sanacijo z injekcijami redke cementne malte. Enako so bili sanirani temelji opornikov in talni zidec. Obnovljeni so tudi kamniti arhitekt. členi in nameščeni žlebovi iz bakrene pločvine. Do zdaj sta sanirana j. fasada in zaključek prezbiterija. — I. S. in I. P.

SVINO PRI KOBARIDU. V zvezi z osuševanjem fresk v prezbiteriju p. c. sv. An-

dreja je ZSV Gorica že pred leti izvedel tudi talno izsuševanje: izoliral obodne stene prezbiterija ter postavil nov tlak v prezbiteriju. Pri teh delih je bil začasno odstranjen iz prezbiterija dragoceni, toda močno poškodovani zlati oltar. Preden bi ta oltar znova postavili na prejšnje mesto, ZSV predlaga, da položijo v prezbiteriju opečni tlak, podoben kot je v ladji, in naročijo menzo, na kateri bo stal oltar. S tem v zvezi naj izdelajo 10 cm visok podij, da ne bi oltar oziroma antependij stal na opeki. Mere podija in menze so bile vzete po stari stopnici in antependiju. Ko bodo te priprave gotove, bodo strokovnjaki ZSV znova postavili oziroma sestavili zlati oltar. Ta oltar pa bi bil nujno potreben tudi temeljite obnove — E. S.

SEMPAS. ZSV Gorica je dal soglasje k obnovitvi kapelic, s tem da ostaneta nespremenjeni; obnoviti je treba korčno kritino obeh in odpadli omet, barva obeh kapelic naj bo ubito bela, v notranjosti (niša) pa svetel oker. V kapelici naj ponovno postavijo plastiki sv. Petra in Pavla, vendar s pogojem, da bosta zavarovani pred vlago in padavinami ter pred morebitno krajo (mrežasta kovinska vrata s ključavnico. — E. S.

SILENTABOR. ZSV Gorica je 1967 začel restavrirati delno in nestrokovno odkrite freske v p. c. sv. Martina ter odkril, očistil in za silo utrdil dve tretjini fresk na stropu. V prvi in drugi levi kapi sta ostali nezazidani veliki okvari od bombe. Tudi slavoločna stena je bila le delno odkrita in utrjena. V l. 1972 smo v celoti odkrili freske na stropu in odstranili debelo plast ometa na stenah prezbiterija, kjer je slikarija močno napikana, zasigana in pokrita z gostimi kapljami solitra ter tako pokvarjena in zbrisana, da je potrebna komisijska odločitev o nadaljnji celotni ali samo delni ohranitvi slikarije. Na stropu prezbiterija smo injicirali in utrdili s kazeinsko emulzijo vse odstopajoče površine fresko ometa in pokrili vse okvare s finim toniranim ometom, vse manjše okvare in razpoke pa zakitali in punktirali. Celotno površino stropa smo ponovno podrobno očistili vse preostale neznage in prahu in jo obrizgali z 2% Calatonom. Za prihodnjo fazo dela je ostala še manjša ploskev v centralni kapi za oltarjem, ki jo bo treba zakitati in tonirati. Odločiti se bo treba za prezentacijo sten v prezbiteriju in dokončno odkriti in utrditi slavoločno steno v ladji.

V zvezi z adaptacijskimi deli je ZSV Gorica postavil v svojem soglasju naslednje pogoje: naklon strehe mora ostati enak, prekrita mora biti s korci, tramovi strešne

konstrukcije morajo biti razporejeni tako kot sedaj, ostreje mora biti za pogled od spodaj odprto, planete pa tako kot zdaj belo-rdeče obarvane. Napušč mora ostati zaključen s skrlmi. Nova vrata in okna morajo ostati enake oblike. Zunanji zid ograde okrog cerkve lahko dopolnijo v enaki zidavi. Ometi zunanjih sten morajo biti naravni in zalikani. — R. N.

STANJEL. Delo na gradu se je pričelo na arhitektonsko pomembni sestavini grajskega, na palacijo s triforo. Urejeni so bili razrahljani temelji, zlasti med ohranjenim in razrušenim delom palače, pozidani so bili vsi predelani zidovi z dokumentarnimi odprtini, očiščena in izkopana je bila vsa grajska klet na tem delu, napravljene so bile arm. bet. vezi, narejena je bila streha z bogato obdelavo špirovcev. Obnovljene so bile bistvene sestavine grajske arhitekture, manjkajoči torusi in celotna balkonska partija dvoriščnega trakta. Očiščen je bil teren do grajskega stolpa, posebej je bil očiščen grajski stolp na zalomu obeh delov palacija. Na novo so bili zgrajeni temelji porušenega dela palacija, ta del je bil v celoti na novo pozidan z vsemi povezovalnimi konstrukcijami, streha je v delu. Očiščevalna dela se še nadaljujejo. Očiščen je bil grajski vodnjak s filtri vred in postavljen v prvotno stanje.

Izmerili smo cerkev, del porušenega mestnega obzidja med cerkvijo in stolpom, vse objekte od kvadratnega stolpa (Kobdiljski vhod) do okroglega stolpa v z. delu naselja in vso Ferrarijevo zapuščino s staro ureditvijo kaskad, teras, pergol in vrtnega bazena.

Kot primerjalno gradivo za obnovo grajskega palacija smo izmerili tudi arhit. elemente na gradu Velike Žablje ter ohranjene tipe špirovcev v okoliških naseljih. V ta namen smo preučevali tudi furlanske strehe v Čedadu in Vidmu. — N. Š.

Gl. tudi članek N. Štupar-Šumijeve.

TRŽIČ. V pritličju stanov. stavbe na Koroški cesti št. 2 je ZSV Kranj dovolil delno predelavo, vgraditev novih, primerno oblikovanih vhodnih vrat. Ker je lastnik svojevoljno vgradil garažo, smo proti njemu vročili prijavo, vendar občinske inšpekcijske službe v zadnjem času delujejo zelo slabo in z njimi ni mogoče urediti sodelovanja.

Stanov. stavba na Koroški cesti št. 8 je sestavni del značilne tržiške arhitekture iz 19. stoletja. Da bi ohranili gabaritne višine in ulične fasade, je ZSV Kranj predlagal adaptacijo v zadnjem delu stavbe proti bregu.

Pri adaptaciji trgovine Konfekcije Triglav v stanov. stavbi št. 17 je ZSV Kranj predlagal, da bi ostala zunanost stavbe nespremenjena, veliko vhodno vežo pa bi spet funkcionalno izrabili kot prostor pred trgovino. Zaradi nerazumevanja lastnikov do take izvedbe ni prišlo, čeprav bi bil to lahko vzoren primer revitalizacije notranjega stavbnega prostora.

Prostor v starem mestnem jedru, ki je namenjen graditvi novega hotela, je bil doslej zelena površina (vrtovi) z manjšimi provizornimi gospodarskimi objekti. Značilno za v. mestno fasado je rast gabaritov organsko razporejenih stavb od Bistrice proti Z; v to silko je neprimerno posegla le stavba občine. Idejna rešitev hotela (arh. F. Klavora) dosledno uporablja stari prostorski sistem, razen ob občinski zgradbi ter v razmerju strešnih in fasadnih ploskev (prevelike strehe). ZSV Kranj bo mogoč še nadalje sodelovati pri oblikovanju projekta. — P. F.

VELIKE ŽABLJE. ZSV Gorica je priporočil SO Ajdovščina, da uredi vprašanje farne piščancev v graščini. — Eni izmed strank, ki je lastnik dela graščine, smo dovolili, da si notranjščino sodobno preuredi za stanovanje, a s pogojem, da v ničemer ne prizadene zunanega videza graščine. — Ing. arh. N. Šumijeve iz ZSV SRS je izmerila arhit. elemente (gl. zgoraj). — E. S.

VELIKO BRDO PRI JELŠANAH. ZSV Gorica je predlagal, da obnovijo strop v p. c. sv. Trojice kot raven in ometan strop ali pa kot lesen in preprosto kasetiran. — E. S.

VIPAVA. ZSV je izdal več soglasij k adaptacijam z naslednjimi pogoji: za hišo št. 116: streha in kritina ostaneta enaki, okna v 1. nadstr. so lahko tolikšna kot dvodelno okno v pritličju, ograja ganka lesena in oblikovana po krajevnih vzorih, omet ne sme biti rožnat, ampak bel ali svetel oker; garažni dvojček pri št. 152 in nadvišana hiša št. 161 a morata imeti dvokapno streho, krito s korci; zunanje fasade hiše št. 227 morajo ostati nespremenjene; garaža za kmet. stroje na parc. 2548 mora imeti eno- ali dvokapno, s korci krito streho, zunanji omet naj bo gladek in naravne barve. — Ob inšpekcijskem ogledu smo ugotovili, da hiše št. 221 ne gradijo po predpisih za gradnje v spomeniško zaščitenem starem delu naselja. Prerasla je sosednje, ki imajo enoten gabarit, streha je enokapna, na drugi polovici predvidevajo teraso. Okna so deloma dvo-, deloma trodelna. Ker sumimo, da gradnja ne poteka po projektu, in zaradi vsega povedanega je

ZSV Gorica zahteval, da investitor neha zidati, od odd. za gospodarstvo SO Ajdovščina pa terjal komisijski ogled, ki naj ugotovi, ali je gradnja skladna z gradbenim dovoljenjem glede na pogoje spom. službe. — E. S.

Sondirali smo beleže na vseh fasadah glavne arterije ter raziskali, opisali in barvno dokumentirali vse barvne plasti na glavnih fasadah (skupaj 72 hiš), skicirali več fasad in pogledov na skupine hiš, fotografirali vse glavne fasade in zanimivejše detajle, predvsem kamnite portale, in skupine hiš. Popisali smo stavbe z vsemi detajli. Elaborat vsebuje naslednje podatke: kraj, številka spomenika ali objekta, kategorijo, če je objekt zavarovan ali ne, številke fotonegativov, opis objekta, shemo tlorisa v okolju, shemo narisa glavne, leve, desne in retro fasade, skice glavne, retro, leve in desne fasade, etaže, obliko, naklon in kritino strehe, opis napuščev, dimnikov in strešnih oken; po-

droben opis vseh oken, vrste ometov in drugih fasadnih elementov ter arhitektonskih elementov, kot npr. ploskev talnih, horizontalnih, vertikalnih in strešnih zidcev, rizalitov in glavnih vhodov, nadalje barvno dokumentacijo ploskev fasad, talnih, horizontalnih, vertikalnih in strešnih zidcev, arhitektonskih okvirov vrat in oken ter odprtih vrat in oken kakor tudi polken, žlebov in drugih elementov.

Po prej opravljenih raziskavah in dokumentaciji barvnih plasti smo izdelali večje vzorce (41 x 30 cm) v originalni apneni tehniki, ki nam bodo rabili za nomenklaturu barv, ki jih bo ZSV predlagal za prihodnje obnove fasad. — R. N.

ZAGORJE PRI PIVKI. Ž. urad je želel opraviti nekaj sprememb v ž. c. sv. Helene, ki je zavarovan kulturni spomenik. Zato ga je ZSV Gorica opozoril na spomeniške kvalitete, ki jih mora upoštevati načrt preureditev, da bo ZSV dal soglasje. — E. S.

ETNOGRAFSKI SPOMENIKI

AVTORJI

E. S. — Emil Smole, Nova Gorica, Zavod za spomeniško varstvo
 I. S. — Ivan Stopar, Celje, Zavod za spomeniško varstvo

N. S. — Nataša Štupar-Šumi, Ljubljana, Zavod SRS za spomeniško varstvo
 P. F. — Peter Fister, Ljubljana, Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo
 R. N. — Rafael Nemeč, Nova Gorica, Zavod za spomeniško varstvo

1971

AVČE. ZSV Gorica je izdal soglasja k adaptaciji 2 gosp. poslopij pri hiši št. 39 s pogoji: dvokapna streha, korčna kritina, prizidka in adaptacijo stan. hiše na parc. oblikovana balkonska ograja. Korčno kritino dvodelna okna, lesena, po krajevnih vzorih in dvodelna okna je prepisal tudi za gradnjo štev. 22. — E. S.

BAČ PRI KNEŽAKU. ZSV Gorica je dovolil odpreti nova okna v hiši št. 15 s pogoji: dvodelna, simetrično razvrščena okna, balkonska ograja po krajevem vzorcu. — E. S.

BARBANA. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stan. hiše na parc. 3142 s pogoji: korčna kritina, dvodelna okna. — E. S.

BAVŠČICA POD KLUŽAMI. ZSV je dal soglasje k adaptacijam senika in hleva pri hiši št. 12 in ovčje staje pri hiši št. 18 v počitniški hišici s pogojem, da ostaneta nova objekta enakih tlorisnih dimenzij, enak naklon strehe in smer slemena kot sedanja, strešna kritina iz skodel ali sivega eternita, žlebovi leseni, zunanje stene neometane, okna tipična za to okolje, nespremenjena okolica. — E. S.

BILJANA V BRDIH. ZSV Gorica je dal soglasja z naslednjimi pogoji: adaptaciji stan. hiše na parc. 1108 in gospod. poslopja na parc. 19/1: korčna kritina (ali rdeča salonitka), dvodelna okna s polkni; gradnja stan. hiše na parc. 1955/1: korčna kritina. — E. S.

BILJE PRI MIRNU. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji stan. hiše na parc. 546, 547 s pogojem korčne kritine, k gradnji hiše na parc. 485/1 pa s pogojem, da pred betoniranjem pregledamo arheološke karakteristike profila. — E. S.

BOHINJSKA BISTRICA. Stanov. stavba v Mencingerjevi 14 je bila zelo zanimiva zidana ljudska arhitektura z značilnim tlorisnim zamikom pri portalu, ohranjenimi arhit. elementi iz 17. stol. in črno kuhinjo. Lastnik jo je namenoma zanemaril, da se je podrla, in zaprosil za rušenje. Spomeniška služba je v takšnih primerih brez moči, ker ni denarja za takojšnja dela, verjetno pa bi tudi ob poprejšnjem opozorilu zadela na negativen odgovor. — P. F.

BOVEC. ZSV Gorica je izdal več soglasij s pogoji: popravilo hiše št. 141: nespremenjena zunanost; popravilo vhodnih vrat hiše št. 81: kamniti portal oštane na mestu, a očiščen beleža; adaptacije hiš št. 374: dvokrilna okna; št. 131: dvokrilni okni, svetla fasada; prizidek k hiši št. 58: siva strešna kritina; adaptacije hiš št. 190, 211, 232, 355 in 370: vsa okna dvokrilna, balkonska in stopniščna ograja 1,00 m visoki, kovinski z lesenimi vertikalami, omet in svetla poslikava zunanjščine; št. 122: isto in simetrija oken; št. 260: isto in enako široke stopnice in balkon kot sedaj; prizidek k hiši št. 40: strešni naklon enak kot pri hiši, strešna kritina iz rdečih zareznikov, ograja terase 1,00 visoka z lesenimi vertikalami, dvokrilna okna; prizidek k hiši št. 304: sedanjo streho je podaljšati čez prizidek, strešna kritina iz cementaric, dvokrilna okna; prizidek k hiši št. 55: širok največ 3,25 m in naj sega po vsej dolžini hiše, terasa, ki je streha prizidka, naj ima kovinsko ograjo z lesenimi vertikalami, vse stene je treba ometati s finim ometom in svetlo preslikati; adaptacija pritličja hiše št. 178: linija oken naj poteka v črti oken v nadstropju, okvirji oken in vrat naj bodo reliefni kot zgoraj; adaptacija hiše št. 229: strešna kritina iz rdečih zareznikov naj ostane, dvokrilna okna, na z. strani lahko naredijo ok. 6 m dolg balkon s

kovinsko ograjo in lesenimi vertikalami; adaptacija hiše št. 333: nova streha naj bo dvo-kapna s čopom in enakim naklonom kot pri okoliških, krita s sivim eternitom, dvodelna okna, lesena ograja po lokalnem vzorcu; adaptacija lokala Mladinske knjige po 2. varianti predloženega načrta. — E. S.

BRANIK. ZSV Gorica je dal soglasje k gradnji stanov. hiše v Bizjakih, parc. št. 2531 s pogojem, da bo strešna kritina korčna ali rdeča salonitka, okna dvodelna. — E. S.

BUDANJE NAD LOGOM PRI VIPAVI. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji hiše na na parc. št. 131/4 s pogojem, da bo ograja novega ganka lesena po lokalnem vzorcu. — E. S.

BUKOVICA PRI VOLČJI DRAGI. ZSV Gorica je dal soglasje k zidavi prizidka ob cerkvi na parc. št. 124 s pogojem, da bo vsklajen z arhitekturo in krit s korci. Korčno kritino smo predpisali tudi za gradnjo stanov. hiše na parc. št. 668/2. — E. S.

CEGLO PRI VIPOLŽAH. Opozorili smo investitorja, ki adaptira hišo št. 13, da ne dela po pogojih, ki smo jih dali s soglasjem l. 1970, in da mora takoj nehati z deli. — E. S.

CERKNO. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptacijama stanov. hiše na parc. 296, s tem da so okna dvodelna, streha pa ostane dvo-kapna z naklonom ok. 50°, in hiše št. 92 po načrtu K. Trevena, kot tudi h gradnjama stanov. hiš na parc. št. 917/2,3 (dvodelna okna, strešna kritina iz rdečih zareznikov) in na parc. št. 33/2 s pogoji iz lokac. dovoljenja SOB Idrija. — E. S.

CELJE V BRKINIH. ZSV Gorica je dovolil, da slamnato streho gosp. poslopja št. 22 zamenjajo s korčno kritino ali rdečo salonitko. — E. S.

ČEZSOČA. ZSV Gorica je izdal vrsto soglasij: k adaptacijam hiš št. 7: dvokrilna okna, ometane in svetlo poslikane zunanje stene; št. 45: isto; št. 86: sedanjim enaka dvokrilna okna; št. 107: enaka okna in vrata, kot so sedaj; št. 72: dvokrilna okna, siva strešna kritina, svetle fasade; prizidki: pri hiši št. 21: streho podaljšati čez prizidek, kritina iz rdečih zareznikov, dvokrilna okna, ometane in svetlo poslikane fasade; pri št. 26: isto, ograja kovinska z lesenimi vertikalami; garaža pri hiši št. 50: omet in svetla poslikava; delavnica hiše št. 74 naj ima enako dvokrilno okno, kot je v pritličju, ograja balkona in stopnic lesena, enake ob-

like, velikosti in širine kot sedanja; drvarnica pri hiši št. 102: streho naj podaljšajo čez njo in uporabijo sivo kritino, stene omečejo in svetlo poslikajo; prizidek pri hiši št. 106: terasa, ki je obenem streha, naj ima ograjo z lesenimi vertikalami; prizidek pri hiši št. 110 mora biti enako visok kot hiša, krit s zarezniki in cementnicami, preslikan s svetlo barvo, dvodelna okna; pri hiši št. 123 naj sega do stropa nad kletjo, streha kot terasa naj ima 1,00 m visoko kovinsko ograjo z lesenimi polnili, naj bo ometan in svetlo poslikan; adaptacije hiše št. 116 za penzion: treba je urediti okolico, streha ostane nespremenjena, na s. in j. lahko odprejo mansarde, balkonske ograje naj bodo 1 m visoke in lesene, obloga z. in v. sten podstrešnega dela lesena, fasade svetlo po-barvane. — E. S.

ČIGINJ PRI TOLMINU. Soglasje h gradnji prizidka (garaže) pri št. 36 je vezano na pogoj dvokrilnih oken in ometanih ter svetlo poslikanih sten, k gradnji stanov. hiše na parc. št. 266 pa na to, da bo enonadstropna, smer strešnega slemena vzporedna s cesto, kritina iz rdeče salonitke, korcev ali podobno rdeča, okna dvokrilna, stene ometane in svetlo poslikane. — E. S.

ČRNIČE. ZSV Gorica je dovolil adaptacijo dveh gospod. poslopij s tem, da (nižje od obeh uporabijo za verouk) nižje ohrani sedanji gabarit in kritino, okna naj bodo z okviri vred taka kot na župnišču, večji objekt pa lahko znižajo za eno etažo, streha mora biti krita s korci, okna enaka kot po-vedano. — E. S.

ČRNI VRH. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptacijam: hiše na parc. št. 63/3: enaka strešna kritina in naklon strehe, dvodelna okna; hiše št. 52: naklon strehe 45—50°, kritina iz rdečih zareznikov, dvodelna okna; gospod. poslopja na parc. št. 19/1,2: dvokapna streha z naklonom 45°, krita z rdečim zareznikom, dvodelna okna, vse kamnite dele (portali, okna) porušene hiše je treba spraviti; k gradnjam stanov. hiš na parc. št. 73/1 in 74: strešni naklon ok. 45°, kritina iz rdečih zareznikov, dvodelna okna, na parc. št. 923: naklon strehe 40—50°, kritina in okna kot prej, kar vse velja tudi za hišo na parc. št. 10/5; h gradnjam počitniških hišic: na parc. 411/3: dvokapna in simetrična streha, naklon vsaj 40°, kritina rdeči zareznik, dvodelna okna, bele fasade; na parc. št. 497/15: naklon ok. 50°, kritina iz rdečih zareznikov ali eternita, manjša dvodelna okna s polkni; na parc. št. 497/14: naklon in kritina enaka prejšnji. — E. S.

DESKLE PRI ANHOVEM. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše in gospod. poslopja na parc. 76/1: korčna kritina, dvodelna okna; razširitev stanov. hiše št. 51: korčna kritina ali rdeča salonitka, svetlo obarvane fasade. — E. S.

DOBROVO V BRDIH. ZSV Gorica je dal soglasje k gradnji prizidka k hiši št. 9: korčna kritina, dvodelna okna (tudi na hiši), bela, svetlo siva ali oker fasada. — E. S.

DOLJE PRI TOLMINU. ZSV Gorica je dal soglasje k gradnjam štirih stanov. hiš: kritina korčna ali z rdečo salonitko, dvodelna okna s polkni, balkoni z lesenimi ograjami; isto velja za adaptacijo gosp. poslopja hiše št. 33 in prizidkov, hlev pri hiši št. 31 ima lahko podolgasta okna; dvokapna streha s korčno kritino, dvodelna okna in svetla fasada so predpisani tudi za adaptacijo in prizidek, visok kot gospod. poslopje, hiše št. 2. — E. S.

DOLNJA KOŠANA. ZSV Gorica je dal soglasje k prekritju hiše št. 43, s tem da ostane kritina korčna ali iz rdeče salonitke, in k adaptaciji hiše št. 22 po načrtu gr. tehn. S. Novaka, s tem da ohranijo gradbeno linijo južne stene in okna v tej steni merijo 170 x 120 cm. — E. S.

DORNBERK. ZSV Gorica je dal soglasja: k adaptaciji gosp. poslopij na parc. št. 380 in 381 in na parc. št. 44 (za stanovanje), k gradnji strojne lope s senikom, k adaptaciji stanov. hiše na parc. št. 338/2 in h gradnji hiše na parc. št. 715, vse s pogojem, da so strehe krite s korci (ev. z rdečo salonitko) in imajo hiše dvodelna okna. Za prizidavanje in adaptacijo hiše na parc. št. 166/1,2 je ZSV predpisal nespremenjeno cestno fasado, korčno kritino, barvo fasad pa belo ali svetel oker. — E. S.

DRAGA PRI DORNBERKU. ZSV Gorica je dovolil preureditev gospod. poslopja pri št. 15 v stanovanje, s tem da ostane streha korčna ali rdeča salonitka, okna pa so dvodelna. — E. S.

DREZNICA. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 16 s pogojem, da bo streha dvokapna s naklonom 25–40° in sivo krita, sleme v dosedanji smeri, okna dvokrilna, fasade svetlo poslikane. Soglasje h gradnji hiše sz. od šole vsebuje pogoje: dvokapna streha, korčna kritina ali iz rdeče salonitke ali kake druge rdeče kritine, dvokrilna okna, pravokotna, lahko nekoliko večja, 1 m visoka kovinska ograja z lesenimi

vertikalami, fasade ometane in svetlo poslikane. — E. S.

DUTOVLJE. ZSV Gorica je pripravil dokumentacijo in posebni režim za obnovo zaščitenege etnogr. spomenika, hiše na glavnem trgu. Zaradi dotrajanosti je bilo treba porušiti prednjo fasado, ki so jo pa pozidali s starimi elementi vred, tako da ni viden nič spremenjen. V notranjosti je adaptirana. — Soglasja za adaptacije: hiša št. 69: dvokapna streha s korci, dvodelna okna s polkni; razširitev hiše št. 70: (za 2 m): streho, krito s korci, je podaljšati, nova fasada naj bo enaka sedanji; adaptacija hiše št. 15: višino strehe, krite s korci, lahko prilagodijo slemenu gosp. poslopja, omet gladek in obarvan z ubito belo ali s svetlim okrom; hiša št. 25: korčna kritina, pokončno pravokotna dvodelna okna, pred pričetkom del je treba zavodu predložiti načrt; rušenje 2 starih poslopij je dovoljeno s tem, da ohranijo in predajo ZSV nepoškodovane skrli, lesene stropne in talne tramove in vse dele kolone; gradnje stanov. hiš na parc. št. 2722/31 (dvokapna streha s korci, dvodelna okna), parc. št. 3151/1 (korci, dvodelna okna) in parc. št. 4052/2 (korčna kritina). — E. S.

FILIPČJE BRDO PRI SEŽANI. ZSV Gorica je dal soglasje h rušenju stare kovačije in gradnje stanov. hiše na parc. št. 126/2 in 1137/1 k. o. Križ, s tem da ne sme biti višja od gosp. poslopja, da ima dvokrilno s korci krito streho in dvodelna okna s polkni. — E. S.

FOJANA V BRDIH. ZSV Gorica je dovolil gradnjo stanov. hiše na parc. št. 3009 k. o. Biljana, s tem da bo streha dvokapna, krita s korci, okna pa dvokrilna. — E. S.

GODOVIČ. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji hleva na parc. št. 111/1, s tem da bodo nova okna izdelana v lesu, soglasja za gradnje stanov. hiš na parc. 168/1 (po projektu gr. tehn. J. Dolenca), na parc. št. 272/2, na parc. št. 274 in na parc. št. 288/4 s pogojem, da bo naklon streh ok. 40°, kritina pa iz rdečih zareznikov, in za gradnje 3 počitn. hišic na parc. št. 72/1, 2, 3 s tem, da bodo strehe dvokapne, simetrične, naklon ok. 40°, kritina rdeči zarezniki ali rdeča »tegotla«, okna pa dvodelna. — E. S.

GONJAČE PRI KOJSKEM. ZSV je soglašal z odstranitvijo portona (št. 31), ki ga je podrla burja. — E. S.

GORE NAD IDRILJO. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji stan. hiše na parc. št.

130/3 k. o. Jelični vrh s pogojem, da bo streha dvokapna, naklon ok. 40°, kritina rdeč zareznik, okna pa dvodelna. — E. S.

GORENJA VAS NAD KANALOM. ZSV Gorica je izdal soglasje za prizidek k stanov. hiši na parc. št. 18 s pogojem, da bo prizidek izveden po vsej širini in do višine hiše z enakim strešnim naklonom, okna dvodelna. — E. S.

GORIČE PRI FAMLJAH. ZSV Gorica je izdal soglasje za gradnjo stanov. hiše št. 10 s pogojem, da bo strešna kritina korčna, naklon strehe 25–50°, okna pa dvodelna. — E. S.

GORJANSKO PRI KOMNU. ZSV Gorica je izdal soglasje za adaptacijo ruševin ob hiši št. 83 s pogojem, da bo streha dvokapna in krita s korci, okna dvodelna s polkni, balkonska lesena ograja oblikovana po lokalnem vzorcu, vse fasade pa obarvane v svetlem tonu; soglasje h gradnji stanov. hiše na parc. št. 490/1, 3, 4, 5 k. o. Gorjansko pa s pogojem, da bo stala ok. 10 m od v. roba parcele, da bo streha dvokapna in krita s korci, okna pa dvodelna in opremljena s polkni. — E. S.

GORNJE CEROVO PRI KOJSKEM. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stan. hiše in gosp. poslopja na parc. št. 618 k. o. Cerovo s pogojem, da ostaneta streha in kritina hiše enaki, okna dvodelna, lahko nekoliko večja od sedanjih, kritina gosp. poslopja pa mora biti korčna; soglasje h gradnji montažne hiše na parc. št. 1733 je vezano na »primorski« tip mont. hiše. — E. S.

GRADIŠČE PRI VIPAVI. ZSV Gorica je izdal soglasje h gradnji stanov. hiše na kompleksu, ki je določen za novogradnjo, s pogojem, da bo strešna kritina korčna, okna pa dvodelna. — E. S.

GRADNO V BRDIH. ZSV Gorica je izdal soglasje h gradnji gosp. poslopja na parc. št. 534 k. o. Višnjevnik s pogojem, da bo streha dvokapna in krita s korci ali rdečimi salonnitkami. — E. S.

GRAHOVO OB BAČI. ZSV Gorica je izdal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 8 s pogojem, da ostanajo okna dvokrilna, lahko nekoliko večja od dosedanjih, streha ostane enakega naklona s strešno kritino iz sivega eternita, in soglasje h gradnji gasilskega doma — orodjišča ob cesti II/314 s pogojem, da bodo okna trokrilna ali dvokrilna, da bo poslikan v svetli barvi, strešna kritina pa kot na domu. — E. S.

GRGAR. ZSV je izdal soglasja k adaptaciji stanov. hiše in gospod. poslopja št. 152 s pogojem, da streha ostane korčna, okna pa dvodelna; k nadzidavi stanovanjske hiše na parc. št. 166 k. o. Grgar s pogojem, da bo streha objekta korčna; soglasja h gradnjam stanov. hiš na parc. 2810/4: strešna kritina rdeče barve, stanov. hiše na parc. št. 2484, 2483/3, 2484/4: dvokapna streha, krita s korci, okna dvodelna s polkni, vse fasade pa obarvane v svetli barvi, in stanov. hiše na parc. št. 27, 34: dvokapna streha, smer slemena vzporedno s cesto, strešna kritina korčna, okna pa dvodelna. — E. S.

GRIZE PRI SEZANI. ZSV Goriva je dal soglasje k prezidavi gospod. poslopja v stanov. hišo št. 2 s pogojem, da ostane streha ista, okna dvodelna in s polkni. — E. S.

HUDAJUŽNA V BAŠKI GRAPI. ZSV je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 32 s pogojem, da strešna konstrukcija ostane iste oblike, strešna kritina je lahko siva. — E. S.

HUM PRI KOJSKEM. ZSV Gorica ne soglašala z gradnjo lope na parc. št. 2422 k. o. Kojško, ki jo investitor namerava zgraditi na salonitnih cevih in prekriti s sivim valovitim salonitom, in predlaga, da v podaljšku zidane garaže zgradijo prizidek za drvarnico. — E. S.

IDRIJA. ZSV Gorica je dal soglasje za rušenje etnografskega spomenika, hiše v Gregorčičevi ul. 5 s pogojem, da nepoškodovano lončeno kmečko peč v I. nadstropju, staro ključavnico z zapahom na vhodnih vratih in vse železno okovje na vseh vratih izročijo v varstvo Mestnemu muzeju v Idriji. — Soglasje za adaptacijo etnogr. spomenika v Kajuhovi št. 40 smo dali po načrtu, ki upošteva vse spomeniške značilnosti te zaščitene rudarske hiše. — Soglasje k adaptaciji stanov. hiše na parc. št. 405 zahteva: dvokapno streho z naklonom 50°, kritino cementnih zareznikov ali sive salonitke in dvodelna okna. — Rušenje stanov. hiše v Gregorčičevi 2 in 4 smo dovolili s tem, da investitor prej dokumentira (foto in tlorisi) stanje, ker sta spomenika III. kategorije. — Rušenje in gradnjo stanov. hiše v Zupančičevi št. 3 smo dovolili s tem, da bo streha dvokapna in krita s sivo salonitko, naklon večji od 30°, okna pa dvodelna. Iste pogoje smo predpisali za gradnjo stanov. hiše na parc. št. 759/3. — E. S.

IDRIJA OB BAČI. ZSV Gorica je izdal soglasja k adaptacijam stanov. hiš št. 19 in 73

s pogojem, da bo streha korčna ali iz rdeče salonitke, št. 80 samo korčna, št. 51 korčna ali iz rdečih zareznikov, št. 71: dvokrilna okna, tako velika kot sedanja. — E. S.

IDRSKO NAD KOBARIDOM. ZSV Gorica je dal soglasje k naslednjim adaptacijam: stanov. hiš št. 67: strešna kritina iz rjave salonitke, konstrukcija enaka sedanji; št. 88: dvokrilna okna, kovinska ograja z lesenimi polnili, ometana in svetlo obarvana fasada; preureditev kozolca-stoga v hlev: strešna kritina korčna ali iz salonitke v barvi korcev. — E. S.

ILIRSKA BISTRICA. ZSV Gorica je izdal soglasje k adaptaciji prizidka stanovanjske hiše **Levstikova 27** s pogojem, da ostaneta obe vidni fasadi neizpremenjeni, objekt bivše strojarne lahko adaptirajo po želji investitorja, treba je pa obdržati korčno kritino. — E. S.

IMENJE V BRDIH. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 10: korčna kritina, dvodelna okna s polkni, trodelna okna zamenjati z dvodelnimi, barva fasad bela, svetlo siva ali svetla oker; hiše št. 11: korčna kritina, dvodelna, le izjemoma trodelna okna; h gradnji stanov. hiše na **parc. št. 684 k. o. Šmartno: dvokapna korčna streha, dvodelna okna s polkni, balkonska ograja lesena, oblikovana po krajevnih vzorcih.** — E. S.

JASEN PRI ILIRSKI BISTRICI. ZSV Gorica je vezal soglasja na naslednje pogoje: adaptacija stanov. hiše št. 24: korčna kritina, dvodelna okna; št. 24: korčna kritina; št. 28: zaradi ureditve strešnega venca povišanje do 0,5 m, strešna kritina z bobrovci, zarezniki ali s korci, naklon prilagodijo načinu kritja, okna dvodelna, lahko nekaj večja, fasadni omet istega tipa kot sedanji naj obarvajo ubito belo. — E. S.

KAL-KORITNICA NAD BOVCEM. ZSV je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 7 s pogojem, da bodo okna simetrična glede na vso fasado. — E. S.

KAMNJE V VIPAVSKI DOLINI. ZSV je dal soglasji h gradnji stanov. hiše št. 44 s pogoji, da bo čim bližje že stoječi stanov. hiši, strešna kritina korčna, okna dvodelna, in h gradnji stanov. hiše na **parc. št. 2209/1** s pogojem, da bo streha korčna, okna pa dvodelna s polkni. — E. S.

KAMNO NAD KOBARIDOM. ZSV Gorica je dal soglasja: h gradnji prizidka in nadzi-

davi stanov. hiše št. 40 s pogojem, da bo lega strešnega slemena simetrična (smer S—J) na celotni objekt, strešna kritina je lahko sive barve (izključuje se valoviti salonit), okna dvokrilna, objekt je ometati in preslikati v svetli barvi; h gradnji stanov. hiše na **parc. št. 54 in 57** s pogojem, da bodo fasade poslikane v svetli barvi; h gradnji stanov. hiše **Ivančič Ferda, Kamno 62**, brez označbe parcelne številke, s pogojem, da bo streha objekta dvokapna in krita s korci, okna dvodelna s polkni, ograja balkona lesena, oblikovana po lokalnem vzorcu, barva fasad bela, siva ali svetli oker. — E. S.

KAZLJE PRI SEŽANI. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji gospod. poslopja hiše št. 23 s pogojem, da mora streha ostati neizpremenjena, okna pa enaka kot na stanovanjski hiši. — E. S.

KNEŽA V BAŠKI GRAPI. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 35 s pogojem, da ostanejo okna dvokrilna, fasade pa svetlo prepleskane. — E. S.

KOBARID. ZSV Gorica je dal soglasje za adaptacijo stanovanjske hiše, **Goriška ul. 3**, s tem da na j. strani lahko predvidijo balkon, š. 1.20 m, do polovice fasade z leve strani (ograja 1,00 m visoka s kovinsko konstrukcijo in lesenimi polnili); garažna vrata na j. strani naj znižajo, okna na z. strani je treba zamenjati z enakimi, kot so drugod, fasade je poslikati v svetli barvi, odstraniti je treba provizorije in urediti okolico objekta. — Soglasje k adaptaciji gospod. poslopja v garažo, **Gregorčičeva 22**: okna naj bodo enaka tistim na stanov. hiši, garažna vrata lesena, fasado je treba ometati in svetlo poslikati. — Soglasje k adaptaciji stanov. hiše **Gregorčičeva 24**: okna takšna kot dosedanja, garažna vrata lesena z lesenimi polnili, balkon na j. fasadi naj ima leseno ograjo (lahko kovinska konstrukcija), barva fasad zelo svetel oker. — Soglasje k adaptaciji hiše **Gregorčičeva 35**: korčna kritina, v cestni fasadi enotna dvodelna okna, ki so lahko večja od dosedanjih in opremljena s polkni, balkon je lahko izveden v masivnem betonu, le ograja mora biti lesena in enake oblike kot zdaj, barva fasade pa naj bo bela ali svetli oker. — Soglasje k prezidavi gospod. poslopja v stanovanje **Krilanova 3**: okna na z. fasadi ostanejo enako velika in na istem mestu. — Soglasje k adaptaciji stanov. hiše **Manfredova 3**: novi balkon naj bo enako dolg in širok kot sedanji, ograja lesena in enake oblike kot sedanja. — Soglasje k adaptaciji stanov. hiše **Milanova 1**: strešna kritina naj ostane rdeče barve. — Soglasje k adapta-

ciji hiše **Volaričeva 16**: nespremenjena kritina in naklon strehe, dvokrilna okna v cestni fasadi, lahko nekoliko večja, zunanje stopnišče lahko premestijo v notranjost, morebitna zunanja zaprta stopnišča morajo biti vsklajena z arhitekturo, lesena balkonska ograja takšna kot dosedanja, barva fasade bela, svetlo siva ali svetla oker. — Soglasje k prezidavi pritličja stanov. hiše **Trg svobode 12a** v trgovino s sadjem in zelenjavo: širina izloženih oken naj bo enaka širini trokrilnih oken v nadstropju. — Soglasje h gradnji stavbe za fotogr. delavnico in friz. salon na **parc. št. 17**: višina pribl. 5,00 m, dvoali štirikapna streha, krita s korci. — E. S.

KOBDILJ. ZSV Gorica ni izdal soglasja za rušenje dimnika, spahnjence, pri etnografsko zaščiteni hiši v **Kobdilju št. 41**. — ZSV je dal soglasje k adaptaciji in dozidavi stanov. hiše **št. 42** s pogojem, da bo imel prizidek korčno kritino, tako kot stanov. hiša, vsa okna hiše morajo biti dvodelna. — Soglasje k gradnji stanov. hiše na **parc. št. 21** ima pogoje: dvokapna korčna streha z naklonom 20°, okna pokončno pravokotna, barva fasad bela ali svetlo siva, ves objekt naj pomaknejo na skrajni rob parcele, v smeri proti Z in naselju. — E. S.

KOČE PRI PRESTRANKU. ZSV Gorica ni dal soglasja k adaptacijskim delom na hiši **št. 32**, ker je za ta dela treba predložiti obširnejši načrt. — E. S.

KOJSKO. ZSV Gorica je dal soglasje k novi gradnji na **parc. št. 748 in 751** s pogojem, da bo streha dvokapna in korčna, dvodelna okna, barva fasade pa svetla (bela, svetla okra ali svetlo siva). — Soglasje k adaptaciji ali novi gradnji na **parc. št. 332**: pred pričetkom izdelave načrta naj se projektant posvetuje z ZSV, ki bo projekt pregledal in dal mnenje. — Soglasje h gradnji prizidka k stanov. hiši na **parc. št. 339**: dvokapna streha s korci, okna enaka tistim na stanov. hiši. — ZSV ni dal soglasja za uporabno dovoljenje hiše **št. 38 (23)**, ker adapt. dela niso bila opravljena skladno z gradb. dovoljenjem, niti ni ZSV dal prej soglasja. Spremeniti je treba kritino. — E. S.

KOMEN. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji prizidka ob hiši **št. 92** s tem, da podaljšajo streho nad prizidek in jo pokrijejo s korci ter da so okna dvodelna s polkni. — Soglasji h gradnjam stanov. hiš na **parc. št. 1864 in 2262**: dvokapno korčno streho, dvodelna okna s polkni, svetlo barvo fasad, pri drugi gradnji pa še ohranitev kamnite kapelice s polkrožnimi nišami. — E. S.

KOPRUŠČE PRI KALU NAD KANALOM. ZSV je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše **št. 89** s pogojem, da okna ostanejo dvodelna, strešna kritina pa korčna. — E. S.

KORITA NA KRASU. ZSV je dal soglasje k adaptaciji gospod. poslopja **št. 8** v stanovanjske prostore s pogojem, da streha ostane korčna, okna pa dvokrilna. — E. S.

KORITNICA PRI GRAHOVEM OB BAČI. ZSV Gorica je dal soglasje k popravilu strehe na hiši **št. 6** s tem, da ostane naklon nespremenjen, kritina pa je lahko siva salonitka. — Soglasje h gradnji prizidka za trgovino pri stanov. hiši **št. 59**: ograja terase je lahko kovinska konstrukcija, imeti pa mora lesene vertikale, okna dvokrilna, dovolili smo izložbeno okno v cestni fasadi, prizidek je treba poslikati v enaki barvi, kot jo kaže hiša. — Soglasje k adaptaciji žage **št. 63** vsebuje priporočilo, da pokrijejo streho z rdečim zareznikom ali salonitom. — Soglasje k adaptaciji stanov. hiše **št. 66**: streha ostane dvokapna, kritina korčna ali rdeča salonitka, okna dvodelna s polkni. — E. S.

KOZANA V BRDIH. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše **št. 56** s pogojem, da streha ostane korčna, okna dvodelna, barva fasad bela, svetlo siva ali oker. — Soglasje h gradnji prizidka na **parc. št. 944**: streha naj bo v isti višini in enakega naklona kot na hiši **št. 51**, krita s korci, okna dvodelna s polkni. — Soglasje k adaptaciji gospod. poslopja v stanovanje, **parc. št. 724/4**, s tem, da bo sleme vzporedno s cesto **Vipolže—Smartno**, strešna kritina korčna, okna dvodelna in opremljena s polkni, če bo objekt imel balkon »gank«, mora biti ograja lesena, oblikovana po lokalnem vzorcu. — E. S.

KOZARŠČE PRI VOLČAH. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji stanov. hiše na zemljišču pri hiši **št. 16** s pogojem, da bo smer strešnega slemena **S—J**, strešna kritina korčna ali rdeča salonitka, streha dvokapna, okna dvokrilna, lahko so opremljena z roletami, objekt naj bo poslikan v svetli barvi. — Izdali smo soglasje k adaptaciji sz. fasade stanov. hiše **št. 21** in gospod. poslopja. — E. S.

KRAJNA VAS PRI DUTOVLJAH. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše **št. 5** s pogojem, da ima višino gospod. poslopja, dvokapno streho, krito s korci, okna dvodelna, na cestni fasadi pa enaka kot so na stanov. hiši. Kamnito kolono, ki vodi na dvorišče, je treba ohraniti v sedanjem

stanju. Kamniti portal gospod. poslopja je prav tako ohraniti na istem mestu. — E. S.

KRASNO V BRDIH. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji stanov. hiše na parc. št. 214: streha dvokapna in krita s korci ali rdečo salonitko, okna dvodelna. — E. S.

KRED NAD KOBARIDOM. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 16 s pogojem, da morajo biti vsa okna dvokrilna in pravokotne oblike, streha enake velikosti in oblike kot zdaj, strešna kritina korčna, hiša pa ometana in poslikana v svetli barvi. — E. S.

KREPLJE PRI DUTOVLJAH. ZSV Gorica ni izdal soglasja k adaptaciji stanov. hiše št. 29, ker je kulturni spomenik in ker jo je investitor začel adaptirati brez soglasja ZSV, dela pa ne soglašajo z načeli spomeniške službe. — Soglasje h gradnji stanov. hiše ob hiši št. 9: streha dvokapna in krita s korci, okna pa dvokrilna. — E. S.

KRIŽ PRI SEŽANI. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji in nadzidavi garaže št. 9 s pogojem, da mora streha biti dvokapna in krita s korci, vsa nova okna pa dvodelna s polkni. — E. S.

KROPA. ZSV Kranj je sodeloval pri ureditvi prostorov v I. nadstropju klasicističnega fužinarskega dvorca, v katerih je bila preurejena muzejska zbirka. Zlasti v sobah, ki imajo kvalitetne arhitektonske detajle (salon s kasetiranim stropom, veža, druga večja soba), se je muzejska postavitev skušala podrediti spomeniškim kvalitetam. — Po navodilih in pod nadzorom ZSV Kranj so obnovili (nadomestili) dotrajane dele lesenih konstrukcij v vigencu Vice ter jih zaščitili z zaščitnim premazom (sadolins). Dela so opravili novembra in decembra 1971. — P. F.

LADRA PRI KOBARIDU. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 22 in gospod. poslopja s pogojem, da prizidek lahko nadzidajo in razširijo do gradbene črte na v. strani, gospod. objekt pa do meje na z. strani. Ta objekt mora imeti dvokapno streho, strešno kritino iz rdeče salonitke, gradbena črta na v., s. in j. strani mora ostati nespremenjena. Stanov. hiša je krita s korci ali z rdečo salonitko, okna dvokrilna, pokončna, balkonske in stopniščne ograje na imajo kovinsko konstrukcijo in lesena polnila. — E. S.

LEVPA NA BANJSKI PLANOTI. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji gospod.

poslopja št. 3 v stanovanje s pogojem, da morajo biti vsa okna dvodelna in enake velikosti, streha nespremenjena in krita s korci. — ZSV je dal soglasje k dozidavi stanov. hiše št. 7 s pogojem, da bo imel prizidek korčno kritino in dvodelna okna, kamnite okvire na hiši je treba ohraniti. —

LJUBINJ PRI TOLMINU. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji stanov. hiše na parc. št. 1/4. — E. S.

LOG ČEZSOŠKI. ZSV Gorica je izdal soglasje k adaptaciji nekdanje stanov. hiše ob stan. hiši št. 27 s pogojem, da bo streha objekta dvokapna, strešna kritina iz sivih cementnih plošč, eternita ali sive salonitke, okna dvokrilna. — E. S.

LOG POD MANGARTOM. ZSV Gorica je izdal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 87 s pogojem, da bodo vsa okna dvokrilna, fasade je poslikati v svetlih barvah. — E. S.

LOGARŠČE NAD BASKO GRAPO. ZSV je izdal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 35 s pogojem, da bodo vsa okna dvokrilna, fasada pa prebarvana s svetlejšo barvo. — E. S.

LOKE NAD NOVO GORICO. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše in gospod. poslopja na parc. št. 10 s pogojem, da bo strešna kritina korčna. — E. S.

LOKEV PRI DIVAČI. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 40 s pogojem, da ostane naklon strehe isti, strešna kritina pa mora biti korčna. Vsa okna in vrata naj ohranijo kamnite okvire. — Soglasje k nadzidavi ter povečanju oken na hiši št. 165: streha dvokapna in krita s korci, povečana okna v nadstropju enaka kot v pritličju in opremljena s polkni. — Soglasje k gradnji stanov. hiše na parc. št. 4134/1, 2, 3: korčna kritina, okna pa dvokrilna in opremljena s polkni. — E. S.

LOKVE V TRNOVSKEM GOZDU. ZSV Gorica je izdal soglasje k adaptaciji razrušene hiše št. 38 (35) s tem, da bo imela streha naklon in kritino, kot jo imajo počitniške hišice v bližini objekta, okna dvodelna, fasade pa belo obarvane. — E. S.

LOKVICA PRI MIRNU. ZSV Gorica je dal soglasje k predelavi gospod. poslopja v stanov. objekt na parc. št. 507 k. o. Šmihel s pogojem, da bo strešna kritina korčna. — E. S.

LOZICE PRI PODNANOSU. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji gospod. poslopja ob hiši št. 27 s pogojem, da mora streha ostati dvokapna s korčno kritino, okna morajo biti dvodelna in opremljena s polkni, če namerava investitor obnoviti »gank«, mora biti ta lesen in oblikovan po lokalnem vzorcu, barva vseh fasad naj bo bela, svetlo siva ali oker. — E. S.

LUKEŽIČI PRI RENČAH. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji prizidka k stanov. hiši na parc. št. 148 k. o. Renče s pogojem, da bo strešna kritina enaka kot na stanov. hiši in da bodo okna prizidka dvodelna. — E. S.

MARKOVŠČINA PRI MATERIJI. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji in nadzidavi stanov. hiše št. 18 s pogojem, da bo imel povišani del hiše enak naklon strehe, kot je sedaj, in korčno kritino, okna pa bodo dvodelna. — Soglasje k nadzidavi stanov. hiše št. 23: korčna kritina, dvodelna okna. — E. S.

MEDANA. ZSV Gorica je dal soglasje k dozidavi in povišanju stanov. hiše št. 2 na parc. št. 1 s pogojem, da bodo hišo zvišali le toliko, da dobijo v nadstropju stanov. prostore, prizidek pa bo v jz. smeri ob vsej širini hiše, strešna kritina ostane korčna, okna dvodelna. — Soglasje k adaptaciji hiše št. 52: streha krita s korci, okna dvodelna. — Soglasje h gradnji garaže na parc. št. 666: korčna kritina ali pa salonitka v barvi korca. — E. S.

MENGES. Brez lokacijskih in gradbenih dovoljenj so začeli graditi osnovno šolo jz. od Novega gradu. Večja odprta zelena površina (nekoč grajski vrt), ki jo omejujejo spomeniški objekti in ambianti — Novi grad, hrib Gobarica z ostanki starega gradu (po izročilu še iz 8. stol.) in proti jugu še ohranjena silhueta naselja z dominantno masivnega obrambnega zvonika, je edini prostor, ki vključuje vse spomeniškovarstvene estetske kvalitete Mengša, zato je bil v urbanističnem programu predlagan za varovano zeleno površino, za šolo pa so bile predlagane druge lokacije bliže naselju. Širše področje gradnje je bilo zavarovano tudi zaradi arheološke pomembnosti (slučajne najdbe) z odločbo Reg. št. 617-623.

Kljub vsem opozorilom, intervencijam in pismenim zahtevam so izvedli vsa zemeljska dela (omogočili niso niti arheološkega nadzora) ter zgradili stavbo, ki nima niti arhitektonskih kvalitet, porušila pa je tudi vse

zgoraj omenjene kvalitete ter uničila možnost za vsestranski rekreativni prostor. — P. F.

MIREN. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji in gradnji prizidka stanov. hiše na parc. št. 100 in 376 s pogojem, da bo kritina korčna, okna pa dvodelna. Enake pogoje smo predpisali v soglasju k adaptaciji stanov. hiše št. 112. — E. S.

MODREJCE PRI MOSTU NA SOČI. ZSV Gorica je dal soglasje k nadzidavi garaže za delavnico ob stanov. hiši št. 1 s pogojem, da bo prizidek enako visok kot hiša, da bo imel enaka okna in bo prekrit kakor hiša s sivo salonitko. — E. S.

MOST NA SOČI. ZSV Gorica je dal soglasja k adaptacijam: stan. hiše št. 9: dvo-kapna streha, krita z rdečim zareznikom, dvokrilna okna, svetlo poslikane fasade; stan. hiše št. 51/a: enaki pogoji kot prejšnji, balkonska ograja kovinske konstrukcije z lesenimi vertikalami; gostinskega lokala hiše št. 62: tudi fasado je treba ometati in svetlo poslikati. — E. S.

NANOS. ZSV Gorica je registriral kot kulturni spomenik kamnit vodnjak kraškega tipa (razstavljen) pri hiši št. 10 iz 1832. — E. S.

NEMSKI ROVT. Značilno gručasto naselje, stisnjeno na temenu podolgovatega griča, je izredno kot arhitektonska celota z dominantno zvonika in kot skupina kvalitetnih ljudskih arhitektur. Poleg nekaj nasilnih adaptacij brez kakršnegakoli soglasja (št. 1, 6, 15 a, 17) je postala vas vabljava za gradnjo počitniških hišic, navadno že zunaj naselbinske meje. ZSV Kranj je preprečil gradnjo dveh na z. robu naselja, kjer zaključuje vas skupina kozolcev, medtem ko je bila stavba opuščene vaške sirarne predelana v vikend s pločevinasto aluminijevo streho... Predpisali smo spremembo, ki je pa še niso izvedli. — P. F.

OBROV. ZSV Gorica je izdal soglasje k adaptaciji stan. hiše št. 9 s pogojem, da bo strešna kritina korčna, okna pa dvodelna in opremljena s polkni. — E. S.

OPATJE SELO PRI MIRNU. ZSV Gorica je dal soglasja k adaptacijam: stanov. hiše št. 31 in gospod. poslopja št. 45, stan. hiše na parc. 137 in gradnjo stanov. hiše na parc. 13 s pogojem, da bodo prizidki in nadzidki oz. nova hiša imeli korčno kritino in dvodelna okna. — E. S.

OREHOVEC PRI TINSKEM. ZSV Celje je dal soglasje k rušenju hiše št. 12, s tem da prej izluščijo kamniti okvir portala in shranijo tudi stare kovane okenske mreže. — I. S.

OSTROŽNO BRDO V BRKINIH. ZSV Gorica je dal soglasje k prezidavi stanov. hiše št. 34 s tem, da bo imel nadzidek dvokapno streho, vzporedno s cesto in krito s korci ali rdečimi zareznički, da bodo okna dvodelna, lahko nekoliko večja od sedanjih, in da ostane kamniti vhodni portal z letnico 1866 nespremenjen. — E. S.

OZELJAN PRI ŠEMPASU. ZSV Gorica je izdal več soglasij k adaptacijam: stanov. hiše št. 68: korčna streha, dvodelna okna, upoštevati sosednjo arhitekturo (št. 67), hiše št. 102: dosledno po projektu št. 351-72/70 z dne 12. 2. 1971, in hiše na parc. 596: dvokapna streha, dvodelna okna s polkni, kakor tudi k novim gradnjam: hiše in gosp. poslopja na parc. št. 399/4, 4000/1: korčna kritina, dvodelna okna na hiši; na parc. 4001/1: po projektu št. 381-89/70, korčna streha; na parc. 3844 :dvokapna streha, korčna kritina, dvokrilna okna; na parc. 3854/10: korčna kritina. — E. S.

PIVKA. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji in nadzidavi stanov. hiše Koldvorska 12 s pogojem, da jo povišajo le toliko, da dobijo primerno višino bivalnih prostorov in da ostaneta smer slemena in naklon strehe enaka, kritina pa korčna ali salonitka. — E. S.

PLAVE. ZSV Gorica je izdal soglasje za adaptacijo stanovanjske hiše št. 23, parc. št. 59/7, s pogojem, da ostane strešna kritina korčna, okna pa dvodelna. — E. S.

PLESIVO PRI MEDANI. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji hleva št. 39 na parc. št. 1039 k. o. Medana s pogojem, da bo strešna kritina korčna. — E. S.

PLUŽNA POD KANINOM. ZSV je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 23 s pogojem, da je okno na s. fasadi enokrilno ali dvokrilno, hišo pa omečejo in preslikajo v svetli barvi. — E. S.

PODBRDO. ZSV Gorica je dal naslednja soglasja: k adaptaciji stanov hiš; št. 12: okna naj bodo enaka kot v nadstropju; št. 84: strešna kritina siva salonitka, naklon strehe enak sedanjemu, zidni venec z armaturo na vrhu; št. 88: dvokrilna okna 110 x 120 cm, nespremenjen portal, svetlo prebarvana fa-

sada; h gradnji stanov. hiše na parc. št. 949: strešno sleme vzporedno s cesto, dvokapna streha s sivo kritino, naklon za naselje, okna dvokrilna z roletami, fasade svetlo poslikane. — E. S.

PODLJUBINJ PRI TOLMINU. ZSV Gorica je dal soglasje k nasl. adaptacijam: stanov. hiša št. 2: prizidek naj bo visok kot hiša, dvokapno streho, podaljšek sedanje, naj pokrijejo s sivo salonitko, dvokrilna okna naj vgradijo somerno glede na vso fasado, balkon podaljšajo, fasade omečejo in svetlo poslikajo; gospod. poslopje v stanov. objekt št. 41: nespremenjena višina in smer slemena, kritina je lahko rdeča salonitka, okna dvokrilna, fasade ometane in svetlo poslikane; stanov. hiša št. 51: kritina korec ali rdeča salonitka, dvokrilna okna, balkonska ograja kovinska z lesenimi polnili; prizidava garaže k št. 54: lesena ograja nad njo enaka sedanjim, gank na cestni fasadi lahko odstranijo; gospod. objekt v stanovanjskega št. 63: dvokrilna okna, lahko nekaj večja, manjši strešni naklon kot dosedanji, kritina rdeča salonitka, svetlo preslikane fasade; arheološke pomembnosti (slučajne najdbe) z adaptacija in prizidava k št. 70: korčna kritina, dvodelna okna; k gradnji stanov. hiše blizu treh, ki jih še gradijo, ob cesti v naselje in k hiši št. 17: enonadstropna hiša z dvokapno streho, krito s sivo ali rdečo salonitko, dvokrilna okna. — E. S.

PODRAGA PRI PODNANOSU. ZSV Gorica je dal soglasje k načrtu za adaptacijo stanovanjske hiše št. 14 (ing. arh. Peter Seljak) s pogojem, da ostaneta v j. fasadi markirani obe prvotni kamniti okni, od katerih ima desno v prekladi letnico 1677. — E. S.

PONIKVE PRI ŠTANJELU. ZSV Gorica je dal soglasje k prekritju skednja pri št. 17 s pogojem, da bo streha krita z rdečim salonitom. — E. S.

POSTOJNA. ZSV Gorica je dopolnil dokumentacijo za kompleks zaščitenega Modrijanovega mlina pod vodom v Postojnsko jamo. Izdelani so bili načrti stanja ter postavljena spomeniška izhodišča za obnovo mlina in stanovanjskega poslopja za gostinski objekt, ki naj bi obdržal vse spomeniške značilnosti. Mlin sam pa naj bi obnovili v nekdanji obliki. — E. S.

POTOČE PRI SENOZECAH. ZSV Gorica je dal soglasje za razširitev gospodarskega poslopja št. 28 s pogojem, da bo novi del gospod. poslopja enako visok kot sedanji, strešna kritina pa enotna, korčna. — E. S.

PREDJAMA. ZSV Gorica ni izdal soglasja za prizidek ob gostilniškem poslopju št. 2, ker je to zaščiten, spomeniško in naravovarstveno. Prizidek ob platuju bi porušil estetsko in etnografsko pričevalno ravnotežje proporcev sedanje arhitekture, obenem pa bi posegal v vizualni prostor naravnega amfiteatra, ki vključuje predjamski grad z neposredno okolico. Lahko bi pa prizidek predvideli v osi sedanje stavbe na prostoru nad škarpo ob platuju. — E. S.

PREM. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiš št. 35: načrt za adaptacijo mora upoštevati, da ostanejo višina objekta, naklon strehe, kritina in vhodni kamniti portal in okna vseh fasad nespremenjeni, tudi nova okna morajo biti enaka sedanjim; št. 40: objekt lahko povišajo za 50 cm, streha dvokapna, strešna kritina rdeči zarezni ali korčna, barva fasad bela ali siva, novo zgrajene sanitarije, ki se naslanjajo na stolp, je treba odstraniti, okna objekta morajo biti dvodelna (priporočamo polkna). — E. S.

PRESEKJE PRI KOMNU. ZSV Gorica ne soglasja z adaptacijo gospodarskega dela hiše št. 18, ki jo je investitor pričel brez predhodnega soglasja zavoda in gradbenega dovoljena; z deli mora prenehati, dokler nima omenjenih dokumentov. — E. S.

PRVACINA. ZSV Gorica je dal soglasja: k adaptacijam gospod. poslopja pri št. 111 v stanov. objekt ter hiše in gospod. poslopja na parc. št. 151 s tem, da ostanejo dvokapne strehe krite s korci, okna pa dvodelna s polkni; h gradnji stan. hiše na parc. št. 54: korčna kritina, dvodelna okna; k adaptaciji gospod. poslopja pri št. 207: okna lahko povečajo, a v sorazmerju s sedanjimi, poslopje lahko podaljšamo proti J po vsej dolžini sten. sten. hiše, kritina naj bo korčna; k gradnji 2 stan. hiš na parc. št. 3/6 s tem, da sta strnjeni z drugimi objekti in kriti s korci; k adaptaciji gospod. poslopja na parc. št. 23/1,2 s tem, da so vrata v skedenj lesena, da opore betonskega nadstrešnika obložijo s kamnom, rob betonske plošče pa s korci; h gradnji stanov. hiše na parc. št. 346 s tem, da ima dvokapna streha naklon ok. 30° in je krita s korci, da so okna dvodelna s polkni, ograja balkona lesena, vse fasade pa svetlo obarvane. — E. S.

RADOHOVA VAS PRI PIVKI. ZSV je izdal soglasje k rušitvi hiše Pod Primožem 40 s pogojem, da investitor izdela tloris objekta v merilu 1 : 50 in ga odstopi v arhivsko varstvo zavodu, vse kamnite dele objekta naj deponira. Objekt je bil kult. spomenik II. kat. — E. S.

RAZDRTO. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše na parc. št. 46 s pogojem, da ostanejo okna dvodelna in z okvirjem v ometu. — E. S.

RAZGURI PRI VRABČAH. ZSV Gorica je dal soglasje k povišanju stanov. hiše št. 7 za nastropje s pogojem, da bosta smer strešna slemena in naklon strehe enaka, strešna kritina korčna, okna dvodelna (ni dovoljena uporaba rolet). Kamnita vhodna vrata z letnico 1813 je treba ohraniti — E. S.

REKA PRI CERKNEM. ZSV Gorica ni dal soglasja k adaptaciji hiše št. 22, ker je ta domačija kult. spomenik II. kategorije. — E. S.

RENČE. ZSV Gorica je dal soglasje k gradnji stanov. hiše na parc. št. 585 s pogojem, da bo streha dvokapna s korčno kritino, okna pa dvodelna. — E. S.

ROBIČ. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 7 s pogojem, da bodo vsa okna dvokrilna, fasade pa svetlo preslikane. — E. S.

ROČE NAD IDRJICO. ZSV je dal soglasje k preureditvi hiše št. 6 s pogojem, da streha in strešna kritina ostaneta enake oblike in velikosti. — E. S.

SELA NA KRASU. ZSV Gorica je dal soglasja k popravilu gosp. poslopja pri št. 38 s tem, da bo streha krita s korci ali z rdečo salonitko, in k adaptaciji stan. hiše in gosp. poslopja na parc. št. 91, s tem da bosta krita s korci. — E. S.

SELA PRI VOLČAH. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 25 s tem, da bodo okna dvokrilna, streha dvokapna, smer strešnega slemena SV—JZ, strešna kritina rdeče barve (ne pa valoviti salonit), balkonska ograja 1,00 m visoka s kovinsko konstrukcijo in lesenimi polnili, fasade poslikane v svetli barvi. — E. S.

SENOZEČE. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji hiše št. 44 (vsa okna bodo dvodelna) in h gradnjama stanov. hiš na parc. št. 265 ter parc. 2956 in 9954/2 s tem, da sta strehi dvokapni z ok. 30° naklona, kriti s korci, okna pa dvodelna s polkni. — E. S.

SEŽANA. ZSV Gorica je dal soglasje k obnovi gostilne Mohorčič, ki jo je prizadel požar (celotno ostrešje in del spodnjih prostorov) in ki so jo obnovili dosledno takšno (kult. spomenik), kot je bila. — Soglasje h

gradnji prizidka ob gosp. delu poslopja **Ul. talcev 9** smo dali s tem, da bo prizidek enake višine kot gospod. del, okna dvodelna s polkni, kritina pa korčna. Tudi soglasji k adaptaciji gospod. dela v **Ul. M. Husove 1** in poslopja na **parc. št. 145** sta vezani na korčno kritino in dvodelna okna s polkni. Prav to velja za adaptacijo gospod. poslopja v **Ulici Mare Husove 6**, kjer »gank« lahko podaljšajo, vendar mora imeti leseno ograjo oblikovano po lokalnem vzorcu, in za gradnjo stanov. hiše na **parc. št. 221**, katere višina naj bo enaka tisti stanovanjske hiše **Dane 25**. ograja pa lesena in oblikovana po lokalnem vzorcu. — E. S.

SKOMARJE NAD ZREČAMI. ZSV Celje je dovolil, da na mestu stare Vodovnikove domačije postavijo počitniško hišico, a je predpisal podrobne pogoje. — I. S.

SLAP OB IDRJI. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji garaž pri hiši **št. 40** s pogojem, da bodo preplekane v svetli barvi in soglasje k gradnji stanov. dvojčka v bližini ceste **II/314 Kalce-Ušnik** na desni strani v smeri proti Tolminu s tem, da bo enonadstropen z dvokapno streho, rdečo strešno kritino in dvokrilnimi okni. — E. S.

SLAP PRI VIPAVI. ZSV Gorica je dal soglasje k prekritju dvorišča in odprtju prehoda za traktor pri hiši **št. 9** s pogojem, da kamniti polkrožni kamen z letnico 1806 shranijo in je novi vhod estetsko oblikovan in vključen v fasado, nova streha v zaprtem dvorišču pa ima korčno kritino. — E. S.

SLAVINA. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji zunanjega stopnišča, zamenjavi vrat in povečanju oken, ki ostanejo dvodelna, na hiši **št. 5**. — E. S.

SMAST PRI KOBARIDU. ZSV Gorica je izdal naknadno soglasje k prekritju strehe hiše **št. 16** s salonitom s pogojem, da ga prebarvajo z rdečo rjavo barvo. — E. S.

SNEŽEČE PRI DOBROVEM. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji stanov. hiše na **parc. št. 1289/3** k. o. Biljana s pogojem, da bo imela dvokapno streho in dvodelna okna. — E. S.

SOČA. ZSV Gorica je v zvezi s hišo **št. 46** izdal opozorilo, da je v tem spomeniško zavarovanem območju dovoljeno prekrivati strehe samo s skodlami, deskami ali sivim eternitom. — Soglasje k obnovi strehe na ovčji staji na **parc. št. 310** k. o. Soča-desna ne vezano na nespremenjeno zunanost. — Soglasje k preureditvi ovčje staje na **parc.**

št. 336 in **1064/2, 3** k. o. Soča-leva smo dali s pogojem, da ostane zunanjščina nespremenjena, da bo krita s sivimi skodlami ali z rdečo opeko, enako kot na sosednji stavbi, okna ne smejo biti večja kot 60×50 cm, opremljena pa s polkni, sz. fasada naj bo v zgornjem delu opažena z lesom. — E. S.

SOLČAVA. Na etnografsko zanimivi kapelici ob poti v Logarsko dolino so namestili novo skodlasto streho. — I. S.

SOLKAN. ZSV Gorica je soglašal z rušenjem zidu ob cesti Gorica—Bovec s tem, da ostane kamniti portal iz 1834 nedotaknjen, zid pa lahko znižajo do 70—80 cm višine in ga opremijo z železno ograjo iz kvadratnega paličastega železa, tak tip ograje nadomesti tudi sedanja lesena vrata. — ZSV je dal soglasja: k adaptaciji stanov. hiše **IX. korpusa 81**: strešna kritina ostane korčna, okna dvodelna s polkni, lahko odpro garažna vrata v cestni fasadi; k obnovi strehe in fasad hiše **Soška 16**: kritina korčna, polkna in vrata svetlo rjava, fasada svetel oker; k adaptaciji stanov. hiše na **parc. št. 24**: streha dvokapna, kritina korčna, okna dvodelna s polkni; h gradnji prizidka k hiši **Mizarska 5**: prizidek enako širok kot hiša, streha podaljšuje sedanjo, okna enaka tistim na hiši, enaka morata biti tudi strešni naklon in kritina. ZSV ni soglašal z rušenjem kamnite kolone ob Cesti **IX. korpusa 29**, ker je spomenik II. kategorije. Prav tako ni soglašal z gradnjo 2 balkonov na hiši **Trg Plenciča 18** (trodelna okna, rolete) in izvedbo 2 garaž. Prizidek bi morali vključiti v stavbno maso, tako da bi mu dali primerno streho s korčno kritino, kovinsko ali leseno ograjo po lokalnih vzorih, barva vseh fasad pa bi morala biti svetlo okrasta. — E. S.

SPODNJA IDRJA. ZSV je dal soglasje k gradnji stanov. hiše na parceli **št. 297** in **478/1** s pogojem, da ima dvokapna streha naklon $35-40^\circ$ in da dobi objekt dvodelna okna. — E. S.

STARA FUZINA. V poslopju še pred kratkim delujoče sirarne, ki jo je ustanovil po-budnik sirarstva v Bohinju Janez Mesar in ki je kljub povprečni arhitekturi svojevrsten tehnični spomenik, so v prostorih v pritličju postavili krajevno pomembno zbirko Gorenjskega muzeja v Kranju: Planšarstvo. Vsi tehnični objekti (kotli, korita ipd.) so restavrirani in vključeni v razstavo. Predvidevajo še usposobitev kletnih prostorov. — P. F.

STARO SELO PRI KOBARIDU. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše

št.17 s pogojem, da bo strešna kritina korčna ali v izjemnem primeru iz rdeče obarvane salonitke. — E. S.

SUZID NAD KOBARIDOM. ZSV je dal soglasje h gradnji prizidka in adaptaciji stanov. hiše št.15 s pogojem, da bo strešna kritina korčna ali iz drugega materiala v barvi korca, okna pa dvodelna, in soglasje h gradnji montažne hiše (tip 4105 Jelovica Skofja Loka) ob gospod. posloplju št.24. — E. S.

SVETO. ZSV Gorica je dal soglasje k prekritju strehe stanov. hiše št.7 s pogojem, da ostane streha nespremenjena, obenem pa opozoril lastnika, da je pri tem objektu treba imeti za kakršnokoli delo najprej soglasje ZSV Gorica. — E. S.

SEMBIJE PRI KNEŽAKU. ZSV Gorica je dal soglasje k dozidavi in adaptaciji stanov. hiše št.30 s pogojem, da ima novi objekt dvokapno streho z naklonom, kot ga imajo sosednje hiše, in krito s korci, zarezniki ali rdečo salonitko, okna morajo biti dvodelna, pred rušenjem mora investitor poslati za vodu načrt stanja hiše. — E. S.

SEMPAS. ZSV Gorica je dal naslednja soglasja: k adaptacijam: stanov. hiše št.8 (parc. št.144/1): korčna kritina, dvoriščna fasada naj bo enaka sosednjima; stanov. hiše in gospod. posloplja št.59: ohraniti je treba vse zunanje dele arhitekture in korčno kritino, dimenzije oken in ognjišče z vsemi detajli; stanov. hiše št.224: po projektu št.351—47/70 z dne 3.3.1971; k gradnjam: stanov. hiš na parc. št.5/1 in 5/4, na parc. št.445/6 in na parc. št.551/3: strešna kritina iz korcev, dvodelna okna; stanov. hiše na parc. št.139: dvokapna streha, krita s korci, dvodelna okna s polkni, kamniti zid, ki poteka zahodno od stanov. hiše št.167 je treba ohraniti; čebelnjaka in garaže na parc. št.2127/1: objekt mora biti krit s korci. — E. S.

SLOVRENC V BRDIH. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše na parc. št.35 k. o. Biljana s pogojem, da bo streha povišane stavbe dvodelna in krita s korci ali rdečo salonitko, okna pa dvodelna. — E. S.

SMARJE PRI SEŽANI. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji prizidka k stanov. hiši št.6, s tem da bo ta dosegel višino hiše in bodo dvokapno streho, krito s korci, podaljšali čezenj; soglasje k dovršitvi gradnje stanov. hiše v neposredni bližini p. c. MB terja dvokapno streho, krito s korci, dvodelna

okna s polkni in belo barvo vseh fasad. — E. S.

ŠMARTNO V BRDIH. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji in dozidavi stanov. hiše št.56 s pogojem, da morajo ostati višina stavbe, naklon strehe in korčna kritina nespremenjeni, okna dvodelna, barva vseh fasad pa bela, svetlo siva ali svetlo okrasta; soglasje k adaptaciji stanov. hiše na parc. št.656: korčna kritina, dvodelna okna s polkni, svetla barva fasade; soglasje k preureditvi gospod. posloplja v stanovanje na parc. št.1171: tloris in dimenzije, naklon in kritina strehe ostanejo nespremenjeni, dvodelna okna s polkni, če bo stavba imela gank, mora biti ograja lesena in oblikovana po lokalnih vzorcih, barva fasad bela, svetlo siva ali svetlo okrasta. — E. S.

ŠMIHEL PRI OZELJANU. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji gospod. posloplja na parc. št.616 k. o. Šempas za stanovanje s pogojem, da obdrži korčno kritino in soglasje h gradnji stanov. hiše in gospod. posloplja na parc. št.3740/ k. o. Šmihel s tem, da bosta obe strehi dvokapni in kriti s korci, okna pa dvodelna. — E. S.

ŠTANJEL. ZSV Gorica je izdal načelno soglasje k adaptaciji stanov. hiše št.13 s pogojem, da lastnik predloži glavni projekt adaptacije, ki mora upoštevati, da morata ostati naklon streh in kritina enaka, da morajo biti vsa okna dvodelna s polkni, kamnite okvire oken in portale je očistiti beleža, fasade se ne smejo bistveno spremeniti oziroma morajo biti skladne z arhitekturo in okoljem, prekrte z grobo zlikanim ometom in obarvane v beli ali svetlo sivi barvi. — Ob pregledu stavbe nasproti št.25 je ZSV ugotovil, da gre za kulturno etnografski spomenik I. kategorije, enega najstarejših v zgodovinskem delu Štanjela, ki ga zaznamujejo kubus, škrlasta streha, okenke in vhodne odprtine, konzole nekd. podzidja kamnitega zunanjega stopnišča in kamniti žlebovi za odtok deževnice. Lastnik je zanemaril vzdrževanje strehe, tako da je postala nevarna za mimoidoče. Streho je treba popraviti ali docela zamenjati, nikakor pa ni dovoljeno spreminjati niti stavbne gmote niti detajlov. — ZSV je dal soglasje k obnovi ganka in nadstreška pri hiši št.26 s pogojem, da pohodna plošča (lahko železobetonska) sloni na kamnitih konzolah, da je ograja lesena z letvami, lahko ima kovinsko konstrukcijo. — Soglasje h gradnji stanov. hiše na parc. št.849/3, 4 s pogojem, da bo streha objekta dvokapna, kritina korčna, okna dvodelna (pokončni pravokotnik) in opremljena s polkni. — E. S.

ŠTJAK. ZSV Gorica je izdal soglasje k adaptaciji in dozidavi stanov. hiše št. 19 s pogojem, da bodo okna prizidka in hiše dvodelna; hišo lahko podaljšajo po vsej širini in do višine stanovanjske hiše z dvokapno streho in korčno kritino, ves objekt pa lahko povišajo za ok. 1,50 m. — E. S.

ŠTORJE. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji stanov. hiše na parc. št. 523 k. o. Sežana s pogojem, da mora biti krita s korci, okna pa morajo biti dvodelna, opremljena s polkni. — E. S.

TEMNICA PRI KOSTANJEVICI NA KRA-SU. ZSV Gorica je dal načelno soglasje k morebitni preureditvi spomeniško zavarovane hiše št. 12 za trgovino. — E. S.

TOLMIN. ZSV Gorica je dal naslednja soglasja k adaptacijam ipd.: stanov. hiša **Bazoviška 19:** pri zamenjavi oken, ki morajo biti dvokrilna, je paziti na simetrijo, oken-ske okvire naj pobarvajo svetleje, tudi fasada naj bo svetla; **Bazoviška 23:** streha je lahko dvo- ali štirikapna, kritina korčna, okna dvo-delna, ograja balkona ali terase lesena; ob urejanju trg. lokala v Cankarjevi 1 je fasado preslikati v svetli barvi; hišo v **Dijaški 16** morajo prekriti s korci ali sivo salonitko, okna dvodelna, ograja stopnišča in verande naj bo kovinska; preureditev gospodarske stavbe v stanovanje, **Gradnikova 9:** dvodelna okna, korčna kritina; garaži ob **Gregorči-čevi 10** je treba pokriti z rdečo salonitko in svetlo pobarvati; pri hiši **Klanec 12** mora ostati strešna konstrukcija nespremenjena, strešna kritina mora biti iz rdeče salonitke ali še naprej korčna, novi okni morata biti dvokrilni in vgrajeni točno pod oknom v nadstropju, fasado je ometati in poslikati v svetli barvi; hiša v **ul. Simona Kosa 5** mora obdržati obliko strešne konstrukcije in korčno kritino, okna v prizidani etaži naj bodo enake oblike kot tista v spodnji, fasade je ometati in svetlo poslikati; tudi hiša **Prešernova 15** mora ohraniti korčno kritino in dvodelna okna z izjemo frizerskega salona, kjer so lahko večja, prizidek mora biti vskla-jen z arhitekturo; vhodno stopnišče v hišo **Vojkova 1:** okna v novi fasadi morajo biti dvodelna; nadzidava hiše **Vojkova 5:** kritina iz rdečih zareznikov ali rdeče salonitke, dvo-delna okna; hiša **Vojkova 8:** dvokrilna okna morajo razvrstiti simetrično glede na okna in vrata na fasadah; prizidek **Vojkove 10** mora biti pokrit del z armirano betonsko ploščo, del pa z dvokapno streho, katere naklon je tipičen za to okolje, kritina korčna ali rdeča salonitka, okna dvokrilna. — So-glasja k novim gradnjam: 2 stanov. hiši

(Prezelj Jožef, Rutarjeva 2, in Rutar Silvo in Lenka, Trg 1. maja 1) brez parcelne šte-vilke: dvokapna streha s korčno kritino, rdečo »tegolo« ali rdečo salonitko, dvodelna okna, lesena ograja, barva fasad bela, siva ali svetla okra; drvarnica pri **Posebнем vzgojnem izobraževalnem zavodu:** manjša okna in upoštevanje osi zgornjih oken. — ZSV je dal tudi soglasje k ureditvi sanitarij in pisarn **Elektro Gorica** — enota Tolmin: korčna streha, severno fasado je treba urediti in železne dele prepleskati z barvo, ki bo skladna s svetlo fasado. — E. S.

TOMAČEVICA PRI KOMNU. ZSV Gorica je izdal soglasje h gradnji stanov. hiše (Ščuka Anton, št. 26) brez parcelne številke s pogojem, da bo streha dvokapna, krita s korci, okna dvodelna s polkni, balkonska ograja lesena in oblikovana po krajevnih vzorcih, vse fasade svetle (bela, svetlo siva ali svetlo okrasta). — ZSV je dal tudi so-glasje k temu, da prestavijo kamnito kolono pri št. 23 na drugo mesto, v nasprotnem primeru jo morajo odstopiti zavodu. — E. S.

TOMAJ. ZSV Gorica je dal tri soglasja h gradnjam stanov. hiš na parc. št. 360/2, na parc. št. 1337/1, 1338/2 in na parc. št. 1523 s pogojem, da bodo strehe dvokapne z naklonom sedanjih ter krite s korci, okna dvo-delna s polkni, barve vseh fasad bela, svetlo siva ali svetlo okrasta (pri posam. hiši enotno). — E. S.

TRENTA. ZSV Gorica je dal soglasja: k prekritju strehe stanov. hiše št. 35 s tem, da ostane kritina rdeča opeka ali zarezniki; k postavitvi lesenega prizidka k hiši št. 9 s pogojem, da bo streha podaljšek sedanje in krita z rdečo opeko; k adaptaciji **logarnice** s tem, da bo ograja na stopnicah in podestu lesena; h gradnji hleva pri št. 36 s pogojem, da bo imel dvokapno streho, naklon ok. 50°. strešno kritino iz rdečih zareznikov ali sivega eternita, okna 80 x 100 cm, svetlo obarvane fasade; k preureditvi hleva v počit. hišico (v bližini hiše št. 68): zunanjščina in okolica morata ostati nespremenjeni, oken in vrat ne smejo povečati; k adaptaciji ovčje staje na parc. št. 6/2 k. o. Trenta-desna v počitn. hišico: tloris, višina in naklon strehe (50°) morajo ostati isti, kritina lesena (skodle) ali temno siv eternit, zunanje stene morajo ohraniti sedanji videz (neobdelan kamen in grobi omet); k preureditvi ovčje staje na parc. št. 99 in 72/2 k. o. Trenta-leva s tem, da ohranijo strešno konstrukcijo in kritino, okna ne smejo merit iveč kot 80 cm (širina) in 90 cm (višina) in morajo imeti polkna. — E. S.

TRNOVO NA TRNOVSKI PLANOTI. ZSV Gorica je dal soglasje k povišanju stanov. hiše na **parc. št. 218** s pogojem, da bo kritina korčna, okna pa dvodelna s polkni. — E. S.

TRNOVO OB SOČI. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 3 s pogojem, da ostane streha dvokapna, da okna in vrata povečajo v istih razmerjih oziroma oblikah, da je balkonska ograja kovinska z lesenimi vertikalami. — E. S.

TUPELČE PRI STANJELU. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 3 in gosp. poslopja s pogojem, da ostane kritina korčna, okna pa dvodelna s polkni. — E. S.

VEDRIJAN. ZSV Gorica je dal soglasje k zamenjavi in podaljšanju strehe na **parc. št. 580** s pogojem, da ostane dvokapna in krita s korci. — E. S.

VELIKA PLANINA. Graditelj počitniške hišice za Zelenim robom Gradišek je izsekal ca. 60 m dolgo in 2,5 m široko pot skozi najlepše ruševje, visoko tudi do 3 m ter samovoljno premaknil lokacijo. Čeprav naj bi bil po nalogo komisije obnovil prvotno stanje ter uporabljal za dovoz materiala le žičnico, je na tem mestu to skoraj neizvedljivo, ker poseke ne bo mogoče tako posaditi, kot je bila prvotno. — Po enem letu in pol je izsek še vedno v rabi kot pot ... — P. F.

VELIKE ŽABLJE. ZSV Gorica je dal načelno soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 22 s pogojem, da investitor predloži zavodu projekt, ki mora upoštevati naslednje: starejši del lahko povišajo do višine že adaptiranega dela, streha mora ostati dvokapna, lahko ima manjši napušč, krita naj bo s korci, okna so dvodelna s polkni, gank mora imeti leseno ograjo, oblikovano po krajevnih vzorcih. — Soglasje k adaptaciji hiše št. 81 zahteva dvodelna okna s polkni in korčno kritino. — E. S.

VIPAJSKI KRIŽ. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji na **parc. 1464/1** s pogojem, da bosta imela stanov. hiša in gosp. poslopje dvokapno streho, krito s korci, da bodo okna dvodelna s polkni in da bodo vse fasade bele, svetlo sive ali svetlo okrašte. — E. S.

VIŠNJEVIK PRI DOBROVEM. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 20 s pogojem, da ostane kritina korčna, okna kot tudi dvoriščni portal nespremenjeni. Isto velja za adaptacijo hiše na **parc.**

št. 1001. Soglasje za preureditev stanov. hiše na **parc. št. 458** v gospod. poslopje in novo gradnjo hiše v neposredni bližini terja korčno streho in dvodelna okna. — E. S.

VITOVLJE. ZSV Gorica je dal soglasja: h gradnji stanov. hiše na **parc. št. 2177** s tem, da bo streha krita s korci, okna pa dvodelna. Prav to in postavitev v neposredni bližini hiše na **parc. 636** je ZSV zahteval v soglasju h gradnji stanov. hiše na **parc. 2251/3.** Soglasje h gradnji gospod. poslopja pri hiši št. 62 predpisuje kritino iz korca ali rdeče salonitke. Korčno kritino in izvajanje del po projektu 351-248/70 z dne 22. 1. 1971 je ZSV predpisal v soglasju k adaptaciji stanov. hiše in gospod. poslopja na **parc. št. 254.** Soglasje k adaptaciji, gradnji prizidka in nadzidavi gosp. poslopja na **parc. št. 2102** je dal ZSV s tem, da bo streha krita s korci, okna dvodelna s polkni, ograja pa iz vertikalnih letev ali v celoti kovinska. H gradnji stanov. hiše in gospod. poslopja na **parc. št. 1501** k. o. Osek je dal ZSV soglasje s tem, da bo dvokapna streha krita s korci, okna dvodelna, vse fasade pa belo obarvane. — E. S.

VOGRSKO. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji stanov. hiše na **parc. št.** s pogojem, da bo strešna kritina korčna. — E. S.

VOGLJE PRI DUTOVLJAH. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji stanov. hiše in gospodarskega poslopja na **parc. št. 1231, 1306/8** s pogojem, da morata biti strehi dvokapni in kriti s korci, okna pa dvodelna. Soglasje k adaptaciji stanov. hiše — gostišča na **parc. št. 30/2** predpisuje, da ostanejo vse vidne fasade stanov. hiše nespremenjene, strešna kritina obeh stavb mora biti korčna, adaptirani deli gospod. poslopja mora ohraniti vse bistvene elemente kraške arhitekture. — E. S.

VOJŠČICA PRI KOSTANJEVICI NA KRASU. ZSV Gorica je opozoril Karla Lozeja, lastnika podrte kraške kolone, **Vojščica 63**, ki je bila podrtja 1969 in leži ob vaški poti, je pa etnografski spomenik III. kategorije, da jo je po zakonu o kulturnih spomenikih dolžan najprej ponuditi v nakup SOb Nova Gorica ali ZSV Gorica. — ZSV je dal soglasje h gradnji objekta za vzrejo piščancev na **parc. št. 1195, 1197** s pogojem, da bo streha iz rdečih salonitk. — E. S.

VOLARJE PRI TOLMINU. ZSV je dal soglasje h gradnji garaže in drvarnice k hiši št. 46 s pogojem, da bo streha korčna, fasade pa preslikane s svetlo barvo. — E. S.

VOLČE. ZSV Gorica je dal soglasje: k popravilu in dozidavi hiše št. 10 in predpisal belo barvo fasad; h gradnji hleva pri št. 12: korčna kritina; k adaptaciji hiše št. 50: dvodelna okna, balkonska ograja iz vertikalnih letev; k prizidavi in popravilu hiše št. 60: streho gospod. poslopja naj podaljšajo čez prizidek, kritina iz pločevine, dvokrilna okna, zunanje stene naj omečejo in svetlo poslikajo; h gradnji stanov. hiše na parc. št. 136: smer slemena V—Z dvokapna streha, pokrita s korci ali z rdečo salonitko, dvokrilna okna, fasade svetlo poslikane. — E. S.

VRHPOLJE PRI VIPAVI. ZSV Gorica je dal soglasja: k adaptaciji gospod. poslopja in stanov. hiše št. 1: korčna kritina, dvodelna okna, kamniti portal lahko odstranijo, a ga morajo varno spraviti, balkonska ograja naj bo iz vertikalnih letev; k adaptaciji gospod. poslopja pri št. 7: korčna kritina, dvodelna okna s polkni, ohraniti je treba kamniti portal in vodnjak; k razširitvi gospod. poslopja pri št. 52: korčna kritina. — E. S.

VRSNIK PRI IDRIJI. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše na parc. št. 23 s pogojem, da bo naklon strehe ok. 50°, da bo krita s cementnimi zarezniki, okna pa bodo dvodelna. — E. S.

VRTOJBA. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji in prizidavi stanov. hiše št. 15 s pogojem, da bo vse krito s korci, okna pa bodo dvodelna; k temu, da odpro novo okno na v. fasadi hiše na parc. 10/3 k. o. Sp. Vrtojba desno od sedanjega, ki ga bodo zazidali; h gradnji hiše na parc. 384 k. o. Gornja Vrtojba: dvokapna streha, korčna kritina, dvokrilna okna; k adaptaciji in prizidavi stanov. hiše št. 213 in gradnji garaže in svinjaka na parc. št. 153, 696/3 k. o. Sp. Vrtojba: vse strehe morajo biti krite s korci. — E. S.

VRTOVIN. ZSV je izdal soglasje k adaptaciji-dozidavi stanovanjske hiše št. 26 s pogojem, da ostane strešna kritina korčna in da bo objekt imel dvodelna okna. — E. S.

ZABIČE PRI ILIRSKI BISTRICI. ZSV je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 7 s pogojem, da je strešna kritina je lahko rdeča salonitka, vsa okna naj imajo obliko oken na cestni fasadi, ki pa morajo ostati neizpremenjena. — E. S.

ZAGORJE PRI PIVKI. ZSV Gorica je dal soglasje k zamenjavi slamnate kritine na gospod. posloju št. 76 s korci ali s salonitkami. — E. S.

ZAREČJE PRI ILIRSKI BISTRICI. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 31 s pogojem, da ostane streha enakih dimenzij in naklona, strešna kritina je lahko iz rdečih zareznikov ali korčna, okna in vrata lahko dvignejo za ok. 80 cm. ZSV je dovolil, da prekrijejo streho gospod. poslopja na delu parc. št. 3/1 s salonitko. — E. S.

ZATOLMIN. ZSV je dal soglasja: h gradnji prizidka k stanov. hiši št. 1a s pogojem, da bodo okna dvokrilna kot so že sedanja; k adaptaciji stanov hiše št. 4 s pogojem, da bodo okna dvokrilna, opremljena s polkni, balkona sta lahko armiranobetonska s kovinsko 1,00 m varnostno ograjo z lesenimi polnili; h gradnji prizidka za sanitarije pri stan. hiši št. 13 s pogojem, da bo enako širok kot je sedanji ometan in poslikan v svetli barvi; h gradnji garaže pri št. 28 s tem, da bo okno simetrično glede na sedanjo fasado, novo fasado pa je treba preslikati z enako barvo kot je tista na hiši. — E. S.

ZAVRZELN. ZSV Gorica je dal soglasje k preureditvi senika in hleva v počitn. hišico s pogojem, da ne bodo spremenili ne zunanosti ne okolice. — E. S.

ZABČE PRI TOLMINU. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji hiše št. 29 s pogojem, da bo streha dvokapna, krita s korci ali rdečo salonitko in bodo fasade svetlo poslikane. — E. S.

ŽIRJE PRI SEŽANI. ZSV Gorica je dal soglasje k prekritju strehe stanov. hiše št. 4 s pogojem, da bo strešna kritina ostala korčna. — E. S.

AVBER NAD STANJELOM. ZSV Gorica je izdal soglasje za adaptacijo stanovanjske hiše št. 10 s pogojem, da bo imela korčno streho, ter za gradnjo stanovanjske hiše na zemljišču parcel št. 2326/2 in 2326/1 s pogojem, da mora biti streha objekta simetrična,

dvokapna in krita s korci, okna objekta morajo biti dvodelna in opremljena s polkni, ograja balkona (ganka) naj bo lesena in oblikovana po lokalnem vzorcu, vse fasade naj bodo obarvane v beli, svetlo sivi ali oker barvi. — E. S.

AVČE. ZSV Gorica je dal soglasje za gradnjo prizidka k stanovanjski hiši št. 82 s pogojem, da bo imela podaljšana streha korčno kritino, okna prizidka naj bodo enakih dimenzij kot so sedanja in opremljena s polkni, ometi fasad gladki v naravni barvi in soglasje h gradnji hiše na parceli št. 4 s pogojem, da bo stala na robu parcele ob strnjeni gradnji, imeti mora dvokapno korčasto streho, okna objekta morajo biti dvodelna (pokončni pravokotnik) in opremljena s polkni, barva vseh fasad pa naj bo bela ali svetli oker. — E. S.

BAC PRI KNEŽAKU. ZSV Gorica je izdal soglasje za adaptacijo stanovanjske hiše št. 68, ki je etnografski spomenik III. kategorije. — E. S.

BARBANA V BRDIH. ZSV Gorica je izdal soglasja: k adaptaciji gospodarskega poslopja v stanovanje pri hiši št. 2 na parceli št. 3127 k. o. Biljana s pogojem, da bo streha korčna z različnimi nivoji streh, okna dvodelna (pokončni pravokotnik) in opremljena s polkni, barva vseh fasad pa bela, svetlo siva ali oker; k adaptaciji stanov. hiše v Barbani ob hiši št. 2 na parc. št. 3138 k. o. Biljana s pogojem, da bo izvršena tako, kot predvideva projekt 351-304/71, ki ga je izdelal gr. tehn. Švilgoj Aleš; k adaptaciji stanov. hiše na zemljišču parcele št. 3207 k. o. Biljana v Barbani št. 8 pod pogojem, da ostane streha objekta nespremenjena (korčna), okna objekta naj bodo dvodelna (pokončni pravokotnik) ograja balkona pa naj bo iz vertikalnih letev kot je zdajšnja — E. S.

BILJANA. ZSV Gorica je dal soglasje za adaptacijo ruševin na zemljišču parc. št. 2071 s pogojem, da porušeni objekt lahko dvignejo do višine stanov. hiše, streha mora imeti enak naklon in tudi kritino kot hiša, okna morajo biti dvodelna (pokončni pravokotnik) in opremljena s polkni. — ZSV je dal soglasje h gradnji stanov. hiše na parc. št. 2034 s pogojem, da bo streha dvostanovanjske hiše dvokapna in krita s korci, okna objekta pa dvodelna, pokončni pravokotnik, priporočamo polkna. — E. S.

BILJE. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 107 na parc. št. 88/7 s pogojem, da bo streha krita s korci in da bodo okna dvodelna. — ZSV je dal soglasje k spremembi fasad na stanov. hiši št. 166 s pogojem, da cestna fasada ostane neizpremenjena, zadnjo pa lahko spremenijo tako, da premestijo vrata na teraso. — E. S.

BITNJE V BOHINJU. Domačija št. 12 je kvalitetna arhitektura s konca 18. stol. z

ohranjenimi zanimivimi detajli (slikani šivani robovi itd.) poleg kvalitetne celote s kaščo, gospodarskimi poslopji in sadovnjakom. Predloženi načrt adaptacije je predvideval popolno rušenje stavbe, kar je povsem nemogoče. ZSV Kranj je tak načrt odklonil ter predlagal novo gradnjo zunaj sklopa domačije, ki je zaščiten z režimom II. stopnje. — P. F.

BOHINJ. Ob razgrnitvi urbanističnega načrta za Bohinj v okviru projekta Gornjega Jadrana (izdelal Zavod za urbanizem Bled) je ZSV Kranj poleg spremembe zazidave kopališča pod Vrtovinom, kar je bilo posneto po že omenjenem načrtu E. Ravnikarja ml., imel še nekaj pripomb predvsem k zgoščevanju naselja Stara Fužina in preureditvi obdelovalnih površin med naseljem in jezerom v igrišče golf, ker bi bilo s tem porušeno ruralno ravnotežje. Pripombe so bile v celoti sprejete. — P. F.

BORJANA. ZSV Gorica je ugotovil, da je freska na fasadi heše št. 47 v Borjani, podobna Materje Božje z detetom, sorodna tisti v Breginju na hiši št. 140, v dokaj dobrem stanju. — ZSV je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 108 s pogojem, da bo streha amela korčno kritino, leseni gank v drugem nadstropju mora potekati po vsej širini hiše in bo opremljen z vertikalnimi letvami, garažna vrata izvedena s polnili po lokalnem vzorcu. — E. S.

BOVEC. ZSV Gorica je dal soglasje k razširitvi stanov. hiše št. 113 s pogojem, da bodo okna na novo zgrajenem prizidku dvodelna (pokončni pravokotnik), napušč pa lesen. — ZSV je dal soglasje h gradnji garaže kot prizidke j. od stanov. hiše št. 152 s pogojem, da bo streha ravna, betonska pohodna terasa, vendar mora imeti enako leseno ograjo kot stanovanjska hiša, če pa se investitor odloči za streho, naj bo ta dvokapna s enako kritino kot stanovanjska hiša, garažna vrata pa naj bodo izvedena z lesenimi polnili. — ZSV je ugotovil, da je stranka brez dovoljenja prekrila streho hiše št. 165 s pločevino, adaptacija pred štirimi leti pa je stavbo spremenila, tako da ni več etnografsko značilen objekt. Nova kritina ni tipična za okolje, odločitev o zakršenem stanju pa ZSV prepušča komisiji SO Tolmin. — ZSV je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 230 s pogojem, da bo naklon strehe okoli 45°, kritina rdeče barve (zarezniki ali eternit) okna dvodelna (pokončni pravokotnik). — Soglasje h gradnji drvarnice na vrtu stanov. hiše št. 282: streha bo dvokapna z sivo kritino. — Soglasje k adaptaciji hiše

št. 341 v Bovcu s pogojem, da bodo okna dvodelna, fasada pa obarvana v svetli barvi, za hišo št. 372 pa dvodelna okna. — Soglasje k preureditvi hleva za stanovanjske prostore št. 435: streha dvokapna z naklonom okoli 45° z enako kritino kot je zdaj, okna morajo biti dvodelna, pokončni pravokotnik, barva vseh fasad pa naj bo svetla. — ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji hiše št. 372: vse okenske odprtine dvodelne. — ZSV Gorica je dal mnenje, da nameravana lokacija za gradnjo garaže na parc. št. 489 ni najbolj ustrezna, če bi jo pa postavili, bi morala biti projektirana tako, da ne moti okolja. — E. S.

BRANIK. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji in gradnji prizidka k stanovanjski hiši št. 12 v Braniku na zemljišču parcele št. 281/2 s pogojem, da bo imela streha objekta in prizidka korčno kritino, okna objekta bodo dvodelna, pokončni pravokotnik. — ZSV je dal soglasje k adaptaciji gospod. poslopja v stanov. hišo na parc. št. 428 s pogojem, da bodo okna na adaptiranem objektu enaka kot na stanovanjskem, opremljena s polkni, strešna kritina mora biti korčna, fasade prizidka naj bodo ometane z zlikanim ometom in obarvane v svetlem tonu. — ZSV je dal soglasje h gradnji lope na parc. št. 4140 s pogojem, da bo streha objekta dvo- ali enokapna, vendar obvezno krita s korci. — Soglasje h gradnji stanov. hiše na parc. št. 4580/1: strešna kritina korčna, okna dvodelna, priporočamo polkna. — Soglasje k gradnji stanov. hiše na parc. št. 4655/4: eno nadstropje, streha dvokapna in krita s korci, smer slemena V—Z, okna pa dvodelna s polknami. — E. S.

BRDICE PRI NEBLEM. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše in gradnji prizidka pri št. 7 s pogojem, da bo streha prizidka imela korčno kritino, okna pa dvodelna s polkni. — E. S.

BREGINJ. ZSV Gorica je obvestil Urbanist. inšpektorat SO Nova Gorica, da je v naselju, ki je kot celota kulturni spomenik I. kategorije, ugotovil večje število slabih adaptacij, izvršenih brez soglasja ZSV in gradbenega dovoljenja. — ZSV je dal soglasja: k adaptaciji stanov. hiše št. 35 s pogojem, da ostanejo okna dvodelna, streha pa krita s korci; k adaptaciji stanov. hiše št. 108, s tem da bodo vsa okna dvodelna (pokončni pravokotnik), strešna kritina korčna, balkon je lahko betonski, ograja pa mora biti lesena v sedanji obliki, uporaba rolet ni dovoljena; k že izvedeni adaptaciji stanov. hiše št. 154 (nova okna in balkon) s pogojem, da obijejo ograjo balkona z lesom. — E. S.

ZSV Gorica je ugotovil, da je freska na j. steni hiše št. 14, ki je novejša in kaže sv. Alojzija, v še kar dobrem stanju. — Trodelna freska (4 m²) je potrebna čiščenja. Srednji del z MB je starejši in je bil kot celota predelan l. 1886. — Freska sv. Družine na gospod. poslopju pri hiši št. 22 je v še precej dobrem stanju. — Na fasadi hiše št. 23 sta nabožni stenski sliki, ki sta potrebni čiščenja, kitanja in utrditve kot tudi retuširanja. — Stenska slikarja na v. vogalu hiše št. 48, ki je kazala sv. Antona in merila pribl. 2 m², je pred leti odpadla, tako da je ni več mogoče obnoviti. — R. N.

BRESTOVICA PRI KOMNU. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji mesnice na parc. št. 7/2 s pogojem, da bo imela dvokapno streho, krito s korci, strešni naklon ok. 30°. Glavna fasada naj ima napušč ok. 1 m z vidnimi lesenimi špirovci in planetami, okna objekta naj imajo obliko pokončnega pravokotnika in naj bodo opremljena s polkni, omet naj bo gladek, barva vseh fasad pa bela, svetlo siva ali svetli oker. — E. S.

CERKNO. ZSV Gorica je dal soglasja h gradnji stanov. hiš na parc. št. 158, 233, 234, 234/1, 237, 238/2, 238/4, 238/72, 417/4, 447/1, 2351/1 in 2581/1, vse s pogojem, da bodo strehe dvokapne z naklonom ok. 40°, krite z rdečimi zarezniki (bobrovec ali tegola), okna pokončno pravokotna in dvodelna, barve fasad pa (enotno za posamezno hišo) bela ali svetlo okraša. — E. S.

CEROVO (GORNJE). ZSV Gorica je dal soglasje k prizidavi stanov. hiše na parc. št. 1165 s pogojem, da bo streha enotna s hišno, krita s korci, okna prizidka pa dvodelna in opremljena s polkni. — E. S.

CELJE. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 12 s pogojem, da ostane streha krita s korci, okna objekta pa lahko nekoliko povečajo, vendar morajo biti po dimenzijah enaka oknu, ki je na z. fasadi ob j. vogalu hiše. — E. S.

ČEPOVAN. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji razrušene stanov. hiše na parc. št. 383 s pogojem, da bo arhitektura vsebovala bistvene lokalne karakteristike (naklon strehe, kritino, omet in okna). — E. S.

ČEZSOČA. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptacijam: hiše št. 66: okna dvodelna, normalnih velikosti; hiše št. 134: izvedba po predloženih načrtih, okna dvodelna, ograja ganka in stopnišča pa sestavljena iz lesenih pokončnih desk; hiše št. 123: nova ograja balkona bo lesena. — E. S.

CIGINJ. ZSV Gorica je dal soglasje k po-
višanju dela stanov. hiše št. 27 s pogojem,
da bo streha enotna in krita z rdečo kritino,
in soglasje h gradnji stanov. hiše za hišo
št. 61a: streha dvokapna z rdečo kritino,
okna dvodelna, pokončni pravokotnik, barva
vseh fasad pa svetla. — E. S.

ČRNI VRH. ZSV Gorica je dal soglasje
h gradnjam stanov. hiš na parc. št. 382/9, 404,
s pogojem, da bo adaptirani del ohranil
višino in naklon strehe, okna cestne fasade
morajo biti enotne oblike kot sedanja, na
drugih fasadah so lahko nekoliko večja,
vendar morajo ohraniti proporc pokončnega
pravokotnika, manjše okno na cestni fasadi,
ki ima napis IA 1823 RE, je treba ohraniti
na tem ali drugem mestu kot funkcionalno
ali slepo okno. — ZSV je dal tudi soglasja
k gradnjam stanov. hiš na parc. št. 382/9, 404,
434/7 in 497/21, vse s pogojem, da bodo strehe
dvokapne z naklonom ok. 45°, krite z rdečimi
zarezniki ali bobrovci, okna pokončno pravo-
kotna in dvodelna, barva vseh fasad pa bela,
svetlo siva ali svetlo okrašta. — E. S.

DIVAČA. ZSV Gorica je dal soglasje k
adaptaciji gospod. poslopja v stanov. hišo
št. 24 s pogojem, da bo streha dvokapna in
krita s korci, okna pa dvodelna (pokončni
pravokotnik) in opremljena s polkni. — So-
glasje za povišanje stanov. hiše (pekarne)
št. 36: dvokapna streha, krita s korci, okna
dvodelna, enakih dimenzij, kot so na v. fa-
sadi in opremljena s polkni, barva nadzida-
nega dela pa naj bo prav tako bela kot na
drugih fasadah. — E. S.

DOBLAR. Na fasadi etnografske hiše št. 25,
na kateri so bile v preteklem letu restavri-
rane baročne freske, je ZSV Gorica nadalje-
val konzervatorsko akcijo ter izdelal nov
gank. — E. S.

DOLANCI. ZSV Gorica je dal soglasje k
adaptaciji hiše št. 1 s pogojem, da bodo vsa
okna na adaptiranem objektu dvodelna (po-
končni pravokotnik), streha objekta pa mora
ostati korčna. — E. S.

DOL. TREBUŠA. ZSV Gorica je dal sogla-
sje h gradnji delavnice za strojno ključavni-
čarstvo št. 11 s pogojem, da mora biti streha
dvokapna, krita z rdečo kritino, okna dvo-
delna (pokončni pravokotnik). — ZSV je dal
soglasje k gradnji stanov. hiše in rušenju
hiše št. 16 s pogojem, da bo streha dvokapna
z naklonom okoli 40°, krita je lahko s sivimi
salonitkami, okna objekta naj bodo dvo-
delna. — Soglasje za adaptacijo stanov. hiše
št. 63: streha dvokapna, krita z opečnimi za-

rezniki, vsa okna dvodelna, vse fasade pre-
pleskane v svetlem tonu. — Soglasje k adap-
taciji stanov. hiše (sedaj ruševina — požgana
leta 1943) št. 72: streha dvokapna z naklonom
okoli 50°, krita z zarezniki ali salonitko.
okna dvodelna, večja so lahko le okna trgo-
vine, balkonask ograja pa naj bi bila lesena
in oblikovana po lokalnem vzorcu. — Adap-
tacija stanov. hiše št. 115 okna dvodelna
(pokončni pravokotnik), naklon strehe pa
neizpremenjen. — Soglasje k adaptaciji trgo-
vine: podaljšek strehe naj ima enak naklon
kot hiša, le da bo dvokapnica, okna pa naj
bodo dvodelna (pokončni pravokotnik). —
E. S.

DORNBERK. ZSV Gorica je dal soglasje k
adaptaciji stanov. hiše Šinigojska 4 na par-
celi št. 292/1: streha ostane korčna, okna
objekta pa morjo biti dvodelna. — Adapta-
cija stanov. hiše in gradnja prizidka na
Taboru, parc. št. 6298: nova arhitektura se
podreja stari in upošteva ožje okolje (okna,
naklon, kritina, omet). Vhodni portal, pol-
krožni in kamnit balkon nad njim morajo
ostati na istem mestu in nespremenjeni. —
Adaptacija gosp. poslopja na parc. št. 421,422:
korčna kritina. — Gradnja stanov. hiše na
parc. št. 5968 in 5989: vsa okna objekta dvo-
delna (lahko imajo rolete), dvokapna korčna
streha. — E. S.

ZSV Gorica je ugotovil, da je bila stenska
slikarija na hiši št. 12 (Baša Cvetko) pred
dvema leti lakirana. Lakiranje je bilo iz-
vršeno brez poprejšnjega soglasja ZSV Go-
rica. — R. N.

DREŽNICA. ZSV Gorica je dal soglasje k
adaptaciji stanov. hiše št. 41 s pogojem, da
bodo okna v nadvišanem delu enaka seda-
njim, streha dvokapna in krita z rdečo salo-
nitko, barva fasad pa naj bo v svetlem tonu.
— E. S.

DRNOVK. ZSV Gorica je dal soglasje k
preureditvi gospod. poslopja v stanovanje in
adaptacijo stanov. hiše št. 12 na parc. št. 1262
in 460 k. o. Biljana s pogojem, da je lahko
objekt največ dvonadstropen in mora biti
krit s korci, streha naj bo dvokapna s sle-
menom v smeri dostopne poti, po višini pa
je lahko v več nivojih. — E. S.

DUTOVLJE. ZSV Gorica je dal soglasje k
adaptaciji in nadzidavi stanov. hiše št. 117 s
pogojem, da bo streha krita s korci in dvo-
kapna. — Soglasje k adaptaciji in dozidavi
stanov. hiše št. 12: lahko jo razširijo za okoli
4 m proti S, streha novega objekta mora
biti dvokapna — simetrična in krita s korci,
vsa okna objekta morajo biti dvodelna (po-

končni pravokotnik) in opremljena s polkni. — ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji stanovanjske hiše na parc. št. 2121, 2124: streha dvokapna in krita s korci, okna objekta dvodelna (pokončni pravokotnik), s polkni, barva vseh fasad pa naj bo bela ali svetli oker. — E. S.

ERZELJ. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji gospod. poslopja na parc. št. 1586/1 s pogojem, da bo streha eno- ali dvokapna in krita s korci. — E. S.

FOJANA. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov hiše št. 3, parc. št. 1405 k. o. Biljana, s pogojem, da steno ob cesti dvignejo za največ 1 m, streha in korčna kritina ostaneta, okna dvodelna, adaptacija naj bo izvedena tako, da bo s sosednjo hišo dajala vtis enotnega objekta. — E. S.

GABRJE PRI ILIRSKI BISTRICI. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov hiše št. 32 s pogojem, da ostane strešna kritina korčna. — E. S.

GABRJE NAD TOLMINOM. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov hiše št. 18 s pogojem, da bo streha krita z salonitko v rdeči ali temno rjavi barvi. — E. S.

GABROVICA. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov hiše št. 5 s pogojem, da morajo biti okenske odprtine pravokotnih oblik (dvodelna okna), gank mora imeti leseno ograjo, ki naj bo oblikovana po lokalnem vzorcu, streha prizidka pa mora imeti korčno kritino. — E. S.

GOČE. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji gospod. poslopja v stanov. hišo na parc. št. 158/2 s pogojem, da ostaneta tloris in višina, naklon strehe in kritina (korčna) enaki, okna morajo biti dvodelna in opremljena s polkni, v kolikor bo hiša imela balkon, naj ima leseno ograjo, oblikovano po lokalnem vzorcu, barva vseh fasad naj bo bela. Vse kamnite dele, ki jih bo investitor odstranil iz objekta, mora nepoškodovane deponirati in o tem obvestiti ZSV Gorica. — E. S.

GOLO BRDO. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji in rušenju dela hiše št. 12 na parc. št. 1244/3 k. o. Mirnik s pogojem, da del prizidka lahko porušijo in na tem mestu zgradijo pohodno teraso z železno kovano ograjo, ki naj posnema vzorce okenskih mrež, glavne fasade naj ostanejo neizpremenjene, ohranijo naj dvodelna okna s kamnitimi okvirji, strešna kritina naj ostane korčna, po

končanih delih naj vse fasade obarvajo v beli ali svetlo oker barvi. — Adaptacijo stanov hiše št. 10 na parc. št. 1244/4 k. o. Mirnik morajo izvajati po projektu, ki sta ga izdelala arhitekta Šutila in Kovačič, streha pa mora biti korčna. — E. S.

GOR. TRIBUŠA. ZSV Gorica je evidentiral stensko slikarstvo na hiši št. 5 v Gorenji Trebuši. V zadnji vojni je bila prebeljena. Poškodovane so tudi slike na hramu in kovačnici. — R. N.

GOR. NOVAKI. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji stanov. hiše na parc. št. 504 s pogojem, da bo streha objekta dvokapna z naklonom ok. 40° in krita z rdečimi zarezniki, okna dvodelna (pokončni pravokotnik), barva vseh fasad pa bela ali svetel oker. — E. S.

GRADIŠČE PRI DIVAČI. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji starega gospod. poslopja št. 9 s pogojem, da nova višina objekta ne preseže gabarita sosednje stavbe, da ostanejo v fasadi ohranjene kamnite konzole nekdanjega ganka, da premostijo kamniti portal brez poškodb, da bodo vsa večja okna dvodelna, streha pa mora biti vnovič pokrita s korci. — Soglasje h gradnji prizidka stanovanjske hiše na parc. št. 1609: prizidek naj uskladijo z arhitekturo (okna, kritina). — E. S.

GRADNO. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov hiše št. 1 na parc. št. 4731 k. o. Višnjevnik s pogojem, da bo streha dvokapna in krita s korci, okna objekta dvodelna (pokončni pravokotnik) in opremljena s polkni, barva vseh fasad pa naj bo bela, svetli oker ali siva. — E. S.

GRAHOVO OB BACI. ZSV Gorica je dal soglasje k prekritju stanov. hiše št. 22 s pogojem, da bo nova kritina rdeča salonitka. — E. S.

GRGAR. ZSV Gorica je na predlog Krajevne skupnosti, da gotško znamenje obdajo z zaščitnim zidcem, menil, naj ga pozidajo v kamnu. — Odobrili je projekt za gradnjo garaže na parc. št. 123, ki ga je izdelal gradb. tehnik Šebenik, s pogojem, da bo streha objekta dvokapna in krita s korci. — Dal je soglasje h gradnji stanov. hiše na parc. št. 2483/5 in 2483/1 s pogojem, da mora biti streha dvokapna, simetrična in krita s korci, okna dvodelna — pokončni pravokotnik (priporočili smo polkna), ograja balkona lesena in oblikovana po lokalnem vzorcu, barva vseh fasad bela, svetlo siva ali oker. — E. S.

GRIZE. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 8, ki je spomenik II. kategorije. Odstranitev dotrajane škrlaste strehe je možna s pogojem, da bo naklon nove 30 do 35°. Okna objekta so lahko le dvodelna in ne smejo biti opremljena z roletami, priporočili smo polkna. Investitor mora pred pričetki del dostaviti Zavodu načrt sedanjega in novega stanja, skrle pa mora skrbno deponirati in jih dati na voljo Zavodu. — E. S.

HERPELJE. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji prizidka k stanov. hiši št. 28 s pogojem, da bo streha prizidka krita s korci, in soglasje h gradnji stanov. hiše na parc. št. 1474/2 s pogojem, da bo streha objekta dvokapna, krita s korci, okna pa dvodelna (pokončni pravokotnik), priporočili smo polkna. — E. S.

HRENOVICE. Lastnik hiše št. 41, ki jo je leta 1945 porušil vihar in so se od nje ohranili le stebri z arkadni in nad njimi provizorična kritina ter del cestne fasade s kamnitimi okni in vrati, želi adaptirati stavbo št. 40 za gostilno, obenem pa sanirati ruševine hiše št. 41. ZSV Gorica mu je dal soglasje s pogojem, da se hišo št. 40 adaptira po projektu, ki ga je izdelal študent arh. Turk Bojan, ostanke hiše št. pa ohrani v sedanjem stanju s tem, da ohranjene stene omeče z gladkim zalikanim ometom, ki naj bo bele barve. Vse kamnite dele je treba ohraniti nepoškodovane, streha tega objekta pa naj bo iz zareznikov ali bobrovcev. — E. S.

HRUSEVLJE. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji gospod. poslopja in gradnji prizidka št. 4 na parc. št. 724 k. o. Neblo s pogojem, da bo streha objekta krita s korci. — E. S.

HUDAJUZNA. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji pritlične stanovanjske hiše na mestu, kjer je stal prej kozolec s pogojem, da bo naklon strehe 45°, streha krita z zarezniki, okna dvodelna (pokončni pravokotnik). — E. S.

ZSV Gorica je ugotovil, da so na fasadi hiše št. 15 vidni sledovi recentnejše stenske slikarije. — R. N.

IDRSKE KLAVŽE. ZSV Gorica je na domačiji Zaključar, na stari kovačiji, ugotovil stensko slikarijo. — R. N.

IDRSKO. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 67 s pogojem, da bodo okna objekta dvodelna, lahko nekoliko večja od sedanjih. — E. S.

ZSV Gorica je ugotovil, da je na j. fasadi hiše št. 66 pod novim trodelnim oknom opaziti sledove stenske slikarije. — R. N.

ILIRSKA BISTRICA. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše Levstikova št. 6 s priporočilom, da investitor ohrani korčno kritino. — E. S.

IMENJE. ZSV Gorica je dal soglasje k prizidavi stanov. hiše št. 31, parc. št. 685 k. o. Smartno, s pogojem, da bo strešna kritina korčna, okna pa dvodelna. — E. S.

JABLANICA PRI IL. BISTRICI. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 14 s pogojem, da bo strešna kritina korčna, okna ostanejo dvodelna in opremljena s polkni, betonska okna v pritličju garaže pa naj zamenjajo z dvodelnimi. — Soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 18, ki je spomenik III. kategorije. Streha mora ohraniti sedanji naklon, strešna kritina naj bo korčna ali rdeča salonitka, okna objekta pa naj bodo dvodelna (pokončni pravokotnik). — E. S.

JELIČNI VRH. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji stanov. hiše na parc. št. 67/1 s pogojem, da bo streha simetrična dvokapna s naklonom ok. 40°, kritina rdeča (zareznik, tegola ali salonitka), okna pa dvodelni pokončni pravokotniki. — E. S.

JERIŠE-KAZLJE. ZSV Gorica je dal soglasje k prekritju in adaptaciji stanov. hiše št. 55 s pogojem, da srednji nižji del gospodarskega poslopja lahko povišajo do višine stanovanjske hiše, strešna kritina mora ostati korčna, okna objekta morajo biti dvodelna (pokončni pravokotnik) in opremljena s polkni, uporaba rolet ni dovoljena. — E. S.

JEZERSKO. Nenaseljena domačija Makekov marof (gostaška?) je pomemben sestavni del krajine, ki je zaščiten zaradi svojih specifičnosti. Kvalitete arhitekture niso toliko v detajlih kot v proporcionalnosti oblik in materialov, kar je bilo vodilo pri adaptacijskih posegih. — P. F.

KAL NAD KANALOM. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji stanov. hiše ob hiši št. 7 s pogojem, da bo streha objekta dvokapna in krita s korci, okna dvodelna (pokončni pravokotnik), barva vseh fasad pa bela, svetlo siva ali oker. — Soglasje k adaptaciji hiše št. 177 in gradnji prizidka na parc. št. 67/2 je vezano na načrt, ki sta ga izdelala ing. Šulič in Kovačič. — E. S.

KAL-KORITNICA. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 53 s pogojem, da bo streha krita z eternitnimi šablonami. — E. S.

KAMNA GORICA. Stara cesta skozi naselje ni več zmogla modernega prometa. Čeprav ji bo z **novi obvoznico** odvzet del njene funkcije, je to bila edina rešitev. Trasa je speljana po levem bregu potoka in se neprisiljeno vključuje v podobo naselja ter odpira celo nekatere nove vedute.

Zidana, nadstropna stanovanjska stavba št. 48 je krajevno kvalitetna klasicistična arhitektura ter rojstna hiša slikarja M. Langusa. ZSV Kranj je soglašal z adaptacijo (v glavnem le funkcionalne spremembe v notranjosti, kjer je bilo že veliko prezidav), saj bo tako pravilno obnovljena stavba morda zgled v okolju, ki je sicer za razumevanje spomeniškoarhitekturnih konceptov le slabo pripravljen. — P. F.

KAMNO. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji gospod. poslopja v stanovanjsko hišo št. 40 s pogojem, da bo ostala kritina rdeče barve, okna objekta pa morajo biti dvodelna, pokončni pravokotniki. — E. S.

KANALSKI LOM. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji garaže in skladišča za trgovino v hiši št. 13 s pogojem, da bodo okna prizidka dvodelna, iste velikosti kot na hiši, fasada pa preslikana v svetlem tonu. — E. S.

KLENIK. ZSV Gorica ne soglaša z nameranim prekritjem hiše št. 55 s sivim salonitom, ker je hiša spomenik III. kategorije; strešna kritina mora biti korčna ali rdeči zareznik. — E. S.

KNEŽA. ZSV Gorica je dal soglasje k lokaciji individualne stanov. hiše ob vstopu v naselje Kneža, v neposredni bližini tamkajšne cerkve, s pogojem, da mora biti ograja balkona in stopnišča oblikovana po lokalnih vzorcih z vertikalnimi letvami, da mora biti strešna kritina korčna ter fasada obarvana z belo barvo ali z barvo svetlega okra. — E. S.

ZSV Gorica je na hiši št. 58, ki se ruši, ugotovil na fasadi dve stenski slikariji v zelo slabem stanju, tako da se niti »strapov freske ne izplača. Fragmente smo fotografirali in dali v arhiv. — R. N.

KNEŽAK. ZSV Gorica je dal soglasje k prekritju hiše št. 31. Nova kritina je lahko le korčna, iz zareznikov ali bobrovcev, nikakor pa ne salonitna, ker sta hiša in vsa okolica spomeniško pomembni. — E. S.

KOBARID. ZSV Gorica je dal soglasja: k adaptaciji stanov. hiše **Goriška 5** s pogojem, da ostane strešna kritina korčna, okna enako velika kot v pritličju; k adaptaciji stanov. hiše in gospod. poslopja **Gregorčičeva 57** s pogojem, da bo streha korčna, okna dvo-krilna balkonska ograja pa lesena; k pravilu zunanjih vstopnih stopnišč v **Kri-lanovi 2** s pogojem, da bo lesena ograja oblikovana po lokalnem vzorcu, nosilna stena stopnišča ometana in preslikana v isti barvi kot fasada, leseni del pohodne plošče je lahko betonski, ravno tako stopnišča, ki so lahko širša kot dosedanja; k povišanju stanovanjske hiše v **Stresovi št. 8** s priporočilom, da bi bila nova kritina korčna ali rdeča salonitka; h gradnji balkona na hiši **Trg svobode št. 2** s priporočilom, da bo ograja lesena, sestavljena iz pokončnih letev; k adaptaciji stanov. hiše **Trg svobode št. 3** s pogojem, da bo strešna kritina sive barve (cement, strešniki ali eternitne šablone ali lesene), fasad ne smejo ometati (viden kamen in malta za vezavo), vse ograje in vsi leseni deli morajo ohraniti naraven videz; k adaptaciji stanov. hiše **Trg svobode 7** s pogojem, da bo ostane streha korčna, balkon in terasa pa naj bosta ograjena z leseno ograjo; k adaptaciji stanov. hiše na **Janka Uršiča št. 2** s pogojem, da bo strešni naklon enak kot na stanovanjski hiši, strešna kritina korčna, okna dvodelna (pokončni pravokotnik).

Streho hiše na **Trgu svobode št. 12** so brez poprejšnjega soglasja ZSV Gorica in občinske službe prekrili s pločevinasto kritino. ZSV Gorica je zahteval, da streho ponovno prekrijejo s korci, najkasneje do 1. 5. 1973. ZSV Gorica ni dal soglasja k načrtu, ki ga je izdelal v. grad. tehnik Smolej Lojze za stanovanjsko hišo v **Volaričevi 16**, ker načrt ne upošteva pogojev, ki jih je ZSV Gorica predpisal v letu 1971. — E. S.

KOBDILJ. ZSV Gorica je dal soglasje k dozidavi stanov. hiše št. 11 s pogojem, da bo prizidek segal do višine stanovanjske hiše z enakim strešnim naklonom in korčno kritino, okna prizidka morajo biti enaka kot na hiši. — E. S.

KOČE. ZSV Gorica je dal soglasje k pravilu strešne konstrukcije št. 36 s pogojem, da ostane strešni naklon isti, strešna kritina pa naj bo korčna ali rdeča salonitka. — E. S.

KOMEN. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji stanov. hiše na **parc. št. 7** s pogojem, da bo stala čim bliže drugim, streha naj bo dvokapna in krita s korci, okna morajo biti dvodelna (pokončni pravokotnik) in oprem-

ljena s polkni, ograja balkona pa naj bo lesena in oblikovana po lokalnem vzorcu. — Soglasje h gradnji hiše na parc. št. 79/2, na mestu, kjer je zdaj ruševina, smo dali s tem, da bo imela dvokapno streho in korčno kritino, vsa okna naj bodo dvodelna (pokončni pravokotnik) in opremljena s polkni. — ZSV je dal soglasje k gradnji stanov. hiše z delavnico na parc. št. 1290, 1291 s pogojem, da bo streha dvokapna, krita s korci, okna stanovanjskega dela morajo biti dvodelna, priporočamo polkna, okna delavnice ne smejo biti v betonski ali kovinski izvedbi, naj bodo prav tako dvodelna, lahko nekoliko večja kot v nadstropju, barva fasad bela ali svetli oker. — E. S.

ZSV Gorica je ugotovil, da je na hiši št. 98, ki je last gostilničarja Justa Jurce, prebeljena stenska slikarija, ki jo bo treba še obnoviti. — R. N.

KOPRIVA. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 2 s pogojem, da bo streha ostala nespremenjena — korčna, okna objekta lahko nekoliko povečajo diagonalno, morajo pa imeti polkna, gank je lahko v betonski izvedbi in po vsej dolžini stanovanjske hiše, imeti pa mora leseno ograjo (vertikalne letve), lahko naredijo tudi gank na fasadi v pritličju, mora pa biti enak kot na s., barva vseh fasad mora biti bela, siva ali svetli oker. Demontirano kamnito kolono lahko investitor proda le s soglasjem ZSV Gorica. — E. S.

KOPRIVNIK. ZSV Kranj je odklonil možnost gradnje garaž GG Bled na izpostavljenem mestu ob začetku naselja, kjer so se pojavili tudi individualni interesi. — P. F.

KORITNICA. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 8 s pogojem, da bodo okna dvodelna, lahko nekoliko večja od dosedanjih, strešna kritina pa mora biti rdeče barve. — Soglasje k gradnji garaže pri stanov. hiši št. 48 smo dali s pogojem, da bo nad njo pohodna terasa, ograjena z 1 m visoko ograjo, dostopna po stopnišču. — E. S.

KORITNO. Pritlična stanov. stavba št. 35 je najzanimivejša arhitektura v tem okolju. V notranjosti je ohranjen poseben sistem obokanega večjega prostora s trompami, edini primer na Gorenjskem. Po izročilu naj bi bila v 18. stoletju dala stavbo zgraditi dva brata — župnika in jo uporabljala kot kapelo. Ostala hiša je že močno predelana, zato je ZSV Kranj dal dovoljenje za adaptacijo s pogojem, da ohranijo kvalitetni prostor z obokom. — P. F.

KOSTANJEVICA. ZSV Gorica je dal soglasje k gradnji stanov. hiše na parc. št. 1026 s pogojem, da bo streha objekta dvokapna in krita s korci, okna objekta dvodelna (pokončni pravokotnik), barva vseh fasad pa bela, svetlo siva ali oker. — E. S.

KOZANA. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji prizidka ob stanov. hiši št. 5 s pogojem, da bo imela streha korčno kritino, okna pa morajo biti enakih dimenzij kot so na hiši. — E. S.

KOZMERICE PRI MOSTU NA SOCI. ZSV Gorica je dal soglasje k zamenjavi korčne kritine z rdečo salonitko na stanov. hiši. — E. S.

KRANJSKA GORA. Domačija št. 25 Pri Petacu, je bila ena izmed arhitektonsko najpomembnejših v naselju, vendar je zaradi neprimernih predelav in zrušitve gospodarskega poslopja ne moremo več šteti za spomenik ljudske arhitekture. Najhujše napake je storila spomeniška služba sama, saj so bili napotki za obnovo v letu 1966 nepravilni (glej VS XI, 176). Ostala je le še možnost, da z ohranitvijo volumna zgradb in izbranimi materiali (barve!) nove stavbe ne razvrednotijo ambienta. — P. F.

KRED. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 26: namesto starih oken lahko vstavijo večja, dvodelna, vendar bi morala biti opremljena s polkni, ne pa z roletami, po končanih delih naj hišo omečejo in obarvajo v svetlih tonih. — Pri adaptaciji hiše št. 52 naj ohranijo korčno kritino in fasade obarvajo v svetlem tonu. E. S.

KREPLJE. ZSV Gorica je dal soglasje k obnovi hleva, (št. 11), ki je 1971 pogorel, s pogojem, da bo nova streha dvokapna s korčno kritino, kamniti portal z letnico 1604 pa mora ostati na mestu. — Soglasje k preureditvi gosp. poslopja v garažo v Krepljah št. 23: streha garaže naj bo eno- ali dvokapna in krita s korci. — ZSV je dal soglasje k zamenjavi skrlaste strehe s korčno na stanov. hiši št. 24, ki je spomenik I. kategorije. Nova streha mora imeti enak naklon kot sosednja stavba, krita mora biti s korci, tako tudi nadstrežje ganka. Skriji pa naj investitor skrbno deponira in jih da na voljo zavodu. — E. S.

KRIŽ PRI SEŽANI. ZSV Gorica je dal soglasja k gradnjam stanov. hiš na parc. št. 155, 156, 157, 625/8 in 1975/2 s pogojem, da bodo strehe dvokapne simetrične, krite s

Sl. 31—32 Kropa, značilen niz fasad in (desno) nasilna vgraditev garažnih vrat
 Fig. 31—32 Kropa, A characteristic row of facades, and (right) an outrageous building-in of a garage door

korci, okna pokončno pravokotna in dvodelna, opremljena s polkni, morebitna balkonska ograja lesena in oblikovana po krajevnih vzorcih, barve vseh fasad pa bela, svetlo siva ali oker. — E. S.

KROPA. Dvonadstropna zidana stanovanjska stavba št. 61 v Kropi je lep primer značilne kroparske arhitekture in je vključena v enega najbolj vidnih nizov fasad ob osrednjem prostoru. Lastnik Gašperšič S. je gotsko klet v pritličju (ohranjen notranji gotski portal iz labore) preuredil v garažo, prebil steno in vzdal tipska garažna vrata. ZSV Kranj mu je še pred začetkom del pojasnil vrednost stavbe in omejitve ter mu celo ponudil pomoč pri reševanju, vendar je lastnik dal podpisano izjavo, da za doseg cilja ne bo izbiral sredstev. Kljub prijavi upravnim organom nismo mogli doseči niti kaznovanja... — P. F.

LADRA. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptacijam gospod. poslopja št. 12 in hiše št. 25 s pogojem, da bodo okna dvodelna, pokončni pravokotnik, višina ne sme presežati višine sedanjega objekta, kritina pa mora biti korčna. — E. S.

LEDINE. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše na parc. št. 27 s pogojem, da bo imela dvokapno streho s naklonom ok. 45° in bo krita s sivim ali rdečim zareznikom, okna pa naj bodo dvodelna. — ZSV je dal soglasje h gradnji stanov. hiši na parc. št. 266, gradnja naj poteka po načrtu, ki ga je izdelal gr. tehn. Dolenc. — E. S.

LEPENA. ZSV Gorica je dal soglasje k obnovitvi hiše s pogojem, da na okencih sanitarij napravijo lesena polkna v enaki izvedbi, kot so na ostalih oknih, objekt naj omečejo in zamenjajo pločevinasto streho s škodlami. — E. S.

LIG. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše in gradnji prizidka na parc. št. 21/2 k. o. Idrija Kanamska na Ligu s pogojem, da bo streha hiše in prizidka dvo-kapna in krita s korci, vsa okna objekta morajo biti dvodelna (pokončni pravokotnik) in opremljena s polkni. Zato je treba korigirati projekt in sicer: vsa okna j. fasade stanovanjske hiše morajo biti v osi in enakih proporcev (uporaba rolet ni dovoljena), isto velja tudi za vrata, ograja balkonov mora biti iz vertikalnih lesenih letev, obloga fasad

s keramičnimi ploščicami ali kamna ni dovoljena, vidni so lahko le kamniti zidovi, zidani z neobdelanim kamnom. — E. S.

LIVEK. ZSV Gorica je dal soglasja: h gradnji prizidka in ureditvi sanitarij ob stanov. hiši št. 17 s pogojem, da bo streha prizidka korčna; k adaptaciji hiše št. 30 s pogojem, da bosta stopniščna in balkonska ograja leseni; k adaptaciji senika v vikend s pogojem, da bodo okna pribl. velikosti 50 x 50 cm in opremljena s polknami, zunanje zidove lahko figurajo, ne smejo pa jih ometati, strešni naklon in kritina ostaneta ista, niso dovoljeni višanje stavbe ali razširjanje ter ureditev dovodne poti. — E. S.

LJUBNO PRI PODNARTU. Monumentalna stanov. hiša št. 69 (nekdanj tudi gostilna) je bila posebno dragocena ne samo v svojem okolju — nad trgovom ob cerkvi, temveč tudi v detajlih (freska, portali, oboki, poseben tloris itd.). Kljub ponujeni pomoči pri načrtovanju adaptacije je lastnik Solar svojevoljno spreminjal izvedbo ter uničil vse kvalitete. ZSV Kranj je sicer zadevo prijavil odgovornim organom, vendar kot v skoraj vseh primerih popolnoma brezuspešno in se je le znova pokazala nemoč spomeniške službe. — P. F.

LOKAVEC. ZSV Gorica je dal soglasje k gradnji stanov. hiše na parc. št. 1977/6 s pogojem, da bo streha simetrična, dvokapna in krita s korci, okna dvodelna (pokončni pravokotnik), priporočamo polkna, barva vseh fasad naj bo bela, svetlo siva ali oker. — E. S.

LOKEV PRI DIVAČI. ZSV Gorica je dal načelno soglasje k adaptaciji stanovanjske hiše (gostilne) št. 138, ki je spomenik I. kategorije. Vsi objekti v tem kompleksu, ki so pod spomeniškim varstvom, morajo obdržati sedanjo podobo, strešina teh objektov mora še naprej ostati korčna, novejša večja okna v pritličju gostinskega lokala morajo zamenjati, tako da bo cestna fasada ponovno dobila prvotno podobo. — ZSV ni dal soglasja k povišanju stanov. hiše št. 106, ki je spomenik III. kategorije in je bila leta 1969 adaptirana (trodelna okna z roletami), tako da je ta poseg popolnoma razvrednotil arhitekturo in ambient, prav tako je ZSV načelno proti nadaljevanju gradbenih del po tem konceptu. — ZSV je dovolil urediti disco-klub v stolpu s pogojem, da pred začetkom del predloži Zavodu podrobnejši načrt in opis del v stolpu. — ZSV je dal soglasje k gradnjama stanov. hiš na parc. št. 3969 in 173 ter 4049/4 s pogojem, da

morata biti strehi dvokapni in kriti s korci, okna pa dvodelna, priporočili smo polkna. — E. S.

MATAVUN. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 4 s pogojem, da pred izdajo gradbenega dovoljenja investitor dostavi zavodu glavni projekt adaptacije, ki pa mora upoštevati pogoje, ki jih je določil invest-biro Koper. — E. S.

MATERIJA. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji stanov. hiše na parc. št. 2310 s pogojem, da bo streha objekta simetrična, dvokapna in krita s korci, okna pa dvodelna (pokončni pravokotnik), priporočajo se polkna. — E. S.

MEDANA. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 31 s pogojem, da bo streha dvokapna in krita s korci, okna dvodelna in opremljena s polkni, ograja balkona lesena in oblikovana po lokalnem vzorcu, barva vseh fasad bela ali svetli oker. — ZSV je soglašal z gradnjo prizidka k hiši št. 41 na parc. št. 228 s pogojem, da mora prizidek biti zgrajen tako, da bo krit v podaljšku s hišno streho, ki mora biti tudi korčna, okna morajo biti enakih dimenzij kot okna stanov. hiše in opremljena s polkni, barva vseh fasad pa mora biti bela. — ZSV je dal soglasje k adaptaciji in gradnji prizidka k hiši št. 48 (parc. št. 223), ki je spomenik III. kategorije. Adaptacija je možna s pogoji: hišo lahko razširijo proti V za ok. 4 m po vsej dolžini, s tem da sleme premaknejo tako, da bo nova streha simetrična in dvokapna ter krita s korci, gospodarski del objekta lahko povišajo do višine stanov. hiše. Vsa okna objekta morajo biti dvodelna (pokončni pravokotnik), priporočamo polkna, barva vseh fasad pa naj bo bela ali svetli oker. — Soglasje h gradnji hiše na parc. št. 665: hiša naj ima tloris pravokotnika, smer slemenaj poteka v smeri SZ—JZ, priključek na cesto naj bo ob skrajnem s. robu parc. št. 644, hiša je lahko visokopritlična, streha objekta mora biti dvokapna in krita s korci, okna objekta morajo biti dvodelna in opremljena s polkni. — E. S.

MERČE. ZSV Gorica je dal soglasje k preureditvi gospod. poslopja v stanov. hišo št. 20 s pogojem, da bo streha dvokapna in krita s korci, lahko višja od stanov. hiše, okna morajo biti dvodelna (pokončni pravokotnik) in opremljena s polkni. — ZSV je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 26 s pogojem, da bo imela streha korčno kritino, okna pa morajo biti dvodelna (pokončni pravokotnik) in opremljena s polkni. — E. S.

MLINSKO. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 11 s pogojem, da bo streha dvokapna in krita s korci ali rdečo salonitko. — E. S.

MODREJ. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 16 s pogojem, da sta stopniščna in balkonska ograja visoki 1 m, streha nad balkonom pa mora biti krita s korci. — E. S.

MODREJCE. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 35 s pogojem, da ostanejo okna dvodelna, le nekoliko večja. — E. S.

MOST NA SOČI. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 60 s pogojem, da ostaneta streha in kritina nespremenjeni, nadstropje pa naj preuredijo tako, da bo hiša dobila čimbolj enoten videz z upoštevanjem arhitekturnih detajlov z dela hiše. — ZSV je dal soglasje h gradnji stanov. hiše v neposredni bližini železniške proge Nova Gorica—Jesenice s pogojem, da bo streha dvokapna in krita s korci ali rdečo salonitko, vsa okna pa dvodelna, priporočili smo polkna. — E. S.

NARIN. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 6, ki je spomenik III. kategorije — ambientna kvaliteta. Predpisali smo, da imajo vsa okna obliko pokončnega pravokotnika, vse kamnite okvire oken in vrat naj deponirajo, streha objekta naj bo dvokapna in krita z rdečimi zarezniki ali bobrovci. — E. S.

NEBLO. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji razširitvi in nadzidavi stanov. hiše št. 12 na parc. št. 434 s pogojem, da bo streha dvokapna in krita s korci, okna dvodelna (pokončni pravokotnik) in opremljena s polkni, barva vseh fasad pa naj bo bela, svetlo siva ali oker. — E. S.

NOMENJ. V pritličju zidana, v etaži lesena stanov. stavba št. 15 je sicer že delno predelana, a še vseeno ambientalno pomembna ljudska arhitektura. ZSV Kranj je dal navodilo za adaptacijo stavbe (ki je v že zelo slabem stanju), tako da bodo ostale vse tipične karakteristike, pomembne za ambient, nespremenjene. — P. F.

NOVA GORICA. ZSV Gorica ne soglaša s tem, da bi stanov. hišo na Pristavi št. 14 prekrivali s sivo salonitko, kritina mora ostati še nadalje korčna, ravno tako investitor ne sme spreminjati fasad (nova okna ind.) — E. S.

OBROV. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji gospod. poslopja in rušenju starega ob hiši št. 13 na parc. št. 44/1, 316, 375 s pogojem, da bo streha krita s korci ali rdečo salonitko. — E. S.

OSEK. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 9 na parc. št. 585/2 s pogojem, da bo kritina korčna, vsa okna dvodelna (pokončni pravokotnik) in opremljena s polkni, garaža mora imeti dvokapno streho in krito s korci. — Soglasje k prizidavi gospod. poslopja pri št. 52 na parc. št. 266/4, 1549/2: dvokapna streha s korčno kritino, okna dvodelna in opremljena s polkni, objekt lahko povišajo in razširijo v smeri proti cesti in vrtu. — ZSV je izdal soglasje h gradnji hiše na parc. št. 1914, ki je že zgrajena. Ker gre za objekt zunaj naselja, lahko investitor nesimetrična okna dimenzij 150 x 160 ohrani. — E. S.

OTALEŽ. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji stanov. hiše na parc. št. 163/1, ki bi stala na mestu, kjer stoji že dotrajana stanov. hiša, ki bi jo investitor porušil. Gradnja je možna s pogojem, da ohrani streha objekta isto smer slemena in kritino, naklon naj bo ok. 45°, okna dvodelna (pokončni pravokotnik). — Soglasje h gradnji hiše na parc. št. 1626/1: streha dvokapna, simetrična, z naklonom okoli 45° in krita z rdečim zareznikom, okna dvodelna (pokončni pravokotnik), barva vseh fasad naj bo bela ali svetli oker. — E. S.

OZELJAN. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji in povišanju gospod. poslopja pri št. 47 s pogojem, da bo streha dvokapna in krita s korci. — ZSV je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 86 na parc. št. 595 s pogojem, da bodo dela izvajali po projektu I. Rijavca. — ZSV je dal soglasje k adaptaciji gospod. poslopja in prizidavi na parc. št. 483/2 s pogojem, da bodo dela izvajali po načrtu E. Kufersina in ing. Ozbiča. — ZSV je dal soglasje k prizidavi gospod. poslopja na parc. št. 591 s pogojem, da bo streha dvokapna in krita s korci. — ZSV je dal soglasje h gradnji stanov. hiše in gospod. poslopja na parc. št. 4049/7 s pogojem, da bosta strehi dvokapni in kriti s korci, okna stanov. hiše pa dvodelna (pokončni pravokotnik), priporočili smo polkna. — Z enakimi pogoji smo dali soglasje k gradnji hiše na parc. št. 3889/1. — E. S.

PECINE. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji počitniške hišice na mestu, kjer je stala stanov. hiša št. 44, s pogojem, da bodo okna imela polkna. — E. S.

PETRINJE. ZSV Gorica je dal soglasje k prizidavi novega trakta h gospodarskemu objektu (v j. smeri) št. 16 s pogojem, da višina strehe ne sme presegati višine sedanjega gospod. poslopja, kritina je obvezno korčna, vse okenske odprtine so lahko samo dvodelne. — E. S.

PLANINA PRI VOJSKEM. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji stanov. hiše na parc. št. 123/2 s pogojem, da bo streha simetrična, z naklonom ok. 45° in krita z rdečimi zarezniki, okna dvodelna (pokončni pravokotnik), barva vseh fasad pa bela, svetlo siva ali oker. — E. S.

PLEŠIVO. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 9 na parc. št. 772 k. o. Medana s pogojem, da bodo dela izvajali po projektu št. 351-260/72 z dne 27. 11. 1972. — ZSV je dal soglasje k prizidavi in adaptaciji gospod. poslopja št. 48 na parc. št. 1097 in 1098 k. o. Medana s pogojem, da bo streha krita s korci. — E. S.

ZSV Gorica je evidentiral na hiši št. 48 ljudsko slikarstvo v niši. — R. N.

PODBRDO. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 80 s pogojem, da bodo okenske odprtine le nekoliko večje, vendar še vedno pokončno pravokotne, balkon lahko zgradijo po vsej širini v. fasade, vendar priporočamo leseno ograjo, oblikovano po lokalnem vzorcu. — E. S.

PODBREG. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji in prizidavi stanov. hiše št. 7 s pogojem, da jo povišajo le do višine hiše, streha prizidka mora imeti enak naklon kot stanov. hiša in mora biti krita s korci, okna prizidka morajo biti dvodelna (pokončni pravokotnik) in opremljena s polkni, uporaba rolet ni dovoljena. — E. S.

PODBREŽE. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji stanov. hiše na parc. št. 1310, 1308, 1297, 1311 k. o. Štorje s pogojem, da bo streha dvokapna, simetrična in krita s korci, okna dvodelna (pokončni pravokotnik) in opremljena s polkni, barva vseh fasad mora biti bela, svetlo siva ali svetli oker, ograja balkona pa lesena in oblikovana po lokalnem vzorcu. — E. S.

POKLJUKA. Nova gozdna cesta med Gorljkom in Praprotnico poteka po naravovarstveno in spomeniško pomembnem področju, saj je planinsko naselje Zajamniki eno od najlepših še ohranjenih naselij te vrste. V splošnem je bil projekt tak, da kvalitet ni oškodoval, le ob planini Zajamniki se je

preveč približal naselju ter cesto projektiral po pobočju, ki je vidno iz Bohinja. ZSV Kranj je predlagal popravke trase. — P. F.

POLJE V BOHINJU. Zidana pritlična stavba št. 6 z lesenimi zatrepi je v osnovi še iz 2. pol. 18. stol. z nekaj ohranjenimi baročnimi okni. Klasicistične predelave (okna z mrežami, portal 1850 itd.) niso razvrednotile kvalitete, tako da je bil to najpomembnejši spomenik v naselju. S predelavo v vikend (arh. Rojc) pa je izgubila svoje značilnosti. Slučajno odkrite ljudske freske so zaradi malomarnosti skoraj uničene, stavba je nadzidana, nove odprtine (ki naj bi se po lastnikovem mnenju »neprizadeto in pošteno« vključile v stavbo) so degradirale proporce arhitekture. Kljub intervenciji je bila adaptacija samovoljno speljana do konca ob podpori vseh odločujočih občinskih organov (sl. 33–34!) — P. F.

POLJUBINJ. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše v št. 4 s pogojem da se zunanja podoba objekta ne bo bistveno spremenila, nespremenjena mora ostati kritina in okna. — Soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 17: okna nekoliko večja, dvodelna (pokončni pravokotnik). — Soglasje k adaptaciji hiše št. 26 in preureditvi hleva v garažo: balkonska ograja z lesenimi polnili. — Soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 54: dvo-krilna okna, ograja na terasah kovinske izvedbe z leseno oblogo, vse fasade naj bodo preslikane v svetli barvi. — Soglasje h gradnji balkona na j. fasadi stanov. hiše št. 63 ter zamenjavi oken v 1. nadstropju: okna morajo biti enaka kot v pritličju. — Soglasje k adaptaciji in dozidavi stanovanjske hiše št. 82: streha dvokapna in krita s korci. — E. S.

ZSV Gorica je ugotovil, da so na dotrajanem gospod. posloppju fragmenti trodelne freske: v sredi Mati Božja z detetom, ob straneh dva svetnika. Fragmente smo fotografirali in dali v arhivsko varstvo. — R. N.

PODNANOS. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 54 s pogojem, da zunanji fasad in ostrešja ne smejo bistveno spremeniti in da bo zidana ograja ob hiši visoka ok. 70 cm, izvedena v kamnu in neometana. — Isto velja za adaptacijo hiše št. 81. — E. S.

POSTOJNA. ZSV Gorica je skupaj z Investbirojem Koper začel pripravljati načrte za obnovo Modrijanovega mlina in stanovanjske hiše v Postojni. — E. S.

Sl. 33—34 Polje v Bohinju, hiša št. 6 pred adaptacijo in po nedovoljenem prezidavanju — omet s freskami je že odbit
Fig. 33—34 Polje — Bohinj area, The house No. 6 prior to adaptation and after the unlawful rebuilding — the plastering with the frescoes has been already removed

POTOKI NAD KOBARIDOM. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji prizidka hiše št. 3 s pogoji: hišo lahko razširijo proti V za ok. podaljšek hišne, kritina korčna, okna pa enaka hišnim; soglasje za prizidek ob hlevu št. 8: streha enokapnica, po možnosti krita s salonitom. — E. S.

PRAPETNO. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji stanov. hiše na mestu sedanje hiše št. 5 s pogojem, da novo zgradbo prilagodijo v oblikovnih elementih sosednjim hišam. — E. S.

PRAPETNO BRDO. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji garaže ob hiši št. 19 s pogojem, da bo streha objekta dvokapna, pri čemer je lahko en krak krajši, in soglasje h gradnji stanov. hiše z delavnico na parc. št. 3 s pogojem, da bo strešni naklon ok. 40°, okna pa dvodelna. — E. S.

PREDGRIZE. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji hleva ob stanov. hiši št. 33 s pogojem, da bo streha dvokapna z naklonom ok. 45° in krita z rdečimi zarezniki, in soglasje h gradnji stanov. hiše na parc. št. 102 k. o. Črni vrh s pogojem, da bo streha dvokapna z naklonom ok. 45° in krita z rdečimi zarezniki, okna pa dvodelna. — E. S.

PREM. ZSV Gorica je delno ublažil pogoje za adaptacijo stanov. hiše št. 35: okna na vseh fasadah lahko proporcionalno nekoliko povečajo, vendar s pogojem, da bodo vsa okna imela kamnite okvire. — E. S.

PRESERJE PRI BRANIKU. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji prizidka in adaptaciji stanov. hiše št. 30 na parc. št. 220/3 k. o. Branik s pogojem, da bo imela streha prizidka naklon hišne strehe, da bo krita s korci, balkon podaljšan čez prizidek, okna pa dvodelna s polkni. — E. S.

PRISTAVA PRI NEBLEM. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji prizidka ob hiši št. 2 s pogojem, da bo streha krita s korci in dvokapna, okna dvodelna s polkni. Stanov. hiša je spomenik III. kategorije. — E. S.

PRISTAVA PRI TRŽIČU. Zidana nadstropna baročna kašča ob gostilni (št. 6, pri Primožku) je dobila močne razpoke zaradi posedanja temeljev in vibracij, ki jih povzročajo težja vozila na cesti. Strokovna ocena (ing. Ribnikar) je pokazala, da bi bili za zaščito potrebni posegi, ki bi zahtevali veliko sredstev, kakršnih najbrž ne bo mogoče zbrati v potrebnem času (sl. 35). — P. F.

PRVAČINA. ZSV Gorica je dal naslednja soglasja: k adaptaciji stanov. hiše št. 161 na parc. št. 44/8: objekt se na zunaj ne sme bistveno spremeniti, streha objekta mora ostati dvokapna in krita s korci, okna objekta morajo biti dvodelna in opremljena s polkni (uporaba rolet ni dovoljena); k prizidavi stanovanjske hiše št. 216 na parc. št. 139: korčna strešna kritina; k gradnji hiš na parc. 36/2 ter št. 89/2, 1128: streha dvokapna, krita s korci ali rdečo salonitko, okna pa dvodelna. — E. S.

RAKITOVEC. ZSV Gorica je dal načelno soglasje k odstranitvi zidu pri hiši št. 29 s pogojem, da zagotovijo ponovno postavitev portala, pri čemer mora lastnik sporočiti ZSV Gorici naslov kupeca in njegovo zavezo, da bo nepoškodovani portal postavil na primerno mesto. — E. S.

RAZOR PRI TOLMINSKIH RAVNAH. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji lovske kočice na planini Razor na parc. št. 465/2 k. o. Žabče s pogojem, da bo krita s sivim salonitom, okna morajo imeti polkna, stavbo pa naj oblečejo z lesom. — E. S.

REKA-RAVNE PRI CERKNEM. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše na Reki št. 22. Hiša je bila etnografski spomenik I. kategorije, ker pa se je pozimi 1969/70 zrušil strešni stol z slamnato streho, je ni bilo več mogoče zaščititi v originalni podobi. Nova streha naj ima enak naklon, pokrita pa naj bo s strešniki. Vse fasade naj bodo belo pobarvane. — E. S.

ROBIČ. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 4 s pogojem, da se na zunaj ne bo spremenila. — E. S.

ROČINJ. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji gospod. poslopja v stanov. hišo na parc. št. 471 s pogojem, da bo streha objekta nespremenjena (korčna), okna objekta dvodelna (pokončni pravokotnik), vse fasade v barvi vzhodne strani, pri adaptacijskih delih je paziti na spominsko ploščo skladatelju Vinku Vodopivcu. — E. S.

RODIK. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji gospod. poslopja v stanov. hišo št. 74 s pogojem, da ostane streha dvokapna in krita s korci, okna objekta pa dvodelna (pokončni pravokotnik). — E. S.

RODNE PRI TOLMINU. ZSV Gorica je dal soglasje k postavitvi provizorija pribl. 100 m od odkupne postaje Dinosa za skladišče parketa in vinaza. — E. S.

RUT NAD BAŠKO GRAPO. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 39 s pogojem, da bodo garažna vrata lesena s polnili, balkonska ograja lesena in izvedena po lokalnem vzorcu, barva vseh fasad bela ali svetlo siva, vsa novo zgrajena okna dvodelna (pokončni pravokotnik). — E. S.

SANABOR. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 15 s pogojem, da bodo vsa okna objekta dvodelna (pokončni

pravokotnik), ograja balkona pa lesena, oblikovana po lokalnem vzorcu. — E. S.

SEDLO. ZSV Gorica je ugotovil, da je na fasadi hiše št. 14 novejša stenska slika Marije z detetom (naslikal Vinko Lapajne iz Ponikev), ki pa so jo z poznejšimi retušami popolnoma iznakazili in je zato nerešljiva. — R. N.

SELA PRI VOLČAH. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 19 s pogojem, da morajo ostati okna dvokapna, streha pa dvokapna, krita s korci ali rdečo salonitko. — E. S.

SENADOLICE. ZSV Gorica ne soglaša z adaptacijo stanov. hiše št. 7, ki je spomenik IV. kategorije, ker je investitor brez našega soglasja skoraj v celoti porušil objekt in namerava izvesti stropove »monta«. Zdaj je dolžan predložiti ZSV načrt sedanjega in bodočega stanja hiše. Projekt, ki ga je izdelal gr. tehnik M. Bunc, je sprejemljiv s pogojem, da bo streha dvokapna in krita s korci, okna pa dvodelna (pokončni pravokotnik) in opremljena s polkni. — E. S.

SENOZEČE. ZSV Gorica je dal soglasje k gradnji stanov. hiše na parc. št. 2953/2 s pogojem, da bo imela streha korčno kritino, da bodo okna dvodelna (pokončni pravokotnik, priporočamo polkna) in da bo barva vseh fasad bela ali svetli oker. — E. S.

SEŽANA. ZSV Gorica ne soglaša z adaptacijo stanov. hiše Krpanova pot 1, ker prizidek ni skladen s tovrstno arhitekturo, prav tako ne soglaša s sivo salonitno kritino. — ZSV je dal soglasje h gradnji pralnice za avtomobile (prizidek ob stanov. hiši Partizanska 60) s pogojem, da bo streha prizidka imela korčno kritino, in h gradnji garaže ob stanov. hiši Ulica telovadcev 1 na parc. št. 2067/3 s pogojem, da bodo zidovi garaže iz neobdelanega kamna (enako kot zid škarpe), vrata garaže izdelana tako, kot so v tem okolišju oblikovana vrata portonov, in da bo imela enokapno streho, ki mora biti krita s korci. — ZSV je dal soglasje h gradnjama hiš na parc. št. 55/1 in na parc. št. 3605, 3607, 3608/1: dvokapne strehe, krite s korci, okna pa dvodelna (pokončni pravokotnik) s polkni. — E. S.

SKOPO. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji treh stanov. hiš na parc. št. 567, 568, parc. št. 578, 579 in na parc. št. 1039/1, 2 s pogojem, da bodo strehe dvokapne in krite s korci, okna dvodelna, priporočili smo polkna, barva vseh fasad pa ali bela ali svetli oker. — E. S.

Sl. 35 Pristava pri Tržiču, baročna kašča s poškodbami zaradi prometa
 Fig. 35 Pristava near Tržič, The Baroque granary, damaged on account of the traffic

SKRILJE. Ker je hiša št. 23 etnografski spomenik II. kategorije, je ZSV Gorica predpisal pogoje za adaptacijo omenjene hiše, ki bi morala ohraniti vsaj fasadne značilnosti, zato bi nam moral investitor pred pričetkom del predložiti načrt. — E. S.

SLAP OB IDRJICI. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji stanov. hiše na ovinku ceste Slap-Pečine-Sentiviška gora s pogojem, da bo streha dvokapna z rdečo kritino (zarezniki ali rdeča salonitka), okna pa dvodelna (pokončni pravokotnik). — E. S.

SNEŽEŽE. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 4 na parc. št. 1620, 1621 k.o. Biljana s pogojem, da obdrži trokapno streho ali dvokapno s slemenom pravokotno na vaško pot, strešna kritina mora biti korčna, prizidek z ravno betonsko streho lahko porušijo, okna morajo biti

dvodelna, priporočamo polkna, ograja balkona naj bo lesena in oblikovana po lokalnem vzorcu, barva vseh fasad pa bela ali svetli oker. — E. S.

SOČA. ZSV Gorica je dal soglasje k že opravljenemu prekritju strehe s pločevino (Soča št. 46) s pogojem, da jo prebarvajo s temno sivo barvo. — Soglasje k adaptaciji hiše na parc. št. 357, 356, 931/6 in 932 k.o. Soča leva: strešna kritina sive barve (eternit šablone), strešni žlebovi pa leseni. — ZSV je dal soglasje k adaptaciji stare staje za počitniško hišico; zraven stoji pribl. enako velik nov objekt (5 × 3 m), ki rabi za garažo, je podoben staji, le na cestni fasadi so vgrajena lesena garažna vrata, zid je zunaj kamnit, znotraj pa oblečen z betonom. — ZSV je mnenja, da je objekt uporaben za stanovanje ter naj odstranijo garažna vrata, prednjo fasado lahko oblečejo z lesom

temne barve. Kolikor pa bi ugotovili, da je ta objekt nov, bi ga bilo treba porušiti. — Soglasje k adaptaciji hleva v počitniško hišico: velikost nespremenjena, lahko napravi okna, ki ne smejo presegati velikosti 60 x 60 cm, treba je zamenjati kritino, ki naj bo lesena (skodle), ravno tako naj bodo leseni žlebovi. — Soglasje k adaptaciji senika v počitniško hišico: zunanja fasada naj bo grobo ometana, kritine naj ostanejo lesene skodle. — E. S.

SOLKAN. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše na C. IX. korpusa št. 11 na parc. št. 119 s pogojem, da ostaneta strešni naklon in kritina nespremenjena, cestna (zahodna) fasada prav tako nespremenjena, barva vseh fasad pa naj bo bela, svetli oker ali svetlo siva. — ZSV je dal soglasje k razširitvi kamnite dvoriščne kolone iz leta 1873 ob vходу na dvorišče na C. IX. korpusa št. 18 s pogojem, da lok kolone razširijo tako, da levo in desno od sedanjega ključa v temenu dodajo po en vložek iste barve kamna. Nad kamnitim lokom je rekonstruirati s korci pokriti nadstrešek v enaki obliki, kot je današnji. Vsi drugi elementi kolone morajo ostati nespremenjeni. Kolone lahko zvišajo kot predvideva načrt, toda prav tako s kamnitimi vložki. — Soglasje k gradnji hiše na parc. št. 1548/: streha dvokapna in krita s korci, okna objekta dvodelna (pokončni pravokotnik), priporočili smo polkna. — E. S.

SRPENICA. ZSV Gorica je dal soglasje k prekritju s pločevino hiše št. 5 s pogojem, da jo do 30. oktobra 1972 prebarvajo v odtenu korcev (rdeče). — E. S.

STARA FUŽINA. Mali kozolec z lopo ob stanov. stavbi št. 77 je bil sicer sestavni del naselja, vendar ga zaradi dotrajanosti niso več uporabljali. Po zahtevi lastnika, da hoče na tem mestu garažo, je ZSV Kranj odklonil tipizirani načrt in dal navodila za primerno oblikovanje, ki maso prilagaja okolju. — Hiša št. 123 je primerno vključena v kvalitetni ambient ob klancu — delno po sugestijah spomeniške službe; načrt adaptacije so skušali podrediti tem kvalitetam. — Izkoriščanje melišč pod Studorjem za odkop gramoza so na osnovi mnenja ZSV Kranj (soglasno z urbanisti), da je to sestavni del značilne in zavarovane krajine, prepovedali. Enako so prepovedali odkope gramoza nad naseljem, ki so ga taki posegi močno prizadeli že v samem središču. Načrtno, a omejeno črpanje bo možno na Meleh, kjer gramoznica ne bo vidna. — P. F.

STARO SELO. ZSV Gorica ne soglašajo postaviti garaže ob cesti pred hišo št. 2 in je predlagal, da jo vključijo v stavbo gospod. poslopja za hišo. — ZSV je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 51 s pogojem, da bodo okna dvodelna (pokončni pravokotnik) in vse fasade preslikane v svetli barvi. — E. S.

ZSV Gorica je ugotovil, da je na fasadi gospod. poslopja pri hiši št. 22 stenska slikarija, ki kaže dva svetnika, precej izprana od dežja in potrebna čiščenja, obnove in utrditve. — Ob prezidavi oken na j. fasadi hiše št. 42 je prišla na dan dekorativna stenska slikarija, ki bi bila potrebna retuširanja. — R. N.

STOPNIK. ZSV Gorica je dal soglasje k zamenjavi oken na hiši št. 4 s pogojem, da ostanejo dvodelna. — E. S.

STUDENCICE. Neposredno ob p. c. sv. Florijana je želelo več prosilcev zgraditi nove stanovanjske hiše. ZSV Kranj je bil načelno mnenja, naj se naselje ne širi v smeri proti Vrbi, vendar bi bilo zaradi posebnih okoliščin enega od prosilcev in predlagane lokacije ob povojni stanovanjski stavbi mogoče tolerirati eno novo gradnjo. — P. F.

SUHORJE. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji notranjščine hiše št. 11 s pogojem, da ostane zunanjščina nespremenjena. — E. S.

SUŽID. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 31 s pogojem, da morajo biti vsa okna dvodelna (pokončni pravokotnik), balkonska ograja lesena, oblikovana po lokalnem vzorcu, strešna kritina pa korčna. — Soglasje h gradnji stanov. hiše na parc. št. 957, 1093/1, 1094: streha dvokapna in krita s korci, okna objekta dvodelna (pokončni pravokotnik). — E. S.

SVETO. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 53 s pogojem, da se zunanja podoba ne bo bistveno spremenila in da pred pričetkom del investitor predloži projekt s sedanjim stanjem. — E. S.

SEMBIJE. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše (zamenjava strešne kritine) št. 58. Hiša je spomenik III. kategorije. Adaptacija je možna s pogojem, da ostaneta kritina in streha nespremenjeni, zamenjajo lahko le strešno konstrukcijo, vsa okna objekta morajo biti dvodelna (pokončni pravokotnik), uporaba rolet ni dovoljena. — E. S.

SEMPAS. ZSV Gorica je izdal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 15 na parc. št. 516 s pogojem, da bodo nova okna dvodelna (pokončni pravokotnik), priporočili smo polkna, strešna kritina pa mora ostati korčna. — Soglasje k predelavi lope v stanov. hišo na parc. št. 5/11: dvokapna korčna streha, dvodelna okna s polkni, balkonska ograja oblikovana po lokalnem vzorcu, barva vseh fasad bela, siva ali svetli oker. — Soglasje k prizidavi stanov. hiše na parc. št. 81/1: korčna kritina, dvodelna okna s polkni, barva vseh fasad bela, svetlo siva ali svetli oker, zidca ne smejo oblagati s keramiko. — E. S.

ZSV Gorica je evidentiral stensko slikarijo na fasadi kmečke hiše št. 117. — R. N.

SENTVIŠKA GORA. ZSV Gorica je ugotovil na hiši št. 62, da so na fasadni steni pred leti prebelili kmečke freske iz leta 1799. Ker stavbo trenutno obnavljajo, je ZSV zahteval od investitorja, da pusti ves kompleks prebeljenih fresk nedotaknjen, da ne nanaša novega ometa in nove preslikave, fasada mora ostati takšna, kakršna je sedaj, in v njej ni dovoljeno odpirati novih oken ali povečevati starih. — R. N.

ŠEPULJE. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji stanov. hiše in gostinskega lokala na parc. št. 1499/1 k. o. Križ s pogojem, da bo nova stavba vsebovala karakteristike lokalne arhitekture (kritina, okna, kamniti detajli, dimniki, ganki, ometi idr.). — E. S.

ŠMARJE PRI SEŽANI. ZSV Gorica je dal soglasje k dozidavi stanov. hiše št. 5 s pogojem, da bo nova streha dvokapna in krita s korci, okna na razširjenem delu objekta enaka kot drugod. — E. S.

ŠTANJEL. ZSV Gorica je dal soglasje za adaptacijo hiše št. 13 s pogojem, da ostanejo glavna, zadnja in severna fasada neizpremenjene z vsemi sedanjimi odprtini vrat in oken, da ostane nespremenjena streha tako v naklonu kot v korčni kritini, da so vsa okna opremljena s polkni, da ostanejo vrata lesena in polna (brez zasteklitev). V j. steni lahko odpro večje okno za osvetljevanje dnevnice, v nadstropju te stene je možno odpreti največ 2 pokončni pravokotni dvodelni okni s polkni. Balkon ni dopusten v nobeni fasadi. Ob j. delu stavbe je treba pozidati zid atrija v višini 2—2,5 m, ki mora potekati v smeri nadaljevanja z. fasade v dolžini največ 4 m ter se mora nato pravokotno zalomiti v smeri proti stolpu. Vhod mora biti v z. steni (ob cestni strani) in mora imeti kamnite okvire in polna lese-

na vrata, zid tega dela stavbe mora biti ometan enako kot hiša sama, vrh zidu pa mora biti zavarovan s korci ali s škrlami. Iz atrija je mogoče odpreti manjši vhod na spodnjo teraso, ta vhod pa mora imeti prav tako kamnit okvir. Vse fasade morajo biti gladko ometane in obarvane v beli ali svetlo sivi barvi. Zemljišče okrog stavbe mora ostati v družbeni lastnini, ker bi prodaja tega zemljišča zasebnikom kasneje lahko ovirala spomeniškovarstvene posege v tem delu naselja, neposredno ob hiši lahko zravnavajo manjši plato ob vodnjaku. — E. S.

Opravili smo meritve in posnetke stanja, izdelali fotografsko dokumentacijo in pripravili idejni projekt za izrabo t. i. **gotske hiše** ob kobdiljskem vohodu v mesto. ZSV Gorica je dal k projektu svoje soglasje. — Izdelali smo tudi več variant idejnih načrtov za zidavo novih garaž. — V t. i. **romanski hiši** so očistili vso notranjost in izpraskali iz zidov vse organske odpadke, demontirali stropno in strešno konstrukcijo, pozidali vse manjkajoče dele zidov, naredili armanobetonске vezi in ploščo za strešno kritino ter obnovili vse strešno povezje. Strešna kritina je povsem obnovljena v prvobitni obliki s kamnitimi strešniki in zaključki na slemenu. Zlebove so sneli in na novo zatesnili vse stike, v pokončni žleb pa vložili odtočno cev (PVC), ker je prvotna, kamnita, zamakala vso steno. Na odprtih straneh stavbe so izkopali drenažne jarke do žive skale in jih z odtočno muldo vred betonirali, betonirali tudi konzolne nosilce za postavitev arm. bet. pokrova nad jaškom. Dotrajane kamnite stopnice ob stavbi so zamenjali z novimi in pred tem naredili nova arm. bet. ležišča zanje. Pred obojimi vhodnimi vrati so naredili nova kamnita pragova. Očistili so vodnjak, naredili nov filter, utrdili kamniti podstavek in »šalo« vodnjaka. Zravnali so zemljišče okrog hiše in vodnjaka (odpadni material) ter obnovili ovalno škarpo ob vodnjaku (prej zasilno zamazano v betonu). — V stavbi so napravili posteljico za tlak s horizontalno izolacijo in položili tlak iz naravnega kamna. Po primernih vzorih so obnovili etažno konstrukcijo iz tesanega hrastovega lesa. V nadstropju je bila delno ohranjena poslikava, katere del smo sneli. Vzorcji za omet v nadstropju so pripravljene. — Projektantska dela v tej zvezi: meritve, načrti in arhitektonski posnetki stanja, načrti statične rešitve, arhitektonski načrti z novo funkcijo, kamnoseški detajli, načrt drenaže in osuševanja, detajlni posnetki okenskih in vratnih odprtin, detajlni načrti obrtniških izdelkov, fotografska dokumentacija. — N. S.

Gl. tudi članek N. Štupar-Šumijeve!

STJAK. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji in dozidavi stanov. hiše št. 19 s pogojem, da bodo okna prizidka in hiše dvodelna (priporočili smo polkna), hišo lahko podaljšajo po vsej širini do dvokapne strehe s korčno kritino, lahko pa vso hišo povišajo za ok. 1,50 m. — E. S.

STORJE. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji dela stanov. hiše št. 39 s pogojem, da bo okno prizidka enakih dimenzij, kot so okna na hiši. — Soglasje h gradnji gospod. poslopja na parc. št. 2684: streha naj bo dvokapna in krita s korci ali rdečo salonitko, gotski kamniti portal, ki je zdaj demontiran, je treba ohraniti nepoškodovan. — E. S.

TEMNICA. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 42 na parc. št. 32 s pogojem, da morajo biti kritina hiše in prizidka korčna, vsa okna dvodelna in opremljena s polkni, ograja »ganka« naj bo lesena in oblikovana po lokalnem vzorcu. — E. S.

TOLMIN. ZSV Gorica je izdal več soglasij; prizidava stanov. hiše Brunov trg 8: prizidek bo segal do sedanje hišne strehe in imel enako kritino; adaptacija stanov. hiše Cankarjeva 3, ki je ambientni spomenik III. kategorije: cestna fasada ostane nespremenjena; adaptacija hiše Gradnikova 11: okna morajo biti dvokrilna in simetrično postavljena; preureditev prostorov lekarne: dvodelna okna; adaptacija hiše Rutarjeva 2: dvokrilna okna, dvokapna streha s kritino iz korcev ali rdeče salonitke; adaptacija in nadzidava hiše Šavlijeva 6: okna in kritina enaka kot na hiši, balkon lahko podaljšajo samo proti V; nadzidava hiše Tolminskih puntarjev 15: hišo lahko povišajo le za 50 cm, naklon in kritina morata ostati enaka, balkon v nadstropju lahko prekrijejo s podaljškom strehe; gradnja garaže in balkona na Trgu 1. maja 6: balkon je lahko železobetonski, a z ograjo po lokalnih vzorcih, garaža ima lahko ravno streho, ki bo tudi pohodna terasa z ograjo, kakršna bo balkonska, ali pa korčno streho; gradnja senika na zemljišču Pod brajdo: po končanih delih morajo odstraniti sedanji provizorji. — Garažo pri hiši Roje 7 je investitor zgradil brez našega soglasja in gradbenega dovoljenja. Če bo urbanist. dokumentacija pokazala, da je ta gradnja možna, bo treba prizidek ometati in svetlo preslikati. — E. S.

ZSV Gorica je delno obnovil stensko slikarjo na fasadi hiše Gradnikova 24, ki so jo pred leti pobelili in pobarvali in jo je bilo zato težko očistiti (tudi plasti neprimernih starejših poskusov obnove). Prvo-

bitna slika je bila močno sprana in je bilo težko ugotoviti njeno vsebino. Gre za MB z otrokom in dva komaj zaznavna svetnika pod njo, vse v medaljonskem okviru, ki ima zgoraj ob strani letnico 1779. Zato smo nekatere komaj vidne dele slikarje obnovili po originalu, delno tudi po fotografiji iz 1963, ki pa kaže že tudi neprimerne obnovitvene posege. Retuširali smo v secco tehniko. Vsa dela smo določili komisijsko s prof. F. Kolkajem in dr. I. Sedejem iz ZSV SRS. — R. N.

TOMAJ. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji stanov. hiše na parc. št. 1359 s pogojem, da je streha dvokapna in krita s korci, okna dvodelna s polkni, vse fasade pa bele ali svetlo okrase. — E. S.

TOPOLC. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 37, ki je spomenik I. kategorije, s pogojem, da ostaneta korčna kritina in naklon strehe nespremenjena, isto velja za okenske odprtine, lahko pa naredijo nove dimnike, v notranjosti izvedejo »monta« plošče in sodobneje uredijo prostore. — E. S.

TRENTA. ZSV Gorica je dal naslednja soglasja: k preureditvi planinske kočice ob izviru Soče: po predloženem načrtu s strogim upoštevanjem pogojev oblikovanja v zapisniku z dne 18. 5. 1971; k preureditvi hiše v dolini Zadnjice: zunanje zidove naj fugirajo in odstranijo beli omet, da bo vsa fasada enakega videza, kamnita, odstranijo naj betonski venec na prizidku, tega pa pokrijejo s podaljškom strehe, ki naj bo vsa pokrita s skodlami; k preureditvi počitni. hišice v Zapodnem: kritina ostane lesena, vse lesene dele, ki jih je investitor prebarval zeleno in okrasto, je treba prebarvati z lesu enako barvo; k adaptaciji senika za stanov. hišo št. 52: ne smejo ga niti zvišati niti znižati niti napraviti vozne poti, okna naj merijo pribl. 50 × 50 cm; k pozidavi ruševine na parc. št. 491/1, 2 k. o. Trenta-desna: vsi vidni zidovi morajo biti kamniti z vidnimi fugami (neometani), strešna kritina lesena; k adaptaciji senika: strešni naklon nespremenjen, kritina iz desk ali rdečih zareznikov, dvodelna, pokončno pravokotna okna okoli 80 × 65 cm s polknicami, ker je zgrajen iz cementnih votlakov, je treba zunanje stene grobo ometati, v okolici ni dovoljeno delati poti ali se lotevati drugih zemeljskih del, ograje so lahko samo lesene, zgrajene po tukajšnji tradiciji; k adaptaciji še dveh senikov v počitni. hišici: pri enem je odstraniti betonski strešni venec, tako da bo kap neposredno nad okenskimi okviri in bo obnovljen nekdan. naklon, pri drugem je treba be-

Sl. 36 Tržič, obnavljanje Kurnikove hiše (odstranjevanje prizidka)

Fig. 36 Tržič, Rebuilding the Kurnik house (removing the additional building)

tonsko podnožje prekriti z grobim ometom ali s kamni, urediti okolico in izkopane dele prekriti z rušo; prav to velja za adaptacijo stare staje s senikom, katere zadnjo fasado, obito s strešno lepenko, je treba obiti z lesom; podobno velja za adaptacijo še ene ovčje staje. — E. S.

TRNJE. ZSV Gorica je dal soglasje k prekrivanju gospod. poslopja pri št. 7 s tem, da bo kritina korčna ali pa rdeča salonitka. — E. S.

TRNOVO OB SOČI. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji garaže ob stanov. hiši št. 2 s pogojem, da bodo vrata garaže lesena, okna taka kot na hiši, sleme v isti višini in smeri kot hlevsko, isto velja za naklon strehe, kritina je obvezno rdeče barve, barva vseh fasad naj bo svetla. — ZSV je dal soglasje za že postavljeno garažo pri št. 14, vendar zahteva, da streho na sosednjem skednju, ki je salonitna, rdeče prebarvajo. — ZSV je dal soglasje h gradnji lope ob stanov. hiši št. 17 s pogojem, da bo strešna kritina korčna, streha pa dvo- ali enokapna. — E. S.

TRŽIČ. ZSV Kranj je dokončno restavriral pritličje in klet Kurnikove hiše ter sodeloval z Muzejem Tržič pri opremljenosti prostorov. Stavba je tipična ljudska arhitektura iz 18. stol., v osnovi in zunanji obliki še povsem kmečka arhitektura, ki pa se je zaradi specifičnih potreb postopoma spreminjala v skromno meščansko hišo. Dozidava posebnega zunanjega stopnišča, uporaba navadno slabo izrabljene zgornje etaže in končno še predelave kasnejše zgornje črne kuhinje so prvotno enodružinsko kmečko hišo spremenili v štiridružinsko, verjetno najemniško stavbo tržiških delavcev. Dobro ohranjena celota in detajli tako specifične zgradbe, ki pomeni zvezni člen med kmečko in meščansko arhitekturo, ter dejstvo, da je bila rojstni dom ljudskega pesnika, jo postavljajo na mesto enega naših najpomembnejših spomenikov ljudske arhitekture. V kleti, kjer je najti še celo sledove 17. stol. (grebenasti obok), je urejena kolarska delavnica, kot je bila v 19. stoletju, v sobi, kjer je bival V. Kurnik, je urejena njegova spominska soba z originalno opremo, v veži je črna kuhinja, obnovljeni sta samostojna kuhinja iz 19. stol. ter »hiša« s še pretežno kmečko

opremo. V mali sobi je razstava nogavičarstva, ki je bilo ena izmed obrti, s katero so se ukvarjali v Kurnikovih hiši. V letu 1973 bo dokončno uporabljeno še nadstropje, kjer bo postavljen prikaz etnografsko-socialne podobe Tržiča v zadnjem stoletju. — P. F.

TUBLJE PRI HERPELJAH. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 16 s pogojem, da ostane streha dvokapna in krita s korci, objekt lahko nadvišajo za ca. 50 cm, okna morajo biti dvodelna (pokončni pravokotnik) in opremljena s polkni, barva vseh fasad pa naj bo bela ali svetlo siva. — Soglasje k povišanju hiše št. 18: enotna kritina s cementnimi zarezniki ali korci, okna dvodelna. — Soglasje h gradnji prizidka ob hiši z gostinskim lokalom št. 24 s pogojem, da bo prizidek krit s korci, streha podaljšek hišne, okna dvodelna. — E. S.

VEDRIJAN. ZSV Gorica je dal soglasja: k adaptaciji gospod. poslopja št. 9: dvokapna streha, rdeča kritina; k adaptaciji hiše št. 21 na parc. št. 554: investitor pred pričetkom del predloži načrt za adaptacijo, ki mora upoštevati naslednje pogoje: hišo lahko povišajo le toliko, da dobijo primerno višino bivalnih prostorov, naklon strehe in kritina (korčna) morata ostati enaka, okna morajo biti dvodelna in opremljena s polkni, vse fasade morajo biti obarvane v beli ali svetlo oker barvi; k adaptaciji hiše št. 37 na parc. št. 593: hišo smejo povišati samo za 1 m, streha mora biti dvokapna, krita s korci ter mora ohraniti sedanji naklon, okna so lahko nekoliko večja od sedanjih (pokončni pravokotnik), priporočamo polkna, uporaba rolet ni dovoljena, barva vseh fasad naj bo bela ali svetli oker; k prizidavi in adaptaciji stanov. hiše št. 32 na parc. št. 580. Investitor je večji del hiše že adaptiral brez dovoljenja in v nasprotju s spomeniško službo, prav tako je ob s. strani že zgradil prizidek, ki oblikovno ni skladen z lokalno arhitekturo. Za dograditev prizidka in dokončno adaptacijo je izdal ZSV Gorica naslednje pogoje: prizidek mora imeti streho, ki naj bo podaljšek sedanje, in korčno kritino, okna na prizidku morajo biti dvodelna in opremljena s polkni (uporaba rolet ni dovoljena), barva fasad prizidka pa mora biti bela. — E. S.

VIPAJSKI KRIŽ. ZSV Gorica je dal soglasje k projektu, ki ga je izdelal P. Seljak za adaptacijo stanov. hiše št. 97 s pogojem, da upošteva še naslednje pogoje: okno v nadstropju s. fasade mora imeti obliko pokončnega pravokotnika in biti opremljeno s polkni. Kamniti zidec in steber na j. delu

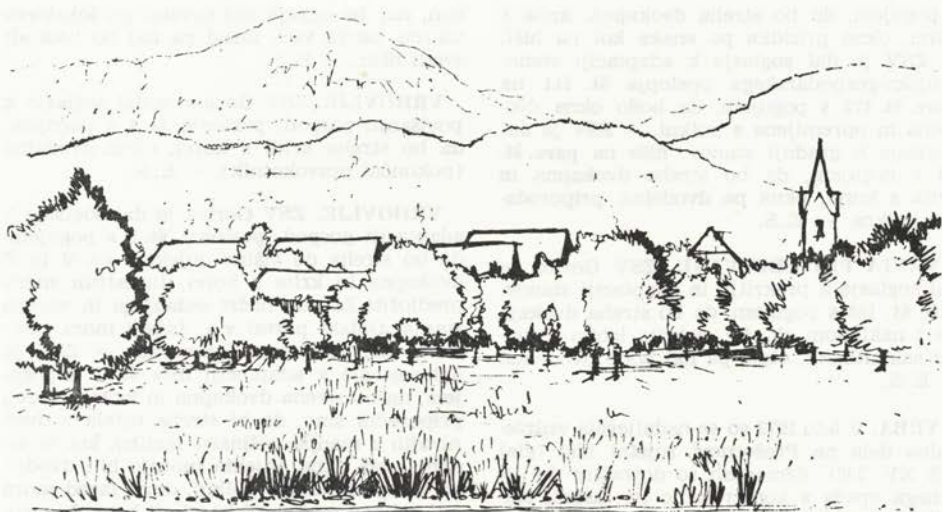
z. fasade naj bosta nepravilne zidave z neobdelanim kamnom, okno v pritličju na s. vogalu fasade mora imeti obliko pokončnega pravokotnika in biti opremljeno s polkni. Ker so pogledi na j. fasado možni le od daleč, so na tej fasadi dopustne odprtine, kot jih predvideva projekt. Vsi dimniki pa naj bodo oblikovani po lokalnem vzorcu. — E. S.

VITOVLJE. ZSV Gorica je dal soglasje k razširitvi, nadzidavi in adaptaciji hiše št. 19 s pogojem, da ostane streha dvokapna s korčno kritino, da bodo okna dvodelna in bo barva fasad bela ali svetli oker. — E. S.

VOLARJE. ZSV Gorica je dal soglasja: h gradnji prizidka ob hiši št. 1: streha nad prizidkom bo korčna; k adaptaciji notranjščine stan. hiše št. 43: okna ostanejo dvodelna; k adaptaciji stanov. hiše št. 54: okna bodo dvokrilna, ograja kovinska z leseno oblogo; h gradnjama dveh hiš, in sicer na parceli v bližini hiše št. 54: dvokapna streha, krita s korci, rdečo salonitko ali z rdečimi zarezniki, dvokrilna okna (pokončni pravokotnik) vse fasade svetlo poslikane, ter druge hiše: dvokapna streha, krita s korci, dvodelna okna, balkonska ograja je lesena, svetla barva vseh fasad. — E. S.

ZSV Gorica je ugotovil, da je na j. fasadi hiše št. 52 stenska slika Marije z detetom, kot kaže, narejena po vzoru podobnih podob v Borjani in Breginju. Slika je bila večkrat nestrokovno obnovljena, potrebna bi bila čiščenja. — R. N.

VOLČE. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 4, ki stoji v neposredni bližini kužnega znamenja. Celoten ambient je spomeniško zaščiten. Adaptacija hiše je možna samo, če ne bo bistveno spremenila zunanje podobe; pred pričetkom gradnje je dostaviti zavodu projekt adaptacije v potrditev. — ZSV je dal soglasje h gradnji balkona in prekritju strehe na hiši št. 11 s tem, da je novi balkon lahko betonski, vendar z leseno ograjo, ki naj bo enaka kot v 2. nadstropju, strešna kritina mora ostati korčna, okna pa istih dimenzij in opremljena s polkni. — Soglasji h gradnji hiše za hišo št. 18 in k adaptaciji hiše št. 40 vsebujeta pogoj, da bo strešna kritina rdeče barve, po možnosti korčna, okna pa morajo biti dvodelna (pokončni pravokotnik). — ZSV je dal soglasje h gradnji prizidka ob stanov. hiši št. 102 s pogojem, da bodo okna enaka kot na hiši, rolete niso dovoljene. — ZSV je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 127 s pogojem, da bo streha dvokapna in krita s korci, vsa okna dvodelna (pokončni

Sl. 37–38 Vrba, skica naselja in (spodaj) skica z vrisano stavbo črpalke in gostišča, kot so ju nameravali postaviti (risal dr. P. Fister)
 Fig. 37–38 Vrba, The sketch of the village, and (below) the sketch with the drawn in building of petrol station and inn, as planned to be constructed (Drawn by Dr. P. Fister)

pravokotnik), priporočili smo polkna, balkonska ograja lesena, oblikovana po lokalnem vzorcu, barva vseh fasad pa bela, svetlo siva ali oker. — E. S.

VOLČJI GRAD. Pri hiši št. 41 so poškodovali kamnito kolono iz 1824, okrašeno z rastlinskimi motivom v trikotniški prekladi,

obe konzoli imata geometrični ornament v obliki križa. ZSV Gorica je izdal odločbo, da poškodovano kolono, ki je imela enega izmed pilastrov preklanega na pol, znova obnovijo na licu mesta. — E. S.

VOGRSKO. ZSV Gorica je dal soglasje k prizidavi stanov. hiše št. 65 na parc. št. 80/3

s pogojem, da bo streha dvokapna, krita s korci, okna prizidka pa enaka kot na hiši. — ZSV je dal soglasje k adaptaciji stanovanjsko-gospodarskega poslopja št. 111 na parc. št. 172 s pogojem, da bodo okna dvodelna in opremljena s polkni. — ZSV je dal soglasje h gradnji stanov. hiše na parc. št. 93 s pogojem, da bo streha dvokapna in krita s korci, okna pa dvodelna, priporočamo polkna. — E. S.

VRATA PRI ČEPOVANU. ZSV Gorica je dal soglasje k prekritju in adaptaciji stanov. hiše št. 188 s pogojem, da bo streha dvokapna z naklonom ok. 40°, pokrita lahko s sivimi salonitkami, okna pa naj bodo dvodelna. — E. S.

VRBA. V letu 1972 so se nadaljevala vzdrževalna dela na Prešernovi rojstni hiši (glej VS XV, 236). Zamenjali so dotrajani del lesenega opaža s konstrukcijo na fasadi, očistili in prebelili fasado in okna. Vrba sicer ni vas s številnimi spomeniški objekti, njena posebnost je poleg p. c. sv. Marka, Prešernove hiše, lipe in podobnih detajlov skladna celota, vključena v izreden ambient, kar je na Gorenjskem že redka kvaliteta. Neposredno pod vasjo, v sadovnjaku, ki je del vaškega prostorskega sistema, je bila predvidena lokacija avtobusne postaje z restavracijo in bencinsko črpalko. V urbanističnem načrtu (spomeniškovarstveni elaborat je izdelal prof. Mušič!) je bil tod predviden ozek pas ob cesti za parkirne prostore ipd. Ne da bi bili povabili k razpravi pristojno spomeniško službo, so na javni razpravi določili gornjo lokacijo, ki bi zakrivala (prim. sl. 37–38!) del Vrbe in tudi Prešernovo rojstno hišo. Razpravo je razpisal Republiški sekretariat za urbanizem že v letu 1971. Vsa dokazovanja in prepričevanja spomeniške službe, da bo na tem mestu vsaka arhitektura uničila bistveni sestavni del naselja, niso pomagala. Po polemični razpravi, ki smo jo objavili v časopisju, je bil sklican ponoven sestanek, kjer pa je bil dosežen le delen kompromis. Iz kompleksa naj bi izločili večje objekte, ostala naj bi le bencinska črpalka, umaknjena nekoliko proti SZ. Taka rešitev je manj kot polovična, saj je bila argumentirana s tem, da je bilo zemljišče že odkupljeno — čeprav šele po naši intervenciji, torej z jasnim namenom izsiliti svojo rešitev. — P. F.

VREMENSKI BRITOF. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji stanov. hiše na parc. št. 970/1, 971/1 s pogojem, da mora biti streha dvokapna krita s korci, okna dvodelna, priporočili smo polkna, če bo hiša imela bal-

kon, naj bo ograja oblikovana po lokalnem vzorcu, barva vseh fasad pa naj bo bela ali svetli oker. — E. S.

VRHOVLJE. ZSV Gorica je dal soglasje k povišanju gospod. poslopja št. 6 s pogojem, da bo streha krita s korci, okna dvodelna (pokončni pravokotnik). — E. S.

VRHOVLJE. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji gospod. poslopja št. 2 s pogojem, da bo streha do višine objektov na V in Z dvokapna in krita s korci. Investitor mora predložiti Zavodu načrt sedanjega in novega stanja. Gotski portal v j. fasadi mora investitor nepoškodovan deponirati. — ZSV je dal soglasje k adaptaciji hiše št. 15 s pogojem, da bo streha dvokapna in krita s korci, priporočili smo, da bi streha ostala v dveh nivojih z manjšo višinsko razliko, kot je sedanja, vsa okna objekta morajo biti dvodelna in opremljena s polkni, omet fasad mora biti zalikan v naravnih barvi ali belo obarvan. — E. S.

VRSNO. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji stanov. hiše št. 22 s pogojem, da bodo okna dvodelna (pokončni pravokotnik), na balkonski plošči pa naj bo lesena ograja v višini 1 m. — E. S.

ZAJAMNIKI. V zadnjih letih se je pojavil hud pritisk na adaptacije pastirskih stanov kot tudi drugih gospodarskih poslopij na planšarijah v Bohinju. Zaradi napačne in šablonske razlage urbanističnih redov in spomeniškovarstvenih kriterijev (brez upoštevanja naselbinskih celot) nastopajo navadno zelo individualni likovni kriteriji, ki jih stopnjuje še takim kriterijem kar sovražna vzgoja načrtovalcev (arhitektov). Da bi poenotili kriterije, jih precizirali in morda celo uzakonili, je ZSV Kranj predlagal skupno akcijo vseh, ki delajo na tem področju za območje radovljiške občine, da bi točno določili področja in način dela posameznih načrtovalcev, izločili (s posebnim odlokom) pomembnejše objekte (predvsem naselbinske celote) in tako preprečili dostikrat divergentna mnenja in odločbe. Kljub nujnosti takega dogovora pa še ni bilo mogoče zbuditi dovolj zanimanja — enostranska akcija bi bila vsekakor nepopolna! — P. F.

ZAKRIŽ. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji stanov. hiše na parc. št. 422 s pogojem, da mora biti streha dvokapna z naklonom ok. 45°, strešna kritina naj bodo rdeči zarezniki, vsa okna objekta naj bodo dvodelna (pokončni pravokotnik), barva vseh fasad pa naj bo bela, svetlo siva ali svetli oker. — E. S.

ZALOŠČE. ZSV Gorica je dal soglasje k adaptaciji in nadzidavi stanov. hiše št. 36 na parc. št. 593 k. o. Dornberk s pogojem, da bo streha dvokapna, krita s korci, okna dvodelna, priporočili smo polkna. — ZSV ni dal soglasja k adaptaciji, prizidavi in nadzidavi stanov. hiše št. 28, ker pa gre za etnografsko nepomemben objekt, lahko ostane takšna, kot je po adaptaciji (namesto dvodelnih oken trodelna, opremljena z roletami). — E. S.

ZATOLMIN. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji prizidka k čebelnjaku hiše št. 51 s pogojem, da bodo okna dvokrilna, majhna, kota slemena mora ostati v višini sedanje, kritina mora biti temno sivi salonit in naklon strehe mora ostati enak, in soglasje k adaptaciji hiše št. 53 s pogojem, da bo kritina korčna, okna dvodelna, ograja na verandi pa lesena, taka, kot je zdaj. — E. S.

ZABČE. ZSV Gorica je dal soglasje h gradnji stanov. hiše ob hiši št. 1 s pogojem, da mora biti streha dvokapna-simetrična s korčno kritino, okna dvodelna (pokončni pravokotnik), priporočamo polkna, barva vseh fasad bela, svetlo siva ali oker barve, in soglasje h gradnji prizidka ob garaži pri št. 24 s pogojem, da bo streha dvokapna in krita s korci, ali rdečo salonitko. — E. S.

ZAGA OB SOČI. ZSV Gorica je dal naslednja soglasja: k adaptaciji hiše št. 8 s pogojem, da bo imel razširjeni objekt enako obliko in kritino strehe kot zdaj, okna dvodelna in enakih dimenzij, kot so v hiši; k adaptaciji in prizidavi hiše št. 18 s tem, da bo imela streha prizidka enako kritino kot hiša in da bodo okna dvodelna; k adaptaciji in prizidavi hiše št. 19 s tem, da bo streha rdeče barve, naklon enak kot zdaj, okna pa dvodelna; k adaptaciji stanov. hiše št. 113: dvodelna okna; k adaptaciji in prizidavi hiše št. 129: hiša bo visoka kot sosednja, ohraniti pa mora čopasto obliko, kritino in lesen napušč, okna morajo biti dvodelna (pokončni pravokotnik), barva vseh fasad pa bela, svetlo siva ali okraška; k adaptaciji hiše št. 135: zunanja podoba se ne spremeni bistveno, investitor mora pred pričetkom del predložiti ZSV glavni projekt adaptacije; k adaptaciji hiše št. 152 s pogojem, da bo kritina rdeče barve; h gradnji stanov. hiše na parc. št. 1120/1, 1176/2 s pogojem, da streha posname značilno obliko tukajšnje arhitekture (s čopom), da jo pokrijejo z rdečim zareznikom, eternitom ali cementnim zareznikom, da so okna pokončno pravokotna in dvodelna, barva vseh fasad pa bela, svetlo siva ali okraška. Podobne pogoje je ZSV predpisal za gradnjo še ene stanov. hiše. — E. S.

ZGODOVINSKI SPOMENIKI

AVTORJI:

E. S. — Emil Smole, Nova Gorica, Zavod za spomeniško varstvo

P. F. — dr. Peter Fister, Ljubljana, Fak. za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo
E. N. — Rafael Nemeč, Nova Gorica, Zavod za spomeniško varstvo

1971

BREGINJ. ZSV Gorica je soglašal s tem, da vzdajajo spominski plošči na rojstno hišo dr. Josipa in dr. Nikolaja Tonklija (hiša št. 23). — E. S.

KALEC PRI KNEŽAKU. L. 1971 so pripadniki neke enote JLA razdejali zbirko skladatelja Miroslava Vilharja v stolpu nekđ. gradu. Ukrepi za ugotovitev krivcev in povrnitev škode so bili izvedeni. — E. S.

KOSTANJEVICA PRI NOVI GORICI. ZSV Gorica je imenoval komisijo za pregled stanja v samostanski knjižnici. Komisija je

ugotovila, da se stanje ni bistveno spremenilo od tistega, ki ga je ugotovila aprila 1961. Knjižni fond je v dveh prostorih, in sicer v obstanskih policah, visokih več kot 3 m, zato je težko dostopen. Od 1961 sprejetih sklepov je bil uresničen samo tisti, da na tleh depozirani del knjig postavijo v lesene knjižne police, ki jih je samostanu odstopila Goriška knjižnica. Zato je dal ZSV na predlog komisije Skupščini občine, svetu za kulturo in Temeljni kult. skupnosti Nova Gorica naslednje predloge:

1. Sedanji knjižni prostori so neprimerni in nezadostni za tolikšno število knjig. Knjiž-

ni fond je težko dosegljiv, ker je postavljen na police, ki segajo od tal do stropa (presegajo višino 3 m).

2. Prostorski položaj knjižnice bi se izboljšal, če bi se iz objekta izselili dve družini, ki stanujeta v neposredni bližini prostorov samostanske knjižnice. Z izpraznitvijo teh stanovanj bi samostan pridobil 9 sob, ki bi se preuredile za knjižnico, in sicer: 7 sob za knjižno gradivo, 1 sobo za stalno razstavo iz življenja in dela patra Škrabca, 1 soba pa za študijsko sobo za bralce, za preučevanje knjižnega gradiva.

3. Vsako leto bi bilo treba zagotoviti finančna sredstva za nabavo kovinskih knjižnih polic. V letu 1971 naj bi opremili 2 sobi, treba pa je nabaviti tudi kovinske omare za shranitev inkunabul in drugega najdragocejšega materiala.

4. Z gradbenim strokovnjakom je izdelati predračun najpotrebnejših adaptacij v prostorih za knjižnico, predvsem pa napeljati elektriko pod zidni omet.

5. Knjižni fond je v inventarnih knjigah (nekateri so stare tudi nad 100 let) popisan, vendar ne v celoti, posebej tisti, ki je prišel v knjižnico v novejšem obdobju. Nova inventarizacija knjižnega fonda je nujno potrebna, da bi bilo mogoče ugotoviti dejansko stanje knjižnega fonda. Enak problem je s katalogi, sedanjí le težko rabi svojemu namenu. Potreben bi bil nov sodoben katalog. Pri urejanju in postavljanju novega kataloga bi bilo potrebno, da eno kopijo katalognih listkov hrani tudi Goriška knjižnica. S posebnim planom dela, ki naj ga izdela samostan v sodelovanju z Goriško knjižnico, naj bi zagotovili ureditev knjižnice v sprejemljivem obdobju. Tako bi knjižnica mnogo pridobila, dostopna bi postala naši javnosti in ostalemu kulturnemu svetu kot najdragocejši kulturni spomenik med knjižnicami na Goriškem. — E. S.

LJUBELJ. Sporazumno z investitorjem je določena nova lokacija graničarske karavle na Ljubelju. Prvotni predlogi, ki so predvidevali postavitev neprimerne oblikovane visoke stavbe na čistini med p. c. sv. Ane in velikim kompleksom taborišča internirancev (ki je bilo ponovno urejevano, čeprav še ni dokončno urejeno — glej VS XII, 147!), bi namreč v tako pomembno spomeniško področje vnesli povsem neprimerne likovne elemente. Nova lokacija pa je povsem skrita; poskrbljeno je bilo tudi za čim manjši poseg v vegetacijo. — P. F.

LOG PRI VIPAVI. ZSV je dovolil Goriškemu muzeju, da prepelje v svoje zbirke ostanke spomenika huzarja Pavla Rostasa, ki je

bil uničen med obema vojnama in je že dolga leta (brez glave in spodnjih okončin) ležal na dvorišču osnovne šole v Vrhpolju pri Vipavi. — E. S.

MOST NA SOČI. ZSV Gorica je dal pobudo, da bi uredili grobove pomembnejših domačinov, zlasti pa spomenike Rutarja, Carlija in Fabianija. ZSV je predlagal, da nagrobnike vzdajo v zunanjo in notranjo steno pokopališke cerkve sv. Mavra. — E. S.

NOVA GORICA. ZSV Gorica je komisijsko ugotovil, da so v že zaščiteni delovni sobi umrlega slovenskega pisatelja Franceta Bevka v Rožni dolini pri Novi Gorici nasl. slike: Nemeč Rafael: Kobarid — Poganjski vodnjak, Jakac: Pokrajina, Kogej: Tolmin (1960), Jakac: Repentabor (50), Pergar Rudi: Slikar, Hmeljak Vlado: Ob mlinu (1968), Vončina: Idrija (1960), Hlavati: Kraška vas (1960), Mavrig: Pokrajina s cerkvijo, Zupan: 1475 (1975), intarzija — narodna noša (pionirji iz šole »Staro sajmišče« Beograd (1966), Appolonio: Koper — vodnjak na Mudi, Spacapan: Bevkov portret (1925), Lukežič Nada: Želja, Lukežič Nada: Mali fosil. — V delovnem kabinetu smo popisali še nasl. predmete: pisalna miza, pisalni stroj znamke SIM, namizna svetilka, divan, tri knjižne omare s knjigami, lesen fotelj k pisalni mizi, 2 navadna stola, pručica z namizno svetilko, stoječ pepelnik, železna peč, telefon Iskra, večja knjižna polica iz dnevene sobe s knjigami, knjižna polica iz spalnice pok. gospe Bevk s knjigami, lesteneč s tremi žarnicami, 3 zidni termometri. V pisalni mizi je korespondenca in rokopisi. V delovni sobi so še slike: Veno Pilon: Amour simple, Jan Rambouser: Plesalke (1924), Tone Kralj: 5 ilustracij (tuš), Bucig: Portret Franceta Bevka, Skok: Žena pri ognjišču.

ZSV Gorica je Splošni vodni skupnosti Soča iz Nove Gorice dal soglasje k regulaciji Vrtojbece pri starem židovskem pokopališču v Novi Gorici s pogojem, da je treba stare nagrobnike premestiti na novi del židovskega pokopališča, na novi del pokopališča je prenesti vse najdene človeške kosti, obvestiti je tudi o vseh drugih morebitnih najdbah. — E. S.

TOLMIN. ZSV Gorica je imel tudi v letu 1971 posebnega čuvaja, ki je skrbel za vzdrževanje nemške kostnice iz 1. svetovne vojne pri Tolminu. — E. S.

TOMAJ. ZSV Gorica je imenoval komisijo za pregled župnijske in Kjudrove knjižnice, ki je ugotovila naslednje: prostor, v katerem so zdaj knjige, je v prtiličju desno v drugi

sobi, ki meri 5,5 x 6,00 m, visoka je 3,40 m, ima ena vrata in dvoje oken. V tem prostoru je ob stenah in po sredi razmeščenih pribl. 225 m tekočih metrov polic. Strop je na sredi podprt, ima vidne razpoke, posebno ob stikih s stenami. Okna so zavarovana z železnimi križi, pač pa ponekod puščajo vodo (dež). Električna instalacija je speljana nad ometom, tako da je knjižnica ogrožena (tudi žarnica z ohišjem je prislonjena na knjige v najvišji polici. Poleg tega je prostor razmerno vlažen in če bo to stanje trajalo še kaj dlje, bodo knjige resno poškodovane. Pred tem je bil knjižni fond razvrščen po treh večjih prostorih (dveh zgoraj in sedanjem v pritličju) in šele sedanji župnik H. Srebrnič je — s škofovim privoljenjem — strpal vse v ta prostor, ob prenosu pa so velik del fonda tudi zmešali, tako da bi si s Kjudrovimi katalogi obiskovalec ne mogel več kaj prida pomagati. V policah manjkajo posamezne vmesne enote, za katere je ob tako bežnem pregledu, kakršnega je komisija mogla opraviti, težko reči, ali so le zamešane, ali pa v resnici manjkajo. To bi bilo mogoče ugotoviti le ob podrobnem pregledu. Katalogi in sezname (v knjigah, listkov ni) so v policah.

Glede izposojanja in rabe gradiva iz knjižnice si komisija ni mogla ustvariti prave podobe, uporaba je omogočena le v prostorih župnišča, le izjemoma je gradivo šlo ven, kot kaže, nekaterim ustanovam ali njihovim sodelavcem (za razne razstave, sestavljanje bibliografij, npr. Studijska knjižnica v Kopru, Goriški muzej in drugi).

Komisija meni, da je treba knjižnico kot celoto ohraniti skupaj, tu, kjer je, vsekakor pa ji je treba dati še en prostor, vsaj enako velik kot sedanji. Nato je treba knjige urediti tako, kot so bile razvrščene pred Kjudrovo smrtjo in so vpisane v kataloge. Pozneje pa bo treba ves fond urediti po sodobnih načelih; zato in da bi prišli do predstave o dejanskem stanju, je treba knjižni fond na novo inventarizirati in katalogizirati. Komisija je dala tudi vrsto predlogov za ureditev knjižnice in njenih prostorov in predlagala izdelavo pravilnika za izposojanje. Predloge je sporočila tudi Svetu za kulturo in prosveto SO Sežana, ki je sklenil, da je treba knjižnico postopno urediti v sedanjih prostorih, nikakor pa je ne smejo prenesti z obč. območja. Temeljna kult. skupnost je zagotovila tudi prva sredstva za katalogizacijo. — E. S.

1972

BREGINJ. Na hiši št. 23 je nova spominska plošča dr. Josipu in dr. Nikolaju Tonkli. — R. N.

CEGELNICA PRI NAKLEM. Obeležje NOB, kjer je bila formirana Kranjska četa, ne pomeni le napisnega kamna, temveč označitev prostora, kjer je bil ta dogodek. Zato je ZSV Kranj odklonil lokacijo nove stanov. stavbe neposredno nad njim ter bil mnenja, da tudi že stoječa nova stavba (vikend!) neprimerno posega v ambient. — P. F.

HRUŠEVlje. ZSV Gorica je Goriškemu muzeju dovolil začasen prevoz in razstavo rimskega nagrobnika iz Hruševlj v Brdih. — E. S.

KORITNICA. ZSV Gorica je dal soglasje k postavitvi spomenika ZB NOV s pogojem, da dostavijo načrt spomenika in po končani gradnji uredijo okolico. — E. S.

LADRA. ZSV Gorica je sodeloval v komisiji za postavitve spomenika padlim v NOV. Komisija je bila mnenja, da je spomenik možno postaviti na parc. št. 15/19 k. o. Ladra, pred postavitvijo pa je treba izdelati načrt, ki ga morajo potrditi ustrezne službe. — E. S.

OCIZLA. ZSV Gorica je pregledal stanje spominske plošče pesnika Scipija Zlataperja v Ocizli. Plošča je docela razpokana, tako da njen tekst ni več čitljiv, zato je spomeniška služba predlagala, da je ne obnavljajo, temveč na njeno mesto vzdajajo novo spominsko ploščo z enakim besedilom. — E. S.

PREDOSLJE. ZSV Kranj je za Krajevno skupnost izdelal idejno rešitev ureditve NOB grobišča na pokopališču, ki je v sorazmerno slabem stanju. — P. F.

NOVA GORICA. ZSV SRS je skupaj z ZKV Gorica izdal odločbo št. 77/71 1972 z dne 20. 11. 1972 o zaščiti kulturne dediščine pokojnega slovenskega pisatelja Franceta Bevka. Odločba zajema zaščito vsega inventarja v delovni sobi pok. pisatelja v Ljubljani, Puharjeva 3/3, po stanju na dan pisateljeve smrti, zlasti vso sobno opremo, celotno knjižnico, rokopisni fond s korespondenco, spominske predmete, ki so vezani na pisateljevo literarno in javno delovanje ter njegovo osebnost (osebni predmeti, darila) s posvetili, odlikovanja, priznanja, njegove portrete in podobno), nadalje ves inventar v delovnem kabinetu pokojnega pisatelja v njegovi hiši v Novi Gorici, Rožna dolina št. 51, zlasti pa sobno opremo, knjižnico, pisateljevo kore-

spondenco in rokopise ter vse tiste njegove predmete tudi zunaj delovnega kabineta, ki so pomembni za prikaz pisateljevega literarnega in javnega delovanja ter njegove osebnosti (darila s posvetili, odlikovanja in druga javna priznanja, njegove portrete, osebne predmete in podobno) po stanju na dan pisateljeve smrti. Sočasno je bila zaščitena tudi vsa korespondenca, zapiski in drugi spominski predmeti pokojnega pisatelja iz zapuščine sedaj tudi že pokojne pisateljeve vdove Davorine Bevk. — E. S.

SIDRAŽ POD KRVAVCEM. Zaradi odlašanja s financiranjem vzdrževalnih in ureditvenih del na odkupljeni stanovanjski stavbi št. 7, ki je tako NOB kot etnografski spomenik, se je pozimi 1971/72 udril del ostrejša s stropi ter so nastale hude poškodbe v nosilnih zidovih. Novi predračun za obnovo je bil štirikraten prvotni, zato je posebna komisija Kult. skupnosti odločila, da ne bo odobrila denarja za obnovo (glej tudi VS XII, 144). — P. F.

ŠENTVID PRI LUKOVICI. V noči od 5.—6. marca so porušili in razmetali plošče na grobišču padlih borcev NOV. ZSV Kranj je predlagal način obnove in nove pritrditve, da bo v prihodnje grobišče primerneje urejeno in varnejše pred podobnimi vandalskimi dejanji. — P. F.

ŠMARTNO V BRDIH. ZSV je dal soglasje k prizidavi in razširitvi gostinskih objektov

pri spomeniku na Balah s pogojem, da morajo imeti vsi objekti korčno kritino, da morajo biti okna dvodelna in opremljena s korci, da morajo biti vse fasade svetlo obarvane ter da se jz. del terena v smeri proti spomeniku ustrezno ozeleni. — E. S.

TOMAJ. ZSV Gorica je začel skupaj s strokovnjaki Goriške knjižnice katalogizirati knjižno gradivo spomeniško zaščitene Kjudrove in župnijske knjižnice v Tomaju. — E. S.

TRENTA. ZSV Gorica je dal soglasje k postavitvi spomenika padlim Trentarjem, ki naj bi stal na križišču glavne ceste Trenta—Vršič in dovozne poti do gostilne Zlatorog. — E. S.

TRZIČ. Vodne naprave za Mošenikom so bile hrbtnica fužinarsko-obrtniškega dela, ločenega od tržnega in cerkvenega dela naselja. Ker je staro mestno jedro zavarovano kot spomeniška celota, so tudi rake, vodna kolesa, leseni mostiči, železne ograje ipd. ob Mošeniku njen bistveni sestavni del. ZSV Kranj je zato nasprotoval opustitvi vseh teh naprav (razlog naj bi bila potreba po novem fekalnem kolektorju) ter predlagal vgraditev cevovoda pod strugo industrijskega potoka, ki ga je možno kadarkoli izsušiti, obenem pa bodo še opravljena nujna vzdrževalna dela. Tako bo ohranjena tudi tekoča voda kot značilen sestavni del tržiškega ambienta. — P. F.

Sl. 39 Tržič, opuščene vodne naprave za Mošenikom

Fig. 39 Tržič, The abandoned water constructions along the Mošenik

RAZNO

AVTORJI:

E. S. — Emil Smole, Nova Gorica, Zavod za spomeniško varstvo

P. F. — dr. Peter Fister, Ljubljana, Fak. za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo
S. B. — Stane Bernik, Ljubljana, Sinteza

FAMLJE. ZSV Gorica je 1972 dal soglasje Narodni galeriji v Ljubljani, da kopira freske v p. c. sv. Tomaža. — E. S.

MALA LOKA. Med zemeljskimi deli ob sv. vogalu samostana, ki ga prvič omenjajo že 1332 kot graščino in so ga kasneje kupile

redovnice, so odkrili vogal stavbe ali obzidja ter sled obrambnega jarka ob njem. Zid, debel pribl. 80 cm, je netipičen, iz lomljenca, ob ogledu 19. 7. 1972 je bil viden le še fragment in sled. V notranjosti vogala so po izjavi očitidcev našli človeške kosti, v odpeljanem materialu pa drobce poznoantične keramike (datiral A. Valič). — P. F.

NAKLO PRI DIVAČI. ZSV Gorica je dal 1972 soglasje Narodni galeriji v Ljubljani, da kopira freske v p. c. sv. Vrica. — E. S.

STANJEL. ZSV Gorica je z RTV Ljubljana posnel barvno televizijsko oddajo o Štanjelu kot enem najpomembnejših kult. spomenikov Slovenije. — E. S.

IZVOZ NA OBMOČJU ZSV GORICA. Leta 1971 so obmejni organi v Sežani preprečili izvoz 20 etnografskih kamnitih posod, ki jih je hotel odpeljati neki tuj državljan, jih spravili v skladišče SO Sežana, proti tujemu državljanu pa uvedli sodni postopek. Prav tako so tu ustavili poskušani izvoz 2 ikon in 2 rimskih amfor. Dalje je carinarnica zasedla večje število etnografskih predmetov, ki so jih hoteli izvoziti brez dovoljenja, ter jih (med njimi je 65 kolovratov) začasno predala v hrambo ZSV, dokler ne bo končan sodni postopek proti kršilcu. Ustavila je tudi jugoslov. državljana, ki je hotel odpeljati 2 rimski amfori, in uvedla sodni postopek.

ZSV Gorica je 1971 dovolil, da so izvozili čez **Predil** lesen kolovrat, kupljen v trgovini v Postojni, in okrašeno čutaro iz Grčije.

Prav tako 1971 je ZSV dovolil, da so izvozili v **Novi Gorici** poslikano skrinjo (ši. 135, vi. 64 in gl. 48 cm), ki je bila že močno restavrirana.

L. 1972 je ZSV Gorica vnovič opozoril upravo javne varnosti v **Novi Gorici** na poskuse nezakonitega prenašanja kult. spomenikov čez mejo. Zaradi večje pazljivosti obmejnih varstvenih in carinskih organov je sicer že težko pretihotapiti kult. spomenike, zato jih večkrat poskušajo spraviti čez mejo razstavljene ali pa s pomočjo dvolastnikov. Organi javne varnosti so preprečili že več takšnih poskusov, zlasti na območju blokov Gomišček in Golo brdo.

L. 1972 je ZSV Gorica pregledal 5 ikon na upravi carinarnice v Sežani in ugotovil, da sta dve reprodukciji, ena manj vredno delo 20. stol., dve pa sta slikani z oljem na les (MB in Kristus) in sta nastali po vsej verjetnosti v prejšnjem stoletju zunaj jugoslov. ozemlja. Nobene od teh ikon nismo šteli za kult. spomenik. — E. S.

RAZNA SOGLASJA ZSV GORICA 1971

ANHOVO. Za gradnjo elektroinstalacije pri adaptaciji mlinice cementa v Anhovem, za gradnjo hiše na parc. št. 1727/2 k. o. Anhovo, za adaptacijo hiše na parc. 2656/3 in 2643/2, za gradnjo dveh montažnih hiš na delu parc. št. 1819, 1917/1 in 1817/2, za gradbena dela pri razširitvi in modernizaciji proizvodnje azbest cementnih valovitih in ravnih plošč »Salonit« Anhovo, za gradnjo hiše na parc. 1727, za gradnjo hiše na parc. 1727/4, za gradnjo gradbišnih prostorov na zemljišču, ki je last podjetja Salonit Anhovo, za gradnjo hiše na stavb. parc. zazidalnega načrta, označeno s št. 16.

BAČA PRI MODREJU. Za popravilo hiše št. 25.

BATE. Za adaptacijo govejega hleva na parc. št. 208, za adaptacijo hleva na parc. št. 109.

BILJANA. Za gradnjo stanovanjske hiše na parc. št. 525.

BILJE. Za adaptacijo lope na parc. št. 48, za gradnjo prečpalne naprave gline na parc. št. 366/1 in 364/1, za adaptacijo hiše na parc. 149 in 553, za gradnjo prizidka na parc. 61/1, za adaptacijo hiše na parc. 117/1 k. o., za popravilo-rušenje hiše v Biljah št. 107.

BORJANA. Za popravilo strehe osnovne šole.

BODREŽ. Za gradnjo prizidka hiše št. 22, za gradnjo hiše na parc. št. 65/7.

BRANIK. Za gradnjo rezervoarja in vodovodnega omrežja na parc. št. 2673/1, 4667/1, 4666/6, 4657/6 in 4657/2, za gradnjo greznice in kanalizacije na parc. št. 205/1 in 4657/8, za gradnjo prizidka hiše na parc. 205/7 k. o., soglasje z zazidalnim načrtom Marketa, bencinskega servisa in stanovanjskih hiš št. 328, za gradnjo garažnih boksov parc. št. 1316/2, za gradnjo stanovanjske hiše na parc. št. 4619/2, za novogradnjo na parc. št. 4619/8, hale za vzrejo piščancev na parc. 4586/1, za razširitev obstoječega gospodarskega poslopja parc. 117/1.

BRJE. Za gradnjo objekta za vzrejo piščancev na parc. 3006.

BUDANJE. Za premaknitev zidu in skrajšanje objekta v Budanjah št. 50, za odpranje nove okenske odprtine na kopalnico v Budanjah št. 104.

BUKOVICA. Za prestavitev montažnega hangerja na parc. št. 527/3, za razširitev in adaptacijo hiše na parc. št. 133 in 581/3, za gradnjo hiše na parc. št. 329/2 in 335, za gradnjo prizidka-garaže k hiši št. 61, za gradnjo hiše na parc. št. 156 in 339.

CERKNO. Za gradnjo hiše na parc. 590/5, za adaptacijo hiše št. 167, za gradnjo hiše na parc. 169 k. o. Planina, za gradnjo treh ga-

ražnih boksov na parc. 353, za gradnjo proizvodne hale »Zarilnice« na parc. 734/2, 735/1 in 363, za gradnjo hiše na parc. 108/4, za gradnjo hiše na parc. 108, za gradnjo hiše na parc. 108/3, za odobritev lokacije za gradnjo šole — spomenika NOB v Cerknem na delih parc. št. 586/6, 576/4, 576/1, 585/3, 586/8, 586/1, 566, 567, in 568/1, za gradnjo atrijske hiše na delu parc. 233/2, za gradnjo dveh stanovanjskih blokov na parc. 68/1 in 70/5, za odobritev lokacije za vkop cisterne na delu parc. 68/1, za gradnjo hiše na parc. št. 13 in 87 po načrtu, ki ga je izdelal Splošni projektni biro.

ČRNI VRH. Za gradnjo hiše na delu parc. 300/4, za gradnjo počitniške hiše na parc. 497/12, za gradnjo počitniške hišice na parc. št. 497/13.

CEPOVAN. Soglasje za adaptacijo osnovne šole na parc. št. 372 in 142/2, za adaptacijo hiše št. 97.

CEZSOČA. Za adaptacijo hiše št. 65, hiše št. 109, hiše št. 122, hiše št. 104, za gradnjo betonske plošče št. 81, za gradnjo armiranobetonske plošče nad kletjo in hlevom št. 145.

ČEHOVINI. Za gradnjo garaže k hiši št. 1.

DESKLE. Za gradnjo stanovanjske hiše parc. št. 321 in 322, za adaptacijo hiše št. 8.

DORNBERK. Za gradnjo hiše na parc. št. 719, za gradnjo hiše in gospod. posl. na parc. št. 1392, za gradnjo hale za vzrejo piščancev na parc. 298, za gradnjo garaže in kokošnjaka na parc. 396/2, za gradnjo hiše na parc. št. 724/1, za gradnjo hiše na parc. 822 k. o.

DIVAČA. Za gradnjo garaže št. 105.

DRAGA. Za gradnjo prizidka k hiši na parc. št. 6621/3 k. o. Dornberk.

DRNOVK. Za adaptacijo-dozidavo k hiši na parc. 1298/1 k. o. Biljana.

DREŽNICA. Za gradnjo drvarnice in kokošnjaka št. 46, za izvedbo sanitarij v gostilni št. 45.

DUTOVLJE. Za gradnjo verande št. 132.

GABRJE. Za adaptacijo gospod. posl. št. 31, za gradnjo garaže št. 31.

GODOVIČ. Za gradnjo hiše na parc. št. 72/36 k. o. Godovič, soglasje za gradnjo hiše na parc. št. 72/34 k. o. Godovič, za adaptacijo gospod. posl. na parc. št. 48 k. o., za gradnjo hiše na delu parc. 159 k. o. Godovič, za gradnjo hleva, senika, silosa in cisterne za gnojevko, na parc. št. 63/1.

GRADIŠČE. Za gradnjo centralne kurjave in vkopa cisterne na parc. št. 541/3 in 61/1, za gradnjo hiše na parc. 127.

GRGAR. Za novogradnjo na parc. št. 2810/1.

GRAHOVO. Za adaptacijo hleva št. 6, za adaptacijo hleva ob Bači št. 10 in ureditev parkirnega prostora pred gostilno ob Bači št. 23.

GOR. CEROVO. Za adaptacijo hiše v Gor. Cerovem 39.

GORENJA VAS. K rušenju ograje mostu v Gorenji vasi.

HRUŠICA. Za popravilo strehe in oken hiše št. 100 Podkraj.

IDRIJA. Za gradnjo montažne hiše na parc. št. 345, 352, za gradnjo stanovanjske hiše na parc. št. 544/1 k. o. M. Idrija, za gradnjo garažnega boksa na parc. 141/4, 141/5, k. o. M. Idrija, za gradnjo začasnega objekta na delu parc. št. 420/2 k. o. M. Idrija, za gradnjo garažnega boksa na parc. št. 273 in 1276/1 k. o. Idrija, za gradnjo garažnega boksa na delu parc. št. 279/2 k. o. M. Idrija, za gradnjo hiše na parc. št. 420/2 k. o. Idrija, za adaptacijo šestih garažnih boksov za avtobuse v Idriji na parc. 708, za adaptacijo hiše Srebrničeva 20, h gradnji hiše na parc. št. 2015 k. o. Idrija, h gradnji prizidka k hiši na parc. 425, 426, za gradnjo stolpiča št. V na parc. št. 621/1, 621/5, 621/6 k. o. mesto Idrija, za gradnjo hiše na parc. 275/3, za gradnjo prizidka k transformatorski postaji 10/04 KV Likarica na delu parc. št. 1197/1 k. o. Idrija, za odobritev lokacije in gradnjo transformatorske postaje 10/04 KV na železnem jamboru v ul. IX. Korpusa parc. št. 211/2 k. o. M. Idrija, za gradnjo hiše na parc. št. 275/2 k. o. M. Idrija, za gradnjo hiše na parc. 2338, 2348, 2346 k. o. M. Idrija, za gradnjo hiše na delu parc. 1391/2 k. o. M. Idrija, za gradnjo garažnega boksa na parc. 138 k. o. M. Idrija, stolpiča na parc. 621/6 in 621/3 k. o. M. Idrija, bloka št. parc. 1188/1 k. o. Idrija, bloka na parc. 1186/3 in 1188/1 k. o. M. Idrija, garažnih boksov pod Vojkarsko ulico na parc. št. 621/6 in 624 k. o. M. Idrija, bloka v ulici IX. Korpusa, garažnih boksov pod Vojkarsko ulico, za gradnjo stanovanjske hiše na parc. št. 1391/1, pod pogoji, ki so zajeti v lokacijski odločbi Skupščine občine Idrija, hiše na parc. 720/1, pod pogoji, ki so zajeti v lokacijski odločbi, za rušenje objekta na parc. št. 718 k. o. M. Idrija, hiše v Vojkovi 12 parc. št. 169 k. o. Idrija, za gradnjo montažne hiše na delu parc. 1070/3 k. o. M. Idrija, 5 garažnih boksov na parc. 424/5 k. o. M. Idrija, prizidka na parc. št. 1197/17 k. o. M. Idrija, dveh garažnih boksov na parc. št. 69/1 k. o. M. Idrija, za adaptacijo hiše v ul. Otona Župančiča 18, za gradnjo prizidka na parc. 685 k. o. M. Idrija, hiše na parc. 1197/1 k. o. M. Idrija, hiše na parc. 621/5 k. o. M. Idrija, hiše na parc. 209/5 k. o. M. Idrija, hiše na parc. št. 209/1 k. o. M. Idrija, hiše na parc. 209/5 k. o. M. Idrija, za gradnjo hiše na parc. 209/5 k. o. M. Idrija, hiše na parc. 1390 in 1391/2 k. o. M. Idrija, prizidka k hiši na parc. 1131 k. o.

M. Idrija, za nadzidavo hiše Za gradom št. 3, za gradnjo hiše na parc. 1197/2 k. o. M. Idrija, treh garažnih boksov na parc. 218/1 k. o. Idrija, hiše na parc. 919/1 k. o. Idrija, hiše na parc. 206 k. o. Idrija, soglasje za gradnjo IV. rotacijske peči s kondenzatorji, zgostilnicami in dimovodi na delih parc. št. 209/4, 209/3, 209/12, k. o. M. Idrija, soglasje za odobritev lokacije in gradnjo na delih parc. št. 209/4, 209/14, 209/9, 209/8, 1367/2 in na vseh drugih zemljiščih v ind. coni, hiše na parc. 386 k. o. M. Idrija, garažnega boksa na parc. 256/3 k. o. M. Idrija, za gradnjo hiše na parc. 1220 k. o. M. Idrija, garaže na parc. 97 k. o. M. Idrija.

IDRIJSKA BELA. Soglasje za lokacijo in tehnično dokumentacijo za leseno vikend hiško na parc. 598/4 k. o. Idrijski log.

IDRSKO. Za gradnjo centralne kurjave št. 107.

KANAL. Za gradnjo garaže Stančičeva 4, hiše na parc. 63/22, za adaptacijo kotlovnice in vkop cisterne na parc. 208, za gradnjo komunalnih naprav pri stanovanjskih stolpičih, dveh 24 stanovanjskih stolpičev na stavb. parc. S4 in S5 po zazidalnem načrtu, za ometanje hiše in prekritje strehe Staničeva 2.

KAMNO. Za popravilo gnojne jame št. 45.

KOBARID. Za gradnjo brivnice na vrtu Krilanova ul. 3, mizarske delavnice, skladišča in silosa za odpadke Milanova 1, za spremembo lokacije hiše in mizarske delavnice, za gradnjo-vkop cistern za centralno kurjavo Volaričeva 17.

KAL NAD KANALOM. Za adaptacijo stanovanjske hiše in gradnjo gospodarskega poslopja na parc. št. 39/2.

KOPRIVA. Za popravilo dvorišnega zidu ob hiši št. 3.

KROMBERK. Za gradnjo objekta za vzrejo piščancev na parc. 1229/3, montažne stanovanjske hiše na parc. 358/1, montažne hiše na parc. 353/3, za predelavo gospodarskega poslopja v stanovanjski objekt na parc. 58/2, za vkop cisterne na parc. 432/2, za gradnjo montažne hiše na parc. 358/13, hiše na parc. 369/2, hiše na parc. 373/2, za gradnjo montažne hiše na parc. 368/, montažne hiše na parc. št. 372/1, montažne hiše na parc. 370/10, montažne hiše na parc. 39 zazidalnega načrta v Kromberku, za gradnjo prizidka k hiši na parc. 226, montažne hiše na parc. 369/4, montažne hiše na parc. 370/4, montažne hiše na parc. 370/6, soglasje za gradnjo montažne hiše na parc. 371/2, hiše na gradb. parc. 13, gospodarskega poslopja na parc. 303/1, za adaptacijo hiše na parc. 16/2.

KOSTANJEVICA. Za gradnjo prizidka in adaptacijo na parc. 349.

KOZARŠČE. Za gradnjo podpornega zidu št. 22.

KRED. Za gradnjo hiše na zemljišču ob hiši št. 23.

KRIŽ. Za gradnjo garaže ob hiši št. 3.

KUTEŽEVO. Za adaptacijo stanovanjske hiše št. 43.

LEDINE. Za gradnjo hiše na parc. 14/2 k. o. Ledine, hiše na parc. 378/3.

LOM. Za notranjo ureditev hleva, gnojne jame, silosa in mlekarne v Lomu št. 11.

LOGARŠČE. Za adaptacijo hleva št. 20.

LOKA. Za gradnjo stanovanjske hiše in gospodarskega poslopja na parc. št. 131/1.

LOKE. Za nadzidavo hiše na parc. št. 31/1,

LOKVE. Za gradnjo garaže na parc. 31/1, počitniške hišice na parc. 217/1, 239/2, vikenda na Lokvah št. 15, delnega načrta počit. hišic.

MEDANA. Za gradnjo stanovanjskega dvojčka na parc. 1232, z načrtom, ki ga je izdelal projektant gradb. tehnik Ivan Furek za notranjo adaptacijo združnega doma v Medani.

MIREN. Za gradnjo vodnjaka na parc. 468/3, hiše na parc. 598/1, hiše na gradb. parc. št. 1 zazidalnega načrta, garaže in drvarnice na parc. 16/5 in 291, za adaptacijo hiše na parc. 54/2.

MORSKO. Za gradnjo garaže na parc. 72.

MOST NA SOČI. Za adaptacijo prizidka stanov. hiše št. 34.

NEBLO. K rušenju kapelice v Neblem v vinogradu, za gradnjo gospodar. poslopja pri hiši št. 45, hiše na parc. 969/2, za adaptacijo hiše na parc. 384.

NOVA GORICA. Za gradnjo mont. hišice na parc. št. 21/1, stanov. hiš na parc. št. 55/10, 112/22, 307/, 327/3, 732/2, 1263/4, 1555/3 hiš z obrtno delavnico na parc. 72/3 in 579/1, hiše s pletilsko delavnico na parc. 73/4, z urarsko delavnico na parc. 575 in s frizerskim salonom na parc. 72/2, z vkopom rezervoarja na parc. 305, za adaptacijo hiše Pristava 39 stara št. 37), pri- in nadzidavo hiše na parc. 1289, gradnjo garaž na parc. 995/3, 1096 in 1275, prizidavo garaže in delavnice na parc. 1679, gradnjo garaže kot provizorija na parc. 30/1, prototipne delavnice na parc. 854, Tehnične baze AMSJ tip B na parc. 404/2 in 405/6, prizidka delavnice na parc. 21/1, prizidka pekarnice na parc. 544/2, 3 in 546, centralne kuhinje za otr. vrtce na parc. 1326 in 1327, za ureditev prostorov KZ za proizv. svetil in gradnjo proizv. hale Tapetniški obrat v Meblu, za gradnjo proizv. hale z aneksom na parc. 35, za gradnjo kotlarne, centr. kurjave in vkopa cisterne v obratu konfekcije Ideal, za gradnjo delavnic in garaž cestnovzdrževalnih obratov ob Leninovi

ul., hotela Alpe-Adria in zabavišnega centra Argonavti, 2 stanov. blokov S 3 in S 4 ter 33-stanovanjskega bloka S 1.1 in S 1.2 NB 36 v Kareju 4 ob Cankarjevi c., za preureditev kotlarne s skladiščnem goriva pri Samskih stanovanjih delavcev in gradnjo ograje v nedokončanem delu Športnega parka, rekonstrukcijo hiše na parc. 1327/4, adaptaciji hiše na parc. 1193 in prodajnega objekta na parc. 557/54, nadzidavo obratnih pisarn in spremembo centr. ogrevanja na parc. 35, nadzidavo posl. prostorov Solskega centra za blagovni promet, rekonstrukcijo kotlarne in vkop cistrne (10 m³) za kurilno olje na parc. 1121, za preureditev dela hiše v friz. salon na parc. 327/4, gradnjo javne razsvetljave v Šolski ul in Ul. padlih borcev, za lokac. dokumentacijo št. L-156/A (Zavod za urabnizem julija 1971), za gradnjo hiš na začasnih št. parc. 8 in 9 ter komunalnih naprav v zazidalnem kompleksu Vetrišče-Vzhod, za gradnjo hiš na zač. št. parc. 17 in 33 po 5. delnem zazidal. načrtu, na parc. 31 in 38 po 7. delnem zazid. načrtu, na parc. 7 po 8. zazid. načrtu, na parc. 24 po 9. zazid. načrtu, na parc. C po 13. zazid. načrtu, kotlarne in garažne hiše na Ledinah in 33-stanov. bloka S 6 LS-36 po 14. zazid. načrtu, za hiše na parc. 17, 23 in 25 po 16. zazidalnem načrtu in hiše na parc. 3, 6, 12 in 13 po 17. delnem zazid. načrtu, za gradnjo hiš z delavnicami na parc. 18, 28, 58/2, 72/4, 72/5 in 559/2 v obrtniški coni (27. delni zazid. načrt) ter gradnjo kanala B prav tam. Soglasja za dela na parc. k. o. Solkan: gradnja hiš na parc. št. 923/4, 1121/30, 1548/1, 2 ter 1549/5, 6, 1553/13, 1558/4, 1553/10 1588/3 garaž na parc. 674 in 1104/6, gostinskega lokala s stanovanjem na parc. 1533/1, prezidava in povečava buffeta ob G-Marketu, adaptacija hiše na parc. 291, popravilo hiše Mizarska 3 in adaptacija fasade in vhoda v gledališče v varstvenem pasu ceste II/301 in na parc. 26/3.

OREHOVLJE. Za gradnjo prizidka k hiši na parc. 125, prizidka in adaptacijo hiše na parc. 1/3, 72/1 in 72/7, za prizidavo in nadzidavo hiše na parc. št. 3/2.

OREŠJE. Za adaptacijo hiše št. 1.

OSEK. Za gradnjo montažne hiše na parc. 1717/2.

OZELJAN. Za gradnjo hiše na parc. 4019/6, hiše na parc. 3986/1.

PLANINA. Za gradnjo hiše na parc. 765/2, pod enakimi pogoji kot so zajeti v gradbenem dovoljenju, ki ga je izdala SOB Idrija.

PODGOZD. Za adaptacijo hleva na parc. 170/2 k. o. Grgar.

PODGOZD-RAVNICA. Za adaptacijo gospodar. poslopja na parc. 228 k. o. Grgar.

PLUŽNA. Za popravilo strešne konstrukcije in kritine stanovanjske hiše št. 39.

PODLANIŠČE. Za gradnjo hleva na parc. 1205 k. o. Planina.

PODBRDO. Za preureditev kuhinjskega obrata v Domu počitka v Podbrdu, za adaptacijo stanovanjske hiše št. 43.

POLJUBINJ. Za ureditev sanitarij št. 66, za gradnjo garaže in delavnice št. 91.

PONIKVE. Za adaptacijo gospodarskega poslopja št. 78.

POTOKI. Za gradnjo hiše na parc. št. 4 z azid. načrta.

PLAVE. Za nadvišanje hiše na parc. 100/2.

PLEŠIVO. Za gradnjo prizidka k hiši na parc. 883 k. o. Medana.

PRVAČINA. Za gradnjo hiše na parc. št. 1114/16, za lokacijo za gradnjo hiše na parc. 3/5 in 5/4, za adaptacijo hiše na št. 165, po popravljenem načrtu, ki ga je izdelal dipl. ing. V. Brezavšek, za adaptacijo hiše št. 36, za gradnjo hiše na južnem delu parc. 35/1.

PREDMEJA. Za adaptacijo hotela-trgovine.

RENČE. Za gradnjo hiše na parc. 585/13, za novogradnjo na parc. 585/10, za hiše na parc. 583/11 in 540, hiše na parc. 1223/8, hiše na parc. 566/2, hiše na parc. 560/18, za gradnjo prizidka s hrambe k stanovanjski hiši na parc. 491, hiše na parc. 596/4, zorišnice gline na parc. 1261, za adaptacijo osnovne šole.

RENSKI PODKRAJ. Za adaptacijo hiše na parc. 560/17 k. o. Renče in gradnjo prizidka k hiši št. 15.

ROŽNA DOLINA. Za gradnjo hiše na parc., ki je po zazid. načrtu označena s št. 35/1.

ROŽNA DOLINA. Za gradnjo komunalnih naprav na 8. del. zazid. načrtu za mesto N. Gorica, hiše na parc. 37/2, hiše na parc. 28/1, za gradnjo hiše na parc. 37/3, nadstreška nad pohodno ploščo ter betoniranje strešnega napušča na hiši št. 48, za gradnjo ceste »Bt, prizidka k hiši na parc. 761, hiše na gradb. parc., ki je po zazid. načrtu označena s št. 5, hiše na parc. 12, za adaptacijo gospodarskega poslopja za stanovanje in obrtno delavnico na parc. 763/1, za gradnjo hiše na parc. 34/2.

SELA NA KRASU. Za obnovo gospodarskega poslopja na parc. št. 54/1.

SNEŽATNO-KOJSKO. Za adaptacijo hiše na parc. 1881 k. o. Kojsko.

SOLKAN. Za gradnjo prizidka in adaptacijo hiše na parc. 95/3, za rekonstrukcijo silosov gramozna na parc. 561, za nadzidavo hiše na parc. 1551/2 in 682, za gradnjo hiše na parc. 1563/4, hiše na parc. 1, sedmih hiš na parc. 1107/1, 1107/2, 1107/8, 1107/9, 1107/12, za gradnjo stanov. hiše na parc. 47, ki je po zazid. načrtu za Solkan označena z zapor. št. 47, prizidka k hiši v ul. Milojke Štrukelj 13 na parc. 772, hiše na parc. 970/9, hiše na parc. 1534 in 544, za adaptacijo hiše na parc. 307/4, stanovanja na parc. 350/1, za gradnjo

prizidka k hiši na parc. 463, za postavitev ograje na parc. meji parc. št. 711, za gradnjo garaže na parc. 163/6.

SPODNJA IDRİJA. Za gradnjo hiše na parc. 191/14, hiše na parc. 252, hiše in mizarске delavnice s provizorijem na parc. 155/2, hiše na parc. 490/1, za gradnjo hiše na parc. 490/21, skladišča in lope na parc. 193/1 in 195/2, za adaptacijo hiše na parc. 37 k. o. Spodnja Idrija

SPODNJA KANOMLJA. Za gradnjo skladišča prizidka obrata za izdelavo palet na parc. 7/1, 59/1, 45/1, k. o. Spodnja Kanomlja.

STARA GORA. Za gradnjo hiše na parc. 508/3, prizidka in adaptacijo hiše na parc. 84/3 in 84/4, hiše na parc. 432/80 in 432/81.

STARO SELO. Za gradnjo hleva št. 15, prizidka garaže ob hiši št. 53.

STOPNIK. Za gradnjo garaže in drvarnice št. 9.

SUŽID. Za obnovo gnojišča št. 44.

SVETO. Za adaptacijo hiše (notranji del) št. 73.

ŠEMPAS. Za gradnjo hiše na parc. 752/1.

ŠEMPETER. Za montažo ATC Šempeter v objektu na parc. 3051/2, za gradnjo prizidka in adaptacijo na parc. 1278, prizidka k hiši Vrtnarska 8, skladišča na parc. 341 in 354, za adaptacijo hiše in prizidka na parc. št. 1289, za adaptacijo hiše na parc. 29, hiše Bratuževa 13 na parc. 3205 in 3206, za gradnjo prizidka kotlarne in vkopa cisterne na parc. 28, hiše na parc. 500/2, za adaptacijo hiše v I. nadstr. na parc. 15/1, za gradnjo hiše in vkop rezervoarja za hrambo kurilnega olja na parc. 3272/2, za adaptacijo hiše na parc. 2990, za gradnjo prizidka in nadzidave hiše na parc. 947, hiše na parc. 2783/1, hiše na parc. 2686/5, za postavitev montažne hiše podjetja »Grosist-Gorica« na parc. 3246, za gradnjo hiše na parc. št. 2687/2, hiše na parc. 2493/1, hiše na parc. 2689/4, za predelavo gospodar. poslopja na parc. št. 2668/1, za adaptacijo hiše na parc. 551, za gradnjo prizidka k hiši na parc. 2722 in 2723, hiše na parc. 299, garaže na parc. 297, prizidka na parc. 2698, za gradnjo prizidka na parc. 3325 k. o. Šempeter, hiše na stavb. parc. 2723/2, za adaptacijo hiše parc. 552 k. o. Šempeter, za gradnjo gostinsko-stanovanjskega objekta na parc. 518/4 k. o. Šempeter, za adaptacijo in gradnjo prizidka hiše na parc. 3299 k. o. Šempeter, za preureditev na parc. 1131 k. o. Šempeter v skladiščne prostore alkoholnih pijač, za gradnjo del komunalnih naprav zazid. načrta na Pristavi v Šempetru in to vodovod v celoti, kanal-2, kanalizacijo ter cesto-odcep 1. in 3, za nadzidavo hiše na parc. 315 k. o. Šempeter, za gradnjo hiše na gradb. parc. št. 1 zazid. načrta na Pristavi v Šempetru,

prizidka k hiši na parc. 1201 k. o. Šempeter, za gradnjo garaže na parc. št. 403/1 k. o. Šempeter, prizidka k hiši na parc. 2688 k. o. Šempeter, za gradnjo podaljška skladiščne hale na parc. št. 3240 k. o. Šempeter, hiše na parc. 64, k. o. Šempeter, govejega hleva na parc. 570/5, hiše na parc. 3122, za gradnjo hiše na stavb. parc. št. 16 po zazid. načrtu »Pristava«, hiše na gradb. parc. 13, ki je po zazid. načrtu za predel Pristava z zaporedno št. 13, za gradnjo hiše na parc. 41, po delnem zazid. načrtu, hiše parc. št. 27, garaže in ograjnega zidu na parc. 403, hiše na delu parc. začasne št. 10 po 2-del. zazid. načrtu.

SLOVRENC. Za adaptacijo hiše in štale na parc. 1163 k. o. Biljana.

ŠTORJE. Za gradnjo hleva za vzrejo piščancev na parc. št. 2483/55.

TOLMIN. Za izvedbo plinske postaje kuhinje Avtoprevoza iz Tolmina, za ureditev garaže Breg 9, za gradnjo terase Bazoviške 14 a, za vkop cisterne kotlarne in centralne kurjave Tumov drevored 1. za vkop in izvedbo centr. kurjave v Tumov drevored št. 9, za obnovev lesene verande v Bazoviški 7, k razširitvi garažnih vrat Brunov drevored 27 za gradnjo skupinskih garaž Na Rojah 5, 8 garaž pri bloku Tumov drevored 12.

TOPOLE. K adaptaciji hiše št. 63.

TRNOVO. Za gradnjo elektro-delavnice na parc. 176 in 184.

TRENTA-ZAPODEN. Za adaptacijo hleva v vikend hišico pri hiši 82/a.

VEDRIJAN. Za adaptacijo gospod. posl. na parc. št. 591 in 592.

VIPOLŽE. Za gradnjo garaže na parc. 433/2, prizidka št. 63.

VISNJEVIK. Za gradnjo hiše na parc. 1287 k. o. Biljana.

VITOVLJE. Za gradnjo hiše na parc. 2095/3.

VOGLJE. Za gradnjo garaže ob hiši št. 2.

VOLČE. Za gradnjo prizidka št. 85.

VOGRSKO. Za gradnjo garaže št. 84.

VOGLARJI. Za adaptacijo hiše na parc. 206 k. o. Trnovo.

VOJŠČICA. Za gradnjo objekta za vzrejo piščancev na parc. 1035/2.

VOLČJA DRAGA. Za gradnjo del zunanje ureditve s pripadajočimi komunalnimi napravami podjetju »Mizar«.

VRSNİK. Za adaptacijo hiše na parc. 75/3, za gradnjo kozolca na parc. 459/2 k. o. Vranik I.

VRTOJBA. Za gradnjo hiše na parc. št. 92 zazid. načrta, hiše na parc. 112/16, hiše na parc. 112/21, ki je po 1. del. zazid. načrtu ozna. s št. 1, hiše na parc. št. 112/19 na gradb. parc. št. 3 zazid. načr., garaže na parc. 16/1, 100 in 101/1, za gradnjo prizidka na parc. 413/1, hiše na parc. 365/23, za prizidavo in

adaptacijo hleva na parc. 385/3 k. o. Gor. Vrtojba, hiše na parc. 384 k. o. Gor. Vrtojba, za gradnjo prizidka in adaptacijo hiše na parc. 33/2 k. o. Gor. Vrtojba, za predelavo gosp. poslop. v stanovanjski objekt na parc. 175 k. o. Gor. Vrtojba, za gradnjo hiše z mizarско delavnico na parc. 397/1 k. o. Gor. Vrtojba, za adaptacijo hiše na parc. 38/2 k. o. Gor. Vrtojba, hiše na parc. 384 k. o. Gor. Vrtojba, za gradnjo prizidka garaže št. 313 na parc. 120 k. o. Gor. Vrtojba, garaže na parc. 157/4 k. o. Gor. Vrtojba, za adaptacijo hiše na parc. 15/3 k. o. Gor. Vrtojba, za gradnjo hiše na parc. 365/47 k. o. Gor. Vrtojba, hiše na parc. 384 k. o. Gor. Vrtojba, hiše na parc. 624/4, prizidka in adaptacijo hiše na parc. 117/1 in 87/1 k. o. Gor. Vrtojba, za adaptacijo delavnice za stanovanje na parc. 220 k. o. Spod. Vrtojba, adaptacijo hiše na parc. 21/11 k. o. Spod. Vrtojba, za nadzidavo objekta na parc. 193 k. o. Spod. Vrtojba, za gradnjo hiše na parc. 580/1 k. o. Spod. Vrtojba, za adaptacijo in prezidavo hiše na parc. 100/14 k. o. Spod. Vrtojba, za postavitev objekta na parc. 680/1 k. o. Spod. Vrtojba, za gradnjo prizidka na parc. 223 in 982 k. o. Spod. Vrtojba.

VRTOVIN k načrtu, ki ga je izdelal gradb. tehnik Ivan Marc za adaptacijo gospod. objekta v stanov. hiši št. 38.

ZATOLMIN. Za adaptacijo hiše št. 20.

ZADLOG. Za gradnjo hiše na parc. 382/3 k. o. Zadlog isti pogoji kot so zajeti v gradb. dovoljenju.

ZALOŠČE. ZA adaptacijo hiše na parc. 784 k. o. Dornberk.

ZALI BREG. Za gradnjo hiše na parc. 1893 k. o. Biljana.

ZAGA. Za adaptacijo hiše št. 150.

1972

AJDOVŠČINA. Za načrt — Rustja Alojz za adaptacijo hiše Slomškova ul. 9, za razširitev okenskih in vratnih odprtín, Vilharjeva 3, skladišča podjetja »Petrol«, za gradnjo prizidkov pri blokkih v Tovarniški ul 16 in 18. sušilnice podjetja »Lipa«.

ANHOVO. Za adaptacijo in nadzidavo hiše na parc. 2633/1 in 2633/2, za gradnjo hiše na parc. 1828/1, garaže na parc. 1839, hiše na parc. 2578/1.

AVČE. Za ureditev notranjščine cerkve.

AVSA. Za adaptacijo hiše št. 25 in hiše št. 16.

BARBANA. Za gradnjo gospod. posl. na parc. 3213/1 in 3214 k. o. Biljana.

BILJE. Za gradnjo hiše na parc. 285/1 in 286, za predelavo gospod. posl. na parc. 102/15, za gradnjo hiše na parc. 484/5, za predelavo gospodar. posl. na parc. št. 128/1, za gradnjo prizidka k hiši na parc. 352.

BOVEC. Za prizidavo med sedanjo turistično poslovalnico in hotelom »Alpa«, za prekritje strehe hiše št. 55, za notranjo adaptacijo hiše št. 7, za adaptacijo hiše št. 131, za gradnjo prizidka k hiši št. 242, za adaptacijo hiše št. 118, bencinskega servisa, za adaptacijo hiše št. 142, za adaptacijo hiše št. 186, za popravilo hiše št. 32, za gradnjo kotlarne v podjetju »Trenta«, za postavitev kioska podjetju »Delo«, za adaptacijo hiše št. 204, za prekritje hiše št. 282 s pločevino, le da mora biti prebarvana.

BRANIK. Za gradnjo hiše in gospod. poslop. na parc. 2565, za gradnjo hiše na parc. 4580/4, garaže na parc. 438.

BUKOVICA. Za nadzidavo dela hiše na parc. 86, za gradnjo prizidka k hiši na parc. 328/6, Goriškim opekarnam za gradnjo podaljška delavnic na parc. 119/1, Goriškim opekarnam za gradnjo na delih parc. 119/1, 123/5 in 123/6, za gradnjo hiše na parc. 577/1, prizidka na parc. 4 in 5/1, za predelavo gospod. poslop. na parc. 30/1, za gradnjo skladišča podjetju »Mizar« na parc. 149/1.

BUKOVO. Za gradnjo kozolca na parc. 185.

CERKNO. Za gradnjo garažnih boksov na parc. 268 in 469 hiše na parc. 389/, hiše na parc. št. 216/2, hiše na parc. 216/3, za gradnjo hiše na parc. 258/1, za adaptacijo hiše na parc. 327.

ČIGINJ. Za adaptacijo gospod. posloplja št. 32, za gradnjo garaže ob hiši št. 60, za preureditev vojaščine za potrebe »Gostola«.

ČEPOVAN. Za gradnjo hiše na parc. 319, za adaptacijo hiše na parc. 317, za gradnjo prizidka k hiši na parc. 373 in 1755/8, za adaptacijo gospodar. posloplja na parc. 106/1.

ČEZSOČA. Za adaptacijo hiše št. 62, v hiši št. 113, hiše št. 46, za preureditev hiše št. 54, za adaptacijo hiše št. 50, za gradnjo prizidka k hiši št. 76.

ČRNI VRH. Za gradnjo počitniške hišice na parc. 497, za modernizacijo hleva št. 32 na parc. 75/2, počitniške hišice na parc. 303/23, počitniške hišice na parc. 563/8, za gradnjo počitniške hišice na parc. 489/72.

DESKLE. Za gradnjo prizidka k hiši št. 125 parc. št. 466, dveh objektov na parc. 333/2, 333/3, 333/4, 333/7 in 593.

DOBROVO. Za gradnjo skladišča na parc. 2426 k. o. Biljana.

DORNBERK. Za gradnjo drvarnice na parc. 395.

DRNOVK. Za adaptacijo gostišča št. 3.

DOLJE. Za gradnjo prizidka k hiši št. 32, za adaptacijo hiše št. 27.

DOLJNI ZEMON. Za obnovo strehe pri hiši št. 16.

DOL. NOVAKI. Za adaptacijo hleva št. 44.

DOL. TREBUŠA. Za adaptacijo hiše št. 55.

DIVAČA. ČGP Delo za postavitve kioska na avtobusni postaji, za nadzidavo hiše št. 96a.

DREZNICA. Za preureditev senika v počitniško hišico.

GODOVIČ. Za adaptacijo in prizidka k hiši št. 44.

GORENJA TREBUSA. Za popravilo hiše v Srednji Trebuši.

GRAHOVO OB BAČI. Za gradnjo hiše na robu naselja.

GRGAR. Za adaptacijo hiše št. 165, za gradnjo hiše na parc. 2810/1, parc. 101/1 in 101/2.

IDRIJA. Za gradnjo garažnih boksov na parc. 424/5, garaže na parc. 2012 k. o. M. Idrija, avtomehanične delavnice na parc. 169/1 k. o. M. Idrija, za gradnjo garažnega boksa na parc. 460 k. o. M. Idrija, za adaptacijo na parc. 634/4 k. o. M. Idrija, za gradnjo garažnih boksov na parc. 183/1 k. o. M. Idrija, za adaptacijo hiše v Gregorčičevi 13, za gradnjo garaže na parc. 2372, 2373 k. o. M. Idrija, prizidka Stanka Bloudka št. 6 na parc. 2398 in 2399, dveh gražnih boksov Kosovelova št. 3, za rekonstrukcijo lesene kašče, za adaptacijo hiše v Kajuhovi 22, za gradnjo garažnega boksa na parc. 1216, garažnega boksa na parc. 1195/, za adaptacijo hiše v Prešernovi 5, za nadzidavo hiše v Goriška pot 13, za gradnjo prizidka v hiši v Srebrničeva 30, za adaptacijo hiše v Vodnikovi 20, za gradnjo garažnega boksa na parc. 1309 in 1305 k. o. M. Idrija, za gradnjo hiše na parc. 2362, 2712, 2358 k. o. M. Idrija, prizidka k hiši v Prelovčevi ul. 12.

IDRSKO. Za gradnjo prizidka ob št. 103.

IDRIJA OB BAČI. Za popravilo stopnic in adaptacijo hiše št. 71, za gradnjo prizidka ob hiši št. 7, za razširitev kuhinje in prizidka k hiši št. 72, za adaptacijo pritličja hiše št. 7, za adaptacijo gospodar. poslopja ob hiši št. 72.

ILIRSKA BISTRICA. Za gradnjo garaže ob hiši Vodnikova 9, za zamenjavo strešnega stola Jurčičeva 15, za adaptacijo bivšega gospodar. poslop. župnijskega urada, župnijskemu uradu k načrtu za oltar, ki ga je napravil Tone Kralj za ž. c.

JABLANICA. Za adaptacijo hiše št. 25.

JELSANE. Za adaptacijo hiše št. 47, za rušenje gospodar. poslopja in gradnjo novega prizidka hiše št. 26, za adaptacijo gospodar. poslopja št. 60.

JELIČNI VRH. Za gradnjo hiše na parc. št. 836.

JEVSČEK. Za prekritje hiše št. 7.

KANAL. Za gradnjo hiše na parc. 63/25, hiše na parc. 63/17, hiše na parc. 63/29, hiše na parc. 63/30, hiše na zazid. načrta Kanal na parc. 20, hiše na parc. 63/23, hiše na parc. 12, 2. del. zazid. načrta »Grad«, za gradnjo hiše

na parc. 63/21, hiše na parc. 63/10, hiše na parc. 63/13, hiše na parc. 63/14, hiše na parc. 63/28, hiše na parc. 63/15, hiše na parc. 63/16, hiše na parc. 63/18, hiše na parc. 63/32, hiše na parc. 63/9, hiše na parc. 63/33, hiše na parc. 63/12, hiše na parc. 63/5, hiše na parc. 63/8, za gradnjo hiše na parc. 467/5, hiše na parc. 63/11, hiše na parc. 63/31, za gradnjo garaže ob hiši Gregorčičeva 8, prizidka k hiši na parc. 49.

KANALSKI VRH. Za adaptacijo gospodar. poslop. na parc. 1.

KAL NAD KANALOM. Za gradnjo šivalnice tovarni čevljev »Jadran Ciciban« na parc. št. 46, 47, 48, 579 in 52/1.

KAL KORITNICA. Za adaptacijo hiše št. 9.

KOBARID. Za povečanje bencinskega servisa I, za adaptacijo hiše v Šarfovi 7, hiše v Gregorčičevi 21, za postavitve kioska, za napravo balkona v Volaričevi št. 1, za preureditev mesnice v podjetju »Grosist Gorica«.

KOMEN. Za adaptacijo hiše na parc. 68, poslovnih prostorov podjetja »Konfekcija«.

KOSTANJEVICA. Za gradnjo hiše na parc. 1025 in 1027.

KOBDILJ. Za adaptacijo hiše št. 54.

KORITNICA. Za adaptacijo hiše št. 69.

KOZANA. Za gradnjo vodovoda v zaselku Martinjaki.

KLENIK. Za prekritje hiše št. 48.

KNEŽA. Za ureditev sanitarij gostilne št. 60.

KROMBERK. Za adaptacijo hiše na parc. 172, za nadzidavo hiše na parc. 173, za gradnjo prizidka k hiši na parc. 192, skladišča tovarni »Meblo«, za gradnjo montažne hiše na parc. 358/12, hiše na stavb. parc. 40/6, montažne hiše na parc. 370/7, montažne hiše na parc. 372/3, montažne hiše na parc. 373/4, montažne hiše na parc. 370/8, za gradnjo komunalnih naprav na kompleksu zazid. načrta montažnih hiš, hiše na parc. 403/1, montažne hiše na parc. 370/5, montažne hiše na gradb. parc. 35, montažne hiše na gradb. parc. 3, montažne hiše na parc. 355/5, montažne hiše na parc. 358/9, montažne hiše na parc. 373/5, montažne hiše na parc. 370/2, montažne hiše na parc. 358/3, montažne hiše na parc. 367, montažne hiše na parc. 370/1.

KRED. Za gradnjo montažne hiše.

LADRA. Za prekritje svinjaka št. 31.

LEPENA. Za adaptacijo počitniškega doma »Delamaris« Izola, za obnovev hiše št. 30.

LOGARŠČE. Za adaptacijo hiše št. 4.

LOKVE. Za gradnjo vikend hišice z zap. št. 30.

LOKEV. Za gradnjo gospodar. poslop. na gradb. parc. 3678/1, in 3678/2.

LOG. Za napravo okna na severovzhodni fasadi gospodar. posl. 19.

LOŽICE. Za gradnjo prizidka k hiši na parc. 2567.

LIG. Za adaptacijo podružnične šole.

LIVEK. Za adaptacijo mlekarne Kmetijskih združenj iz Tolmina.

LIVSKE RAVNE. Za nadzidavo hiše št. 15.

LJUBINJ. Za preureditev skednja št. 47.

MIREN. Za gradnjo hiše na parc. 19/21, hiše na parc. 19/1, hiše na parc. 28/10, otroškega vrtca na parc. 626/1 in 218/1, za gradnjo nove proizvod. hale podjetju Mizarstvo »Istok«, zunanjšega stopnišča ob hiši na parc. 29, za adaptacijo objekta za potrebe Tovarne pohištva »Meblo« na parc. 227, za predelavo gospodar. posl. na parc. 264/1 in 600/8, za gradnjo garaže na parc. 24.

MODREJ. Za preureditev hleva v garažo ob hiši št. 17.

MORSKO. Za nadzidavo hiše št. 28.

MOST NA SOČI. Za ureditev dostopa do prostorov Vino Gorica, za prizidavo skladišču »Droga Portorož«.

NEBLO. Za gradnjo bencin. servisa, za adaptacijo gospodar. posl. na parc. št. 869.

NOVA GORICA. Za nadzidavo dela hiše na parc. 597/2, za gradnjo hiše v obrtni coni na parc. 33, hiše v obrtni coni na parc. 6, montažne hiše na parc. 370/11, hiše na parc. 55/6, hiše na parc. 1562/4, hiše na parc. 36/3, hiše na parc. 1562/72, hiše na parc. 733/1, hiše na parc. 564/2, za gradnjo hiše na parc., ki je po 18. delnem zazid. načrtu št. 58, hiše na parc. 1561, stanovanjskega dvojčka na parc. št. 1384/19, Zavodu splošne komunalne dejavnosti »Komunal« za gradnjo pokrite lope, za gradnjo hiše na gradb. parc. št. 12 »Na žagih«, hiše na parc. 47 zazid. kompleksa 13, hiše na gradb. parc. 19 Na žagi, hiše na parc. 11 Na žagi, za deset enosobnih vrstnih hiš, za gradnjo blokov v KARE 4 v Novi Gorici, treh blokov v KARE 4, prizidka k hiši na parc. 40, prizidka hiši na parc. 46, prizidka k hiši na parc. 1286, za adaptacijo hiše ul. IX. Korpusa št. 40 po načrtu, ki ga je izdelal Jug Aleksander, za gradnjo hiše na gradb. parc. 38, hiše na parc. 28/4 k. o. Rožna dolina, hiše na parc. 36 k. o. Rožna dolina, hiše na parc. 1560, hiše na parc. 1562/7, hiše na parc. 60, hiše na parc. 1564, hiše na parc. 1631, hiše na parc. 1565, za predelavo gospodar. poslojpa na parc. 278/2 in 280/4, nadzidavo k hiši na parc. 1090, za adaptacijo hiše IX. Korpusa 42, za gradnjo prizidka k hiši na parc. 1622, prizidka k hiši na parc. 566 in 567, garaž podjetju Soške elektrarne na parc. 618/3, 618/5 in 618/23, Solkanski industriji apna za gradnjo nadstreška, kioska na parc. 667, kotlarne na parc. 35, za spremembo objekta skladišča na zemljišču parc. 854, za nadzidavo upravnega poslojpa tovarne Meblo na parc. 854, za gradnjo bencin.

servisa ob Vojkovi c. II, hale za montažo prikolic in tovornjakov na parc. 21/1, telovadnice na parc. 657/10, hiše na parc. 59/2, hiše za avtokleparsko delavnico na parc. 55/5, hiše na parc. 570, hiše na parc. 560, hiše na parc. 55/4, hiše na parc. 55/9, za gradnjo prizidka k hiši na parc. 1462/2, za vkop rezervoarja na stavb. parc. po 5. del. zazid. načrtu št. 11, garaž na parc. 1264/2.

OPATJE SELO. Za gradnjo hiše na parc. 1975/1, hiše na parc. 1975/4, bencin. servisa na parc. 1975/2, za gradnjo Mini marketa na parc. 101, 102 in 1975/2.

OREHOVLJE. Za gradnjo objekta na parc. 33 in 34/1 za vzrejo piščancev, hiše na parc. 36/3, vodovoda Miren, prizidka k hiši št. 42.

ORLEK. Za gradnjo garaže št. 19.

OTALEŽ. Za gradnjo prizidka k hiši na parc. 472, hiše na parc. 1440/4.

OZELJAN. Za gradnjo hiše na parc. 3979, za projekt, ki ga je izdelal Erno Kufersin za gradnjo prizidka na parc. 585, za predelavo gospodar. poslojpa na parc. 4025/11.

PLAVE za gradnjo plošče na parc. 64/1.

PLANINA. Za gradnjo hiše na parc. 882, treh garažnih boksov na delu parc. 201, garažnega boksa na parc. 731.

PLUZNJA. Za adaptacijo hiše na parc. 912 k. o. Otalež, za gradnjo garaže št. 13, za adaptacijo hiše št. 19.

PODGRAD. Za adaptacijo hiše na št. 24.

PODMELEC. Za adaptacijo hiše št. 14.

PODBRDO. Za gradnjo lope št. 96, za adaptacijo hiše št. 9, notranjščine župne cerkve sv. Nikolaja po projektu ing. arh. Janeza Valentinčič, za gradnjo hiše.

POD PRIMOŽEM. Za prekritje strehe gospodar. poslojpa št. 5, za prekritje strehe na hiši št. 32.

POLJUBIN. Za gradnjo garaže ob hiši št. 57, garaže št. 2, za gradnjo prizidka k hiši št. 76.

PRAPRETNO BRDO. Za adaptacijo prizidka št. 39.

PRAPRETNO. Za adaptacijo hiše št. 3.

PRESERJE. Za načrt, ki ga je izdelal dipl. ing. arh. Rado Zgonik za adaptacijo št. 61a.

PRVAČINA. Za gradnjo hiše na parc. 346/16, hiše na parc. 42/6, 42/7 in 38/4, prizidka k hiši na parc. 239, za nadzidavo vetrolova št. 7, za zamenjavo oken na hiši št. 25, za gradnjo hiše na parc. 1173/9, hiše na parc. 1285/2.

RAVNICA. Za adaptacijo gospodar. poslojpa na parc. 61.

RENČE. Za gradnjo hiše na parc. 585/13, avtokleparske delavnice na parc. 470/1 in 470/6, hiše na parc. 1223/13, objekta za vzrejo piščancev na parc. 1437, 1438 in 1439/4, za adaptacijo in nadzidavo hiše na parc. 481 in 558, podjetju »Sampionka« za gradnjo mon-

tažne zgradbe, za gradnjo garaž na parc. 583/6, objekta za vzrejo piščancev na parc. 1392, prizidka k hiši na parc. 1245, prizidka na parc. 47/1, prizidka hiše na parc. 95 in 96.

RENSKI PODKRAJ. Za adaptacijo hiše št. 49.

ROŽNA DOLINA. Za gradnjo hiše na parc.

ROŽNA DOLINA. Za gradnjo hiš na parc. 13/3, parc. 29/3, parc. 23/2, parc. 32/2, parc. 234/3, na parc. 37/6, gostišča na parc. 778/2, prizidka k hiši na parc. 602, za preureditev gospodar. poslopja in hiše na parc. 312, prizidka na parc. 125, za predelavo gospodar. poslopja na parc. 3/2, prizidka ter ureditev parkinga na parc. 212/1, 211/2 in 212, hiš na parc. 37/1, parc. 28, parc. 437/12, parc. 28/3, parc. 33, parc. 437/10, parc. 437/6, parc. 437/2, na parc. 30, prizidka kotlarne na parc. 8/1, za vkop za hrambo iztrošenega olja na bencin. servisu leva stran, prizidka k hiši na parc. 437/8, za adaptacijo hiše na parc. 143.

RODIK. Za gradnjo hiše na parc. 2664.

SANABOR. Za adaptacijo hiše št. 5.

SENOZEČE. Za adaptacijo zvonika ž. c. po načrtih ing. arh. Nataše Šumi.

SELA PRI VOLČAH. Za adaptacijo hiše št. 25.

SEZANA. Za dozidavo k hiši Kajuhova 9, za gradnjo hiše na parc. 55/1.

SKOPO. Za nadvišanje štale št. 39.

SLAP. Za projekt ing. Božidarja Gvardjančiča za postavitev lope in razširitev prehoda št. 9.

SLEP OB IDRJI. Za adaptacijo dvorane v bližini hiše št. 28.

SMAST. Za dozidavo prizidka št. 32, za gradnjo prizidka ob hiši št. 10, garaže 30 m južno od hiše št. 2.

SOLKAN. Za nadzidavo hidrarnice, za gradnjo nadstreška in skladišča podjetju Avtopromet Gorica, za adaptacijo hiše na parc. 966 in 967/9, za adaptacijo hiše Mizarska št. 9, za nadzidavo in prizidavo hiše Šolska 57, za adaptacijo hiše Valentinčičeva 24 na parc. 164/1, za gradnjo prizidka na parc. 232/1 in 1501/2, prizidka na 4/4 Soška c. 29, prizidka k hiši na Plenčičevem trgu 9, za adaptacijo hiše Trg J. Srebrniča 3, hiše na parc. 86/1, prizidka k hiši na parc. 661, za adaptacijo gospodar. poslop. na parc. 174/2, za gradnjo balkona in spremembo fasade hiše na parc. 118/1, prizidka k hiši na parc. 690, prizidka k hiši na parc. 1122/2, za gradnjo prizidka k hiši na parc. 581 in 1100/1, za adaptacijo stopnišča na parc. 139/1, nadzidavo mizarske delavnice na parc. 128/2, nadzidavo na parc. 1019/4, za gradnjo hiše na parc. 1553/9, hiše na parc. 1563/16, hiše na parc. 959/8, hiše na parc. 1546/1, delavnice na parc. 1355/27, hiše na parc. 1563/15, hiš na parc. 1554/3, parc. 1557/5, parc. 1120, parc. 1546/7, parc. št. 26

»Na Žagi«, parc. 1564/12, parc. 1557/6, parc. 1563/8, parc. 1563/2 in na parc. 1121/23.

SPODNJA IDRJIJA. Za odobritev lokacije za gradnjo hiše na parc. 498/1, hiše na parc. 315/2, hiše na parc. 301/1, hiše na parc. 301, za adaptacijo hiše št. 36 na parc. 571 in 568, za gradnjo tovarne elektromotorjev na parc. 1/10, bloka v Sp. Idriji na parc. 483/1.

SPODNJA KANOMLJA. Za graditev garaže na parc. 264/4.

SRPENICA. Za popravilo strehe na hiši št. 15.

STARA GORA. Za gradnjo gospodar. poslop. na parc. 432/224, bencin. servisa desna stran, prizidka k hiši na parc. 551/14, za gradnjo montažnih objektov na parc. 650/24.

STARO SELO. Za napravo parkirišča št. 10, za obnovo strehe št. 53.

STOPNIK. Za adaptacijo hiše št. 30.

SEMPETER. Za adaptacijo hiše na parc. 2944, hiše na parc. 2280 in 2281, za gradnjo garaže na parc. 2737, garaže na parc. 3063, prizidka k hiši na parc. 2695, garaž na parc. 2737, za zunanjo ureditev pri podaljšku skladišča »Grosist Gorica« na parc. 1340, za predelavo gospodar. poslop. na parc. 2720, prizidka na parc. 3296, za adaptacijo prodajalne mleka Goriške fronte št. 4, za gradnjo prizidka k hiši na parc. 566 in 571, kanala »S« Šempeter—Vrtojba, komunalnih naprav z zidalnega načrta »Podmark«, tovarni avtoelektričnih delov Nova Gorica »Iskra« za gradnjo proizvodne hale, podjetju »Vozila Gorica« za gradnjo komunalnih naprav, hiše na parc. 2783/2, za adaptacijo hiše na parc. 2426, za gradnjo hiš na parc. 40/3, parc. 2441, parc. 2783/5, parc. 300/1, parc. 502, parc. 42/5, parc. 2701/4, parc. 487/1, parc. 2687/1, parc. 2682/2, parc. 2719/2, parc. 2721/2, parc. 42 4, parc. 40/2, parc. 40/5, parc. 2712/2, parc. 2693 parc. 2783/8, parc. 2701/3, na parc. št. 25 zazid. načrta »Na Pristavici«, na gradb. parc. 8 zazid. kompl. »V Mlinu«, blokov na parc. 25 zazid. načrta »V Mlinu«, hiše na parc. 2243/2.

SEMPAS. Za načrt dipl. ing. Emila Bratine za gradnjo prizidka k hiši št. 33/c, za gradnjo bencin. servisa na parc. 3380/1, 3380/5, 3380/4, 3387/1 in 3380/10, za lokacijsko dokumentacijo, ki jo je izdal Zavod za urbanizem Nova Gorica za gradnjo hiše na parc. 782.

SMARTNO. Za gradnjo hiše na parc. 507.

SLOVRENC. Za gradnjo gospodar. poslop. na parc. 555/1, 571, 572 k. o. Biljana.

STORJE. Za gradnjo prizidka k hiši št. 38.

ŠTJAK. Za adaptacijo hiše št. 13, ki ga je izdelal Stanislav Bole.

TOLMIN. Za postavitev cisterne TVI Bača Podbrdo za izvedbo kotlarne Gregorčičeva 4, za gradnjo garaže Bazoviška št. 7, za adaptacijo lokala Delamarisu iz Izole, za popravilo hiše Roje št. 5, za adaptacijo ga-

raže Zagarjeva 4, prostorov za brivski salon, za gradnjo prizidka Gradnikova št. 34, za zaprtje balkona Gradnikova 20, za gradnjo garaž Gregorčičeva 10, dveh garaž Rutarjeva 16, prizidka Dijaška 12, balkona Breg 9, za gradnjo prizidka k hiši S. Kosa 7, za prizidavo Gregorčičeva št. 13, vetrobrana Breg 11.

TOMAJ. Za adaptacijo hiše št. 92.

TOPOLC. Za adaptacijo hiše št. 8.

TRNOVO OB SOČI. Za gradnjo prizidka št. 19.

TRNOVO. Za adaptacijo hiše št. 50, hiše na parc. 9/1, za gradnjo prizidka k hiši na parc. 201, za adaptacijo gostilne na parc. št. 3, za gradnjo skladišča podjetju »Mizarstvo« na parc. 216.

TRENTA. Za adaptacijo hiše v Zapodnem, za postavitve provizoričnega kioska ob izviru Soče, za adaptacijo hiše na parc. 32 k. o. Trenta leva, za adaptacijo hiše št. 68, za preureditev senika v počitniško hišico na parc. 61/4 k. o. Trenta leva.

TRNJE. Za prekritje strehe gospodar. poslojpa št. 55.

VELIKE ŽABLJE. Za načrt, ki ga je izdelal arh. M. Vrtovec za adaptacijo hiše na št. 22.

VIPOLŽE. Za gradnjo prizidka pri hiši št. 5 na parc. 755.

VIPAVA. Za gradnjo podpornega zidu ob Vipavi, za adaptacijo gospodar. posl. št. 43, za postavitve kioska ČGP »Delo«.

VIŠNJEVIK. Za gradnjo garaže na parc. 160 in 162.

VOGERSKO. Za gradnjo prizidka k hiši na parc. št. 163/2.

ZBOROVANJE PRIMORSKIH MUZEALCEV IN KONSERVATORJEV 15. 11. 1972 v Lípici. Na zborovanju so bili sprejeti naslednji sklepi in predlogi:

1. Ustanavljanje novih muzejskih zbirk in vse pobude, ki težijo k razširjanju muzejskega dela, je treba podpreti v okviru že obstoječih muzejev. Pri tem se pridružujemo splošnemu slovenskemu programu o stanju in razvoju muzejske mreže v Sloveniji.

2. Ugotavljamo, da je celotno področje Primorske in Slovenske Istre s spomeniško-varstveno službo pokrito, prav tako po muzejski plati, razen območja občine Ilirska Bistrica. Predlagamo, da organi Skupščine občine Ilirska Bistrica in TKS Ilirska Bistrica to vprašanje uredijo, zlasti ob pobudi za ustanovitev muzeja v Ilirski Bistrici.

3. Zbor nalaga primorskim muzejem, da storiijo vse za medsebojno sodelovanje, zlasti v okviru prostovoljnih matičnih služb.

4. Vodstvu za osnivanje oddelka za zgodovino in etnografijo pri študijski knjižnici

VOLČJA DRAGA. Podjetju »Mizar« za gradnjo silosa žagovine v sklopu objektov podjetja.

VOLARJE. Za rušenje vaške kapelice, k odpiranju garažnih vrat hiše št. 37, za gradnjo garaže in kleti št. 21.

VOLČE. Za gradnjo garaže ob hiši št. 6, za gradnjo prizidka k hiši št. 21, za gradnjo prizidka št. 108.

VRSNIK-SOČA. Za adaptacijo hišice v Soča-Vrsniku.

VRTOJBA. Za gradnjo prizidka k hiši na parc. št. 62/1 in 72/2 k. o. Gorenja Vrtojba, za gradnjo prizidka na parc. 168, 714/11 in 714/12 k. o. Spodnja Vrtojba, za nadzidavo hiše na parc. 2785, za gradnjo prizidka k hiši na parc. 21/7 k. o. Spodnja Vrtojba, za gradnjo prizidka in predelavo gospodar. poslop. na parc. 91 k. o. Gornja Vrtojba, za gradnjo hiše na parc. 1009 in 1010 k. o. Spodnja Vrtojba, za adaptacijo hiše na parc. 1/5, za gradnjo hiše na parc. 60/5 k. o. Spodnja Vrtojba, hiše na parc. 156 in 754/4 k. o. Spodnja Vrtojba, hiše na parc. 667/5 k. o. Spodnja Vrtojba.

ZAGORJE. Za prekritje strehe št. 89, za prekritje hiše št. 50.

ZGORNJA TRENTA. Za adaptacijo senikastaje v počitniško hišico v Zgornji Trenti 81a.

ZATOLMIN. Za gradnjo hleva št. 1a, prizidka k hiši št. 69, prizidka k hiši št. 68.

ZABČE. Za gradnjo hiše na parc. 1.

ZAGA. Za postavitve kapelice ob poti na Gornjo Žago, za adaptacijo hiše št. 96, za hiše št. 83.

ZIRJE. Za preureditev lokala v Zirjah št. 3.

v Trstu odobravamo njegovo pionirsko delo in obljublamo vsestransko strokovno pomoč pri njegovem delu in pri načrtovanju muzejske politike.

5. Ugotavljamo, da na večjem delu Primorske ni primernih razstavnih in študijskih prostorov. Opozarjamo službo na boljše načrtovanje razstavne politike.

6. Ugotavljamo, da je predlog zadnjega posvetovanja muzealcev oktobra 1970 v Piranu o ureditvi razmer Notranjskega muzeja že na poti k realizaciji.

7. Kljub naporom ni uspelo večini primorskih muzejev in zavodov za spomeniško varstvo nastaviti kustosov-etnologov, zato ostaja problem še vedno pereč, zavodi naj čim prej rešijo ta pereči kadrovski problem.

8. Ponovno predlagamo skupnosti muzejev Slovenije, da obravnava Pomorski muzej v Piranu kot osrednji slovenski muzej.

9. Podobno kot druge pokrajine na Slovenskem: Štajerska, Gorenjska, Koroška, naj

tudi Slovensko Primorje z Istro dobi poseben muzej narodnoosvobodilnega boja. Njegova naloga naj bi bila tudi znanstveno raziskovalno delo o boju Slovencev od prve svetovne vojne do podpisa Londonskega spo-

PREDSEDNIKOVO POROČILO NA 2. REDNEM OBČNEM ZBORU SLOVENSKEGA KONSERVATORSKEGA DRUŠTVA v Piranu septembra 1973 (S. Bernik)

Pričujoči občni zbor nam omogoča, da prvič po reorganizaciji našega strokovnega združenja naredimo obračun dosedanjega dela, zlasti akcij, ki jih je sprožil upravni odbor društva, razgrnemo aktualno problematiko spomeniškovarstvene stroke ter postavimo izhodišča za naše delo v prihodnosti.

Od piranskega ustanovnega občnega zbora, ki je bil 2. in 3. aprila 1971, sta pretekli dve leti in pol, za kateri je bila značilna konsolidacija društva in njegova poživitev iz mrtvila, ki je pred tem obvladovalo naše društvene vrste. Seveda ne želimo precenjevati našega dela, saj je navsezadnje upravni odbor sestavljen iz članov, ki so že prej vodili slovensko podružnico, s čemer želim povedati, da ne gre za zasluge neke nove »garniture«. Naši povečani dejavnosti vidim korenine predvsem v zagonu, ki ga je sprožila nova vloga društva, ki je moralo aktivno in odgovorno poseči v urejevanje nekaterih odprtih problemov naše stroke, tako organizacijskih kot vsebinskih. Ti problemi so se kazali kot problematika znotraj stroke, se pravi tista, ki je dimenzionirala realicije same spomeniškovarstvene službe. Gre za utrditev mreže regionalnih zavodov kot živih nosilcev skrbi za življenje spomenikov na terenu in s tem v zvezi za odločnejšo zahtevo, da se osrednji slovenski spomeniškovarstveni zavod uveljavi kot inštitucija, ki se bo izdatneje posvečala vsebinskim vprašanjem stroke, kar naj bi ji zagotavljalo večji akcijski radij v našem družbenem prostoru. Kopicenje teh problemov je zahtevalo, da se, tako kot v drugih podobnih strokah (muzealstvo, arhivistika itd.), tudi v naši stroki lotimo ukrepov za intenzivnejšo organizacijsko in vsebinsko preobrazbo. Upravni odbor je zato menil, da je potrebno sklicati izredni občni zbor, ki naj zastavi razreševanje teh problemov. Nujnost tega sestanka so narekovali tudi različni pogledi na ta odprta vprašanja, ki so imela svoj odsev tudi v nekaterih elaboratih in so pred slovensko javnostjo nekoordinirano, pa tudi nasprotujoče si razgrinjala aktualna vprašanja stroke. Četudi se je po ugovorih načelne

razuma. Uresničenje te naloge priporočamo vsem primorskim občinam, družbenim organizacijam in TKS. S svoje strani se zbor zavezuje, da bo pri realizaciji te naloge aktivno sodeloval. — E. S.

narave izredni občni zbor spremenil v sestanek članstva, ki je bilo resnično polnoštevilno prisotno, kaže ponoviti pogloblitve misli, ki so takrat dobila množično podporo in so v resnici rabile za poznejše akcije in vsebinsko usmeritev društva. Te so:

»Varstvo kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti kot sestavni del nacionalnega kulturnega programa mora biti izraz zavesti slovenske družbe o njihovem pomenu. Spomeniško varstvo kot stroka in javna služba pa je lahko učinkovita le, če uveljavlja to spoznanje z enotnimi pogledi in koordinirano dejavnostjo. To izhodišče nam bo omogočilo, da se učinkoviteje, kot stroka in služba, postavimo za ustreznjejšo materialno skrb družbe za spomenike, ki je danes nezadostna, kar pa tudi odseva v stanju slovenske kulturne dediščine.

Posledica tega stanja je tudi neustrezna razvitost stroke, kar se pozna pri oblikovanju njene metodologije, v maloštevilnosti strokovnega kadra in v neprimerni učinkovitosti kljub pretirani obremenjenosti in angažiranosti obstoječega strokovnega aparata. Pomankljivost službe se kaže tudi v tem, da je kadrovanje z visokih šol naključno, kar ima za posledico predolgo uvajanje novih strokovnjakov.

Organizacijska shema spomeniške službe v Sloveniji mora biti zasnovana na intenzivni skrbi za oblikovanje metodologije, strokovne obdelave spomenikov (topografija, klasifikacija, valorizacija itd.) in praktičnem delu na terenu. Ta izhodišča utemeljujejo ustreznost obstoječe organizacijske strukture. Vendarle je treba to strukturo natanko profilirati, določiti interakcijski sklop, kar vse naj bo osnova za postavitev tiste materialne baze, ki naj omogoči polno funkcioniranje službe. To izhodišče je treba sprejeti kot platformo za ureditev statusa službe na vseh nivojih.

Ker se je v drugih strokah pokazala organizacijska oblika skupnosti ustanov s področja ene dejavnosti učinkovita, zlasti v koordinaciji znotraj stroke kot tudi v konfrontaciji navzven, kaže ustanoviti tudi skupnost zavodov za spomeniško varstvo. Slovensko konservatorsko društvo naj bo poleg tisti najširši strokovni forum, ki bo spodbujal razvoj stroke, ščitil njene interese in skrbel za realizacijo polne družbene odgovornosti

za spomenike. Ena od skrbi, ki jo je treba posebej poudariti, pa je permanentno prizadevanje za strokovno rast njegovih članov.»

Kdor je spremljal delo upravnega odbora, bo lahko ugotovil, da so mu ta programska izhodišča rabila veseskozi za vodilo pri delu. Tako je bila na omenjenem sestanku izvoljena delovna skupina, ki je pripravila ustanovitve skupnosti spomeniškovarstvenih zavodov, le-ta je imela svojo ustanovno skupščino v Ljubljani dne 24. nov. 1971, o čemer bomo slišali posebno poročilo. Dosedanje delovanje skupnosti je slejkoprej opravičilo našo odločitev, da se lotimo tega podjetja. Prav tako so nam ta izhodišča bila v oporo, ko smo kot zastopniki društva sodelovali pri oblikovanju osnutka novega zakona o varstvu kulturnih spomenikov. Kljub pripombam, ki so dopolnjevale že predlagani osnutek, moram vendarle reči, da smo uspeli že na začetku prav z argumentacijo, ki smo jo izgrajevali z delovanjem društva, spremenili nekatere konvencionalne in za stroko problematične postavke, ki jih je vsebovala izhodiščna dispozicija novega zakona. Menim, da ni potrebno posebej poudarjati, da smo s temi stališči nastopali tudi v tistih družbenih organih, ki kakor koli zadevajo spomenike in našo stroko. Moram poudariti, da smo zlasti v okviru oblikovanja politike kulturne skupnosti Slovenije uspeli uveljaviti te poglede, kar dokazujejo tudi številni programski in akcijski akti. Žal smo bili bolj učinkoviti pri tem kot pa v borbi za pridobitev večjih denarnih sredstev, ki bi lahko omogočila tudi dejansko razširitev fizičnega obsega spomeniških akcij, pa tudi razvoj spomeniške službe. Da pravzaprav nismo v tem oziru naredili nikakršnega koraka naprej, priča domala enak obseg sredstev, ki jih družba že vrsto let namenja za varstvo spomenikov (mimogrede povedano, ta sredstva niti ne dohajajo inflacijskih gibanj); kadrovska statičnost in nezadostnost sredstev za strokovno delo pa še dodatno izpričujejo to stanje. To pomeni, da bo treba v prihodnje še vztrajneje delovati v smeri pridobivanja izdatnejših sredstev za utrditev materialne baze spomeniškega varstva, ki je ne nazadnje predpogoj njene učinkovitosti.

Prizadevanja upravnega odbora, da uveljavi novo vlogo društva, se pravi, da se bolj usmeri k vsebinskim vprašanjem spomeniškovarstvene stroke, označujejo nekatere akcije, ki žal vse niso obrodile pričakovanih sadov. Tako nam je po skoraj enoletnih »pripravah« komajda danes uspelo pripraviti prvi strokovni posvet, kajti naše sodelovanje pri posvetu o problematiki varovanja ar-

heoloških spomenikov je bilo dejansko zoženo le na nekatere organizacijske vidike, saj je vso težo priprav in izvedbe nosilo Slovensko arheološko društvo. Odprta vprašanja metodologije spomeniškega varstva, kot téma prvega posveta, govore o spoznanjih, da je spomeniško varstvo kot stroka še zmerom v »pionirski« dobi in da bo treba usmerjati še veliko truda v njeno oblikovanje in rast. O njeni realni poziciji v raziskovalnem okviru govori odsotnost kakršnega koli raziskovalnega spomeniškovarstvenega projekta, ki bi participiral na družbenih sredstvih, ki jih le ta namenja za raziskovalno delo. Priča smo le nekaterim projektom, ki pa so po vsebini slejkoprej praktične narave in se zaradi tega pojavljajo s svojimi materialnimi zahtevami v skladih, ki so predvsem namenjeni neposrednim varstvenim delom na spomenikih. V okviru programa strokovnega izpopolnjevanja je upravni odbor pripravil nekaj strokovnih ekskurzij (1971: Goriška-Furlanija; 1972: »Umetnost na tleh Jugoslavije« v Sarajevu, Madžarska; 1973: ČSSR), ki so bile dobro programirane in strokovno pripravljene.

Upravni odbor je razpravljal tudi o naši organizaciji v jugoslovanskem okviru. Oblikoval je enotno stališče, da je treba sodelovanje z enakimi organizacijami v drugih republikah poglobiti oziroma sprožiti, saj ga doslej praktično sploh ni bilo. Zato je na zveznem srečanju jeseni 1972 v Novem Sadu zagovarjal stališče, da je treba čimprej formirati zvezni koordinacijski odbor in predvsem ustanoviti društva v republikah in pokrajinah, ki naj bodo nosilci tega sodelovanja. Naše stališče je bilo tudi, da vse dogovorjene skupne akcije financiramo s so-participacijo, kar je že ustaljeno načelo. Kljub sklepom zadnje skupščine Društva konservatorskih delavcev Jugoslavije, ki je pred svojim razpustom sprejelo sklep o opisanu reorganizaciji, so se nekateri predstavniki na omenjenem zveznem srečanju znova zavzemali za »staro« obliko organizacije, ki pa smo jo mi odklonili, ker se je pokazala kot preživeta in predvsem neučinkovita. Rezultat teh nenehnih razprav je ta, da še do danes ni naša strokovna organizacija konsolidirana v jugoslovanskem okviru. Več je v tem smislu narejenega z delovanjem jugoslovanskega nacionalnega komiteja ICOMOS, kjer zastopata naše društvo tovariša Železnik in Kokalj, ki sta doslej svoje delovanje v tem organu povsem koordinirala s stališči našega upravnega odbora. Na koncu naj omenim še prizadevanje upravnega odbora, da sproži delovanje specializiranih sekcij, s čimer naj bi se poglobilo strokovno delovanje društva. Žal smo ostali pri bese-

UDK 728.81.025.4 (497.12 Kamen)

dr. ing. arh. FISTER Peter, YU 61000 Ljubljana, Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo, Cojzova 5.

GRAD KAMEN PRI BEGUNJAH NA GORENJSKEM

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 5—32, slov. (angl.), 13 fot., 7 risb in načrtov.

Članek povzema spoznanja ob večletni konservaciji slikovitih ruševin gradu, ki je bil prvič omenjen v 12. stoletju. Konservatorska dela, ki tečejo že od leta 1959, so razkrila arhitektonski razvoj gradu, ki je z izjemo detajlov dobil dokončno obliko v 16. stoletju, propadati pa je začel že v 18. stoletju. Konservacija gradu, ki ga odlikuje tudi lega ob vходу v alpsko dolino. Draga, je bila že od vsega začetka usmerjena v ohranitev in utrditev razvalin. Načrt prezentacije zajema dosledno konservatorski prikaz vseh sestavin, ureditev dostopov v nekdanjih smereh in muzeološko ponazoritev zgodovine in konservacije celotne arhitekture z okoljem vred. Grad je že skoraj v celoti obdelan, posamezne razvojne faze valorizirane, razvaline očiščene in utrjene. Spričlo množičnega obiska bo v »revitalizaciji« vključen tudi nevsiljiv gostinski lokol. Poudarek članka je na nujnosti sprotne in izčrpne dokumentacije ob takšnih in podobnih delih.

UDK 726.5.033.4.025.4 (497.12 Dravinjski vrh).

dr. ZADNIKAR Marijan, 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

DRAVINJSKI VRH

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—73 (1975) 2, str. 47—55, slov. (angl.), 7 fot. in 1 načrt.

Sestavek opisuje konservatorske in znanstvene rezultate restavriranja cerkve sv. Janeza Krstnika nad Vidmom pri Ptujju. Njen zgodnjegotski kvadratni prezbitelij, ki je imel sprva raven lesen strop, je okrog leta 1300 nadomestil polkrožno romansko apsidno. Drugotni baročni obok v njem smo nadomestili spet z ravnim stropom kakor v ladji, kjer smo odprli romanska okenca, velika baročna pa zazidali. S tem smo vrnilo prostoru prvotno kubičnost in osvetljavo. Slogovno datacijo stavbe v zgodnje 12. stoletje podpirajo tudi zgodovinski podatki. Takrat so jo postavili kot lastniško kapelo gradu Treun, kjer so prebivali ministeriali mariborskega grofa Bernarda. Z restavriranjem te cerkve se je naša spomeniška posest obogatila za lepo prezentiran spomenik zgodnjjeromanske arhitekture.

UDK 728.81.025 (497.12 Celje)

STOPAR Ivan, 63000 Celje, Zavod za spomeniško varstvo, Trg svobode 10

GRAD CELJE (STAVBNOZGODOVINSKE RAZISKAVE)

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 33—45, slov. (angl.), 10 risb in načrtov.

Sestavek je nadaljevanje analitičnega prikaza gradiva o gradu Celje, ki ga je avtor objavil v Celjskem zborniku za leto 1973. Medtem ko se je tam pomudil pri podrobn irazčlembi obstoječe literature, ohranjenih vedut in starejše dokumentacije, se tu omejuje na rezultate raziskav stikov in sond ter nekdanje tlorisne podobe gradu. Pri tem se sklicuje na gradivo in vire, ki so bili obdelani v Celjskem zbrvniku. Ugotovitve raziskav grafično predstavlja na zadnjem tlorisu. Posebej pa opozarja na številne še vedno neraziskane probleme

UDK 72.025.4 (497.12 Štanjel)

ing. arh. ŠTUPAR-SUMI Nataša, 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

OBNOVA ŠTANJELSKE ARHITEKTURE

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 57—68, slov. (angl.), 13 fot., 8 načrtov in 4 risbe.

Avtorica ugotavlja dvojni značaj štanjelske arhitekture. Grad in cerkev sta najvidnejša predstavnik naglašene stilne arhitekture, medtem ko večina stavb sodi v vrsto tako imenovanega anonimnega stavbarstva. Tej značilni dvojnosti je bilo treba prilagoditi vse posege v spomeniškem naselju. Dosledna rekonstrukcija je bila uveljavljena pri gradu. Pri »romanski hiša« pa je bilo treba obnovitev povsem podrediti nivoju naključnosti v zidavi in obdelavi vidnih lesenih konstrukcij in obnoviti nekatere detajle po regionalnih vzorcih.

Ob obnovi štanjelskih mestnih vrat s stolpom na severni strani naselja smo spoznali neogibnost tako imenovanih »historizacije«, kadar gre za enotno sklenjen, ne dovolj dokumentiran, a miljejsko značilen arhitektonski spomenik.

UDK 728.81.025.4 (497.12 Kamen)

dr. ing. arh. FISTER Peter, YU 61000 Ljubljana, Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo, Cojzova 5.

GRAD KAMEN PRI BEGUNJAH NA GORENJSKEM

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 5—32, slov. (angl.), 13 fot., 7 risb in načrtov.

Članek povzema spoznanja ob večletni konservaciji slikovitih ruševin gradu, ki je bil prvič omenjen v 12. stoletju. Konservatorska dela, ki tečejo že od leta 1959, so razkrila arhitektonski razvoj gradu, ki je z izjemo detajlov dobil dokončno obliko v 16. stoletju, propadati pa je začel že v 18. stoletju. Konservacija gradu, ki ga odlikuje tudi lega ob vходу v alpsko dolino. Draga, je bila že od vsega začetka usmerjena v ohranitev in utrditev razvalin. Načrt prezentacije zajema dosledno konservatorski prikaz vseh sestavin, ureditev dostopov v nekdanjih smereh in muzeološko ponazoritev zgodovine in konservacije celotne arhitekture z okoljem vred. Grad je že skoraj v celoti obdelan, posamezne razvojne faze valorizirane, razvaline očiščene in utrjene. Spričlo množičnega obiska bo v »revitalizaciji« vključen tudi nevsiljiv gostinski lokol. Poudarek članka je na nujnosti sprotne in izčrpne dokumentacije ob takšnih in podobnih delih.

UDK 726.5.033.4.025.4 (497.12 Dravinjski vrh).

dr. ZADNIKAR Marijan, 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

DRAVINJSKI VRH

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—73 (1975) 2, str. 47—55, slov. (angl.), 7 fot. in 1 načrt.

Sestavek opisuje konservatorske in znanstvene rezultate restavriranja cerkve sv. Janeza Krstnika nad Vidmom pri Ptujju. Njen zgodnjegotski kvadratni prezbitelij, ki je imel sprva raven lesen strop, je okrog leta 1300 nadomestil polkrožno romansko apsidno. Drugotni baročni obok v njem smo nadomestili spet z ravnim stropom kakor v ladji, kjer smo odprli romanska okenca, velika baročna pa zazidali. S tem smo vrnilo prostoru prvotno kubičnost in osvetljavo. Slogovno datacijo stavbe v zgodnje 12. stoletje podpirajo tudi zgodovinski podatki. Takrat so jo postavili kot lastniško kapelo gradu Treun, kjer so prebivali ministeriali mariborskega grofa Bernarda. Z restavriranjem te cerkve se je naša spomeniška posest obogatila za lepo prezentiran spomenik zgodnjjeromanske arhitekture.

UDK 728.81.025 (497.12 Celje)

STOPAR Ivan, 63000 Celje, Zavod za spomeniško varstvo, Trg svobode 10

GRAD CELJE (STAVBNOZGODOVINSKE RAZISKAVE)

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 33—45, slov. (angl.), 10 risb in načrtov.

Sestavek je nadaljevanje analitičnega prikaza gradiva o gradu Celje, ki ga je avtor objavil v Celjskem zborniku za leto 1973. Medtem ko se je tam pomudil pri podrobn irazčlembi obstoječe literature, ohranjenih vedut in starejše dokumentacije, se tu omejuje na rezultate raziskav stikov in sond ter nekdanje tlorisne podobe gradu. Pri tem se sklicuje na gradivo in vire, ki so bili obdelani v Celjskem zbrvniku. Ugotovitve raziskav grafično predstavlja na zadnjem tlorisu. Posebej pa opozarja na številne še vedno neraziskane probleme

UDK 72.025.4 (497.12 Štanjel)

ing. arh. ŠTUPAR-SUMI Nataša, 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

OBNOVA ŠTANJELSKE ARHITEKTURE

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 57—68, slov. (angl.), 13 fot., 8 načrtov in 4 risbe.

Avtorica ugotavlja dvojni značaj štanjelske arhitekture. Grad in cerkev sta najvidnejša predstavnik naglašene stilne arhitekture, medtem ko večina stavb sodi v vrsto tako imenovanega anonimnega stavbarstva. Tej značilni dvojnosti je bilo treba prilagoditi vse posege v spomeniškem naselju. Dosledna rekonstrukcija je bila uveljavljena pri gradu. Pri »romanski hiša« pa je bilo treba obnovitev povsem podrediti nivoju naključnosti v zidavi in obdelavi vidnih lesenih konstrukcij in obnoviti nekatere detajle po regionalnih vzorcih.

Ob obnovi štanjelskih mestnih vrat s stolpom na severni strani naselja smo spoznali neogibnost tako imenovanih »historizacije«, kadar gre za enotno sklenjen, ne dovolj dokumentiran, a miljejsko značilen arhitektonski spomenik.

UDK 728.81.025.4 (497.12 Kamen)

dr. ing. arh. FISTER Peter, YU 61000 Ljubljana, Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo, Cojzova 5.

GRAD KAMEN PRI BEGUNJAH NA GORENJSKEM

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 5—32, slov. (angl.), 13 fot., 7 risb in načrtov.

Članek povzema spoznanja ob večletni konservaciji slikovitih ruševin gradu, ki je bil prvič omenjen v 12. stoletju. Konservatorska dela, ki tečejo že od leta 1959, so razkrila arhitektonski razvoj gradu, ki je z izjemo detajlov dobil dokončno obliko v 16. stoletju, propadati pa je začel že v 18. stoletju. Konservacija gradu, ki ga odlikuje tudi lega ob vhodu v alpsko dolino. Draga, je bila že od vsega začetka usmerjena v ohranitev in utrditev razvalin. Načrt prezentacije zajema dosledno konservatorski prikaz vseh sestavin, ureditev dostopov v nekdanjih smereh in muzeološko ponazoritev zgodovine in konservacije celotne arhitekture z okoljem vred. Grad je že skoraj v celoti obdelan, posamezne razvojne faze valorizirane, razvaline očiščene in utrjene. Spričlo množičnega obiska bo v »revitalizaciji« vključen tudi nevsiljiv gostinski lokol. Poudarek članka je na nujnosti sprotne in izčrpne dokumentacije ob takšnih in podobnih delih.

UDK 726.5.033.4.025.4 (497.12 Dravinjski vrh).

dr. ZADNIKAR Marijan, 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

DRAVINJSKI VRH

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—73 (1975) 2, str. 47—55, slov. (angl.), 7 fot. in 1 načrt.

Sestavek opisuje konservatorske in znanstvene rezultate restavriranja cerkve sv. Janeza Krstnika nad Vidmom pri Ptujju. Njen zgodnjegotski kvadratni prezbitelij, ki je imel sprva raven lesen strop, je okrog leta 1300 nadomestil polkrožno romansko apsidno. Drugotni baročni obok v njem smo nadomestili spet z ravnim stropom kakor v ladji, kjer smo odprli romanska okenca, velika baročna pa zazidali. S tem smo vrnilo prostoru prvotno kubičnost in osvetljavo. Slogovno datacijo stavbe v zgodnje 12. stoletje podpirajo tudi zgodovinski podatki. Takrat so jo postavili kot lastniško kapelo gradu Treun, kjer so prebivali ministeriali mariborskega grofa Bernarda. Z restavriranjem te cerkve se je naša spomeniška posest obogatila za lepo prezentiran spomenik zgodnjjeromanske arhitekture.

UDK 728.81.025 (497.12 Celje)

STOPAR Ivan, 63000 Celje, Zavod za spomeniško varstvo, Trg svobode 10

GRAD CELJE (STAVBNOZGODOVINSKE RAZISKAVE)

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 33—45, slov. (angl.), 10 risb in načrtov.

Sestavek je nadaljevanje analitičnega prikaza gradiva o gradu Celje, ki ga je avtor objavil v Celjskem zborniku za leto 1973. Medtem ko se je tam pomudil pri podrobnih irazčlembi obstoječe literature, ohranjenih vedut in starejše dokumentacije, se tu omejuje na rezultate raziskav stikov in sond ter nekdanje tlorisne podobe gradu. Pri tem se sklicuje na gradivo in vire, ki so bili obdelani v Celjskem zbrvniku. Ugotovitve raziskav grafično predstavlja na zadnjem tlorisu. Posebej pa opozarja na številne še vedno neraziskane probleme

UDK 72.025.4 (497.12 Štanjel)

ing. arh. ŠTUPAR-SUMI Nataša, 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

OBNOVA ŠTANJELSKE ARHITEKTURE

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 57—68, slov. (angl.), 13 fot., 8 načrtov in 4 risbe.

Avtorica ugotavlja dvojni značaj štanjelske arhitekture. Grad in cerkev sta najvidnejša predstavnikla naglašene stilne arhitekture, medtem ko večina stavb sodi v vrsto tako imenovanega anonimnega stavbarstva. Tej značilni dvojnosti je bilo treba prilagoditi vse posege v spomeniškem naselju. Dosledna rekonstrukcija je bila uveljavljena pri gradu. Pri »romanski hiša« pa je bilo treba obnovitev povsem podrediti nivoju naključnosti v zidavi in obdelavi vidnih lesenih konstrukcij in obnoviti nekatere detajle po regionalnih vzorcih.

Ob obnovi štanjelskih mestnih vrat s stolpom na severni strani naselja smo spoznali neogibnost tako imenovanih »historizacije«, kadar gre za enotno sklenjen, ne dovolj dokumentiran, a miljejsko značilen arhitektonski spomenik.

UDK 728.81.025.4 (497.12 Kamen)

dr. ing. arh. FISTER Peter, YU 61000 Ljubljana, Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo, Cojzova 5.

GRAD KAMEN PRI BEGUNJAH NA GORENJSKEM

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 5—32, slov. (angl.), 13 fot., 7 risb in načrtov.

Članek povzema spoznanja ob večletni konservaciji slikovitih ruševin gradu, ki je bil prvič omenjen v 12. stoletju. Konservatorska dela, ki tečejo že od leta 1959, so razkrila arhitektonski razvoj gradu, ki je z izjemo detajlov dobil dokončno obliko v 16. stoletju, propadati pa je začel že v 18. stoletju. Konservacija gradu, ki ga odlikuje tudi lega ob vhodu v alpsko dolino. Draga, je bila že od vsega začetka usmerjena v ohranitev in utrditev razvalin. Načrt prezentacije zajema dosledno konservatorski prikaz vseh sestavin, ureditev dostopov v nekdanjih smereh in muzeološko ponazoritev zgodovine in konservacije celotne arhitekture z okoljem vred. Grad je že skoraj v celoti obdelan, posamezne razvojne faze valorizirane, razvaline očiščene in utrjene. Spričlo množičnega obiska bo v »revitalizaciji« vključen tudi nevsiljiv gostinski lokol. Poudarek članka je na nujnosti sprotne in izčrpne dokumentacije ob takšnih in podobnih delih.

UDK 726.5.033.4.025.4 (497.12 Dravinjski vrh).

dr. ZADNIKAR Marijan, 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

DRAVINJSKI VRH

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—73 (1975) 2, str. 47—55, slov. (angl.), 7 fot. in 1 načrt.

Sestavek opisuje konservatorske in znanstvene rezultate restavriranja cerkve sv. Janeza Krstnika nad Vidmom pri Ptujju. Njen zgodnjegotski kvadratni prezbitelij, ki je imel sprva raven lesen strop, je okrog leta 1300 nadomestil polkrožno romansko apsidno. Drugotni baročni obok v njem smo nadomestili spet z ravnim stropom kakor v ladji, kjer smo odprli romanska okenca, velika baročna pa zazidali. S tem smo vrnilo prostoru prvotno kubičnost in osvetljavo. Slogovno datacijo stavbe v zgodnje 12. stoletje podpirajo tudi zgodovinski podatki. Takrat so jo postavili kot lastniško kapelo gradu Treun, kjer so prebivali ministeriali mariborskega grofa Bernarda. Z restavriranjem te cerkve se je naša spomeniška posest obogatila za lepo prezentiran spomenik zgodnjjeromanske arhitekture.

UDK 728.81.025 (497.12 Celje)

STOPAR Ivan, 63000 Celje, Zavod za spomeniško varstvo, Trg svobode 10

GRAD CELJE (STAVBNOZGODOVINSKE RAZISKAVE)

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 33—45, slov. (angl.), 10 risb in načrtov.

Sestavek je nadaljevanje analitičnega prikaza gradiva o gradu Celje, ki ga je avtor objavil v Celjskem zborniku za leto 1973. Medtem ko se je tam pomudil pri podrobn irazčlembi obstoječe literature, ohranjenih vedut in starejše dokumentacije, se tu omejuje na rezultate raziskav stikov in sond ter nekdanje tlorisne podobe gradu. Pri tem se sklicuje na gradivo in vire, ki so bili obdelani v Celjskem zbrvniku. Ugotovitve raziskav grafično predstavlja na zadnjem tlorisu. Posebej pa opozarja na številne še vedno neraziskane probleme

UDK 72.025.4 (497.12 Štanjel)

ing. arh. ŠTUPAR-SUMI Nataša, 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

OBNOVA ŠTANJELSKE ARHITEKTURE

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 57—68, slov. (angl.), 13 fot., 8 načrtov in 4 risbe.

Avtorica ugotavlja dvojni značaj štanjelske arhitekture. Grad in cerkev sta najvidnejša predstavnik naglašene stilne arhitekture, medtem ko večina stavb sodi v vrsto tako imenovanega anonimnega stavbarstva. Tej značilni dvojnosti je bilo treba prilagoditi vse posege v spomeniškem naselju. Dosledna rekonstrukcija je bila uveljavljena pri gradu. Pri »romanski hiša« pa je bilo treba obnovitev povsem podrediti nivoju naključnosti v zidavi in obdelavi vidnih lesenih konstrukcij in obnoviti nekatere detajle po regionalnih vzorcih.

Ob obnovi štanjelskih mestnih vrat s stolpom na severni strani naselja smo spoznali neogibnost tako imenovanih »historizacije«, kadar gre za enotno sklenjen, ne dovolj dokumentiran, a miljejsko značilen arhitektonski spomenik.

UDC 728.81.025 (497.12 Celje)

STOPAR Ivan, YU 63000 Celje, Zavod za spomeniško varstvo, Trg svobode 10.

THE OLD CASTLE OF CELJE (EXPLORATIONS OF ITS BUILDING HISTORY)

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—73 (1975) 2, p. 33—45, Slov. (Engl.), 10 drawings and plans.

The article is a continuation of the analytical survey of the materials about the old castle of Celje, published by the author in the Celjski zbornik for the year 1973. Whereas he there dwelt upon a detailed analysis of the existing literature, of the views preserved as well as of the older technical documentation, here he confines himself to the results produced by the explorations of the junctures and probes and of the former ground-plan of the castle. Doing this he refers to the materials and sources, dealt with in the Celjski zbornik. The results produced by the explorations are graphically represented in the last ground-plan. The author, however, draws attention to the numerous problems, still remaining unexplored.

UDC 72.025.4 (497.12 Stanjel).

ŠTUPAR-ŠUMI Nataša, Eng. Arch., YU 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

THE RECONSTRUCTION OF THE ARCHITECTURE OF ŠTANJEL

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 57—68, Slov. (Engl.), 13 photos, 8 plans, and 4 sketches.

The authoress states a dual character of the architecture of Stanjel. The castle and the church are the most prominent representatives of the stressed style architecture, while most other buildings range among the so-called anonymous building art.

All the interventions made in the monumental settlement had to be adapted to this characteristic duality. A consequent reconstruction has been made with the castle only. With the »Romanesque house«, on the other hand, the rebuilding had to be subordinated completely to the level of the concept and construction of the, in regard to its style, inexpressive architectonic monument, allowance had to be made for casual features in constructing and treating visible wooden structures, and some details had to be rebuilt after regional models.

Having rebuilt the Stanjel town gate with the tower in the northern part of the settlement, we have recognized the inevitability of the so-called »historizations«, when a uniformly consistent, not sufficiently documented, but environmentally characteristic monument, is involved.

UDC 728.81.025.4 (497.12 Kamen)

Dr. FISTER Peter, Eng. Arch., YU 61000 Ljubljana, Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo, Cojzova 5.

THE CASTLE OF KAMEN NEAR BEGUNJE IN UPPER CARNIOLA

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 5—32, Slov. (Engl.), 13 photos, 7 plans and drawings.

The article sums up the results of the conservation work, going on for several years, on the picturesque ruins of the castle, first mentioned in the 12th century. The conservation work, having been done since the year 1959, has uncovered the architectonic development of the castle which, except for the details, was given its final shape in the 16th century, and started decaying already in the 18th century.

The conservation work on the castle, which is distinguished also by its site at the entrance to the Alpine Draga Valley, has been directed, from the very outset, towards the preserving and consolidating of the ruins. The presentation project contains a complete conservation scheme of all the component parts, the arrangement of the accesses in former directions, as well as the museological illustration of the history and of the conservation of the architecture as a whole, including the environments. The castle has been already, nearly entirely adapted, its individual development stages valorized, the ruins cleaned and consolidated. In view of mass visits its »revitalization« will include also an unobtrusive inn.

The article lays emphasis on the necessity of a current and exhaustive documentation for such and similar work.

UDC 726.5033.4.025.4 (497.12 Dravinjski vrh)

Dr. ZADNIKAR Marijan, YU 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

DRAVINJSKI VRH

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 47—55, Slov. (Engl.), 7 photos, 1 plan.

The article is a description of the conservatory and scientific results of the restoring of St. John Baptist's church over Videm near Ptuj. Its semicircular Romanesque apse was replaced, about the year 1300, by the Early Gothic square presbitery that had originally had a level wooden ceiling. The secondary Baroque vault has now been again replaced by a level ceiling, as in the aisle, where there have been opened up small Romanesque windows, and shut up large Baroque ones. Thus the space has been returned its original cubicity and lighting. The style datation of the building to the early 12th century is also supported by the historical data. It was built as an »owner's chapel« belonging to the castle of Treun, inhabited by the ministerials of Count Bernard of Maribor. Through the restoring of this church our monument property has been enriched with another beautifully presented monument of the Early Romanesque architecture.

UDC 728.81.025 (497.12 Celje)

STOPAR Ivan, YU 63000 Celje, Zavod za spomeniško varstvo, Trg svobode 10.

THE OLD CASTLE OF CELJE (EXPLORATIONS OF ITS BUILDING HISTORY)

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—73 (1975) 2, p. 33—45, Slov. (Engl.), 10 drawings and plans.

The article is a continuation of the analytical survey of the materials about the old castle of Celje, published by the author in the Celjski zbornik for the year 1973. Whereas he there dwelt upon a detailed analysis of the existing literature, of the views preserved as well as of the older technical documentation, here he confines himself to the results produced by the explorations of the junctures and probes and of the former ground-plan of the castle. Doing this he refers to the materials and sources, dealt with in the Celjski zbornik. The results produced by the explorations are graphically represented in the last ground-plan. The author, however, draws attention to the numerous problems, still remaining unexplored.

UDC 72.025.4 (497.12 Stanjel).

ŠTUPAR-ŠUMI Nataša, Eng. Arch., YU 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

THE RECONSTRUCTION OF THE ARCHITECTURE OF ŠTANJEL

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 57—68, Slov. (Engl.), 13 photos, 8 plans, and 4 sketches.

The authoress states a dual character of the architecture of Stanjel. The castle and the church are the most prominent representatives of the stressed style architecture, while most other buildings range among the so-called anonymous building art.

All the interventions made in the monumental settlement had to be adapted to this characteristic duality. A consequent reconstruction has been made with the castle only. With the »Romanesque house«, on the other hand, the rebuilding had to be subordinated completely to the level of the concept and construction of the, in regard to its style, inexpressive architectonic monument, allowance had to be made for casual features in constructing and treating visible wooden structures, and some details had to be rebuilt after regional models.

Having rebuilt the Stanjel town gate with the tower in the northern part of the settlement, we have recognized the inevitability of the so-called »historizations«, when a uniformly consistent, not sufficiently documented, but environmentally characteristic monument, is involved.

UDC 728.81.025.4 (497.12 Kamen)

Dr. FISTER Peter, Eng. Arch., YU 61000 Ljubljana, Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo, Cojzova 5.

THE CASTLE OF KAMEN NEAR BEGUNJE IN UPPER CARNIOLA

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 5—32, Slov. (Engl.), 13 photos, 7 plans and drawings.

The article sums up the results of the conservation work, going on for several years, on the picturesque ruins of the castle, first mentioned in the 12th century. The conservation work, having been done since the year 1959, has uncovered the architectonic development of the castle which, except for the details, was given its final shape in the 16th century, and started decaying already in the 18th century.

The conservation work on the castle, which is distinguished also by its site at the entrance to the Alpine Draga Valley, has been directed, from the very outset, towards the preserving and consolidating of the ruins. The presentation project contains a complete conservation scheme of all the component parts, the arrangement of the accesses in former directions, as well as the museological illustration of the history and of the conservation of the architecture as a whole, including the environments. The castle has been already, nearly entirely adapted, its individual development stages valorized, the ruins cleaned and consolidated. In view of mass visits its »revitalization« will include also an unobtrusive inn.

The article lays emphasis on the necessity of a current and exhaustive documentation for such and similar work.

UDC 726.5033.4.025.4 (497.12 Dravinjski vrh)

Dr. ZADNIKAR Marijan, YU 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

DRAVINJSKI VRH

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 47—55, Slov. (Engl.), 7 photos, 1 plan.

The article is a description of the conservatory and scientific results of the restoring of St. John Baptist's church over Videm near Ptuj. Its semicircular Romanesque apse was replaced, about the year 1300, by the Early Gothic square presbitery that had originally had a level wooden ceiling. The secondary Baroque vault has now been again replaced by a level ceiling, as in the aisle, where there have been opened up small Romanesque windows, and shut up large Baroque ones. Thus the space has been returned its original cubicity and lighting. The style datation of the building to the early 12th century is also supported by the historical data. It was built as an »owner's chapel« belonging to the castle of Treun, inhabited by the ministerials of Count Bernard of Maribor. Through the restoring of this church our monument property has been enriched with another beautifully presented monument of the Early Romanesque architecture.

UDC 728.81.025 (497.12 Celje)

STOPAR Ivan, YU 63000 Celje, Zavod za spomeniško varstvo, Trg svobode 10.

THE OLD CASTLE OF CELJE (EXPLORATIONS OF ITS BUILDING HISTORY)

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—73 (1975) 2, p. 33—45, Slov. (Engl.), 10 drawings and plans.

The article is a continuation of the analytical survey of the materials about the old castle of Celje, published by the author in the Celjski zbornik for the year 1973. Whereas he there dwelt upon a detailed analysis of the existing literature, of the views preserved as well as of the older technical documentation, here he confines himself to the results produced by the explorations of the junctures and probes and of the former ground-plan of the castle. Doing this he refers to the materials and sources, dealt with in the Celjski zbornik. The results produced by the explorations are graphically represented in the last ground-plan. The author, however, draws attention to the numerous problems, still remaining unexplored.

UDC 72.025.4 (497.12 Stanjel).

ŠTUPAR-ŠUMI Nataša, Eng. Arch., YU 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

THE RECONSTRUCTION OF THE ARCHITECTURE OF ŠTANJEL

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 57—68, Slov. (Engl.), 13 photos, 8 plans, and 4 sketches.

The authoress states a dual character of the architecture of Stanjel. The castle and the church are the most prominent representatives of the stressed style architecture, while most other buildings range among the so-called anonymous building art.

All the interventions made in the monumental settlement had to be adapted to this characteristic duality. A consequent reconstruction has been made with the castle only. With the »Romanesque house«, on the other hand, the rebuilding had to be subordinated completely to the level of the concept and construction of the, in regard to its style, inexpressive architectonic monument, allowance had to be made for casual features in constructing and treating visible wooden structures, and some details had to be rebuilt after regional models.

Having rebuilt the Stanjel town gate with the tower in the northern part of the settlement, we have recognized the inevitability of the so-called »historizations«, when a uniformly consistent, not sufficiently documented, but environmentally characteristic monument, is involved.

UDC 728.81.025.4 (497.12 Kamen)

Dr. FISTER Peter, Eng. Arch., YU 61000 Ljubljana, Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo, Cojzova 5.

THE CASTLE OF KAMEN NEAR BEGUNJE IN UPPER CARNIOLA

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 5—32, Slov. (Engl.), 13 photos, 7 plans and drawings.

The article sums up the results of the conservation work, going on for several years, on the picturesque ruins of the castle, first mentioned in the 12th century. The conservation work, having been done since the year 1959, has uncovered the architectonic development of the castle which, except for the details, was given its final shape in the 16th century, and started decaying already in the 18th century.

The conservation work on the castle, which is distinguished also by its site at the entrance to the Alpine Draga Valley, has been directed, from the very outset, towards the preserving and consolidating of the ruins. The presentation project contains a complete conservation scheme of all the component parts, the arrangement of the accesses in former directions, as well as the museological illustration of the history and of the conservation of the architecture as a whole, including the environments. The castle has been already, nearly entirely adapted, its individual development stages valorized, the ruins cleaned and consolidated. In view of mass visits its »revitalization« will include also an unobtrusive inn.

The article lays emphasis on the necessity of a current and exhaustive documentation for such and similar work.

UDC 726.5033.4.025.4 (497.12 Dravinjski vrh)

Dr. ZADNIKAR Marijan, YU 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

DRAVINJSKI VRH

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 47—55, Slov. (Engl.), 7 photos, 1 plan.

The article is a description of the conservatory and scientific results of the restoring of St. John Baptist's church over Videm near Ptuj. Its semicircular Romanesque apse was replaced, about the year 1300, by the Early Gothic square presbitery that had originally had a level wooden ceiling. The secondary Baroque vault has now been again replaced by a level ceiling, as in the aisle, where there have been opened up small Romanesque windows, and shut up large Baroque ones. Thus the space has been returned its original cubicity and lighting. The style datation of the building to the early 12th century is also supported by the historical data. It was built as an »owner's chapel« belonging to the castle of Treun, inhabited by the ministerials of Count Bernard of Maribor. Through the restoring of this church our monument property has been enriched with another beautifully presented monument of the Early Romanesque architecture.

UDC 728.81.025 (497.12 Celje)

STOPAR Ivan, YU 63000 Celje, Zavod za spomeniško varstvo, Trg svobode 10.

THE OLD CASTLE OF CELJE (EXPLORATIONS OF ITS BUILDING HISTORY)

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—73 (1975) 2, p. 33—45, Slov. (Engl.), 10 drawings and plans.

The article is a continuation of the analytical survey of the materials about the old castle of Celje, published by the author in the Celjski zbornik for the year 1973. Whereas he there dwelt upon a detailed analysis of the existing literature, of the views preserved as well as of the older technical documentation, here he confines himself to the results produced by the explorations of the junctures and probes and of the former ground-plan of the castle. Doing this he refers to the materials and sources, dealt with in the Celjski zbornik. The results produced by the explorations are graphically represented in the last ground-plan. The author, however, draws attention to the numerous problems, still remaining unexplored.

UDC 72.025.4 (497.12 Stanjel).

ŠTUPAR-ŠUMI Nataša, Eng. Arch., YU 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

THE RECONSTRUCTION OF THE ARCHITECTURE OF ŠTANJEL

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 57—68, Slov. (Engl.), 13 photos, 8 plans, and 4 sketches.

The authoress states a dual character of the architecture of Stanjel. The castle and the church are the most prominent representatives of the stressed style architecture, while most other buildings range among the so-called anonymous building art.

All the interventions made in the monumental settlement had to be adapted to this characteristic duality. A consequent reconstruction has been made with the castle only. With the »Romanesque house«, on the other hand, the rebuilding had to be subordinated completely to the level of the concept and construction of the, in regard to its style, inexpressive architectonic monument, allowance had to be made for casual features in constructing and treating visible wooden structures, and some details had to be rebuilt after regional models.

Having rebuilt the Stanjel town gate with the tower in the northern part of the settlement, we have recognized the inevitability of the so-called »historizations«, when a uniformly consistent, not sufficiently documented, but environmentally characteristic monument, is involved.

UDC 728.81.025.4 (497.12 Kamen)

Dr. FISTER Peter, Eng. Arch., YU 61000 Ljubljana, Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo, Cojzova 5.

THE CASTLE OF KAMEN NEAR BEGUNJE IN UPPER CARNIOLA

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 5—32, Slov. (Engl.), 13 photos, 7 plans and drawings.

The article sums up the results of the conservation work, going on for several years, on the picturesque ruins of the castle, first mentioned in the 12th century. The conservation work, having been done since the year 1959, has uncovered the architectonic development of the castle which, except for the details, was given its final shape in the 16th century, and started decaying already in the 18th century.

The conservation work on the castle, which is distinguished also by its site at the entrance to the Alpine Draga Valley, has been directed, from the very outset, towards the preserving and consolidating of the ruins. The presentation project contains a complete conservation scheme of all the component parts, the arrangement of the accesses in former directions, as well as the museological illustration of the history and of the conservation of the architecture as a whole, including the environments. The castle has been already, nearly entirely adapted, its individual development stages valorized, the ruins cleaned and consolidated. In view of mass visits its »revitalization« will include also an unobtrusive inn.

The article lays emphasis on the necessity of a current and exhaustive documentation for such and similar work.

UDC 726.5033.4.025.4 (497.12 Dravinjski vrh)

Dr. ZADNIKAR Marijan, YU 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

DRAVINJSKI VRH

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 47—55, Slov. (Engl.), 7 photos, 1 plan.

The article is a description of the conservatory and scientific results of the restoring of St. John Baptist's church over Videm near Ptuj. Its semicircular Romanesque apse was replaced, about the year 1300, by the Early Gothic square presbitery that had originally had a level wooden ceiling. The secondary Baroque vault has now been again replaced by a level ceiling, as in the aisle, where there have been opened up small Romanesque windows, and shut up large Baroque ones. Thus the space has been returned its original cubicity and lighting. The style datation of the building to the early 12th century is also supported by the historical data. It was built as an »owner's chapel« belonging to the castle of Treun, inhabited by the ministerials of Count Bernard of Maribor. Through the restoring of this church our monument property has been enriched with another beautifully presented monument of the Early Romanesque architecture.

UDK 75.025.4.001.3

BOGOVČIČ Ivan, 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

GRAFIČNO DOKUMENTIRANJE RESTAVRATORSKO-KONSERVATORSKIH DEL NA NEKATERIH LIKOVNIH SPOMENIKIH

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 69—74, slov. (angl.), 3 fot. in 5 risb.

Avtor najprej spomni na to, kako se umetnik pripravlja na svoje delo (s skicami, študijami, »kartoni« ipd.), ter iz tega preide k ugotovitvi, da je tudi pred neposrednim obravnavanjem kakor koli poškodovanega likovnega dela treba izdelati nekakšne osnutke, ki naj — poleg besede — kar najbolj nazorno predstavijo stanje poškodovane umetnine kakor tudi opravljena restavratorsko-konservatorska dela na njej.

Težišče članka je zato na ugotovitvi, da je možno oziroma celo treba uporabljati pri tej vrsti dokumentacije našega dela grafično oblikovane simbole, ki jih avtor tudi predstavi — ob konkretnem primeru in vse skupaj.

UDK 75.052.025.4.497.12)

PIRNAT Miha, 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

ČELOVNIK, FOJANA, PANGRČ GRM, KRTINA (RAZLIČNI PROBLEMI KONSERVIRANJA)

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 75—88, slov. (angl.), 9 fot. in 16 risb.

Avtor predstavlja restavratorske postopke in probleme v zvezi z odkrivanjem in utrjevanjem stenskih slik v štirih podružnih cerkvah. Vsaka od njih je zastavljala svoja vprašanja in težave, ki jih je bilo treba reševati na raznih krajih različno. Pri tem si je bilo včasih mogoče pomagati tudi na preprost, pa domišljen in učinkovit način. Ponekod pa je bilo treba ohranjene fragmente fresk sneti in jih bo treba še obdelati ter nato utrjene vrniti na njihova nekdanja mesta.

UDK 75.052.025.4 (497.12 Mirna).

MOLE Izidor, 61351 Brezovica 210.

MIRNA

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 89—92, slov. (angl.), 1 fot., 1 risba.

Freske v župnijski cerkvi na Mirni spadajo med najlepše in najboljše ohranjene pri nas. Odkrite in restavrirane so bile leta 1968. Pri utrjevanju ometa je bila uporabljena novost: kovinski vijaki v kombinaciji z apneno malto. Retuše so bile pripravljene izključno v apneni tehniki, s čimer je bila dosežena integracija znotraj poslikanega kompleksa.

UDK 73.033.5.025.4 : 75.023.2.

MOLE Izidor, YU 61351 Brezovica 210.

PLASTIKA IN BARVE

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 93—95, slov. (angl.).

Slovenska gotška plastika je bila ob nastanku praviloma obarvana. Meja med plastiko in sliko še ni jasno začrtana, niso še do kraja izčrpane izrazne možnosti obeh medijev. Čas je pokazal, da ima barva, vsaj pri kvalitetni plastiki, podrejeno vlogo. Zato naj restavratorjeva skrb velja prvenstveno plastiki, polihromacijo na njej pa naj obravnava kot element, ki plastiko žlahnti.

UDK 75.025.4.001.3

BOGOVČIČ Ivan, 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

GRAFIČNO DOKUMENTIRANJE RESTAVRATORSKO-KONSERVATORSKIH DEL NA NEKATERIH LIKOVNIH SPOMENIKIH

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 69—74, slov. (angl.), 3 fot. in 5 risb.

Avtor najprej spomni na to, kako se umetnik pripravlja na svoje delo (s skicami, študijami, »kartoni« ipd.), ter iz tega preide k ugotovitvi, da je tudi pred neposrednim obravnavanjem kakor koli poškodovanega likovnega dela treba izdelati nekakšne osnutke, ki naj — poleg besede — kar najbolj nazorno predstavijo stanje poškodovane umetnine kakor tudi opravljena restavratorsko-konservatorska dela na njej.

Težišče članka je zato na ugotovitvi, da je možno oziroma celo treba uporabljati pri tej vrsti dokumentacije našega dela grafično oblikovane simbole, ki jih avtor tudi predstavi — ob konkretnem primeru in vse skupaj.

UDK 75.052.025.4.497.12)

PIRNAT Miha, 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

ČELOVNIK, FOJANA, PANGRČ GRM, KRTINA (RAZLIČNI PROBLEMI KONSERVIRANJA)

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 75—88, slov. (angl.), 9 fot. in 16 risb.

Avtor predstavlja restavratorske postopke in probleme v zvezi z odkrivanjem in utrjevanjem stenskih slik v štirih podružnih cerkvah. Vsaka od njih je zastavljala svoja vprašanja in težave, ki jih je bilo treba reševati na raznih krajih različno. Pri tem si je bilo včasih mogoče pomagati tudi na preprost, pa domišljen in učinkovit način. Ponekod pa je bilo treba ohranjene fragmente fresk sneti in jih bo treba še obdelati ter nato utrjene vrniti na njihova nekdanja mesta.

UDK 75.052.025.4 (497.12 Mirna).

MOLE Izidor, 61351 Brezovica 210.

MIRNA

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 89—92, slov. (angl.), 1 fot., 1 risba.

Freske v župnijski cerkvi na Mirni spadajo med najlepše in najboljše ohranjene pri nas. Odkrite in restavrirane so bile leta 1968. Pri utrjevanju ometa je bila uporabljena novost: kovinski vijaki v kombinaciji z apneno malto. Retuše so bile pripravljene izključno v apneni tehniki, s čimer je bila dosežena integracija znotraj poslikanega kompleksa.

UDK 73.033.5.025.4 : 75.023.2.

MOLE Izidor, YU 61351 Brezovica 210.

PLASTIKA IN BARVE

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 93—95, slov. (angl.).

Slovenska gotška plastika je bila ob nastanku praviloma obarvana. Meja med plastiko in sliko še ni jasno začrtana, niso še do kraja izčrpane izrazne možnosti obeh medijev. Čas je pokazal, da ima barva, vsaj pri kvalitetni plastiki, podrejeno vlogo. Zato naj restavratorjeva skrb velja prvenstveno plastiki, polihromacijo na njej pa naj obravnava kot element, ki plastiko žlahnti.

UDK 75.025.4.001.3

BOGOVČIČ Ivan, 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

GRAFIČNO DOKUMENTIRANJE RESTAVRATORSKO-KONSERVATORSKIH DEL NA NEKATERIH LIKOVNIH SPOMENIKIH

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 69—74, slov. (angl.), 3 fot. in 5 risb.

Avtor najprej spomni na to, kako se umetnik pripravlja na svoje delo (s skicami, študijami, »kartoni« ipd.), ter iz tega preide k ugotovitvi, da je tudi pred neposrednim obravnavanjem kakor koli poškodovanega likovnega dela treba izdelati nekakšne osnutke, ki naj — poleg besede — kar najbolj nazorno predstavijo stanje poškodovane umetnine kakor tudi opravljena restavratorsko-konservatorska dela na njej.

Težišče članka je zato na ugotovitvi, da je možno oziroma celo treba uporabljati pri tej vrsti dokumentacije našega dela grafično oblikovane simbole, ki jih avtor tudi predstavi — ob konkretnem primeru in vse skupaj.

UDK 75.052.025.4.497.12)

PIRNAT Miha, 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

ČELOVNIK, FOJANA, PANGRČ GRM, KRTINA (RAZLIČNI PROBLEMI KONSERVIRANJA)

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 75—88, slov. (angl.), 9 fot. in 16 risb.

Avtor predstavlja restavratorske postopke in probleme v zvezi z odkrivanjem in utrjevanjem stenskih slik v štirih podružnih cerkvah. Vsaka od njih je zastavljala svoja vprašanja in težave, ki jih je bilo treba reševati na raznih krajih različno. Pri tem si je bilo včasih mogoče pomagati tudi na preprost, pa domišljen in učinkovit način. Ponekod pa je bilo treba ohranjene fragmente fresk sneti in jih bo treba še obdelati ter nato utrjene vrniti na njihova nekdanja mesta.

UDK 75.052.025.4 (497.12 Mirna).

MOLE Izidor, 61351 Brezovica 210.

MIRNA

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 89—92, slov. (angl.), 1 fot., 1 risba.

Freske v župnijski cerkvi na Mirni spadajo med najlepše in najboljše ohranjene pri nas. Odkrite in restavrirane so bile leta 1968. Pri utrjevanju ometa je bila uporabljena novost: kovinski vijaki v kombinaciji z apneno malto. Retuše so bile napravljene izključno v apneni tehniki, s čimer je bila dosežena integracija znotraj poslikanega kompleksa.

UDK 73.033.5.025.4 : 75.023.2.

MOLE Izidor, YU 61351 Brezovica 210.

PLASTIKA IN BARVE

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 93—95, slov. (angl.).

Slovenska gotška plastika je bila ob nastanku praviloma obarvana. Meja med plastiko in sliko še ni jasno začrtana, niso še do kraja izčrpane izrazne možnosti obeh medijev. Čas je pokazal, da ima barva, vsaj pri kvalitetni plastiki, podrejeno vlogo. Zato naj restavratorjeva skrb velja prvenstveno plastiki, polihromacijo na njej pa naj obravnava kot element, ki plastiko žlahnti.

UDK 75.025.4.001.3

BOGOVČIČ Ivan, 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

GRAFIČNO DOKUMENTIRANJE RESTAVRATORSKO-KONSERVATORSKIH DEL NA NEKATERIH LIKOVNIH SPOMENIKIH

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 69—74, slov. (angl.), 3 fot. in 5 risb.

Avtor najprej spomni na to, kako se umetnik pripravlja na svoje delo (s skicami, študijami, »kartoni« ipd.), ter iz tega preide k ugotovitvi, da je tudi pred neposrednim obravnavanjem kakor koli poškodovanega likovnega dela treba izdelati nekakšne osnutke, ki naj — poleg besede — kar najbolj nazorno predstavijo stanje poškodovane umetnine kakor tudi opravljena restavratorsko-konservatorska dela na njej.

Težišče članka je zato na ugotovitvi, da je možno oziroma celo treba uporabljati pri tej vrsti dokumentacije našega dela grafično oblikovane simbole, ki jih avtor tudi predstavi — ob konkretnem primeru in vse skupaj.

UDK 75.052.025.4.497.12)

PIRNAT Miha, 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

ČELOVNIK, FOJANA, PANGRČ GRM, KRTINA (RAZLIČNI PROBLEMI KONSERVIRANJA)

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 75—88, slov. (angl.), 9 fot. in 16 risb.

Avtor predstavlja restavratorske postopke in probleme v zvezi z odkrivanjem in utrjevanjem stenskih slik v štirih podružnih cerkvah. Vsaka od njih je zastavljala svoja vprašanja in težave, ki jih je bilo treba reševati na raznih krajih različno. Pri tem si je bilo včasih mogoče pomagati tudi na preprost, pa domišljen in učinkovit način. Ponekod pa je bilo treba ohranjene fragmente fresk sneti in jih bo treba še obdelati ter nato utrjene vrniti na njihova nekdanja mesta.

UDK 75.052.025.4 (497.12 Mirna).

MOLE Izidor, 61351 Brezovica 210.

MIRNA

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 89—92, slov. (angl.), 1 fot., 1 risba.

Freske v župnijski cerkvi na Mirni spadajo med najlepše in najboljše ohranjene pri nas. Odkrite in restavrirane so bile leta 1968. Pri utrjevanju ometa je bila uporabljena novost: kovinski vijaki v kombinaciji z apneno malto. Retuše so bile pripravljene izključno v apneni tehniki, s čimer je bila dosežena integracija znotraj poslikanega kompleksa.

UDK 73.033.5.025.4 : 75.023.2.

MOLE Izidor, YU 61351 Brezovica 210.

PLASTIKA IN BARVE

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 93—95, slov. (angl.).

Slovenska gotška plastika je bila ob nastanku praviloma obarvana. Meja med plastiko in sliko še ni jasno začrtana, niso še do kraja izčrpane izrazne možnosti obeh medijev. Čas je pokazal, da ima barva, vsaj pri kvalitetni plastiki, podrejeno vlogo. Zato naj restavratorjeva skrb velja prvenstveno plastiki, polihromacijo na njej pa naj obravnava kot element, ki plastiko žlahnti.

UDC 75.052.025.4 (497.12)

PIRNAT Miha, YU 61000, Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

ČELOVNIK, FOJANA, PANGRČ GRM, AND KRTINA (DIFFERENT PROBLEMS OF CONSERVING)

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 75—88, Slov. (Engl.), 9 photos, 16 drawings.

The author presents restoration procedures and problems, in connection with the uncovering and consolidating of the wall paintings in the four village churches. Each of them was putting questions and causing troubles that had to be solved differently at different places. Sometimes it was possible to have also a simple, but imaginative and efficient remedy for it. At some spots the preserved fragments of the frescoes had to be detached in order to be further treated and then, consolidated, placed again in their former positions.

UDC 75.025.4.001.3

BOGOVIČ Ivan, YU 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

GRAPHIC DOCUMENTING OF THE RESTORATION-CONSERVATION WORKS ON SOME ART MONUMENTS

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 69—74, Slov. (Engl.), 3 photos, 5 drawings.

First, the author reminds us of how an artist makes preparations for his work (by preparing rough sketches, studies, cartoons, and the like), then passing over to the statement that also before the immediate treatment of a work of figurative arts, damaged in any possible way, it is necessary to make some sort of drafts, which should — in addition to the written word — in a most possible illustrating manner — represent the state of the work of art damaged, as well as the restoration-conservation work to be done thereon.

The main emphasis of the article is laid upon the statement that it is possible or even necessary to use, in this kind of documentation of our work, graphically shaped symbols, to be also presented by the author, for the concrete case and as a whole.

UDC 73.033.5.025.4 : 75.023.2.

MOLE Izidor, YU 61351 Brezovica 210.

SCULPTURE AND PAINTS

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 93—95. Slov. (Engl.).

Slovene Gothic sculptures were originally, as a rule, painted. The delimitation between a plastic arts work and a painting has not yet been marked in a clear way, the expressive possibilities of the two media have not yet been completely exhausted. Time has shown that the paint at least when a fine statue is involved, plays a subordinate part only. For this reason, the restorer should pay his attention primarily to the sculptural element, and its polychromatism should be treated as an element distinguishing the plastic element.

UDC 75.052.025.4 (497.12 Mirna).

MOLE Izidor, YU 61351 Brezovica 210.

MIRNA

Varstvo spomenikov 17—19, (1975) 2, p. 89—92, Slov. (Engl.), 1 photo, 1 drawing.

The frescoes in the parish church at Mirna range along the most beautiful and among the best preserved ones of ours. They were uncovered and restored in the year 1968. In consolidating the plastering there was employed a new procedure: metal shrews combined with lime mortnar. The retouchings were made in the lime technique only, whereby an integration within the painted area as a whole was obtained.

UDC 75.052.025.4 (497.12)

PIRNAT Miha, YU 61000, Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

ČELOVNIK, FOJANA, PANGRČ GRM, AND KRTINA (DIFFERENT PROBLEMS OF CONSERVING)

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 75—88, Slov. (Engl.), 9 photos, 16 drawings.

The author presents restoration procedures and problems, in connection with the uncovering and consolidating of the wall paintings in the four village churches. Each of them was putting questions and causing troubles that had to be solved differently at different places. Sometimes it was possible to have also a simple, but imaginative and efficient remedy for it. At some spots the preserved fragments of the frescoes had to be detached in order to be further treated and then, consolidated, placed again in their former positions.

UDC 75.025.4.001.3

BOGOVIČ Ivan, YU 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

GRAPHIC DOCUMENTING OF THE RESTORATION-CONSERVATION WORKS ON SOME ART MONUMENTS

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 69—74, Slov. (Engl.), 3 photos, 5 drawings.

First, the author reminds us of how an artist makes preparations for his work (by preparing rough sketches, studies, cartoons, and the like), then passing over to the statement that also before the immediate treatment of a work of figurative arts, damaged in any possible way, it is necessary to make some sort of drafts, which should — in addition to the written word — in a most possible illustrating manner — represent the state of the work of art damaged, as well as the restoration-conservation work to be done thereon.

The main emphasis of the article is laid upon the statement that it is possible or even necessary to use, in this kind of documentation of our work, graphically shaped symbols, to be also presented by the author, for the concrete case and as a whole.

UDC 73.033.5.025.4 : 75.023.2.

MOLE Izidor, YU 61351 Brezovica 210.

SCULPTURE AND PAINTS

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 93—95. Slov. (Engl.).

Slovene Gothic sculptures were originally, as a rule, painted. The delimitation between a plastic arts work and a painting has not yet been marked in a clear way, the expressive possibilities of the two media have not yet been completely exhausted. Time has shown that the paint at least when a fine statue is involved, plays a subordinate part only. For this reason, the restorer should pay his attention primarily to the sculptural element, and its polychromatism should be treated as an element distinguishing the plastic element.

UDC 75.052.025.4 (497.12 Mirna).

MOLE Izidor, YU 61351 Brezovica 210.

MIRNA

Varstvo spomenikov 17—19, (1975) 2, p. 89—92, Slov. (Engl.), 1 photo, 1 drawing.

The frescoes in the parish church at Mirna range along the most beautiful and among the best preserved ones of ours. They were uncovered and restored in the year 1968. In consolidating the plastering there was employed a new procedure: metal shrews combined with lime mortnar. The retouchings were made in the lime technique only, whereby an integration within the painted area as a whole was obtained.

UDC 75.052.025.4 (497.12)

PIRNAT Miha, YU 61000, Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

ČELOVNIK, FOJANA, PANGRČ GRM, AND KRTINA (DIFFERENT PROBLEMS OF CONSERVING)

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 75—88, Slov. (Engl.), 9 photos, 16 drawings.

The author presents restoration procedures and problems, in connection with the uncovering and consolidating of the wall paintings in the four village churches. Each of them was putting questions and causing troubles that had to be solved differently at different places. Sometimes it was possible to have also a simple, but imaginative and efficient remedy for it. At some spots the preserved fragments of the frescoes had to be detached in order to be further treated and then, consolidated, placed again in their former positions.

UDC 75.025.4.001.3

BOGOVIČ Ivan, YU 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

GRAPHIC DOCUMENTING OF THE RESTORATION-CONSERVATION WORKS ON SOME ART MONUMENTS

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 69—74, Slov. (Engl.), 3 photos, 5 drawings.

First, the author reminds us of how an artist makes preparations for his work (by preparing rough sketches, studies, cartoons, and the like), then passing over to the statement that also before the immediate treatment of a work of figurative arts, damaged in any possible way, it is necessary to make some sort of drafts, which should — in addition to the written word — in a most possible illustrating manner — represent the state of the work of art damaged, as well as the restoration-conservation work to be done thereon.

The main emphasis of the article is laid upon the statement that it is possible or even necessary to use, in this kind of documentation of our work, graphically shaped symbols, to be also presented by the author, for the concrete case and as a whole.

UDC 73.033.5.025.4 : 75.023.2.

MOLE Izidor, YU 61351 Brezovica 210.

SCULPTURE AND PAINTS

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 93—95. Slov. (Engl.).

Slovene Gothic sculptures were originally, as a rule, painted. The delimitation between a plastic arts work and a painting has not yet been marked in a clear way, the expressive possibilities of the two media have not yet been completely exhausted. Time has shown that the paint at least when a fine statue is involved, plays a subordinate part only. For this reason, the restorer should pay his attention primarily to the sculptural element, and its polychromatism should be treated as an element distinguishing the plastic element.

UDC 75.052.025.4 (497.12 Mirna).

MOLE Izidor, YU 61351 Brezovica 210.

MIRNA

Varstvo spomenikov 17—19, (1975) 2, p. 89—92, Slov. (Engl.), 1 photo, 1 drawing.

The frescoes in the parish church at Mirna range along the most beautiful and among the best preserved ones of ours. They were uncovered and restored in the year 1968. In consolidating the plastering there was employed a new procedure: metal shrews combined with lime mortnar. The retouchings were made in the lime technique only, whereby an integration within the painted area as a whole was obtained.

UDC 75.052.025.4 (497.12)

PIRNAT Miha, YU 61000, Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

ČELOVNIK, FOJANA, PANGRČ GRM, AND KRTINA (DIFFERENT PROBLEMS OF CONSERVING)

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 75—88, Slov. (Engl.), 9 photos, 16 drawings.

The author presents restoration procedures and problems, in connection with the uncovering and consolidating of the wall paintings in the four village churches. Each of them was putting questions and causing troubles that had to be solved differently at different places. Sometimes it was possible to have also a simple, but imaginative and efficient remedy for it. At some spots the preserved fragments of the frescoes had to be detached in order to be further treated and then, consolidated, placed again in their former positions.

UDC 75.025.4.001.3

BOGOVIČ Ivan, YU 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

GRAPHIC DOCUMENTING OF THE RESTORATION-CONSERVATION WORKS ON SOME ART MONUMENTS

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 69—74, Slov. (Engl.), 3 photos, 5 drawings.

First, the author reminds us of how an artist makes preparations for his work (by preparing rough sketches, studies, cartoons, and the like), then passing over to the statement that also before the immediate treatment of a work of figurative arts, damaged in any possible way, it is necessary to make some sort of drafts, which should — in addition to the written word — in a most possible illustrating manner — represent the state of the work of art damaged, as well as the restoration-conservation work to be done thereon.

The main emphasis of the article is laid upon the statement that it is possible or even necessary to use, in this kind of documentation of our work, graphically shaped symbols, to be also presented by the author, for the concrete case and as a whole.

UDC 73.033.5.025.4 : 75.023.2.

MOLE Izidor, YU 61351 Brezovica 210.

SCULPTURE AND PAINTS

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 93—95. Slov. (Engl.).

Slovene Gothic sculptures were originally, as a rule, painted. The delimitation between a plastic arts work and a painting has not yet been marked in a clear way, the expressive possibilities of the two media have not yet been completely exhausted. Time has shown that the paint at least when a fine statue is involved, plays a subordinate part only. For this reason, the restorer should pay his attention primarily to the sculptural element, and its polychromatism should be treated as an element distinguishing the plastic element.

UDC 75.052.025.4 (497.12 Mirna).

MOLE Izidor, YU 61351 Brezovica 210.

MIRNA

Varstvo spomenikov 17—19, (1975) 2, p. 89—92, Slov. (Engl.), 1 photo, 1 drawing.

The frescoes in the parish church at Mirna range along the most beautiful and among the best preserved ones of ours. They were uncovered and restored in the year 1968. In consolidating the plastering there was employed a new procedure: metal shreds combined with lime mortar. The retouchings were made in the lime technique only, whereby an integration within the painted area as a whole was obtained.

UDK 73.023.2.025.4.

VUKOVIĆ Momo, 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

NAŠE IZKUŠNJE PRI RESTAVRIRANJU KAMNA

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 97—105, slov. (angl.), 5 fot. in 4 risbe.

Avtor razpravlja o nekaterih vidikih in metodah konservacije kamna. V uvodu našteva pglavitne kvarne procese na površini kamna, ki so v zvezi z učinkovanjem vlage in kemičnih snovi v ozračju, ter opiše nekatere najbolj pogoste kemične procese, ki kamen uničujejo. Nato podaja kratek opis in oznako najpomembnejših vrst kamna z dobrimi in slabimi lastnostmi ter uporabnostjo. Posebej se posveča tehničkim lastnostim kamna in pa silikonskim sredstvom za njegovo varovanje. Podrobno opiše sestavo in uporabnost silikonskih smol in ugotovi visoko učinkovitost teh materialov. Razpravo zaključuje z opisom postopka za odlivanje plastik s pomočjo kalupa iz silikonskega kavčuka, kjer ugotovi, da so kalupi te vrste mnogo boljše od klasičnih, čeprav je postopek za izdelavo (ojačevanje s steklenimi vlakni) dokaj zapleten in zahteven.

UDK 719 : 728.6 (497.12 Prekmurje).

KOREN Vlasta, 16900 Murska Sobota, Pokrajinski muzej, Trubarjev drevored 4.

NASA ETNOLOŠKA DEDIŠČINA NA DOLINSKEM V PREKMURJU

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 115—126, slov. (angl.), 8 načrtov in risb.

Avtorica je v svojem zapisku o nekaterih najpomembnejših etnoloških spomenikih v Prekmurju najprej ugotovila, da se podoba vasi in domačij zelo hitro spreminja. V nadaljevanju pa po posameznih vaseh ugotavlja število in obliko najstarejših ohranjenih hiš in drugih objektov. Svoj prispevek sklepa z ugotovitvijo, da je treba v najkrajšem času izvesti vsaj podrobno dokumentacijo ljudskih arhitektur, kolikor jih ni mogoče zavarovati »in situ«.

UDK 719 : 711.5 (497.12 Ljubljana).

VAVKEN Juša in SLABE Marjan, 61000 Ljubljana, Ljubljanski regionalni zavod za spomeniško varstvo, Karlovška 1.

SPOMENIŠKA VALORIZACIJA KAREJA ČOPOVA-WOLFOVA-TRG-REVOLUCIJE-TITOVA

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 107—113, slov. (angl.).

Članek je spomeniška valorizacija celotnega tkiva enega dela ljubljanskega mestnega jedra in rabi kot podloga za urbanistični program. Spomeniška služba jo je pripravila v svojem rednem delu za mestni kare, v katerem je le nekaj izrazito spomeniških objektov, zato pa je treba toliko bolj pozorno obravnavati vse posamezne ambience.

UDK 719 : 72.

dr. FISTER Peter, 61000 Ljubljana, Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo, Cojzova 5.

O PREDLOGU ZA IZBOLJŠANJE BENEŠKE LISTINE

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 127—134, slov. (angl.)

Avtor predstavlja s kratkim uvodom poljski predlog za izboljšanje besedila Beneške listine, ki je dozorel ob delih v Varšavi.

UDK 73.023.2.025.4.

VUKOVIĆ Momo, 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

NAŠE IZKUŠNJE PRI RESTAVRIRANJU KAMNA

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 97—105, slov. (angl.), 5 fot. in 4 risbe.

Avtor razpravlja o nekaterih vidikih in metodah konservacije kamna. V uvodu našteva pglavitne kvarne procese na površini kamna, ki so v zvezi z učinkovanjem vlage in kemičnih snovi v ozračju, ter opiše nekatere najbolj pogoste kemične procese, ki kamen uničujejo. Nato podaja kratek opis in oznako najpomembnejših vrst kamna z dobrimi in slabimi lastnostmi ter uporabnostjo. Posebej se posveča tehničkim lastnostim kamna in pa silikonskim sredstvom za njegovo varovanje. Podrobno opiše sestavo in uporabnost silikonskih smol in ugotovi visoko učinkovitost teh materialov. Razpravo zaključuje z orisom postopka za odlivanje plastik s pomočjo kalupa iz silikonskega kavčuka, kjer ugotovi, da so kalupi te vrste mnogo boljši od klasičnih, čeprav je postopek za izdelavo (ojačevanje s steklenimi vlakni) dokaj zapleten in zahteven.

UDK 719 : 728.6 (497.12 Prekmurje).

KOREN Vlasta, 16900 Murska Sobota, Pokrajinski muzej, Trubarjev drevored 4.

NASA ETNOLOŠKA DEDIŠČINA NA DOLINSKEM V PREKMURJU

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 115—126, slov. (angl.), 8 načrtov in risb.

Avtorica je v svojem zapisku o nekaterih najpomembnejših etnoloških spomenikih v Prekmurju najprej ugotovila, da se podoba vasi in domačij zelo hitro spreminja. V nadaljevanju pa po posameznih vaseh ugotavlja število in obliko najstarejših ohranjenih hiš in drugih objektov. Svoj prispevek sklepa z ugotovitvijo, da je treba v najkrajšem času izvesti vsaj podrobno dokumentacijo ljudskih arhitektur, kolikor jih ni mogoče zavarovati »in situ«.

UDK 719 : 711.5 (497.12 Ljubljana).

VAVKEN Juša in SLABE Marjan, 61000 Ljubljana, Ljubljanski regionalni zavod za spomeniško varstvo, Karlovška 1.

SPOMENIŠKA VALORIZACIJA KAREJA ČOPOVA-WOLFOVA-TRG-REVOLUCIJE-TITOVA

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 107—113, slov. (angl.).

Članek je spomeniška valorizacija celotnega tkiva enega dela ljubljanskega mestnega jedra in rabi kot podloga za urbanistični program. Spomeniška služba jo je pripravila v svojem rednem delu za mestni kare, v katerem je le nekaj izrazito spomeniških objektov, zato pa je treba toliko bolj pozorno obravnavati vse posamezne ambience.

UDK 719 : 72.

dr. FISTER Peter, 61000 Ljubljana, Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo, Cojzova 5.

O PREDLOGU ZA IZBOLJŠANJE BENEŠKE LISTINE

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 127—134, slov. (angl.)

Avtor predstavlja s kratkim uvodom poljski predlog za izboljšanje besedila Beneške listine, ki je dozorel ob delih v Varšavi.

UDK 73.023.2.025.4.

VUKOVIĆ Momo, 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

NAŠE IZKUŠNJE PRI RESTAVRIRANJU KAMNA

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 97—105, slov. (angl.), 5 fot. in 4 risbe.

Avtor razpravlja o nekaterih vidikih in metodah konservacije kamna. V uvodu našteva pglavitne kvarne procese na površini kamna, ki so v zvezi z učinkovanjem vlage in kemičnih snovi v ozračju, ter opiše nekatere najbolj pogoste kemične procese, ki kamen uničujejo. Nato podaja kratek opis in oznako najpomembnejših vrst kamna z dobrimi in slabimi lastnostmi ter uporabnostjo. Posebej se posveča tehničkim lastnostim kamna in pa silikonskim sredstvom za njegovo varovanje. Podrobno opiše sestavo in uporabnost silikonskih smol in ugotovi visoko učinkovitost teh materialov. Razpravo zaključuje z orisom postopka za odlivanje plastik s pomočjo kalupa iz silikonskega kavčuka, kjer ugotovi, da so kalupi te vrste mnogo boljši od klasičnih, čeprav je postopek za izdelavo (ojačevanje s steklenimi vlakni) dokaj zapleten in zahteven.

UDK 719 : 728.6 (497.12 Prekmurje).

KOREN Vlasta, 16900 Murska Sobota, Pokrajinski muzej, Trubarjev drevored 4.

NASA ETNOLOŠKA DEDIŠČINA NA DOLINSKEM V PREKMURJU

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 115—126, slov. (angl.), 8 načrtov in risb.

Avtorica je v svojem zapisku o nekaterih najpomembnejših etnoloških spomenikih v Prekmurju najprej ugotovila, da se podoba vasi in domačij zelo hitro spreminja. V nadaljevanju pa po posameznih vaseh ugotavlja število in obliko najstarejših ohranjenih hiš in drugih objektov. Svoj prispevek sklepa z ugotovitvijo, da je treba v najkrajšem času izvesti vsaj podrobno dokumentacijo ljudskih arhitektur, kolikor jih ni mogoče zavarovati »in situ«.

UDK 719 : 711.5 (497.12 Ljubljana).

VAVKEN Juša in SLABE Marjan, 61000 Ljubljana, Ljubljanski regionalni zavod za spomeniško varstvo, Karlovška 1.

SPOMENIŠKA VALORIZACIJA KAREJA ČOPOVA-WOLFOVA-TRG-REVOLUCIJE-TITOVA

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 107—113, slov. (angl.).

Članek je spomeniška valorizacija celotnega tkiva enega dela ljubljanskega mestnega jedra in rabi kot podloga za urbanistični program. Spomeniška služba jo je pripravila v svojem rednem delu za mestni kare, v katerem je le nekaj izrazito spomeniških objektov, zato pa je treba toliko bolj pozorno obravnavati vse posamezne ambience.

UDK 719 : 72.

dr. FISTER Peter, 61000 Ljubljana, Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo, Cojzova 5.

O PREDLOGU ZA IZBOLJŠANJE BENEŠKE LISTINE

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 127—134, slov. (angl.)

Avtor predstavlja s kratkim uvodom poljski predlog za izboljšanje besedila Beneške listine, ki je dozorel ob delih v Varšavi.

UDK 73.023.2.025.4.

VUKOVIĆ Momo, 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

NAŠE IZKUŠNJE PRI RESTAVRIRANJU KAMNA

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 97—105, slov. (angl.), 5 fot. in 4 risbe.

Avtor razpravlja o nekaterih vidikih in metodah konservacije kamna. V uvodu našteva pglavitne kvarne procese na površini kamna, ki so v zvezi z učinkovanjem vlage in kemičnih snovi v ozračju, ter opiše nekatere najbolj pogoste kemične procese, ki kamen uničujejo. Nato podaja kratek opis in oznako najpomembnejših vrst kamna z dobrimi in slabimi lastnostmi ter uporabnostjo. Posebej se posveča tehničkim lastnostim kamna in pa silikonskim sredstvom za njegovo varovanje. Podrobno opiše sestavo in uporabnost silikonskih smol in ugotovi visoko učinkovitost teh materialov. Razpravo zaključuje z orisom postopka za odlivanje plastik s pomočjo kalupa iz silikonskega kavčuka, kjer ugotovi, da so kalupi te vrste mnogo boljši od klasičnih, čeprav je postopek za izdelavo (ojačevanje s steklenimi vlakni) dokaj zapleten in zahteven.

UDK 719 : 728.6 (497.12 Prekmurje).

KOREN Vlasta, 16900 Murska Sobota, Pokrajinski muzej, Trubarjev drevored 4.

NASA ETNOLOŠKA DEDIŠČINA NA DOLINSKEM V PREKMURJU

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 115—126, slov. (angl.), 8 načrtov in risb.

Avtorica je v svojem zapisku o nekaterih najpomembnejših etnoloških spomenikih v Prekmurju najprej ugotovila, da se podoba vasi in domačij zelo hitro spreminja. V nadaljevanju pa po posameznih vaseh ugotavlja število in obliko najstarejših ohranjenih hiš in drugih objektov. Svoj prispevek sklepa z ugotovitvijo, da je treba v najkrajšem času izvesti vsaj podrobno dokumentacijo ljudskih arhitektur, kolikor jih ni mogoče zavarovati »in situ«.

UDK 719 : 711.5 (497.12 Ljubljana).

VAVKEN Juša in SLABE Marjan, 61000 Ljubljana, Ljubljanski regionalni zavod za spomeniško varstvo, Karlovška 1.

SPOMENIŠKA VALORIZACIJA KAREJA ČOPOVA-WOLFOVA-TRG-REVOLUCIJE-TITOVA

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 107—113, slov. (angl.).

Članek je spomeniška valorizacija celotnega tkiva enega dela ljubljanskega mestnega jedra in rabi kot podloga za urbanistični program. Spomeniška služba jo je pripravila v svojem rednem delu za mestni kare, v katerem je le nekaj izrazito spomeniških objektov, zato pa je treba toliko bolj pozorno obravnavati vse posamezne ambience.

UDK 719 : 72.

dr. FISTER Peter, 61000 Ljubljana, Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo, Cojzova 5.

O PREDLOGU ZA IZBOLJŠANJE BENEŠKE LISTINE

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 127—134, slov. (angl.)

Avtor predstavlja s kratkim uvodom poljski predlog za izboljšanje besedila Beneške listine, ki je dozorel ob delih v Varšavi.

UDC 719 : 711.5 (497.12 Ljubljana).

VAVKE Juša & SLABE Marjan, YU 61000 Ljubljana, Ljubljanski regionalni zavod za spomeniško varstvo, Karlovska 1.

MONUMENTAL VALORIZATION OF THE AREA BOUNDED BY STREETS
COPOVA-WOLFOVA-TRG REVOLUCIJE-TITOVA

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, 107—113, Slov. (Engl.).

The paper is a monumental valorization of the entire fibre of one part of the town nucleus of Ljubljana, serving as a basis for the town-planning programme. The monument service has prepared it, within its regular activity, for a town area where there are only few explicit monumental objects, and it is just for this reason that all the individual environments should be treated with an even greater care.

UDC 719 : 72.

Dr. FISTER Peter, YU 61000 Ljubljana, Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo, Cozova 5.

ABOUT A PROPOSAL FOR IMPROVING THE TEXT OF THE CHARTER
OF VENICE

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 127—134, Slov. (Engl.).

The author presents, with a introduction, the Polish proposal for the improvement of the text of the Charter of Venice, as matured during the works done at Warsaw.

UDC 73.023.2.025.4.

VUKOVIĆ Momo, YU 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

OUR EXPERIENCES IN PRESERVATION OF STONE

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 97—105, Slov. (Engl.), 5 photos, 4 drawings.

The author deals with some aspects and methods of stone conservation. Introductorily he mentions the main noxious processes on the stone surface, connected with the effects produced by humidity and by chemical substances in the atmosphere describing some most frequent chemical processes destroying stones. Then he gives a brief description and characterization of the most important kinds of stones with their good and bad properties and utility. He pays a special attention to the technical properties of stones and to the silicone means for their preservation. He describes, in a detailed manner, the composition and the applicability of the silicone resins, stating a high efficiency of these materials. He concludes the article by outlining the procedure of casting sculpted works by using a silicone caoutchouc mould, finding out that the moulds of this kind are much better than the classical ones, despite of the working-out procedure, being rather complicated and demanding (strengthening with glass fibres).

UDC 719 : 728.6 (497.12 Prekmurje).

KOREN Vlasta, YU 69000 Murska Sobota, Pokrajinski muzej, Trubarjev dvorevod 4.

OUR ETHNOLOGICAL HERITAGE IN PREKMURJE

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 115—126, Slov. (Engl.), 8 plans and drawings.

In her account on some most significant ethnological monuments in Prekmurje the authoress first states that the outlook of villages and farmsteads is rapidly changing. Continuing and referring to the individual villages she states the number and shape of the oldest preserved houses and other objects. She concludes her contribution stating that it is necessary to carry out, within the shortest possible time, at least a documentation for the popular building art, as far as it is not possible to protect such buildings «in situ»

UDC 719 : 711.5 (497.12 Ljubljana).

VAVKE Juša & SLABE Marjan, YU 61000 Ljubljana, Ljubljanski regionalni zavod za spomeniško varstvo, Karlovska 1.

MONUMENTAL VALORIZATION OF THE AREA BOUNDED BY STREETS
COPOVA-WOLFOVA-TRG REVOLUCIJE-TITOVA

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, 107—113, Slov. (Engl.).

The paper is a monumental valorization of the entire fibre of one part of the town nucleus of Ljubljana, serving as a basis for the town-planning programme. The monument service has prepared it, within its regular activity, for a town area where there are only few explicit monumental objects, and it is just for this reason that all the individual environments should be treated with an even greater care.

UDC 719 : 72.

Dr. FISTER Peter, YU 61000 Ljubljana, Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo, Cozova 5.

ABOUT A PROPOSAL FOR IMPROVING THE TEXT OF THE CHARTER
OF VENICE

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 127—134, Slov. (Engl.).

The author presents, with a introduction, the Polish proposal for the improvement of the text of the Charter of Venice, as matured during the works done at Warsaw.

UDC 73.023.2.025.4.

VUKOVIĆ Momo, YU 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

OUR EXPERIENCES IN PRESERVATION OF STONE

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 97—105, Slov. (Engl.), 5 photos, 4 drawings.

The author deals with some aspects and methods of stone conservation. Introductorily he mentions the main noxious processes on the stone surface, connected with the effects produced by humidity and by chemical substances in the atmosphere describing some most frequent chemical processes destroying stones. Then he gives a brief description and characterization of the most important kinds of stones with their good and bad properties and utility. He pays a special attention to the technical properties of stones and to the silicone means for their preservation. He describes, in a detailed manner, the composition and the applicability of the silicone resins, stating a high efficiency of these materials. He concludes the article by outlining the procedure of casting sculpted works by using a silicone caoutchouc mould, finding out that the moulds of this kind are much better than the classical ones, despite of the working-out procedure, being rather complicated and demanding (strengthening with glass fibres).

UDC 719 : 728.6 (497.12 Prekmurje).

KOREN Vlasta, YU 69000 Murska Sobota, Pokrajinski muzej, Trubarjev dvorevod 4.

OUR ETHNOLOGICAL HERITAGE IN PREKMURJE

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 115—126, Slov. (Engl.), 8 plans and drawings.

In her account on some most significant ethnological monuments in Prekmurje the authoress first states that the outlook of villages and farmsteads is rapidly changing. Continuing and referring to the individual villages she states the number and shape of the oldest preserved houses and other objects. She concludes her contribution stating that it is necessary to carry out, within the shortest possible time, at least a documentation for the popular building art, as far as it is not possible to protect such buildings «in situ»

UDC 719 : 711.5 (497.12 Ljubljana).

VAVKE Juša & SLABE Marjan, YU 61000 Ljubljana, Ljubljanski regionalni zavod za spomeniško varstvo, Karlovska 1.

MONUMENTAL VALORIZATION OF THE AREA BOUNDED BY STREETS
COPOVA-WOLFOVA-TRG REVOLUCIJE-TITOVA

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, 107—113, Slov. (Engl.).

The paper is a monumental valorization of the entire fibre of one part of the town nucleus of Ljubljana, serving as a basis for the town-planning programme. The monument service has prepared it, within its regular activity, for a town area where there are only few explicit monumental objects, and it is just for this reason that all the individual environments should be treated with an even greater care.

UDC 719 : 72.

Dr. FISTER Peter, YU 61000 Ljubljana, Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo, Cozova 5.

ABOUT A PROPOSAL FOR IMPROVING THE TEXT OF THE CHARTER
OF VENICE

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 127—134, Slov. (Engl.).

The author presents, with a introduction, the Polish proposal for the improvement of the text of the Charter of Venice, as matured during the works done at Warsaw.

UDC 73.023.2.025.4.

VUKOVIĆ Momo, YU 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

OUR EXPERIENCES IN PRESERVATION OF STONE

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 97—105, Slov. (Engl.), 5 photos, 4 drawings.

The author deals with some aspects and methods of stone conservation. Introductorily he mentions the main noxious processes on the stone surface, connected with the effects produced by humidity and by chemical substances in the atmosphere describing some most frequent chemical processes destroying stones. Then he gives a brief description and characterization of the most important kinds of stones with their good and bad properties and utility. He pays a special attention to the technical properties of stones and to the silicone means for their preservation. He describes, in a detailed manner, the composition and the applicability of the silicone resins, stating a high efficiency of these materials. He concludes the article by outlining the procedure of casting sculpted works by using a silicone caoutchouc mould, finding out that the moulds of this kind are much better than the classical ones, despite of the working-out procedure, being rather complicated and demanding (strengthening with glass fibres).

UDC 719 : 728.6 (497.12 Prekmurje).

KOREN Vlasta, YU 69000 Murska Sobota, Pokrajinski muzej, Trubarjev dvorevod 4.

OUR ETHNOLOGICAL HERITAGE IN PREKMURJE

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 115—126, Slov. (Engl.), 8 plans and drawings.

In her account on some most significant ethnological monuments in Prekmurje the authoress first states that the outlook of villages and farmsteads is rapidly changing. Continuing and referring to the individual villages she states the number and shape of the oldest preserved houses and other objects. She concludes her contribution stating that it is necessary to carry out, within the shortest possible time, at least a documentation for the popular building art, as far as it is not possible to protect such buildings «in situ»

UDC 719 : 711.5 (497.12 Ljubljana).

VAVKE Juša & SLABE Marjan, YU 61000 Ljubljana, Ljubljanski regionalni zavod za spomeniško varstvo, Karlovska 1.

MONUMENTAL VALORIZATION OF THE AREA BOUNDED BY STREETS
COPOVA-WOLFOVA-TRG REVOLUCIJE-TITOVA

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, 107—113, Slov. (Engl.).

The paper is a monumental valorization of the entire fibre of one part of the town nucleus of Ljubljana, serving as a basis for the town-planning programme. The monument service has prepared it, within its regular activity, for a town area where there are only few explicit monumental objects, and it is just for this reason that all the individual environments should be treated with an even greater care.

UDC 719 : 72.

Dr. FISTER Peter, YU 61000 Ljubljana, Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo, Cozova 5.

ABOUT A PROPOSAL FOR IMPROVING THE TEXT OF THE CHARTER
OF VENICE

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 127—134, Slov. (Engl.).

The author presents, with a introduction, the Polish proposal for the improvement of the text of the Charter of Venice, as matured during the works done at Warsaw.

UDC 73.023.2.025.4.

VUKOVIĆ Momo, YU 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

OUR EXPERIENCES IN PRESERVATION OF STONE

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 97—105, Slov. (Engl.), 5 photos, 4 drawings.

The author deals with some aspects and methods of stone conservation. Introductorily he mentions the main noxious processes on the stone surface, connected with the effects produced by humidity and by chemical substances in the atmosphere describing some most frequent chemical processes destroying stones. Then he gives a brief description and characterization of the most important kinds of stones with their good and bad properties and utility. He pays a special attention to the technical properties of stones and to the silicone means for their preservation. He describes, in a detailed manner, the composition and the applicability of the silicone resins, stating a high efficiency of these materials. He concludes the article by outlining the procedure of casting sculpted works by using a silicone caoutchouc mould, finding out that the moulds of this kind are much better than the classical ones, despite of the working-out procedure, being rather complicated and demanding (strengthening with glass fibres).

UDC 719 : 728.6 (497.12 Prekmurje).

KOREN Vlasta, YU 69000 Murska Sobota, Pokrajinski muzej, Trubarjev dvorevod 4.

OUR ETHNOLOGICAL HERITAGE IN PREKMURJE

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 115—126, Slov. (Engl.), 8 plans and drawings.

In her account on some most significant ethnological monuments in Prekmurje the authoress first states that the outlook of villages and farmsteads is rapidly changing. Continuing and referring to the individual villages she states the number and shape of the oldest preserved houses and other objects. She concludes her contribution stating that it is necessary to carry out, within the shortest possible time, at least a documentation for the popular building art, as far as it is not possible to protect such buildings «in situ»

UDK 719 (438) (047).

ing. arh. ŠTUPAR-ŠUMI Nataša, 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

S ŠTUDIJSKE POTI PO POLJSKI (LETA 1972).

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, str. 135—137, slov. (angl.).

Članek opisuje vtise s študijske poti po Poljski, kjer je organizacija spomeniške službe na presenetljivi višini. Poljaki posvečajo veliko skrb tako prezentaciji spomenikov kot tudi rekonstrukciji in konservaciji spomeniških ostalin. Tukahšnji članek pa še posebej poudarja široko zasnovane in strokovno organizirane akcije poljske spomeniškovarstvene službe. Izhodišče in rezultat takih prizadevanj pa je seveda poglobljena navezanost vsega poljskega naroda na svojo kulturno dediščino.

UDC 719 (438) (047).

STUPAR-SUMI Nataša, Eng. Arch., YU 61000 Ljubljana, Zavod SR Slovenije
za spomeniško varstvo, Plečnikov trg 2.

FROM THE STUDY TRIP TO POLAND (IN THE YEAR 1972)

Varstvo spomenikov 17—19, 1971—1973 (1975) 2, p. 135—137, Slov. (Engl.).

The article gives an account of the study trip to Poland where the organization of the monument service is at a surprising high level. The Poles are paying a great attention both to the presentation and to the reconstruction and the conservation of the monumental remains. This article lays a particular emphasis upon the broadly conceived and expertly organized actions taken by the Polish monument-protection service.

The starting-point and the results produced by such efforts is, however, the deep attachment of all the Polish people to their cultural heritage.